

2

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΗΤΟΙ

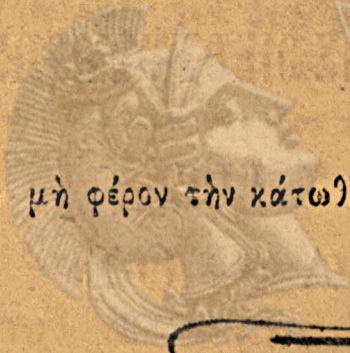
ΛΟΓΟΣ

ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΚΑΤΟΛΙΚΙΣΜΟΝ

Μετὰ προσθηκῶν

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν κάτωθι ὑπογραφήν θεωρεῖται
ὡς κλοπιμαῖον.

[Handwritten signature]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΗΤΟΙ

ΛΟΓΟΣ

ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΚΑΤΟΛΙΚΙΣΜΟΝ.

ΠΕΡΙΕΧΩΝ ΤΑ ΕΦΕΞΗΣ

- α.) Περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Ἀγίου Πέτρου, ἢ τῆς Ἡγεμονικῆς ἐπαρχίας τοῦ Πάπα.
- β.) Περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἀνατολικήν, ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν.
- γ.) Περὶ τῆς εἰς τὸν ἐπισκοπικὸν βαθμὸν χειροτονίας ὅπως τελεῖται ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὅπως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ.

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΜΕΝ ΡΩΣΣΙΣΤΙ

Καὶ ἐκδοθεῖς τῷ 1853^ο ἔτει ἐν Μόσχᾳ.

ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΘΕΙΣ ΔΕ ΥΠΟ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΒΑΛΛΙΑΝΟΥ

Συνταγματάρχου τῶν γενικῶν Ἐπιτελῶν τοῦ στρατοῦ τῆς Ἑλλάδος.

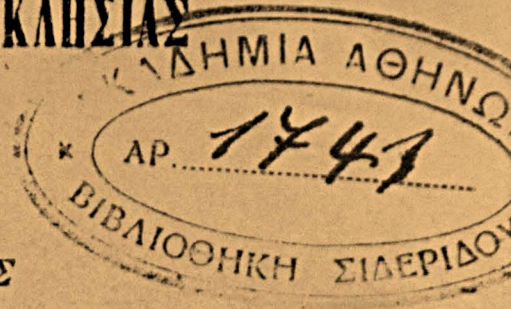

ΑΘΗΝΗΣΙ,

ΤΥΠΟΙΣ Χ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ.

Παρά τῇ Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς, ἀριθ. 420.

—
1854.

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

1471

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΔΟΧΜΩΝ

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

	Σελ.
Πρόλογος τοῦ Μεταφραστοῦ.	ζ
Πρόλογος τοῦ Συγγραφέως.	ια.
Πρῶτον. Λόγος τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν Κατολικισμόν.	4
Δεύτερον. Περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἤτοι τῆς Ἡγεμονικῆς ἐπαρχίας τοῦ Πάπα.	67
Α' Πτώσις τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐρούλοι καὶ Γότθοι. Κατάκτησις τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ Ἰου- στινιανοῦ. Εἰσβολὴ τῶν Λογγοβάρδων.	70
Β'. Ὁ Ἅγιος Πάπας Γρηγόριος ὁ Μάγνος.	80
Γ'. Ἡ Ῥώμη ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Ἀνατολικῶν Αὐ- τοκρατόρων, τῆς Δυναστείας τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ Ἰσαύρου, μέχρι τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Β'.	89
Δ'. Πάλιν τῆς Ῥώμης κατὰ τῶν Λογγοβάρδων. Οἱ Πάπαι Γρηγόριος ὁ Γ', καὶ Ζαχαρίας· αἱ πρῶται μετὰ τῶν Φράγκων συνάφειαι.	100
Ε'. Ὁ Πάπας Στέφανος ὁ Β', ὁ Πιπῖνος Βασιλεὺς τῶν Φράγκων· τὸ γράμμα αὐτοῦ τὸ δωροῦν πᾶσαν τὴν Ἐξαρχίαν τῷ Ῥωμαϊκῷ θρόνῳ.	112
ΣΓ'. Ἡ τελευταία πάλιν τῆς Ῥώμης πρὸς τοὺς Λογ- γοβάρδους μέχρι τῆς πτώσεως αὐτῶν. Οἱ Πάπαι Παῦλος, Στέφανος ὁ Γ' καὶ Ἀδριανός.	125
Ζ'. Αἱ συνάφειαι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου πρὸς Κά- ρολον τὸν Μάγνον. Ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ' στέφει αὐ- τὸν Αὐτοκράτορα.	139

	Σελ.
Η'. Λί συνάφειαι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Ὁρόνου πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν τῶν Καρλουγγῶν.	152
Τρίτον. <i>Περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν.</i>	161
Λ'. Λί πράξεις τῶν Ῥωμαίων Ἐπισκόπων μέχρι τῆς ἐντελοῦς πτώσεως τῆς δυναστείας τῶν Καρλουγγ- ῶν. Ἐλέγξεις τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρ- χου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ.	165
Β'. Ἡ Δυναστεία τῶν Γερμανῶν Αὐτοκρατόρων. Ὄθων ὁ Μέγας, καὶ ἡ κρίσις αὐτοῦ περὶ τοῦ Πάπα Ἰωάν- νου τοῦ ΙΒ'.	179
Γ'. Συνάφειαι τῶν Ῥωμαίων Ἐπισκόπων πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Βασιλευσῆς. Γνώμη τοῦ Πάπα Σιλβέστρου τοῦ Β' περὶ τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Ἡ παρὰ τοῦ Καίσαρος (Ἑρρίκου) εἰσαγωγή τοῦ συμβό- λου τῆς πίστεως εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν.	188
Δ'. Διάρρηξις τῶν Ληγάτων Ῥώμης ἀπὸ τοῦ Πα- τριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου.	202
Ε'. Εἰρηνικαὶ συνάφειαι τῶν Ἐκκλησιῶν μέχρι τῶν σταυροφοριῶν. Φιλαρχία τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ'. Οὐρβανὸς ὁ Β'.	223
Τέταρτον. Σύγκρισις τῆς εἰς Ἐπισκοπικὸν βαθμὸν χειροτομίας, ὅπως τελεῖται ἐν τῇ Δοτικῇ Ἐκκλη- σίᾳ καὶ ὅπως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ.	239

Φίλτατοι Όμογενεῖς!

Περαιώσας εὐτυχῶς τὴν ἔκδοσιν τοῦ πολυπόνου συγγράμματος τῆς Ἀληθείας τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, παραδίδω νῦν εἰς χεῖρας ὑμῶν καὶ τὸ πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῆς σπουδαιότατον ἐπίσημ. Παράρτημα, ὡς πραγματευόμενον περὶ διαφορῶν λίαν περιέργων ἀπὸ τοῦ 5' αἰῶνος μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν συμβάντων, ἐκδοθὲν ἐν Μόσχᾳ τὸ 1853 ἔτος. Ἔργον δὲ καὶ τοῦτο τοῦ σοφοῦ Ῥώσσου Συγγραφέως τοῦ συντάξαντος τὴν ἄνω ρηθεῖσαν Ἀλήθειαν ἀποτελοῦν τὸν Δεύτερον Τόμον αὐτῆς.

Τὸ παράρτημα περιλαμβάνει τὸν Λόγον τῆς Καθολικῆς Ὀρθοδοξίας πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν Κατολικοισμὸν, τὸν παρ' ἐμοῦ καὶ πρότερον τὸ 1853 ἐκδοθέντα, ἤδη δὲ ἐπιδιορθωθέντα καὶ πλουτισθέντα ὑπὸ τοῦ Συγγραφέως μετὰ προλόγου καὶ τῶν εἰρημένων προσθηκῶν.

Πρῶτον. Περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Ἀγίου Πέτρου ἡτοι τῆς Ἡγεμονικῆς ἐπαρχίας τοῦ Πάπα.

Δεύτερον. Περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν, ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν καὶ

Τρίτον. Σύγκρισιν τῆς εἰς Ἐπισκοπικὸν βαθμὸν χειροτονίας ὅπως τελεῖται ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὅπως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ.

Ἐν μὲν τῇ πρώτῃ προσθήκῃ πραγματεύεται

Α', περὶ τῆς πτώσεως τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας, περὶ Εῤουλῶν καὶ Γόθων, περὶ τῆς κατακτήσεως τῆς Ἰταλίας ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ, καὶ περὶ τῆς εἰς αὐτὴν εἰσβολῆς τῶν Λογγοβάρδων.

ή.

Β'., Περὶ τοῦ Ἀγίου Πάπα Γρηγορίου τοῦ Μάγνου ἢ Μεγάλου.

Γ'., Περὶ τῆς Ῥώμης ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Ἀνατολικῶν Ἀυτοκρατόρων, τῆς Δυναστείας τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ Ἰσχύρου, μέχρι τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Β'.

Δ'., Περὶ τῆς πάλης τῆς Ῥώμης κατὰ τῶν Λογγοβάρδων, περὶ τῶν Παπῶν Γρηγορίου τοῦ Γ' καὶ τοῦ Ζαχαρίου, καὶ περὶ τῆς πρώτης μετὰ τῶν Φράγκων συναφείας αὐτῶν.

Ε'., Περὶ τοῦ Πάπα Στεφάνου τοῦ Β', καὶ τοῦ Πιπίνου Βασιλέως τῶν Φράγκων, καὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν Θρόνον περὶ πάσης τῆς Ἐξαρχίας δωρηθέντος γράμματος.

ΣΤ'., Περὶ τῆς τελευταίας πάλης τῆς Ῥώμης πρὸς τοὺς Λογγοβάρδους μέχρι τῆς πτώσεως αὐτῶν, καὶ περὶ τῶν Παπῶν Παύλου, Στεφάνου τοῦ Γ' καὶ Ἀδριανοῦ.

Ζ'., Περὶ τῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Θρόνου πρὸς Κάρολον τὸν Μάγνον συναφειῶν, καὶ περὶ τῆς εἰς Ἀυτοκράτορα στέψιως αὐτοῦ ὑπὸ Λέοντος Γ', καὶ

Η'., Περὶ τῶν συναφειῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Θρόνου πρὸς τὴν Ἀυτοκρατορίαν τῶν Καρλουγγῶν.

Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ προσθήκῃ πραγματεύεται τὸ παράρτημα

Α'., Περὶ τῶν πράξεων τῶν Ῥωμαϊκῶν Ἐπισκόπων μέχρι τῆς ἐντελοῦς πτώσεως τῆς Δυναστείας τῶν Καρλουγγῶν, καὶ περὶ τῶν ἐλέγχων τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ.

Β'., Περὶ τῆς Δυναστείας τῶν Γερμανῶν Ἀυτοκρατόρων, καὶ περὶ Ὄθωνος τοῦ Μεγάλου καὶ τῆς κρίσεως αὐτοῦ τῆς περὶ τοῦ Πάπα Ἰωάννου τοῦ ΙΒ'.

Γ'., Περὶ τῶν συναφειῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν Ἐπισκόπων πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ περὶ τῆς γνώμης τοῦ Πάπα Σιλβέστρου τοῦ Β' περὶ τῆς παπικῆς ἐξουσίας, καὶ περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Καίσαρος (Ἐρρίκου) εἰσαγωγῆς τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Λειτουργίᾳ.

Δ', Περὶ τῆς διχρήξεως τῶν Ληγάτων Ῥώμης ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου· καὶ

Ε', Περὶ τῶν εἰρηνικῶν συναφειῶν τῶν Ἐκκλησιῶν μέχρι τῶν σταυροφοριῶν, καὶ περὶ φιλαρχίας τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ' καὶ περὶ Οὐρβανοῦ τοῦ Β'.

Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ προσθήκῃ περιέχονται τὰ ἐξῆς·

Περὶ τοῦ παραδόξου καὶ πρὸς τοὺς κανόνας εἰθισμένου τρόπου τῆς χειροτονίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν βαθμὸν· τρόπου οὐ μόνον πάντῃ διαφέροντος ἀπὸ τοῦ ἀρχετύπου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀπολέσαντος οὐ μόνον πᾶν θεῖον καὶ ὑψηλὸν καὶ πᾶσαν σεμνότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ βλάσφημον καὶ γελοῖον καταντῶντος.

Οὕτως οὖν τελειοποιηθὲν τὸ κλασσικὸν τοῦτο τῆς Ἀληθείας τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας σύγγραμμα, φωτίσει ἀρκούντως πάντα ἀμερόληπτον ἀναγνώστην καὶ καθοδηγήσει πρὸς τὴν μόνην καὶ ἱερὰν *Ἀλήθειαν*.

Εὐτυχῆ νομίζω ἑμαυτὸν, ὅτι ἄξιούμην καὶ αὐθις νὰ προσφέρω πρὸς τὸ εὐκλεές ἔθνος τῶν Ἑλλήνων, οὕτως ἀξιόλογα πονήματα ἀνδρῶν εὐγενεστάτων καὶ φιλοχρίστων, καὶ κατὰ τε τὴν ἀρετὴν καὶ παιδείαν δικλαμπόντων, ἀδελφῶν ἡμῶν Ῥώστων.

Οὗτοι ὀδηγούμενοι συνετῶς καὶ πατρικῶς ὑπὸ τοῦ κατὰ πᾶσαν τὴν Οἰκουμένην περικλειεστάτου καὶ περιφανεστάτου Πατρὸς αὐτῶν καὶ Βασιλέως παμφιλτάτου, προστάτου δὲ σταθεροῦ καὶ ὑπερμάχου πάντων τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ πασχόντων Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ΝΙΚΟΛΑΟΥ τοῦ ΜΕΓΑΛΟΥ, οὐ μόνον ἀγωνίζονται παντὶ σθένει, ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς, ἐν τε τοῖς σπουδαστηρίοις καὶ ἐν τοῖς ναοῖς, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ πεδίῳ τῆς μάχης κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν πολεμίων τῆς ἀμωμήτου καὶ μόνης ἀληθοῦς Ὀρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως, ὑπὲρ τῆς κραταιώσεως καὶ τῆς δόξης αὐτῆς, καὶ ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ πολυπαθοῦς γένους ἡμῶν

καὶ τῶν συμπασχόντων ἡμῖν ὁμοδόξων ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ, περιθάλλουσι ἡμᾶς καὶ προστατεύουσι παντοιοτρόπως, ὡς γνησίους ἀδελφούς καὶ ἀδιαρρήκτους φίλους· τὴν δὲ Ἀνατολὴν, ἐξ ἧς τὸ ΦΩΣ, — τὸ ΦΩΣ τὸ ἀληθινόν, τὸ φωτίσαν τὸν κόσμον, καὶ τὴν τάλαινην Ἑλλάδα, — τιμῶσι καὶ δοξάζουσι εἰλικρινῶς καὶ πρεπόντως ὡς Μητέρα καὶ ἀδελφὴν.

Ὅθεν, φίλοι ἀναγνωσται, εὐελπίζομεν ὅτι, ἐρευνήσαντες μετὰ προσοχῆς πάντα τὰ ἐκτεθέντα, θέλετε εὐφροσύνως ἀποδεχθῆ καὶ ταύτας τὰς ἀποδείξεις τῆς περὶ ἧς ἐστὲ πεπληροφορημένοι Ἀληθείας τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι Αὕτη κρατεῖ τὰ θεῖα καὶ σωτήρια τῆς Πίστεως δόγματα κατὰ τὴν ἀψευδῆ τοῦ Θεανθρώπου Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν, καὶ ὅτι θεῖα δυνάμει κραταιουμένη ἀντέστη γενναίως πρὸς ὅλας τὰς πλάνας καὶ ὑπέμεινε μετὰ καρτερίας πάσας τὰς τρομερὰς ἀπειλὰς καὶ τοὺς διωγμοὺς τῆς Δύσεως, ἐν διαστήματι δέκα περίπου αἰώνων, πκλαίουςα καὶ νῦν ἔτι μετὰ θάρρους ὑπὲρ τῶν ἀναντιβῆτων δικαίων τῆς Καθολικῆς καὶ ἀρχαίου Ὀρθοδοξίας, καὶ τῆς στηρήξεως αὐτῆς ἐν τοῖς κόλποις τῆς Πατρίδος καὶ τῆς ἐνδόξου καὶ εὐκλεοῦς ἐστίας τῶν φώτων τῆς Ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τοῦ γνησίου πολιτισμοῦ.

Ἐγγραφον Ἀθήνησι.

Κατὰ τὴν 23 Ἀπριλίου τοῦ ΑΩΝΑ΄ ἔτους.

Ὁ μεταφραστὴς

ΘΕΟΛΩΡΟΣ ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ.

Πρόλογος τοῦ Συγγραφέως.

Ὁ Λόγος τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν Κατολικοισμὸν ἐφάνη τὸ πρῶτον ἐν ταῖς προσθήκαις τῶν πονημάτων τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἐκδομένων ὑπὸ τῆς ἐν Μόσχᾳ Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἐντεῦθεν μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου τῆς Λιθουανίας Ἰωσήφ πρὸς χρῆσιν τοῦ ἑαυτοῦ ποιμνίου. Ταυτοχρόνως δὲ ἀνεφάνη οὗτος καὶ ἐν Παρισίοις, γαλλιστὶ μεταγλωττισμένος, φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν «*Question religieuse d' Orient et d' Occident,*» (Ζήτημα θρησκευτικὸν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως), καὶ μάλιστα Ἐκκλησιαστικῆς τῆς Ἐφημερίδος, «*Presse Religieuse*», (ὁ θρησκευτικὸς τύπος), πολὺ συγκαταβατικῶς ἐξεφράσθη, ὅτι τοιαῦται συγγραφαὶ δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν διασάφησιν τῶν ἀμοιβαίων παρανοήσεων. Τοσοῦτον ἀπροσδόκητος ἐπιτυχία προέτρεψέ με νὰ τυπώσω ἐν ἰδιαιτέρῳ βιβλίῳ τὸν Λόγον τοῦτον, προσθεὶς καὶ τινὰς ἄλλας κρίσεις, περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ζητήματος καὶ διὰ τὸν αὐτὸν εἰρηρικὸν σκοπὸν ἦτοι

α., Περὶ τῆς κληρονομίας τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἢ τῆς ἡγεμονικῆς ἐπαρχίας τοῦ Πάπα.

β., Περὶ τῶν σχέσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου μέχρι τῶν σταυροφοριῶν καὶ

γ., Σύγκρισιν τῆς εἰς Ἐπισκοπικὸν βαθμὸν χειροτοσίας ὅπως τελεῖται ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ὅπως ἐν τῇ Ἀνατολικῇ.

Ἰδέτωσαν οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες νῦν ἰδίως προσπαθοῦσι νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τὴν τάλαιναν Ἀνατολὴν τὴν Κυριαρχίαν

τοῦ Πρωθιεράρχου αὐτῶν, ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκρέτουσας καὶ κρινέτωσαν ἂν δίκαιαι ᾖσιν αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῶν, παραβάλλοντες αὐτὰς πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ συγκρίνοντες τὴν θεωρίαν πρὸς τὴν πράξιν.—Δὲν ὀφείλουσιν ἄρα οὗτοι πρῶτον γὰρ ταπεινώσωσιν αὐτοὶ τὴν ἰδίαν ἀλαζονείαν καὶ διορθώσωσι τὰ λάθη, τὰ κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς μέσους αἰῶνας εἰσδύσαντα εἰς τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις αὐτῶν, ἔπειτὰ δὲ γὰρ στραφῶσι πρὸς τὴν Ἀνατολὴν παρέχοντες λόγους εἰρήνης καὶ οὐχὶ Κυριαρχίας!—Τότε μόνον δύναται γὰρ ἐπιτύχει ὁ λόγος αὐτῶν, ὅταν εὐλιχρινῶς ὑπαγορευθῆ ὑπὸ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἀδελφοὺς, τὰ τέκνα μιᾶς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, φωτισάσης ἐκ τῆς Ἀνατολῆς τὴν Δύσιν αὐτῶν διὰ τοῦ φωτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατὰ τὸν Προφητικὸν λόγον· «Ἐκ γὰρ Σιών ἐξελεύσεται νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ.» (Ἡσαίας κεφ. Β'. στίχ. 3.)

ΛΟΓΟΣ
ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ

ΡΩΜΑΙΚΟΝ ΚΑΤΟΛΙΚΙΣΜΟΝ.

ΔΟΓΜΑ

ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ

ΡΩΜΑΙΚΟΝ ΚΑΤΟΛΙΚΙΣΜΟΝ.

ΑΠΟ ἑξ ἡδὴ αἰώνων καὶ ἐπέκεινα ἐξακολουθεῖ ἡ μεταξὺ τῆς Χριστιανικῆς Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς λυπηρὰ διάρρηξις, συνάμα δὲ καὶ αἱ ἀμοιβαῖαι κατηγορίαι περὶ τῶν αἰτίων τῆς διαιρέσεως ταύτης, ἀλγεινῆς διὰ τὸ αἴσθημα τῆς πρὸς τὴν εἰρήνην Χριστιανικῆς κλίσεως. Ἐγὼ καταμετρῶ μόνον ἑξ αἰῶνας, μὴ δυνάμενος νὰ θέσω πέραν τοῦ ἔτους 1204, ἐποχῆς τῆς ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων ἀλώσεως τῆς Βασιλευούσης (Κωνσταντινουπόλεως), τὴν ἐντελῆ διάρρηξιν. Τότε μόλις διὰ τοῦ ξίφους αὐτῶν διεσπάσθησαν οἱ τελευταῖοι δεσμοί, οἱ ἐνοῦντες εἰσέτι τὴν Δύσιν καὶ τὴν Ἀνατολήν, εἰ καὶ αἱ δογματικαὶ συζητήσεις ἤρξαντο ἡδὴ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πάπα Νικολάου καὶ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα. Πολλάκις καὶ πρὶν, κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὑπῆρχον ἀμοιβαῖαι ψυχρότητες μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν, ἰδίως δὲ μετὰ τὴν τετάρτην Σύνοδον, καὶ ἐξηκολούθει ἡ ψυχρότης αὕτη ἡμισυν περιόδου αἰῶνα· ἀλλὰ τοῦτο δὲν προσέβαλε τὴν οἰκουμενικὴν ἐνότητα, ἕως οὔ τὸ μονομερὲς βλέμμα καὶ αἱ ἐπὶ τῆς πνευ-

ματικῆς μονοκράτορας ἀπαιτήσεις τῆς Ῥώμης, ὑποσηριζόμενα, ὑπὸ τῶν ὄπλων τῆς Δύσεως, δὲν ἐκλόνιζον τὰς βάσεις τοῦ συνδέσμου.

Ἐκτοτε μέχρι τοῦ νῦν ἐξηγητήθη, δυνάμεθα εἰπεῖν, καὶ ἑτέρα πανοπλία ἐκκλησιαστικῆς πολεμικῆς, προφορικῆ τε καὶ γραπτῆ, μερικῆ τε καὶ συνοδικῆ· ἀνωφελές τὸ ἐπαναλαμβάνειν ἐνταῦθα ὅσα πολλάκις ἤδη ἐν πολλαῖς βίβλοις ἐξετέθησαν, ἄνευ ὁμῶς τῆς ἀμοιβαίας πειθοῦς, ἐπειδὴ, ὡς μὴ ὄφειλεν, εἰς τὰς συζητήσεις τοιαύτης φύσεως, ἐπενεργεῖ τὰ μέγιστα ἢ προκατάληψις, μεθ' ἧς ὁ ἀναγνώστης ἀνοίγει τὴν βίβλον. Μοι ἐπιτρέπεται δὲ, νομίζω, ὡς Ῥώσσω, νὰ ὀνομάσω διὰ Ῥώσσους, μεταξὺ τῶν τελευταίων περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πονημάτων καὶ τὴν *Ἀλήθειαν τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας*, ἐν ἧ μετ' ἰδιαιτέρως λεπτομερείας ἐξετέθησαν αἱ κυριώτεραι αἰτίαι τῆς μεταξὺ τοῦ Πάπᾶ Νικολάου καὶ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου διαρρήξεως.

Α΄.

Ἡ κυριώτερα τέχνη, ἵνα μὴ εἴπωμεν Ῥωμαϊκὴ πανουργία, κατὰ τὰς μετὰ τῶν ὀρθοδόξων συζητήσεις, συνίσταται εἰς τὸ ἀποσύρειν τὴν προσοχὴν τούτων ἀπὸ τῆς πράξεως πρὸς τὴν θεωρίαν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀναμφισβητήτου πολλῶν αἰώνων σειρᾶς ἐκκλησιαστικῶν συμβάντων καὶ συνοδικῶν κανόνων, μαρτυρούντων ὑπὲρ τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ἀπαιτούντων μελέτην, πρὸς τὸ λάμπον ἐκεῖνο σύστημα τῆς Ῥωμαϊκῆς μοναρχίας, ὅπερ ἀνεφύη ἤδη μετὰ τὴν διάρρηξιν καὶ ἐκθαμβοῖ τὰ ὄμματα τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς λάμπσεως ὑποθετικῆς οἰκουμενικότητος. Τινὲς κατατετμημένοι φράσεις τῶν Συνόδων καὶ τῶν Πατέρων, μὴ συνάδουσαι πρὸς τοὺς καιροὺς καὶ τὰς περιστάσεις, τινὰ συμβάντα ἐκκλησιαστικά, προταθέντα καὶ ἐξηγηθέντα ἐπίσης ψευδῶς, ἕνεκα τῆς ἀμαθείας τῶν πειθομένων, ἐτέθησαν

εἰς τὰ θεμέλια τοῦ συστήματος τούτου, ἐντελῶς ἀντιφάσκον-
τος πρὸς τὴν ἀρχαίαν τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν. Ἐξυφάνθη δὲ
τοῦτο ἐν τοιαύτῃ ἐντελείᾳ οὐ πρότερον τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ὑπὸ
τοῦ Κερδινάλιου Βελλαρμίνου, συνδρομῆ. τῶν ψευδῶν παπικῶν
δεκρεταλίων (ψηφισμάτων), νῦν ἤδη ἐλεγχθέντων, καὶ ἔκτοτε
ἐγένετο ἀναφαίρετος τῆς παπικῆς Ἐκκλησίας συνθήκη, ἥ ἄνευ
ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ αὕτη, οὐδὲ δέχεται τινὰ εἰς τοὺς κόλπους
αὐτῆς.

Τὸ δ' ἀνόμιον τοῦ νέου τούτου συστήματος πρὸς τοὺς οἰ-
κουμενικοὺς κανόνας συνίσταται, εἰς τὸ ὅτι μετέβαλε βαθμηδὸν
τὰ νομοθετηθέντα ὑπὸ τῶν Συνόδων πρεσβεῖα ἢ πρωτεῖα τῆς
Ῥωμαϊκῆς καθέδρας ἐνώπιον τῶν λοιπῶν τεσσάρων Πατριαρ-
χικῶν θρόνων, εἰς παράνομον καὶ οὐδέποτε ἀναγνωρισθεῖσαν
ὑπὸ τῆς Ἀνατολῆς κυριαρχίαν τοῦ Πάπα ἐφ' ὅλης τῆς Οἰκου-
μενικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ῥώμη, ὡς ἀρχαία πρωτεύουσα τοῦ ἐθνι-
κοῦ κόσμου, πρὸς ἣν ἐκπαλαι ἠτένιζε συνήθως ἡ οἰκουμένη,
καὶ ὡς μοναδικὴ Ἐπισκοπικὴ καθέδρα, θεμελιωθεῖσα ὑπὸ τῶν
Ἀποστόλων ἐν τῇ Δύσει, ἐν ᾧ διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτῶν πα-
ρουσίας οἱ Ἀπόστολοι προσυνέστησαν πολλὰς ἄλλας ἐν τῇ Ἀνα-
τολῇ, ἀκουσίως προσείλκυσε τοὺς δυτικοὺς πρὸς τὸ κέντρον
τοῦτο τῆς ἑαυτῶν ἐνότητος· ὁ Πατριάρχης τῆς Ῥώμης ἦτο
ἀληθῶς ἡ κεφαλὴ αὐτῶν, ὥσπερ καὶ οἱ τέσσαρες Ἀνατολικοὶ
Πατριάρχαι Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας
καὶ Ἱεροσολύμων, ἦσαν κεφαλὰὶ τῶν ἑαυτῶν ἐκκλησιαστικῶν
ἐπαρχιῶν, ὀρισθεισῶν ὑπὸ τῶν Συνόδων, κατὰ δὲ τοὺς συνοδι-
κοὺς ὡσαύτως κανόνας· ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἔσχεν ἐπ' αὐτῶν
τὸ προνόμιον τῶν πρεσβεῖων ὡς Ἀρχιεπίσκοπος νέος Ῥώμης
καὶ κέντρον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν συνελεύσεων, ἐν αἷς παρῆσαν
καὶ οἱ Αὐτοκράτορες.

Ἐπὶ τοῦ Συνοδικοῦ τούτου συστήματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς
διοικήσεως, ἀδιαφειλονικῆτος, ἐξακολοθοῦντος ἐν διαστήματι
ἐννέα αἰῶνων καὶ ἐπέκεινα, ἀνεφύη ἀκολούθως τὸ μοναρχικὸν

σύστημα τῆς Ῥώμης, ὅτε αἱ πολιτικαὶ περιστάσεις ἀνύψωσαν τὴν Δύσιν ἐπὶ τῆς πασχούτης Ἀνατολῆς καὶ, ἐπὶ τῆς ἐνισχυομένης ἰδέας τῶν πρωτείων τοῦ Πέτρου μεταξὺ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων, ἀνυψώθη ἡ ἐξουσίαι τοῦ Πάπα μεταξὺ πάντων τῶν Ἐπισκόπων. Δὲν πρόκειται πλέον περὶ τοῦ εἶναι πρῶτον τὸν Πάπαν, ὡς διάδοχον τοῦ Πέτρου, μεταξὺ ὁμοίων αὐτῷ συναδέλφων, ὅπερ δὲν δύνανται ν' ἀπορρίψῃ νομίμως ἡ Ἀνατολή, ὡς καθιερωθὲν ὑπὸ συνοδικῶν κανόνων· σήμερον ὑπάρχει μεμορφωμένον εἰς τὴν Δύσιν ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης τάξεως ἴδιον θρησκευτικὸν δόγμα, ὁμοεταγές ἄλλοις δόγμασι τῆς Χριστιανικῆς πίστεως· καὶ τὸ δόγμα τοῦτο, σὺν τῇ ἐπεκτάσει τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας, συμπεριλαβούσης, δυνάμει τῶν ὀπλων, καὶ τοὺς ἀνατολικούς θρόνους, ἐπαχιοῦτο οὕτως, ὥσανεὶ ὁ πρεσβύτερος τῶν Πατριάρχων ἐπελάθετο τῆς τε προῦπαρχούσης ἰσότητος αὐτῶν καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς ὑπάρξεως. Τὸ πᾶν περὶ αὐτὸν συνείθισεν εἰς τὸ νέον τοῦτο σύστημα, ἐπειδὴ καὶ ἄπρασι αἱ ζωτικαὶ φλέβες, τεταμέναι οὕσκι πολλοὺς αἰῶνας πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν κέντρον, συνείθισαν εἰς τοιαύτην αἵματος κυκλοφορίαν, καὶ οὐδ' ἐννοοῦσι πλέον ἐτέραν τάξιν τῶν πραγμάτων.

Ὁ Πάπας, ἀπὸ διαδόχου τοῦ Πέτρου, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, τῆς καθέδρας τῆς θεμελιωθείσης παρ' ἀμφοτέρων τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων, (διότι ἀμφοτέροι ὅτε Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ζῶντες ἔτι, προεχίρησαν τὸν Λῆνον πρῶτον Ἐπίσκοπον Ῥώμης,) ὁ Πάπας, ἐμεγάλυνεν ἐχυτὸν διὰ τοῦ ἐξαιρετικοῦ τίτλου τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸν τίτλον τοῦτον ἀπαντῶμεν ἡμεῖς κατὰ πρῶτον ἤδη ἐπὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα. Τὴν προσηγορίαν τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ Πέτρου, ἢ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας οὐδέποτε ἀπεποιεῖτο αὐτῷ, εἰ καὶ ὠνόμαζεν αὐτὸν μᾶλλον διάδοχον ἀμφοτέρων τῶν Ἀποστόλων, ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ ἄπικντες οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι καὶ Ἐπίσκοποι ἦσαν διάδοχοι τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, ὑποχωροῦντες εἰς τὰ πρωτεῖα

τοῦ Πέτρου μόνον ἐν ταῖς κοιναῖς ὑποθέσεσιν, ἐπὶ σπουδαίων δογματικῶν ζητημάτων, ἢ ὅτε ἐκλονίζοντο ὑπὸ τῶν αἰρέσεων ἄλλαι καθέδραι· αἱ δὲ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας, ὡς θεμελιωθεῖσαι ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, ἐθεωροῦντο μάλιστα σὺν τῇ τῆς Ῥώμης, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Πάπα Ἁγίου Γρηγορίου, ὡς τρεῖς καθέδραι ἐνὸς Ἀποστόλου, τούτου δ' ἕνεκα καὶ ὁμοίαι ἀλήλλαις τὴν ἀξίαν.

Ἄξιον δὲ προσοχῆς καὶ ἡ περίπτωσις, ἣ μήπω ἴσως μέχρι τοῦδε παρατηρηθεῖσα, ὅτι ἐὰν τὰ πρεσβεῖα τῶν πατριαρχικῶν ἐπαρχιῶν ἐθεμελιούντο μόνον ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς σπουδαιότητος αὐτῶν τῶν πόλεων, τότε ἡ τῆς Ἀντιοχείας ἤθελεν ἔχει τὸ προνόμιον τῶν πρωτείων ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, διότι ἐν μὲν τῇ Ἀντιοχείᾳ διέμεινεν ἑπτὰ ἔτη αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, εἰς δ' Ἀλεξανδρείαν ἀπέστειλε μόνον τὸν μαθητὴν αὐτοῦ, τὸν Εὐαγγελιστὴν Μάρκον. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προνομίων πόλεώς τινος πρὸς ἑτέραν, καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις, ὅτε ἐγένετο πρωτεύουσα, τουτέστι νῆα Ῥώμη, ἐτέθη ὑπὸ τῶν Συνόδων ἄνω τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας, διετηρήθη δ' αὐτῇ ὁ βαθμὸς οὗτος μέχρι τοῦ νῦν μάλιστα καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ῥωμαίοις.

Ἀναμφιβόλως, ὁ Πάπας δύναται νὰ ὀνομάζεται εἰς τὰ ἴδια τοποτηρητῆς οὐ μόνον τοῦ Πέτρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὁμοῦς ἐκείνῃ, ἐν ἣ ἕκαστος τῶν Ἐπισκόπων κέκτηται τὸ ἐπὶ τοῦ τοιούτου τίτλου δικαίωμα, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' ὁ ὑψηλὸς οὗτος τίτλος δὲν πρέπει ν' ἀνήκῃ ἀποκλειστικῶς εἰς μόνον τὸν Πάπαν, ταπεινουμένων τῶν λοιπῶν, ὡς οὐδ' ὁ τίτλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἀρχιερέως, καθ' ἣν ἐννοίαν ἐννοοῦσιν αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ ἄλλως πάντες οἱ λοιποὶ στερηθήσονται τῆς ἑαυτῶν ἀξίας, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ αὐτοῦ Μεγάλου Γρηγορίου, καὶ ἐὰν εἰς οἰκουμενικὸς κλονισθῇ ἐν τῇ πίστει, τότε ἅπασα ἡ Ἐκκλησία δὲν

δύναται ἀντέχειν, διὸ καὶ ὠπλίσθη τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἡ Ἀνατολὴ κατὰ τοῦ κλινοτομηθέντος τούτου τῆς Φλωρεντίας δόγματος.

Παράδοξον ὁμῶς μέχρι τίνος, ἐπὶ τῆ βάσει ἐνὸς παρανόμου τίτλου, διστροφῆ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἢ οἰκουμενικῆ ἀναγνωρίσις τῶν πρωτείων τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῶν. Οὗτος ἤδη οὐ μόνον εἶναι ὁ πρεσβύτερος μετὰ τῶν ἰδελφῶν, ἀλλὰ καὶ κεφαλὴ, καὶ οὐχὶ πλέον ἐν τῇ σημασίᾳ διαδόχου τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ἀλλὰ τοποτηρητοῦ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ· ἀπ' αὐτοῦ καὶ μόνου, καὶ δι' αὐτοῦ ἀπορρέει ἡ χάρις τῆς Ἱερωσύνης εἰς πάντας τοὺς Ἐπισκόπους, καὶ ἄνευ αὐτοῦ οὐδεὶς δύναται νὰ κυρωθῆ, διότι ἕκαστος λαμβάνει τὸν βαθμὸν αὐτοῦ μόνον κατὰ χάριν τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τῆς Ῥώμης. Ἄπαντες οἱ Ἐπισκοποὶ ὁμοῦ δὲν ἐξισοῦνται κατὰ τὴν ἀξίαν ἐνὶ Πάπᾳ, ὅστις, διὰ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ὑπερέχει πάντας καὶ μάλιστα ἄρχει ἐπὶ τῆς οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὡς μόνος ἀναμάρτητος, κατὰ τὴν γνώμην τῶν οὐλτραμοντάνων (ὑπερορίων), τουτέστι τῶν πλέον διαπύρων ζηλωτῶν τῆς Ῥώμης, τῶν ἐχόντων μεγίστην βεβαιότητα ἐπὶ τῶν ἐπιζητούμενων τῆς Γαλλικανικῆς ἐλευθερίας. Μόνος ὁ Πάπας ἔχει τὸ ὑπερτάτον δικαίωμα τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, διὰ τὴν ἐξουσίαν τῶν κλειδῶν, τῶν ὑποσχεθεισῶν τῷ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ πρὸ τῶν ἄλλων, εἰ καὶ ἡ ἐξουσία αὕτη ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, μετὰ τὴν ἀνάστασιν, εἰς πάντας τοὺς Ἀποστόλους ὁμοῦ, ἄνευ ἰδιαιτέρου τινὸς προνομίου τοῦ Πέτρου, ὅτε ἐμφυσήσας ἐπὶ πάντων, εἶπεν εἰς πάντας ἐπίσης «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον, ἀντιῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς ἀντιῶν κρατῆτε, κεκράτηνται». Εἰ καὶ ὁ μακάριος Λύγουστινος, ὁ ἄριστος τῶν δυτικῶν Θεολόγων, λέγει κατ' εὐθεΐαν «ὅτι ὁ Ἀπόστολος Πέτρος παρίστα δι' ἑαυτοῦ ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν, διότι οὐχὶ εἷς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἅπασα ἡ ἐνότης τῆς Ἐκκλησίας ἔλαβε τὰς κλεῖς ταύτας»· οἱ Ῥωμαῖοι ὁμῶς, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς παπικῆς Μοναρχίας ὑποστηρίζουσιν, ἐναντίον τῶν καθ' ἑαυτῶν τούτων ἐκφράσεων, ὅτι ὁ μὴ ἀναγνωρίζων τὸν Πάπαν

ὡς κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὢν ἐκτὸς τῆς κοινωνίας αὐτοῦ, οὗτος ἀπεκόπη πλέον δι' αὐτὸ τοῦτο ἀπὸ τῆς κοινωνίας τοῦ Χριστοῦ καὶ εὐρίσκεται ἐκτὸς τῆς σωτηριώδους Κιβωτοῦ τῆς Ἐκκλησίας.

Δὲν ἀναφέρω πάλιν, ὡς ἐν τῇ *Ἀληθείᾳ τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας*, τὴν σειρὰν τῶν ἱστορικῶν μαρτυριῶν τῶν Ἁγίων Πατέρων καὶ τῶν Συνόδων, κατὰ τοῦ δόγματος τούτου καὶ τῆς νέας ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἧτις, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Δυτικοῦ ἱστορικοῦ Φλευρῆ (*Fleury*), διέστρεψε τὰς ἀρχαίας βάσεις καὶ εἰσήγαγεν ἀρχὰς, μηδέποτε γνωστὰς ἐν τῇ ἀρχιούτητι (α)· θέλω προτείνει ὁμοίως ἐκπληκτικὰ τινα παραδείγματα τῆς ἀρχαίας καταστάσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν συνοδικῶν κανόνων, ἵνα φανερωθῇ σαφῶς, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία, καὶ πῶς μέχρι τοῦδε ὑπάρχει Ὁρθόδοξος, ἄνευ τῶν καινοτομιῶν τούτων, αἵτινες οὐδέποτε ἐχρησίμευσαν αὐτῇ ὡς ἀναπόφευκτον θεμέλιον.

Ποῦ ἠδύνατο κάλλιον νὰ φανῇ καθ' ὅλην αὐτῆς τὴν ἔκτασιν ἡ καθολικὴ διοίκησις τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἐπὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν κατὰ πτρω τούτων τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ ἐπὶ συνθηκῶν τοιούτων αἵτινες ἔπρεπε νὰ τηρῶνται ἀναλλοίωτοι εἰς τοὺς μετέπειτα αἰῶνας; — Διὸ, ἐκτίθημι ἐν συνόψει τὰς θεμελιώδεις ταύτας ἀποφάσεις, ἀρχόμενος ἀπὸ τῆς πρώτης ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ἧς προέδρευεν ὁ μέγας Ὅσιος Ἐπίσκοπος Κορδούβης, οὐχὶ δὲ οἱ Ἀηγάτοι τοῦ Πάπα, ὡς ἐπεθύμουν νὰ ἀποδείξωσι τοῦτο ἀκολούθως οἱ Ῥωμαῖοι διὰ ψευδῶν συνοδικῶν πράξεων τοῦ Γελασίου.

Ἀναγινώσκωμεν ἐν τῷ 5' κανόνι τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. «Τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπον πάντων τούτων

(a) Fleury disc. sur l'Hist. de l'Egl. XI. XIII.

ἔχειν τὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν τῇ Ῥώμῃ Ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνθητός ἐστιν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς Ἐκκλησίαις». Ὅτε δὲ, ἐπὶ τῆς τετάρτης ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου, οἱ ληγάτοι τοῦ Πάπῃ, στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀναγνώσεων, ἤθελον νοθεῦσαι τὸν κανόνα τοῦτον ὡς ἐφεξῆς. «Ἡ Ἐκκλησία Ῥώμης πάντοτε ἐχέτω τὰ πρωτεῖα»· ὅπερ δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς τῆς Νικαίας· τὸ μὴ ὀρθὸν τοιαύτης ἀναγνώσεως ἠλέγχθη διὰ τοῦ πρωτοτύπου.

Τὸ αὐτὸ συνέβη ἀλίγω πρότερον καὶ κατὰ τὴν ἐν Ἀφρικῇ Ἐκκλησίαν, ὅτε ὁ Πάπῃ Κελεστῖνος, ὑποστηρίζων τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Ζωσίμου, ἤθελεν, ἵνα γένηται δεκτός, ἀντὶ τῶν ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῶν κανόνων ὁ τοπικὸς κανὼν τῆς συνόδου, περὶ τοῦ προσέρχεσθαι εἰς τὴν καθέδραν τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου εἰς τινὰς σπουδαίας περιστάσεις. Ἡ πολυάριθμος ἐν Κερθαγένῃ Σύνοδος ἀπεκρίθη τῷ Πάπῃ ὅτι «τὰ ἀποσταλέντα πρότερον ἐκ Ῥώμης, ὡσανεὶ ψηφίσματα τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ποτὲ οὐκ ἠδυνήθημεν εὑρεῖν ἐν ταῖς ἀληθεστέραις ἀπογραφαῖς, ἅς περ ἐδεξάμεθα ἀπὸ Ἀλεξανδρείας καὶ Κωνσταντινουπόλεως;» καὶ εἰς τοῦτο ἡ Σύνοδος προσέθηκεν· «Οἱ πατέρες συνείδον, ὅτι οὔτε γὰρ μιᾶ καὶ ἐκάστη ἐπαρχία προνοία ἐλογίσαντο ἐλλεῖπειν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δι' ἧς δικαιοσύνη ἀπὸ τῶν τοῦ Χριστοῦ Ἱερέων καὶ ὁρᾶται φρονίμως, καὶ κατέχευται σταθερῶς· μάλιστα, ὅτι ἐνὶ καὶ ἐκάστῳ συγκεχώρηται, ἐὰν περὶ τῆς δίκης τῶν διαγνωστῶν προΐσταται αὐτῷ πρὸς τὰς Συνόδους τῆς ἰδίας ἐπαρχίας, ἢ ἔτι μὴν εἰς οἰκουμενικὴν Σύνοδον ἐκκαλέσασθαι. Εἰ μὴ ἕρα τίς ἐστίν, ὅστις πιστεύσει, εἰ ὡτινιδῆποτε δύνασθαι τὸν Θεὸν ἡμῶν ἐμπνεῦσαι τὴν δικαιοσύνην, τοῖς δὲ ἀνκριθμήτοις εἰς Σύνοδον συνηθροισμένοις ἱερεῦσιν ἀρνεῖσθαι; περὶ γὰρ τοῦ, τινὰς ὡσανεὶ ἐκ τοῦ πλευροῦ τῆς σῆς ἀγίωσύνης πέμπεσθαι, ὑδεμιᾶ τῶν πατέρων Συνόδῳ ὀρισθὲν εὐρίσκομεν· μὴ τοίνυν τὸν καπνώδη τύπον τοῦ

κόσμου δόξωμεν εισάγειν τῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις τὸ φῶς τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὴν ἡμέραν τοῖς τὸν Θεὸν ἰδεῖν ἐπιθυμοῦσι προσφέρει». (Βιβλ. τῶν Κανόν. σελ. 173). Πικρατηρητέοι εἰσὶν οἱ πρὸς τὴν πρωτεύουσαν καθέδραν τοιοῦτοι λόγοι οὐχὶ Ἀνατολικῶν, ἀλλὰ δυτικῶν Ἐπισκόπων.

Ἐκ τῶν πράξεων καὶ κανόνων τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς Συνόδου, συγκληθεῖσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 381 ἔτος ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου, ἐν ἣ περὶ ἐβλήθησαν ἅπαντες οἱ μέγιστοι φωστῆρες τῆς Ἀνατολῆς, ὡς ὁ Ἀντιοχεῖας Ἅγιος Μελέτιος, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ ὁ φίλος αὐτοῦ ἅγιος Ἀμφιλόχιος, καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων, — ἰδοὺ ὁποῖους ἀξιοσημειώτους συμπερασμοὺς δυνάμεθα νὰ ἐξχαγάγωμεν.

α.) Ἡ Σύνοδος αὕτη συνεκαλέσθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Πάπα καὶ τῆς παρουσίας τῶν Ληγάτων αὐτοῦ, ἢ τινος τῶν δυτικῶν Ἐπισκόπων.

β.) Προέδρευε ταύτης ὁ Ἀντιοχεῖας ἅγιος Μελέτιος, ὅστις δὲν ἦτο εἰς κοινωνίαν μετὰ τῆς Ῥώμης, εἰ καὶ ἐθεωρεῖτο αὕτη ὀρθόδοξος, διότι οἱ Πάπαι ἀνεγνώριζον ὡς νόμιμον Ἐπίσκοπον Ἀντιοχεῖας τὸν ἀντίζηλον τοῦ Μελετίου Παυλῖνον.

γ.) Μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Μελετίου ἡ Σύνοδος ἐπροτίμησε νὰ ἐκλέξῃ διάδοχον τὸν ἅγιον Φλαυῖανὸν ἀντὶ νὰ ἐπικυρώσῃ τὸν Παυλῖνον, καίτοι ἀναγνωριζομένου τούτου ἐν Ῥώμῃ ὡς μόνου νομίμου Ἐπισκόπου Ἀντιοχεῖας.

δ.) Ἡ Σύνοδος αὕτη, καὶ τοὶ ἅπαντα συγκειμένη ἐκ μόνων τῶν ἀνατολικῶν, διὰ τῆς ἐξουσίας αὐτῆς προσέθηκε πολλὰ ἄρθρα εἰς τὸ τῆς Νικαίας Σύμβολον, πρὸς ἐξήγησιν αὐτοῦ, καὶ ἔκτοτε τὸ σύμβολον τοῦτο ἐγένετο μαρτυρία τῆς πίστεως ἀπάσης τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ σημεῖον συνδέσμου τῆς Δύσεως μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, ἄχρις οὗ ἔμενεν ἀπρχβίχστων ὑπὸ τῆς πρώτης.

ε.) Οὐ μόνον ἐξέδωκεν αὕτη κανόνας τῆς ἐσωτερικῆς διοι-

κῆσεως τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῶν ἐπαρχιακῶν Συνόδων, ἀλλὰ μετέβαλε καὶ αὐτὴν τὴν ἱεραρχικὴν βαθμολογίαν τοῦ καιροῦ ἐκείνου, δοῦσα τὰ προσβεῖα τῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνῳ ἐπὶ τῶν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας.

ς.) Ἡ Σύνοδος αὕτη ἀνεγνωρίσθη ὁμῶς, καθὼς εἰς τὴν Δύσιν οὕτω καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ὡς οἰκουμενική· ἡ δὲ κατὰ τὸ ἐπὶ τὸν ἔτος γενομένη ἐν Ῥώμῃ οἶονεὶ πρὸς ἀντίπραξιν ἐκείνης, ἐξηρανίσθη μετὰ πασῶν τῶν πράξεων αὐτῆς, ἐγένετο δὲ παραδεικτὴ ἐν Ῥώμῃ ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοὶ παραπονουμένων τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἰταλίας.

Οὕτως, οἱ κανόνες δι' ὧν χειραγωγεῖται ὁλοκλήρως ἡ Ἀνατολή, ἠδύνκντα νὰ ἔχωσι τὴν ἰσχὺν ἀνευ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα, μάλιστα δὲ καὶ τὸ σύμβολον αὐτῆς παρεδέχθη ὡς οἰκουμενικόν. Ἐὰν δὲ παραβάλωμεν τὰ τοσοῦτον σπουδαῖα συμβάντα καὶ μαρτυρίας πρὸς τὰς Ῥωμαϊκὰς ἀπικιτήσεις, ὅτι δῆθεν ὁ Πάπας ἐστὶν ἡ μόνη πηγὴ πάσης ἐπισκόπων κρίσεως καὶ ἡ ρίζα τῆς ἐξουσίας αὐτῶν, ὡς τοποτηρητῆς τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ γῆς, τότε πόσαι διαφοραὶ πρὸς τοὺς πραγματικοὺς οἰκουμενικοὺς κανόνας θέλουσιν ἐξελεγχθῆ ἐν αὐταῖς; Ἡ τῆς Ἀφρικανῆς Ἐκκλησίας ἐναντιότης, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, εἶναι μὴδὲν, παραβαλλομένη πρὸς τὰς ἀποφασιστικὰς καὶ αὐθυπάρκτους ἐνεργείας ὁλοκλήρου τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς δεσποτείας. Τίνι τρόπῳ συμφωνήσωμεν πρὸς τὴν καινότομον τῆς Ῥώμης διδασκαλίαν, — ὅτι δῆθεν ἐκτὸς τῆς κοινωνίας αὐτῆς δὲν ὑπάρχει σωτηρία, — καὶ τὴν σπουδαίαν ἐκείνην περίστασιν, ὅτι, εὐρισκόμενος ἐκτὸς αὐτῆς ὁ ἅγιος Μελέτιος, οὐ μόνον προέδρευε τῆς οἰκουμενικῆς Συνόδου, τῆς ἀποπληρωσάσης τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων παρὰ τῆς Λύσειως, ὡς καὶ παρὰ τῆς Ἀνατολῆς κατετάχθη; Ἡ τοῦτο ἐστὶν ἐξίρεσις τῶν γενικῶν κανόνων; Ἀλλὰ τοιαῦται περιστάσεις πολλάί.

Ἐπὶ τῆς τρίτης ἐν Ἐρέσῳ οἰκουμενικῆς Συνόδου, προέδρυσεν

Ὁ Ἀλεξανδρείας ἅγιος Κύριλλος, ὃν οἱ Ῥωμαῖοι θέλουσι νὰ ταπεινώσωσι διὰ τοῦ τίτλου τοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ πάπα, μὴ κατανοοῦντες τὸ σαφές τῶν συνοδικῶν πράξεων, καὶ διὰ τῶν κανόνων τῆς Συνόδου ταύτης ἐτέθη ἐπίσης δριστηκὸς φραγμὸς κατὰ πάσης φιλαρχίας· ἵνα μὴ τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων ἐπαρχίαν ἐτέραν καταλαμβάνειν, ἵνα μὴ τῶν πατέρων οἱ κανόνες παραβαίνωνται, μηδὲ ἐν ἱερουργίας προσχήματι ἐξουσίας (κοσμικῆς) τύφος παρεισδύηται, μηδὲ λάθωμεν τὴν ἐλευθερίαν κατὰ μικρὸν ἀπωλέσαντες, ἣν ἡμῖν ἐδώρησατο τῷ ἰδίῳ αἵματι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ πάντων τῶν ἀνθρώπων Ἐλευθερωτῆς». Ἡ Σύνοδος, μετεχειρίσθη τοιαύτας ἐκφράσεις οἷονεὶ προορῶσα, ὅτι ἔμελλε νὰ συμβῆ τοῦτο εἰς τὴν Δύσιν, μηδὲ λάθωμεν κατὰ μικρὸν, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι τῆς προγνώσεως προεφύλαξεν αὐτὸ τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως ἀπὸ τῶν μελλουσῶν προσθηκῶν τῆς Δύσεως, αὐστηρῶς ἀπαγορεύσασα πᾶσαν προσθήκην ἐν αὐτῷ ἢ ἀφαίρεσιν. Ἐπὶ τῆς Συνόδου ταύτης ὁμοῦς ἀνεβόησαν ὁμοψύχως πάντες οἱ Πατέρες, θεωροῦντες συμφωνοῦσαν τὴν γνώμην τοῦ Πάπα Κελεστίνου πρὸς τὴν τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου. «Κελεστίνος νέος Παῦλος! Κύριλλος, νέος Παῦλος! εἷς Κελεστίνος! εἷς Κύριλλος! Μία πίστις τῆς Συνόδου, μία πίστις τῆς Οἰκουμένης!» Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς τετάρτης ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ἀναγνόντες τὴν ὀρθόδοξον ἔκθεσιν τῆς πίστεως τοῦ ἀγίου Πάπα Λέοντος τοῦ μεγάλου, ὁμοίαν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου, οἱ Πατέρες ἐβόησαν. «Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐξεφώνησεν! Οἱ Ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν! Κύριλλος οὕτως ἐδίδαξεν! Κυρίλλου αἰωνία ἡ μνήμη! Λέων καὶ Κύριλλος ὁμοίως ἐδίδαξαν! Αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων!»—Τοιαύτη ἡ ὁμοφωνία τῆς ἰσότητος τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, μέτρον δὲ τῆς ὀρθοδοξίας ἀμφοτέρων ἦτο ὁ Ἀλεξανδρείας ἅγιος Κύριλλος.

Ἄξιον δὲ προσοχῆς, ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ μέχρι τοῦδε διατηρεῖται ἡ ἱεραρχικὴ τάξις, ἡ καθιερωθεῖσα ὑπὸ τῶν κανόνων

τῶν δύο τούτων Συνόδων, ὡς ἂν αὐταὶ ἦσαν σύγχρονοι ἡμῖν. Οὕτως, ἡ μικρὰ Νῆσος Κύπρος, ἔχουσα ἓνα Ἀρχιεπίσκοπον μετὰ τριῶν ὑπεξουσίων αὐτῷ Ἐπισκόπων, καὶ ἀπαλλαγείσα τότε τῆς ἐξουσίας ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας, διαμένει ἄχρι τοῦ νῦν ἀθύπαρκτος, εἰ καὶ ἕτερα οὐκ ἐλάσσων αὐτῆς νῆσος, ἡ Κρήτη, καὶ ἡ ὁμορος τῇ Κύπρῳ Ἀνατολή εἰσὶν ὑποτεταγμένοι τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἡ ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδος εἶπεν· «Εἰ δὲ πρὸς τὸν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Μητροπολίτην Ἐπίσκοπος, ἢ κληρικὸς ἀμφισβητήσει, καταλαμβανέτω ἢ τὸν ἐξάρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τῆς Βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον, καὶ ἐπ' αὐτῷ δικαζέσθω». Οὕτω καὶ μέχρι τοῦ νῦν. Ἡ αὐτὴ Σύνοδος εἶπε· «Πανταχοῦ τοῖς τῶν ἁγίων Πατέρων ὄροις ἐπόμενοι, ὀρίζομεν τε καὶ ψηφίζομεθα περὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως νέας Ῥώμης. Καὶ γὰρ τῷ θρόνῳ τῆς Πρεσβυτέρας Ῥώμης διὰ τὸ Βασιλεύειν τὴν πόλιν ἐκείνην, οἱ Πατέρες εἰκότως ἀποδεδώκασι τὰ πρεσβεῖα. Καὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ κινούμενοι οἱ ἑκατὸν πενήκοντα θεοφιλέστατοι Ἐπίσκοποι τὰ ἴσα πρεσβεῖα ἀπένειμαν τῷ τῆς νέας Ῥώμης ἁγιωτάτῳ θρόνῳ εὐλόγως κρίναντες, τὴν Βασιλείαν καὶ συγχλήτῳ τιμηθεῖσαν πόλιν, καὶ τῶν ἴσων ἀπολαύουσιν πρεσβείων τῇ πρεσβυτέρῃ Βασιλίδι Ῥώμῃ, καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς, ὡς ἐκείνην, μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δευτέραν μετ' ἐκείνην ὑπάρχουσαν». Εἶναι δυνατὸν οἱ ἑξακόσιοι τριάκοντα ἅγιοι Πατέρες, οἵτινες ἐθέσπισαν τὸν ΚΗ' τοῦτον κανόνα ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμένης Συνόδου, νὰ μὴ ἐγίνωσκον τί ἔλεγον, καὶ εἰς τί συνίστατο ἡ ἰδιαιτέρα ἀποστολικὴ προτίμησις τῆς ἀρχαίας ἐνώπιον τῆς νέας Ῥώμης;—Ἰδίως μάλιστα ἐπειδὴ ἐγίνωσκον, ἐπεκυρώθη συνοδικῶς καὶ ὁ κανὼν οὗτος, καὶ τοὶ ἐναντιούμενων τῶν Ληγάτων Ῥωμαίων καὶ αὐτοῦ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ Μεγάλου, ὅστις ὁμοῦς οὐδέποτε ἐφιλονεῖσει περὶ τοῦ πῶς ἐτόλμησαν ἐξομολοῦσθαι τὴν νέαν Ῥώμην πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ἀλλὰ διατί ἔθηκον

αὐτὴν ἄνω τῶν πρεσβυτέρων θρόνων τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας.

Πρέπει ὅμως νὰ μὴ παραδράμωμεν ἄνευ προσοχῆς, ὅτι ἐάν ποτε ἐμεγαλύνθη που, μᾶλλον ἢ πρὶν καὶ μετὰ ταῦτα, τὸ πρόσωπον τοῦ Ῥωμαίου Πρωθιεράρχου, τοῦτο βεβαίως ἐγένετο ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, διὰ τε τὰ ἰδιαίτερα προτερήματα τοῦ ἁγίου Λέοντος καὶ διὰ τὰς περιστάσεις τῆς Ἀνατολῆς, ἐπειδὴ τὰ τῶν Ἱεραρχῶν τῶν λοιπῶν πατριαρχικῶν θρόνων εἶχον οὐκ εὐαρέστως· ὁ Ἀλεξανδρείας Διόσκορος ἐκρίθη καὶ καθηρέθη ἐπὶ τῆς Συνόδου ὡς Αἰρετικός· ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀνατόλιος ἐχειροτονήθη πρὸς αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ Φλαυϊκνοῦ, φονευθέντος ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ αὐτὸς ἐχειροτόνησε τὸν Πατριάρχην Ἀντιοχείας Μάξιμον, ὁ δὲ Ἱεροσολύμων Ἰουβενάλιος κατ' ἀρχὰς συνέδραμε τὸν Διόσκορον. Ἄρα, φαίνεται λίαν φυσικόν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι Δηγάτοι εἶχον σημασίαν μείζονα τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων, οἵτινες ἐξεφράζοντο μετριοφρόνως ἐνώπιον τοῦ μεγάλου ὑπερασπιστοῦ τῆς ὀρθοδοξίας Λέοντος, γράψαντες μάλιστα εἰς τὴν συνοδικὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν, «ὅτι ἐν τοῖς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἐπέχουσιν, ὡς κεφαλὴ μελῶν, ἡγεμόνευε», καὶ ὅμως, παρὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἐπεκύρωσαν τὰ ἴσα τῆς τιμῆς πρεσβεῖα τῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθέδρα. Ἀλλ' ἐάν καὶ ἐμεγαλύνθη ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου ἕνεκα καιρικῶν περιστάσεων, — οὐδαμοῦ ὅμως ἐταπεινώθη τόσον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὅσον ἐπὶ τῆς πέμπτης οἰκουμενικῆς Συνόδου· διὸ καὶ ἀπαρέσκονται νὰ μνημονεύωσι ταύτης οἱ Ῥωμαῖοι.

Ἐάν τῷ ὄντι ὑπάρχη ἀληθὲς, ὅτι οὐδεμία Σύνοδος δύναται νὰ συγκαλεσθῆ ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Πάπα, καὶ ἐάν ἔχωσι βάσιν τινὰ οἱ λόγοι τοῦ νεωτέρου ὑπερασπιστοῦ τοῦ παπισμοῦ Κόμητος Μαίστρου, «ὅτι τοιούτου εἶδους προτάσεις, τουτέστιν, ὅτι δῆθεν οἱ Ἐπίσκοποι, οἱ κεχωρισμένοι ἀπὸ τοῦ Πάπα καὶ διαφωνοῦντες πρὸς αὐτὸν δύναται νὰ ἦναι ἐν τῇ Συνόδῳ ἀνώ-

τεροι αὐτοῦ, ἐστὶν ἐντελής παραλογισμὸς», τότε πῶς συμβιβάζωμεν πρὸς τοῦτο τὰς πράξεις τῆς πέμπτης ταύτης Συνόδου; — Ὁ Λύτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς συγκαλεῖ αὐτὴν παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Πάπα, ὅστις ἐχόμενος τῆς γνώμης, ἣτις καταδικάζεται ἐν τῇ Συνόδῳ ταύτῃ, ἀπηγόρευσε μάλιστα καὶ τὸ διασκέπτεσθαι περὶ αὐτῆς, καὶ ὁμῶς οὐ μόνον καταδικάζεται αὐτὸς ἐρήμην, εἰ καὶ ἀνωνύμως, ὑπὸ τῶν Συνοδικῶν Πατέρων, ὡς παραβιάζων τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν, ἀλλ' ὑπεχρεώθη μετὰ ταῦτα ἵνα συμφωνήσῃ πρὸς τὴν γνώμην αὐτῶν καὶ μετανοήσῃ ἐγγράφως διὰ τὴν ἐξ ἐλλείψεως ἀγάπης ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Δὲν πρέπει ἄραγε νὰ συνομολογήσωσι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, ὅτι μόνον ἡ ἐντελής ἄγνοια τῶν συνοδικῶν πράξεων φέρει εἰς πρόμοια συμπεράσματα τοιοῦτου εἴδους ζηλωτὰς, οἷος ὁ Κόμης Μαῖστρος καὶ ἄλλοι;

Ἐπὶ τῆς ἕκτης ἤδη οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὡσεὶ πρὸς ἔλεγχον τῆς ὀψιαιτέρας τῶν Ῥωμαίων οἰήσεως, περὶ τοῦ ἀναμαρτήτου τῆς ἀποστολικῆς αὐτῶν καθέδρας, οὐ μόνον σιωπηλῶς, ἀλλὰ καὶ προδήλως καταδικάζεται ὁ Πάπας Ὀνώριος, καίτοι πρὸ πολλοῦ ἀποθανῶν, διὰ τὴν προστασίαν τῆς αἵρέσεως τῶν μονοθελητῶν, σὺν τοῖς λοιποῖς αἵρεσιάρχαις καὶ ἀνηγγέλην τοῦτο ἐν τῶν διαδόχων αὐτοῦ Λέοντι τῷ δευτέρῳ, ὅστις ἔπρεπε νὰ συνυπογράψῃ τοιαύτην ἀπόφασιν. Εἰς τοὺς κανόνας τοὺς συναριθμουμένους εἰς τὰς πράξεις τῆς Συνόδου ταύτης, καταδικάζονται τινὰ Ῥωμαϊκὰ ἔθιμα ὡς ἡ ἀγαμία τῶν ἱερέων καὶ ἡ νηστεία τοῦ σαββάτου, μετ' ἀπειλῆς μάλιστα ἀφορισμοῦ διὰ τὴν τελευταίαν, καίτοι τῶν Ῥωμαίων μὴ παραδεχομένων τοὺς κανόνας τούτους, οἵτινες ὁμῶς πάντοτε ὑπῆρχον ὡς ὁδηγοὶ διὰ τὴν Ἀνατολήν. Οὕτω λοιπὸν οὐδεμία ὑπάρχει ἀνάγκη τῆς ὑπὸ τοῦ Πάπα ἐπικυρώσεως τῶν συνοδικῶν κανόνων, ἀναγνωρισθέντων ὡς οἰκουμενικῶν. Οἱ Ληγάτοι τοῦ Πάπα Ἀγάθωνος ἐνήργουν μετὰ μείζονος μετριοφροσύνης, ἢ οἱ ληγάτοι Λέοντος τοῦ Μεγάλου, καίπερ ἡ Σύνοδος ἔδειξεν αὐτῷ τοιοῦτον

σέβας, ὥστε συνεχώρησε τῷ καταδικασθέντι διὰ τὴν αἵρεσιν Πατριάρχῃ Ἀντιοχείας, νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν κρίσιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ Πάπας εἰς τὰ συνοδικὰ γράμματα ὠνομάζετο μόνον πρωτόθρονος· οἱ δὲ λοιποὶ πατριάρχαι, σίνθρονοι αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὑπεγράφετο οὐχὶ οἰκουμενικὸς Ἀρχιερεὺς, ἀλλὰ μόνον Ἐπίσκοπος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς πόλεως Ῥώμης· τουτέστι, μέρους, οὐχὶ δὲ ὅλου· ὠνόμαζε δ' αὐτὸν, ἐν τοῖς πρὸς τὸν Βασιλέα γράμμασι, δούλον τοῦ Χριστιανικωτάτου αὐτοῦ κράτους, ἴσον τοῖς λοιποῖς ταπεινοῖς προϊσταμένοις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ τοῖς εἰς τὰ ἠυτικά καὶ ἀρκτῶα μεθόρια εὐρισκομένοις.—Πόσον ἀπέχει τοῦτο τῆς ὑπερροφίας τοῦ Πάπᾶ Γρηγορίου τοῦ Ζ', ἐνώπιον τοῦ ὁποῖου ἐξητυτελίζοντο δουλοπρεπῶς οἱ Αὐτοκράτορες!

B'.

Ἀλλὰ ἐπὶ τὸ τέλος τοῦ ἕκτου καὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος, καὶ μεταξὺ τῆς πέμπτης καὶ ἕκτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἤκμασεν εἰς Ῥωμαῖος Πρωθιεράρχης τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ μέγας (ἢ μάγνος), κατ' οὐδὲν ἐλαττούμενος τῶν προκατόχων καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, αἰσθανόμενος δὲ τὴν ἀξίαν τῆς ἐαυτοῦ καθέδρας, ἀλλὰ μόνον πνευματικῶς, καὶ ὅστις τούτου ἕνεκα χρησιμεύει ὡς τύπος τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, οὐ μόνον διὰ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ ἤκμαζεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀκολούθους αἰῶνας. Οὗτος ἐπὶ πολιτικῶν πραγμάτων ἐταπεινοῦτο, οὐ μόνον ἐνώπιον τῆς ἐξουσίας τοῦ νομίμου Αὐτοκράτορος Μαυρικίου, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄρπαγος τοῦ θρόνου Φωκᾶ, ὡς ὑπερεχούσης ἐξουσίας· ἐπὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἔκρινεν οὕτω πως περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς Ἀποστολικῆς καθέδρας τοῦ Πέτρου, ὥστε διὰ τῆς ἐξουσίας αὐτῆς κατεδίκαζε τὰς παρανόμους ἀποφάσεις τῶν λοιπῶν· διότι, κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ, τὸ σκάνδαλον, καὶ ὑφ' ἐνός

τῶν Πατριαρχῶν προξενηθῆν δὲν δύνανται νὰ παρμεληθῆ, καὶ ἐν περιπτώσει πταίσματός τινος οὐδεὶς Ἐπίσκοπος ὑπάρχει μὴ ὑποκείμενος ὑπὸ τὴν ἐπιβρόχην ἐκείνου· ἀλλ' ὅταν μὴ ὑπάρχῃ πταῖσμα, ἅπαντες οἱ Ἐπίσκοποι, μηδὲ τοῦ τῆς Ῥώμης ἐξαιρουμένου, εἰσὶν ὅμοιοι ἀλλήλοις κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ταπεινώσεως. Οὕτω ποτὲ καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἀνεξαίρετως ἐφρόντιζε περὶ πάντων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Οἰκουμένης, ὅτε ἐπρόκειτο περὶ αἱρέσεως, καὶ ἕτερος μέγας ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ὁ Βασίλειος, ἔλεγεν, ὅτι παρὰ τῷ Ἀθανασίῳ κεῖται ἡ φροντίς περὶ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ Γρηγόριος ὅμως, ἀληθῶς ἅγιος καὶ μέγας, δὲν παρεδέχετο τὸν τίτλον τοῦ οἰκουμενικοῦ Ἀρχιερέως· τούνηντιον δὲ, ἰδοὺ τί ἔγραψε, πρὸς ἔλεγχον, τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει συναδέλφῳ αὐτοῦ, ἐπιθυμήσαντι τὸν τίτλον τοῦτον.

« Συλλογίσθητι, ὅτι διὰ τῆς ἄφρονος ὑπεροφίας σου ταράσσεται ἡ ἐκκλησιαστικὴ εἰρήνη (ὅ καὶ ἐγένετο ὅτε ἀνυψώθη ὁ Ῥώμης) ἀγάπησον ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου τὴν ταπεινώσιν δι' ἧς δύνανται νὰ διατηρηθῆ ἡ ὁμόνοια πάντων τῶν ἀδελφῶν καὶ ἡ τῆς ἀγίας οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Ὅτε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἤκουσέ τινες λέγοντας· « ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηρᾶ, » ἐφριζεν ἐπὶ τοιούτῳ διαμελισμῷ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου, οὐτινος τὰ μέλη ἐτίθεντο ἐπὶ ξένων κεφαλῶν, καὶ ἀνέκραζεν· « μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου ἐβαστάθητε; » οὕτως ἀπέφυγεν αὐτὸς τὸ ὑποτάσσειν ἐκτὸς Χριστοῦ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου μερικῶς καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἀποστόλοις. Τί εἶποις τῷ Χριστῷ, τουτέστι τῇ οἰκουμενικῇ κεφαλῇ τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ ἐξετάσει τῆς τελευταίας κρίσεως, σὺ, ὅστις διὰ τῆς προσηγορίας τοῦ οἰκουμενικοῦ προσπαθεῖς νὰ ὑποτάσσης σεαυτῷ ἅπαντα τὰ μέλη αὐτοῦ; Ποῖος ἐν ταύτῃ τῇ τοσοῦτον διεφθαρμένῃ προσηγορίᾳ, προτείνεται πρὸς μίμησιν, πλὴν τοῦ περιφρονήσαντος τοῦ ἐν συνδέσμῳ μετ' αὐτοῦ τε-

θέντας Λεγεῶνας τῶν Ἀγγέλων, καὶ σπουδάζοντος νὰ ἀνυψωθῆ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς ἐνότητος, ἵνα μὴ ὑποκύβῃ εἰς οὐδένα καὶ ἵνα φαίνεται ὑπεράνω πάντων ;» (Ὅποιος φρικτὸς ἔλεγχος τῆ 'Ρώμῃ!) « Ἀληθῶς, ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἐστὶ τὸ πρῶτον μέλος τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας· ὁ δὲ Παῦλος, Ἀνδρέας, καὶ Ἰωάννης, τί ἄλλο εἰσὶν ἢ κεφαλαὶ μερικῶν λαῶν ; Καὶ ὅμως, ὑπὸ μίαν Κεφαλὴν εἰσὶν ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας· καὶ ἵνα διὰ βραχέων ἐκφρασθῶ· ἅγιοι, πρὸ τοῦ νόμου, ἅγιοι μετὰ τὸν νόμον, ἅγιοι ὑπὸ τὴν χάριν, ἅπαντες οὗτοι, δι' ἑαυτῶν πληροῦντες τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, συναριθμοῦνται μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἠθέλησέ ποτε νὰ προσαγορευῆται οἰκουμενικός. (Τοιαύτη εἶναι ἡ ἀληθὴς διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας). Καὶ ἰδοὺ, ἀπὸ τοῦ μανιώδους τούτου καὶ ὑπεροπτικοῦ τίτλου διαιρεῖται ἡ Ἐκκλησία, καὶ αἱ καρδίαι ἁπάντων τῶν ἀδελφῶν ταράττονται ὑπὸ τοῦ σκηνδάλου.» Δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν εἰς ταῦτα καὶ τοὺς λόγους τοῦ Μεγάλου Γρηγορίου· « γράφω ταῦτα οὐχὶ καθ' ὑμῶν, ἀλλ' ὑπὲρ ὑμῶν, διότι οὐδένα δύναμαι νὰ προτιμήσω ἀντὶ τῶν εὐαγγελικῶν ἐντολῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων». (α).

Οὐ μόνον δὲ πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχην, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἅπαντας ἔγραφεν ὁ μέγας οὗτος Πάπας κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διδάσκων αὐτοὺς, ὅτι ἐάν τις τῶν Πατριαρχῶν ὀνομασθῆ οἰκουμενικός, τότε πάντων τῶν λοιπῶν ἀπόλλυται τὸ ἀξίωμα. « Δύναμαι νὰ μὴ λυπηθῶ, βλέπων, ὅτι ὁ πάλαι ποτὲ ταπεινὸς ἀδελφὸς ἡμῶν, τοσαῦτον ὑπερφώθη, ὥστε ἐπιχειρεῖ νὰ οἰκαιοποιηθῆ τὴν ἐξουσίαν καὶ ἐκείνων, οἵτινες εἰσὶν ἠνωμένοι τῇ μόνῃ κεφαλῇ, τοιούστι τῷ Χριστῷ, πάντα δὲ τὰ μέλη Αὐτοῦ θέλει νὰ ὑποτάξῃ ἑαυτῷ,

(α) Ἐπιστολὴ ΛΗ', βιβλ. Δ'.

ἔπαιρόμενος ἐπὶ ὑπερηφάνῳ τίτλῳ; Ἐάν δὲ συγχωρήσωσιν αὐτῷ τὴν χρῆσιν τοιοῦτου τίτλου, τότε ἅπαντες οἱ Πατριάρχαι στερηθήσονται τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν, καὶ ὅταν ὁ καλῶν ἑαυτὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἢ Ἐπίσκοπον ἐμπέσῃ εἰς πλάνην, τότε οὐδεὶς Ἐπίσκοπος εὐρεθήσεται πλέον διαμένων ἐν τῇ ἀληθείᾳ. Ὅθεν παρακαλῶ ὑμᾶς ἵνα διατηρήσῃτε τὰς Ἐκκλησίας ὑμῶν, οἷας παρελάβετε αὐτάς. Προφυλάξατε ἀπὸ τῆς διαφθορᾶς ταύτης τοὺς ὑποτελεῖς ὑμῖν Ἐπισκόπους, καὶ δεῖξατε αὐτοῖς, ὅτι ὑμεῖς ἀληθῶς ἐστὲ Πατριάρχαι τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας».

Καὶ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Μαυρίκιον ἔγραφεν οὗτος, «ὅτι ὑπάρχουσι πράγματα μάταια, εἰ καὶ ἀβλαβῆ, ἄλλα δὲ τὰ μέγιστα βλαβερά· ὅταν ὁ ἐρχόμενος Ἀντίχριστος ὀνομάσῃ ἑαυτὸν Θεόν, τοῦτο ἔσται μὲν μάταιον, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ τὰ μάλιστα ὀλέθριον. Ἐγὼ δὲ λέγω μετὰ παρρησίας, ὅτι ἐάν τις ὀνομάζῃ ἢ ἐπιθυμῇ νὰ ὀνομάσῃ ἑαυτὸν οἰκουμενικὸν Ἱεράρχην, οὗτος διὰ τῆς ἀνυψώσεως αὐτοῦ προηγεῖται τοῦ Ἀντιχρίστου, διότι ὑπεροπτικῶς τίθησιν ἑαυτὸν ὑπεράνω τῶν λοιπῶν.» Πρὸς δὲ τὸν Ἀλεξανδρείας Πατριάρχην Εὐλόγιον ἔλεγεν, εἰς ἀπάντησιν τῆς φιλοφρόνου ἐπιστολῆς αὐτοῦ, τάδε· «Εἰ καὶ πολλοὶ εἰσὶν οἱ Ἀπόστολοι, χάριν ὁμῶς αὐτῶν τῶν πρεσβείων, μία μόνον καθέδρα τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων ὑπερέχει διὰ τὸ ἐπίσημον αὐτῆς, ἥτις ἀνήκει ἐνὶ ἐν τρισὶ τόποις· διότι αὐτὸς ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων ἐμεγάλυνε τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ ἀνεπαύθη καὶ ἐτελείωσε τὸν πρόσκαιρον βίον (1)· αὐτὸς οὗτος ἐκόσμησε τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ ἀπέστειλε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ, τὸν Εὐαγγελιστὴν (2), καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἐστερέωσε τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ τὸ πρῶτον ἐκάθισεν ἑπτὰ ἔτη (3). Καὶ λοιπὸν, ἐάν ἐνὸς καὶ εἰς ἐστὶν ὁ θρόνος,

(1) ἡ Ῥώμη. (2) ἡ Ἀλεξάνδρεια. (3) ἡ Ἀντιόχεια.

ἐφ' οὗ νῦν, θεία συνάρσει, προκάθηνται τρεῖς Ἐπίσκοποι, τότε ἀποδίδωμι ἑμαυτῷ, ὅτι περὶ ὑμῶν ἀγαθὸν ἀκούω, ὅτι δὲ περὶ ἐμοῦ ἀγαθὸν συλλέξητε, ἀπόδοτε τοῦτο ταῖς ὑμετέροις ἀξιομισθίαις, διότι ἐν ἐσμέν ἐν τῷ εἰπόντι· «ἵνα πάντες ἐν ὧσι, καθὼς ὁ Πατὴρ ἐν Ἑμοί, Κἀγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, οὕτω καὶ πάντες ἐν Ἡμῖν ἐν ὧσιν». (Ἰωάν. ΙΖ'. 21).

Ἐὰν ἄπασαι αἱ μαρτυρίαι αὗται ἀπηντιῶντο ἐν τῇ συγγραφῇ οἴου δῆποτε ἀρχαίου Πατρὸς, θεωρουμένου ἐναντίου τῇ Ῥωμαϊκῇ κυριαρχίᾳ· ἐὰν αὗται ἀνῆκον τινὶ τῶν Πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῶν ὑπερχσπιζομένων τὰ ἐχυτῶν δίκαια καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει παρόμοιαι ἐκφράσεις εἶχον ἂν τὴν ἰσχὺν, οὐχ ὡς μερικαὶ γνῶμαι ἐνὸς ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς μαρτυρίαι τῆς τότε καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Δὲν πρέπει ἄρα γε νὰ ἐκτιμήσῃ τις ἤδη καθ' ὀλοκληρίαν ἅπασαν τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν καὶ τὴν πίστιν, ἧς αὗται εἰσὶν ἄξιοι, ὅταν ἀπηντιῶνται ἀδιακόπως ἐκτιθέμεναι ἄνευ τινὸς καταναγκάσεως ἐν ταῖς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τοὺς Πατριάρχας ἐπισήμοις ἐπιστολαῖς τοῦ Πάπα· καὶ Πάπα, ὅστις ἦτο σταθερώτατος ζηλωτὴς τῶν δικαιωμάτων τῶν πρεσβείων τῆς ἐχυτοῦ καθέδρας; Ἐὰν ἔτι προσθῶμεν ὅτι αἱ μαρτυρίαι αὗται ἐνισχύοντα καὶ ὑπὸ ἱστορικῶν συμβάντων, ὀρισμῶν τῶν Συνόδων καὶ μαρτυριῶν τῶν ἐκ τῶν περάτων τῆς Οἰκουμένης Πατέρων καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν λαμπρῶν πρώτων αἰώνων τῆς συστάσεως τῆς Ἐκκλησίας, τίς ποτε δύναται νὰ κλονίσῃ αὐτάς δι' οἰασδήποτε καινοτόμου ἐπινοήσεως;

Βλέπομεν προσέτι καὶ ἐπὶ τῆς ἐβδόμης οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἀκολούθων, εἰ καὶ μὴ ἀναγνωρισθέντων ἐπὶ τοῦ Πατριαρχοῦ Φωτίου, ὅτε τελευταῖον ἤδη συνήρχοντο ὁμοψύχως ἡ Δύσις μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, τὴν αὐτὴν συνοδικὴν διάταξιν τῆς Ἐκκλησίας.—Ἐπὶ τῆς ἐβδόμης Συνόδου προέδρευεν ὁ ἅγιος Ταράσιος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ οὐχὶ οἱ Ληγάτοι τῆς Ῥώμης, αἱ δὲ πράξεις τῆς

ψευδοῦς συναθροίσεως, τῆς γινομένης ἐπὶ Κοπρωνύμου, ἀπερ-
ρίφθησαν, ἐπειδὴ οὗτος οὔτε τὸν Πάπαν Ῥώμης ἢ τοὺς το-
ποτηρητὰς αὐτοῦ, οὔτε τοὺς Ἀνατολικοὺς Πατριάρχας εἶχε
συμμετόχους, ὡς ἀπῆρτετο τοῦτο διὰ τὴν νόμιμον οἰκουμενι-
κὴν Σύνοδον· τότε ἐπεκυρώθησαν ἅπαντα τὰ ἀρχαῖα τυπικὰ
τῆς Ἐκκλησίας καὶ αὐτὸ τὸ Σύμβολον τῆς πίστεως, οἷονεὶ
ὡς ἐκ προαισθήσεως ὅτι ταχέως ἔμελλον να μεταβληθῶσι ταῦ-
τα εἰς τὴν Δύσιν. Ἡ Συνοδικὴ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἐφάνη
ἐπίσης καθυρώτατα καὶ ἐπὶ τῆς γενομένης ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει Συνόδου κατὰ Φωτίου. Ἐνώπιον τῶν λιγύτων Ῥω-
μαίων ὁ Αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν εἶπεν ἐλέγχων
τὰς παρανόμους συναθροίσεις· «Γνωστὸν ἀπάσῃ τῇ ὑφ' ἡλίον
οἰκουμένῃ ὅτι χάριτι τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, πέντε ἐν τῇ οἰκου-
μένῃ Πατριάρχει τηροῦσι τὴν δικαιοσύνην καὶ οὐ δύνανται
ἀθετῆσαι τὴν πίστιν· εἴ τι ἄρα παρ' αὐτῶν ἐκρίθη, γενέσθω
δεκτόν». Ἡ Βασιλικὴ αὕτη καὶ Συνοδικὴ δῆλωσις ἔστω ἔτι
μᾶλλον παρατηρητέα, καθόσον τότε πλέον ὡς καὶ σήμερον,
οἱ τρεῖς Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύ-
μων, διετέλουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Σαρακηνῶν, ἦσαν δὲ
τοσοῦτον ἐξουθενημένοι, ὥστε μόλις ἠδυνήθησαν νὰ πέμψωσι
τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν εἰς τὴν Σύνοδον.

Διὰ τί ἄρα ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὕτη τάξις τῆς συνοδικῆς
διοικήσεως τῶν πέντε Πατριαρχικῶν Θρόνων, καθ' ὀλοκλη-
ρίαν τηρουμένη ἐν τέλει τοῦ Θ' αἰῶνος, ἀδύνακτον ἦν νὰ παρα-
ταθῆ καὶ περαιτέρω ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἐπίσης ὄρους τοῦ Σαρ-
κηνοῦ ζυγοῦ; Διότι, ὁ ἀντίζηλος τοῦ Πατριάρχου Φωτίου Πά-
πας Νικόλαος, (λέγων ὅσα καὶ ὁ ζητῶν ἐπαινέσαι αὐτὸν
Ἰησοῦιτης Μαίνσβοῦργος) ἀνύψωσε πρῶτος τὴν Ἀρχιερατικὴν
ἐξουσίαν πολὺ ἀνωτέρω, ἢ ὅσον αὕτη ἔκειτό ποτε σχετικῶς
πρὸς τοὺς Αὐτοκράτορας καὶ Βασιλεῖς, τοὺς Πατριάρχας καὶ
Ἐπισκόπους, πρὸς αὐς, ὅτε ἐφῆντάζετο δικαίωμα τι τοῦ Θρό-
νου αὐτοῦ ἐπὶ τινος πράγματος, ἐφέρετο ἀποτομώτερον παντός

ἄλλου τῶν προκατόχων αὐτοῦ (α). Διὸ καὶ ἐξ ἀνάγκης ἤναντιοῦντο αὐτῷ ὅτε Πατριάρχης Φώτιος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ. Ἐπραττε δ' οὕτως ὁ Πάπας, ἐπὶ τῇ βίσει τῶν ψευδῶν δεκρεταλίων (διαταγμάτων) τῶν ἀρχαίων δῆθεν Παπῶν, ἅτινα ὁμοῦς ἐφάνησαν περίπου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ· περὶ τούτων ἀναφέρει καὶ αὐτὸς ὁ δυτικὸς ἱστορικὸς Φλευρῆς, λέγων «ὅτι τὰ δεκρετάλια ταῦτα διὰ τῶν ἀδιακόπων ἐγκλήσεων εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον, πρὸςβιάζον τὰ ἀρχαῖα δικαιώματα τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τῶν τοπικῶν Συνόδων, καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν Δύσιν· ἀλλ' ὅσον ἀνεπιτήδειος καὶ ἦτο τοιαύτη ἀπάτη, εἰσήγαγεν ὁμοῦς εἰς τὴν ἀποπλάνησιν, ἐν διαστήματι ὀκτακοσίων ἐτῶν, ἄπυσαν τὴν λατινικὴν Ἐκκλησίαν.»

Ἄλλο αἴτιον τῆς προχθιάσεως τῆς συνοδικῆς τάξεως ἦτο, ὅτι ἐν διαστήματι ἑκατὸν πενήτηκοντα ἐτῶν, τουτέστιν ὅλον τὸν Ι' αἰῶνα καὶ τὸ ἥμισυ τοῦ ΙΑ', ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐταλαιπωρεῖτο ἐκ τοιαύτης ἀναρχίας καὶ ἀταξίας τῶν Ἐπισκόπων αὐτῆς πρὸς σκάνδαλον ἄπικτος τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου, ὥστε δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐχωρίσθη ἐν τῷ σκότει τῆς ἐσωτερικῆς ἀκαταστασίας αὐτῆς, ἀπὸ τῆς μετὰ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν κοινωνίας. Ὅτε δὲ (ἐν τέλει τοῦ ΙΑ' αἰῶνος), ὁ ζηλωτὴς Πάπας Γρηγόριος ὁ Ζ' δι' ἰσχυρᾶς χειρὸς ἤρξατο καθιρύζειν περὶ αὐτοῦ πάσας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀταξίας, — ἀνήγειρεν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς δυτικῆς αὐτοῦ μοναξίας, νέον γοιθικὸν σύστημα διὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἐπὶ τῇ βίσει τῶν ψευδῶν δεκρεταλίων, ὅπερ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἤθελον νὰ φορτώσωσιν ἐπὶ τῆς ταπεινωθείσης ὑπὸ τῶν δυστυχημάτων Ἀνατολῆς. Τοῦτο ἀπεπεράτωσεν, ἐν πλήρει πεποιθῆσει τῆς εὐθύτητος αὐτοῦ, ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ τρίτος (ἐν ἀρχῇ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος), διὰ τῶν ὀπλων τῶν Σταυροφό-

ρων, τῶν κατακτησάντων τὴν Βασιλεύουσαν. Τότε, ὅλως παρὰ τοὺς κανόνες διωρίσθησαν ὑπὸ τοῦ Πάπα τῶν Αατίνων Πατριάρχαι καὶ τοὶ ὑπαρχόντων τῶν Ἀνατολικῶν ἐπὶ τῶν καθεδρῶν τούτων, μετὰ δὲ τὴν ἔξωσιν τῶν Σταυροφόρων ἐξακολουθοῦσιν ἔτι διοριζόμενοι ἄχρι τοῦ νῦν ἐπὶ ψιλῶ ὀνόματι. Ἐκ τούτου συνέστη νέον σύστημα πλήρες Ῥωμαϊκῆς μονοκρατορίας, καθ' ἃ ἅπαντες οἱ ἐκκλησιαστικοὶ βαθμοὶ ἐξισοῦνται ἀλλήλοις ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πάπα.

Διὰ τοῦτο, ὅταν μετὰ πέντε ἑκατονταστηρίδας συνῆλθον πάλιν οἱ ἀνατολικοὶ Ἱεράρχαι μετὰ τῶν δυτικῶν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ Συνόδῳ, ἐξεπλάγησαν οἱ πρῶτοι διὰ τὴν ἐξαισίαν μεταβολῆν τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὴν γενομένην ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ. Καὶ πῶς μὴ ἐκπλαγῆτις, ὅταν, ἀντὶ τοῦ ἀδελφικοῦ ἀσπασμοῦ, ὁ Πάπας ἀπῆται παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Ἐπισκόπων αὐτοῦ τὸν ἀσπασμὸν τοῦ ποδὸς αὐτοῦ καὶ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς τοποτηρητοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὡς Ἀρχιερέως τῆς οἰκουμένης; Τὸ Δόγμα περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ,» περὶ οὗ ἔτι ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ Η΄ ἔγραφε τόσον ταπεινῶς τῷ Πατριάρχῃ Φωτίῳ, παρακαλῶν αὐτὸν ἵνα φανῆ συγκαταβατικὸς εἰς τὴν εἰσδύσασαν τούτην προσθήκην ἐν τῷ Συμβόλῳ, ὑπεράσπιζον ἤδη θριαμβευτικῶς ἐν τῇ Συνόδῳ τούτῃ, μικροῦ δ' ἐδέησε νὰ ἐπιβάλῃ τούτο καὶ εἰς τοὺς ἀνατολικούς, παρὰ πάντας τοὺς κανόνες, σὺν αὐτῷ δὲ καὶ τὴν δυναστείαν τοῦ Πάπα· διότι οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι ἦσαν δεινοὶ, καὶ αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ, ὡς ἐλέχθη μάλιστα ἐν τῇ λατινικῇ περιγραφῇ τῆς Συνόδου (Conciliorum T. 32. p. 383.), προέτρεπε τοὺς Ἐπισκόπους αὐτοῦ «νὰ συλλογισθῶσι περὶ τῶν μέσων τῆς ἐνώσεως, πρὸς ἀποφυγὴν λυπηροτέρων τῶν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ γενομένων καταδιωγμῶν». Βραδέως μετεμελήθησαν οὗτοι, διότι παρεσύρθησαν ὑπὸ τῶν κολακευτικῶν προτάσεων τοῦ Πάπα

Εὐγενείου καὶ δὲν ἠκολούθησαν ἑτέραν εἰλικρινεστέραν πρόσκλησιν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας διὰ τὴν Σύνοδον τῆς Βασιλείας, (Bâle), ἣτις ἐνήργει ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τοῦ Πάπα καὶ μάλιστα κατ' αὐτοῦ· τότε, ἴσως, ὀρθότερον ἐξετελείτο ἐν αὐτῇ ὁ ἐκκλησιαστικὸς σύνδεσμος, ἐνουμένης τῆς σπουδαιότητος τῶν καθεδρῶν τῶν ἀνατολικῶν Πατριάρχων μετὰ τῆς πολυαριθμοῦ ταύτης συναθροίσεως τῶν δυτικῶν, ἐπὶ πρρουσίᾳ ἀμφοτέρων τῶν Αὐτοκρατόρων. Ἴσως τότε καὶ τὸ σχίσμα τῶν διαμρτυρομένων, τὸ ἀποσπάσκειν τοσοῦτον πλῆθος τέκνων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἐγένετο, διότι ἐδίδετο συνοδικὴ ἰκανοποίησις διὰ πάσας τὰς ἀταξίας, δι' ἃς ἐπχραπονεῖτο ἡ Δύσις πρὸ πολλοῦ, καὶ ὧν ἕνεκα συνεκαλέσθησαν αἱ Σύνοδοι τῆς Πίσης, Κωνσταντίας καὶ Βασιλείας, ἐπὶ τοῦ ἐβδόμηκονταετοῦ χωρισμοῦ τῆς Παπικῆς καθέδρας εἰς τρεῖς ἑτέρας. Ἡ Ἀνατολὴ ἠδύνατο κάλλιον νὰ εἰρηνοποιήσῃ διὰ τῆς καθαρότητος τῶν κανόνων αὐτῆς, ὅ,τι διεφθάρη ἐν τῇ Δύσει ἐκ τῆς μίξεως τῶν ψευδῶν παπικῶν δεκρεταλίων. Ἐπὶ τῆς τελευταίας δὲ ἐν Τριδεντίῳ Συνόδου κατὰ τῶν διαμρτυρομένων, ἣτις θεωρεῖται νῦν τὸ θεμέλιον τῆς Ῥωμαϊκῆς δογματικῆς, ἐθριάμβευσεν ἐντελῶς ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐξουσία, καὶ ὁ Πάπας Πίος Ε' ὑπεγράφη ἐν αὐτῇ Ἐπίσκοπος ἀπάσης τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκτοτε οἱ Ῥωμαῖοι, μὴ ἐμβρατεύοντες εἰς τὴν οὐσίαν τῶν θεμελιωδῶν κανόνων τῆς Ἀνατολῆς, προσπαθοῦσι νὰ ἐπιβάλλωσι τὴν πρᾶνομον αὐτῶν κυριαρχίαν εἰς τοὺς ἀνατολικούς, οἵτινες τηροῦσι τὰς διατάξεις τῶν συνόδων· οἱ Ῥωμαῖοι κατ' οὐδένα τρόπον θέλουσι νὰ γνωρίσωσιν, ὅτι ταῦτα εἰσὶν ὅλως δῶ ἀντίθετοι τύποι. Ὁ εἷς συνηώθη καὶ συνιδέθη τοσοῦτον μετὰ τῆς μοναρχίας τοῦ Πάπα, ὥστε ἐὰν ἀφαιρεθῇ ἀπ' αὐτοῦ ἡ κυριαρχία αὕτη, κρημνίζεται ἀμέτῳς ὀλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐνότητος αὐτοῦ· ὁ δ' ἕτερος, ἐν διαστήματι πλειοτέρων ἔτι κίωνων ἢ ὁ πρῶτος, ὡς ἀκολουθῶν τὴν ἀρχέτυπον

τάξιν, συνηνώθη εἰς ἓν σῶμα συνοδικῶς, ἐπὶ τινῶν Πατριαρχῶν καὶ ἀθυπάρχτων Συνόδων, καὶ οὐδὲ δύναται νὰ χωρήσῃ ἐν ἐχυτῷ τοιαύτην κυριαρχίαν, ἥτις ἤθελε καταστρέψει ὀλόκληρον τὸ συνοδικὸν αὐτοῦ σύστημα. Οἱ Ῥωμαῖοι, ὑπερυψούμενοι διὰ τῆς πολυανθρωπίας καὶ τῶν πρεσβείων τῆς ἀποστολικῆς αὐτῶν καθέδρας, φρονοῦσι νὰ ἀποκλείσωσι τῆς καθόλου οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας ἅπασαν τὴν Ἀνατολήν, καθὰ ἐλαττουμένην τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας πλέον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἡμίσεως ἀριθμοῦ τῶν Χριστιανῶν ἐπιλανθάνονται ὅμως, ὅτι, ἐὰν παρ' αὐτοῖς ὑπάρχη μία μόνον ἀποστολικὴ καθέδρα, ἡ τοῦ Πέτρου καὶ Παύλου, ἥτις διὰ τοῦτο καὶ ἀνυψώθη ἐν τῇ Δύσει, ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπάρχουσι δύο τοῦ Πέτρου κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Πάπα μεγάλου Γρηγορίου, ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ, πολλὰ δὲ τοῦ Παύλου, καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀσίαν, μὴ ἀριθμουμένων τῶν ἄλλων Ἀποστολικῶν. Ἐπιλανθάνονται ἔτι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα ἐν ἣ τελεῖται ἡ ἀνατολικὴ ἰερουργία, ἐστὶν ἡ πρωτότυπος γλῶσσα τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν Ἐπιστολῶν, διότι καὶ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, ἀκολουθοῦν τὴν φυσικὴν τάξιν, ἐκ τῆς Ἀνατολῆς διεχύθη εἰς τὴν Δύσιν, καὶ ἐὰν ὀνειδίζωσι τὰς πατριαρχικὰς καθέδρας διὰ τὴν ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας Ῥωμαϊκῆς διάρρηξιν, δὲν δύναται ὅμως νὰ ἐλέγξωσιν αὐτοὺς δι' οὐδεμίαν δογματικὴν ἀποπλάνησιν, ὁμολογοῦσι μάλιστα, ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολῇ διεφυλάχθησαν ἅπσαι αἱ τελεῖται τῶν πρώτων αἰώνων, αἵτινες παρ' αὐτοῖς ὑπέκυψαν εἰς μεταβολάς. Διὰ δὲ τὸ πολυάνθρωπον τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη φέρει παράδειγμα τὰς φυλάς τοῦ Ἰούδα καὶ Βενιαμὴν, αἵτινες ἐτήρησαν καθορὰν τὴν πίστιν τῶν πατέρων ὅτε αἱ λοιπαὶ δέκα φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπεστάτησαν, καὶ τοῦτο βεβαίως δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ μείζονος ἀριθμοῦ.

Καυχάσθησαν ἄρα οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τῇ ἐν Τριδεντίῳ καὶ ταῖς πρὸς ταύτης γενομέναις Συνόδοις, ὡς οἰκουμενικαῖς, εἰ

καὶ μὴ συμμετέσχον ἐν αὐταῖς οἱ πρῆγματικοὶ Πατριάρχαι τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι διάγοντες ἐν μετριότητι, συνεργόμενοι δὲ συνεχῶς ἐπὶ τὸ αὐτὸ, δέχονται εἰς τὸν σύνδεσμον καὶ ἅπασαν τὴν ἐκτεταμένην Ἄρκτον, πλὴν οὐδέποτε κηλοῦσιν οἰκουμενικὰς τὰς ἐκυτῶν Συνόδους, μὴ ἀποποιούμενοι ἄλλως τὸν πρᾶμυθητικὸν τίτλον τῶν Καθολικῶν καὶ Ἀποστολικῶν. Ἀλλ' ἀποκλειστικῶς καὶ ἀναφαιρέτως πρὸ παντὸς ἄλλου ἀνήκει αὐτοῖς ὁ τίτλος τῶν Ὀρθοδόξων, δι' οὗ δικαίως στολίζονται, ὡς διαφυλάξαντες ἐν ὅλῃ τῇ καθαρότητι πάντα τὰ δόγματα καὶ τοὺς κανόνας τῆς ἀρχετύπου Ἐκκλησίας, ἐν μέσῳ τῶν τρικυμιῶν καὶ τῶν δυστυχημάτων πολλῶν αἰώνων.

Γ'.

Ἐξετάσωμεν ἤδη ἀπροσωπολήπτως, εἰ καὶ ἐπιτροχάδην, τὴν τε ἐξωτερικὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, καὶ, μὴ ἐπιλανθανόμενοι τῆς ἀναποφεύκτου συνθήκης, ὅτι ἡ ἀλήθεια τῶν δογμάτων πρέπει νὰ ὑπάρχη μία διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐξιχνιάσωμεν εἰς τίνα τούτων ἀπαντῶνται πλείονες βοηθητικαὶ συνθήκαι πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐπιθυμητῆς πᾶσι σωτηρίας. Ἀρχόμεθα δ' ἀπὸ τῆς Δυτικῆς, ὡς ἐχούσης ἀπαιτήσεις οὐ μόνον ἐπὶ τῶν πρεσβείων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀποκλειστικῆς οἰκουμενικότητος. Ἀποδίδομεν δικαιοσύνην εἰς πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ ἀληθῶς ἀξίον ἐπαίνων, διότι τότε μόνον γίνεται ἐφικτὸς ὁ εἰρηνοποιὸς σκοπὸς, ὅταν ἀναγνωρίζωμεν ἄνευ προκαταλήψεως τὰ ἀμοιβαῖα προνόμια, ἐπίσης δὲ καὶ τὰς ἐλλείψεις.

Ὅποῖόν τι τὸ ἐξωτερικὸν ἐκεῖνο τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἀκουσίως προσβάλλον τὰ βλέμματα καὶ ποιοῦν αὐτὴν τοσοῦτον ἐλκυστικὴν πρὸς τοὺς πολλοὺς, οἵτινες ἀγνοοῦσι τὴν

ἀρχικὴν σύστασιν τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας;—Τὸ μέγεθος τοῦ ὄγκου αὐτῆς, κεκοσμημένου ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ κατολικισμοῦ, ἐπειδὴ αὕτη ὑπερβαίνει τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀφωσιωμένων ὀπαδῶν κατὰ τὸ ἡμισυ καὶ ἔτι πλέον, οἵτινες ἐνοῦνται πρὸς ἀλλήλους ἅπαντες διὰ τῆς καθέδρας τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ἐξ ἧς μόνης ἀπορρέει ἡ ἐπικύρωσις πάντων τῶν ποιμένων τοσοῦτον πολυανθρώπου διεσκορπισμένου ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ποιμανίου. Τῷ ὄντι, τοιοῦτος σύνδεσμος, εἰ καὶ μὴ τεθεμελιωμένος ἐπὶ τῶν συνοδικῶν κανόνων, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐθίμων τοῦ μεσαιῶνος, παρίστησι μεγαλοπρεπὲς θέαμα. Ἐὰν ἡ Ῥωμαϊκὴ καθέδρα περιωρίζετο εἰς μόνην τὴν δυτικὴν αὐτῆς Πατριαρχίαν, καίτοι ὑπὲρ τὸ δέον ἀύξηθεῖσαν πρὸς ζημίαν τῶν λοιπῶν καὶ ἐὰν μὴ περιῆπτεν εἰς τι ἱερὸν δόγμα τὰς παρηνόμους αὐτῆς ἀπαιτήσεις ἐπὶ τῶν ταύτῃ ἰσοβάθμων καθεδρῶν τῶν Ἀνατολικῶν Πατριαρχῶν, ἦτο δυνατόν εἰσέτι ἡ συμφιλιώσις τούτων μετὰ τῆς ὑπὲρ τὸ δέον μεγαλυνθείσης πρεσβυτέρως ἀδελφῆς αὐτῶν, ἰδίως δὲ, ἐὰν αὕτη μετεχειρίζετο τὰς ἐαυτῆς δυνάμεις οὐχὶ πρὸς κατάθλιψιν ἀλλὰ πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῶν. Ἄλλ' ὡς μὴ ὄφειλε, βλέπομεν ὅπως τάναντία, καὶ ἡ οἰκουμενικὴ ἀνύψωσις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, κατὰ τὸν προφητικὸν λόγον ἐνὸς τῶν μεγαλητέρων αὐτοῦ Ἱεραρχῶν, τοῦ Πάπα ἁγίου Γρηγορίου, καταθλίβει πάντας τοὺς λοιπούς, ὥστε ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀξία τῆς ἰσότητος ἀφηρέθησαν ἀπὸ πάντων τῶν Πατριαρχῶν διὰ τὴν πρᾶ κανόνας μάλιστα κυριαρχίαν ταύτην, μερικαί τινες ἐσφαλμένοι γινῶμαι τῆς ὑπερυψωθείσης ταύτης καθέδρας, βεβαιωθεῖσαι ὑπὸ τῶν οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐξηπλώθησαν ἀνεπαισθήτως εἰς ἅπασαν τὴν ὑπ' αὐτὴν διατελοῦσαν Ἐκκλησίαν, οἶονεῖ εἰς δικαίωσιν τοῦ λίαν συνειτουῦ λόγου τοῦ αὐτοῦ μεγάλου Φωστῆρος τῆς Ἐκκλησίας «ὅτι ἐὰν εἷς, καλῶν ἐχυτὸν Οἰκουμενικὸν, ἐμπέσῃ εἰς πλάνην, τότε οὐδεὶς Ἐπίσκοπος εὑρεθήσεται πλέον διαμένων ἐν τῇ ἀληθείᾳ».

Ἡ λαμπρὰ θεωρία τῆς Οἰκουμενικῆς ἐνότητος, θεμελιωθεῖσα ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τῆς στερότητος μιᾶς ἀποστολικῆς καθέδρας τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ἀπολέσει πολὺ τῆς λάμψεως αὐτῆς, ἐὰν ἐφρμωσθῆ εἰς τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ αὐτῆς ἐνθα νομίζω, ἔπρεπε νὰ φαίνεται μᾶλλον στερεωτέρα ἢ μακρόθεν τούτου. Τί λοιπὸν ἀναγνωρίζεται κατὰ τὴν ὁμόφωνον εὐρωπαϊκὴν γνώμην πασῶν τῶν Κατολικοῦ Ῥωμαϊκῶν ἐπικρατειῶν ὡς ἀναπόφευκτος συνθήκη τῆς στερότητος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου καὶ τῆς οἰκουμενικῆς κυριαρχίας τοῦ Πάπα; Ἡ κοσμικὴ ἐξουσία αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας, ὡς ἡγεμόνος, ἵνα, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιγείων κυριαρχῶν δύνηται, ὡς κοινὸς αὐτῶν πατήρ καὶ Ἐπίσκοπος Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς Ἀρχιερεὺς, νὰ ποιμαίνῃ ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ, ἄπασαν τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, Οὗτινος ἀνεδέχθη τὴν ἐπὶ γῆς ἐπιτροπείαν, εἰ καὶ Ἐκεῖνος, Οὗτινος τὴν εἰκόνα φέρει ἐφ' ἑαυτοῦ, καθαρῶς ἐφάνέρωσε τῷ ἡγεμόνι τῆς Ῥώμης «ὅτι ἡ βασιλεία ἡ Αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου».

Ὁ Κύριος προσέθηκεν ἔτι, εἰς μαρτυρίαν τοῦ ὅτι ἡ βασιλεία ἡ Αὐτοῦ οὐκ ἔστι γήϊνος, ἀλλ' οὐράνιος· «εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμῆ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμὲ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις» (Ἰωάν. ΙΗ' 36). Δὲν βλέπομεν ἄρα σήμερον τὰ ὅλως ἐναντία τούτου, ὅταν ὁ Πρωθυεράρχης Ῥώμης, ἀντικαθιστῶν τοὺς Καίσαρας, ἀπαιτεῖ, ἵνα οἱ ὑπηρέται αὐτοῦ δι' αὐτὸν ἀγωνίζωνται, ὅπως μὴ παραδοθῆ εἰς τοὺς ἀποστατήσαντας κατὰ τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, καὶ μόνον διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὄπλων αὐτῶν διατηρῆται ἐν τῇ πρωτεουσίᾳ αὐτοῦ; Πῶς ἀρμόσωμεν πρὸς τὴν νῦν παράδοξον τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων κατάστασιν, τοὺς ἐπανειλημμένους τούτους λόγους τοῦ Κυρίου· «νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμῆ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν»; Ἐκ τούτου φαίνεται σαφῶς, ὅτι ἀδύνατον νὰ θεμελιῶται, ἐπὶ τοιαύτης φανεραῖς

ἀντιλογίας πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, τὸ σύστημα τῆς ἐπιγείου Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, ἧς ἄνευ ἀδύνατον, κατὰ τὴν δομολογίαν αὐτῶν τῶν ζηλωτῶν Ῥωμαίων, νὰ διατηρηθῇ ἡ οἰκουμενικὴ κυριαρχία τοῦ Πάππ· σὺν ταύτῃ δὲ κρημνίζεται καὶ ὀλόκληρον τὸ καινότομον αὐτῶν σύστημα, ὡς μὴ θεμελιωθῆν, ἐπὶ τῶν εὐαγγελικῶν παραδόσεων καὶ τῶν συνοδικῶν κανόνων. Ἐὰν ἐν τῷ σκότει τοῦ μεσαιῶνος, ἐγένετο ἐφήμερός τις ὑλικὴ ἐπιτυχία τοῦ συστήματος τούτου, καὶ παρήγαγε μάλιστα ἀδιαφιλονεικῆτως πολυειδεῖς καρποὺς τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀναμορφώσεως, αὐξανομένων ὅμως τῶν φώτων καὶ ἐπικρατούσης τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς ἐπὶ τὴν ὑλικὴν, κοινωνούσης δὲ καὶ τῆς Δύσεως μετὰ τῆς πρὸ πολλοῦ ἐπιλελησμένης παρ' αὐτῆς Ἀνατολῆς, ἀναποφεύκτως καὶ τὸ σύστημα τοῦτο ἀφ' ἑαυτοῦ κατακρημνίζεται.

Ἄξιον δὲ προσοχῆς, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι κηρύττουσιν ἀπανταχοῦ, ὅτι δῆθεν αἱ Ἐκκλησίαι ἐκεῖναι, αἵτινες δὲν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσωσιν ἐφ' ἑαυτῶν τὴν πνευματικὴν δυναστείαν τοῦ Πάππ, ὑπέπεσον διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης ὑπὸ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν. Ἴσως καὶ ἐπεκράτησε μὲν αὕτη ἐνίστη, οὐχὶ ὅμως ἐπὶ τῶν πνευματικῶν ἀρχῶν, ἀλλ' ὅπου ἦτο πλησιεστάτη τούτων καὶ τῶν κοσμικῶν ἡ συνέγγυσις· ἀλλὰ ποῦ ποτε πλεῖον ἢ ἐν αὐτῷ τῷ κέντρῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίης, ἀναφαίνεται ἡ ἔρις αὕτη τῶν δύο ἐξουσιῶν, εἰ καὶ ἠνωμένων ἀριδῆλως εἰς ἓν πρόσωπον;—Ὁ Πάππς αὐτὸς, ἐκλεγόμενος εἰς τὸ Κογκλάβον (συνέλευσιν) τῶν Καρδινάλιων, ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐπιρροὴν τῶν πρέσβων τῶν πρωτίστων δυνάμεων, παλαίει ὡς Ἡγεμῶν, ἰδίως δὲ νῦν, μετὰ τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ, καὶ ἐνδυναμούμενος πνευματικῶς ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐξασθενεῖται τὰς δυνάμεις ἐν Ῥώμῃ· ἀλλ' ὅμως δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι, ψυχραινομένης τῆς πίστεως εἰς τὸ κέντρον τῆς πνευματικῆς διοικήσεως, πολλάκις, ἐξ ὑλικῶν μέσων, μᾶλλον δ' ἢ ἥττον, καὶ ἐκ τῆς οἰκικῆς εἰρήνης κρέμεται καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιρροὴ τοῦ Πάππ ἐὰν

οὐχὶ εἰς τὰ καλῶς πνευματικὰ ἀντικείμενα, τοῦλάχιστον εἰς ὅσα τὸ ἐσωτερικὸν ἀναποφεύκτως ὑπάρχει συνδεδεμένην μετὰ τῶν ἐσωτερικῶν. Οὐδὲν λέγω ἤδη περὶ τῶν πρὸς τὰς διαφόρους Δυνάμεις πολιτικῶν αὐτοῦ σχέσεων, διότι καὶ οὗτος, ὡς Ἡγεμὼν, χρεωστεῖ νὰ τηρῇ τὴν διπλωματικὴν προσοχὴν, ἐνίοτε δὲ, καὶ ἀκουσίως, πρᾶσσεται ὑπὸ τῶν περιστάσεων, ὡς συνέβη κατὰ τὰς τελευταίας ἀνωμαλίας τῆς Ἰταλίας.

Ἐκ τούτων ἄρα δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ὅτι ἡ κατὰ τὴν καινοτομηθεῖσαν ἐκείνην φάσιν ἀναγνώρισις τῆς κυριαρχίας τοῦ Πάπα, ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἀπαιτοῦσι τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι, ἀντὶ τῶν ἀρχαίων πρεσβείων τῆς καθέδρας αὐτῶν, ἀδύνατον νὰ θεωρητῆι ὡς ὑποχρεωτικὴ συνθήκη πρὸς σωτηρίαν τοῦ ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ, τοῦ γινώσκοντος καλῶς τοὺς κανόνας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, αἵτινες οὐδὲν τοιοῦτον ἐδογματίσαν ἐν τῷ θεμελίῳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως.

Ἄλλ' ἐρωτήσουσιν οἱ Ῥωμαῖοι, οἵτινες δὲν ἐννοοῦσι τὸ δυνατὸν τῆς ὑπάρξεως ἐκκλησιαστικοῦ συνδέσμου ἐκτὸς τοῦ Πατριαρχείου αὐτῶν, ἐπειδὴ θεωροῦσιν ὑπὲρ τὸ δέον ὑλικῶς τὸν πνευματικὸν τῆς πίστεως σύνδεσμον· πῶς δὲ τηρήσωμεν αὐτὸν καὶ ποῦ ἢ τῆς Ἀνατολῆς ἐνότης;—Ἐὰν αὕτη ὑπάρχη οὐ τοσοῦτον ψηλαφητὴ ὅσον ἡ Ῥωμαϊκὴ ὡς μὴ προσελκυθεῖσιν διὰ τοῦ παραβιασμοῦ τῶν κανόνων πρὸς τὸ κέντρον τῆς ἀνθρωπίνης μονοκρατορίας, καὶ συνιστᾶται οὐχὶ ἐξ ἐνὸς Πατριαρχείου, ἀλλ' ἐκ τινῶν· βλέπομεν ὅμως ταύτην καθαρῶς ἐν τῷ συνοδικῷ αὐτῶν συνδέσμῳ, τῷ θεμελιωθέντι ἐπὶ τῆς τηρήσεως τῶν ἀρχαίων Οἰκουμενικῶν διατάξεων, παραλιπομένης ἤδη τῆς ὑπαρχούσης ἐντελοῦς ἐνότητος τῶν δογμάτων καὶ τῶν τελετῶν. Ἐξετάσωμεν δὲ τὰ καθ' ἕκαστα τῆς συνοδικῆς ταύτης διοικήσεως καὶ ἴδωμεν ἐὰν συμφωνῇ αὕτη πρὸς τὴν ἀρχαίαν, καὶ τότε πειθόμεθα ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς σύνδεσμος ἐφυλάττετο οὕτω πάντοτε καὶ εἰς τοὺς προηγούμενους αἰῶνας.

Τὴν ἐλέχθη ἐπὶ τῆς τελευταίας ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου περὶ τῆς ἀξίως καὶ τῆς νομιμότητος τῶν τοιούτων Συνόδων; — ὅτι ὑπάρχει ἀναπόφευκτος ἢ ἐν αὐταῖς παρουσία τῶν ἀντιπροσώπων πάντων τῶν Ὀρθοδόξων πατριαρχικῶν καθεδρῶν, καίτοι τότε τρεῖς Ἀνατολικά διετέλουν ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Σαρακηνῶν. — Τὸν κανόνα τοῦτον τηρεῖ μέχρι τοῦ νῦν ἡ Ἀνατολή καὶ δὲν ὀνομάζει τὰς Συνόδους αὐτῆς Οἰκουμενικάς, εἰ καὶ πολλάκις συνέρχονται τέσσαρες Πατριάρχαι πρὸς λύσιν τῶν σπουδαίων δογματικῶν ζητημάτων, ἐπειδὴ ὁ σύνδεσμος τῆς πίστεως διαμένει μεταξὺ αὐτῶν ἀναλλοίωτος.

Τί παρεχώρησε τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει καθέδρᾳ ἡ τετάρτη ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῇ Σύνοδος; — Τὰ πρωτεῖα μετὰ τὴν τῆς Ῥώμης ἐνώπιον πασῶν τῶν Ἀνατολικῶν, σὺν τῇ τελειωτικῇ συζητήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἀλλὰ καὶ σὺν τῇ τηρήσει τοῦ ἰσοβάθμου μεταξὺ τῶν Πατριαρχῶν. — Τὴν τήρησιν δὲ τοῦ κανόνος τούτου βλέπομεν ἀκριβεστάτην ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐπὶ τῆς ἐλαχίστης δογματικῆς δυσκολίας, ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως συγκαλεῖ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν τῇ Βασιλευούσῃ, ἢ γράφει συναινέσει αὐτῶν ἐγκύκλιον ἐπιστολήν. Καίτοι ἔχων ὑπὸ τὴν ἱεραρχικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν περὶ τοὺς διακοσίους Ἐπισκόπους καὶ δέκα περίπου ἑκατομμύρια Χριστιανῶν ὁ δ' Ἀλεξανδρείας Πατριάρχης, καίτοι ἀριθμῶν μόνον δέκα χιλιάδας Χριστιανῶν καὶ δύο Ἐπισκόπους, καὶ ὅμως ἴσταται δεύτερος μετ' ἐκεῖνον καὶ ἐνεργεῖ ὡς ἐντελῶς ἴσος· οἱ δὲ Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, εἰ καὶ οἱ θρόνοι αὐτῶν διὰ τὰς νῦν περιστάσεις εἰσὶν ἀσυγκρίτως σπουδαιότεροι τῶν τῆς Ἀλεξανδρείας, δὲν ἔρχονται μετ' αὐτοῦ εἰς φιλονεικίαν περὶ τοῦ πρωτείου, καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ὑπάρχει ἀσυγκρίτως μείζων πάντων τούτων οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχει ἐπ' αὐτῶν. Ἄρα, δύναται νὰ ὑπάρξῃ σύνδεσμος συνοδικὸς τῶν πατριαρχικῶν καθεδρῶν πρὸς ἀλλήλας, κατὰ τοὺς κανόνας, ἄνευ ἀποκλειστικῆς

ἐξουσίας μιᾶς τούτων ἐπὶ πάσας τὰς λοιπὰς, καὶ ἡ συνοδικότης αὕτη ἐστὶ κατάλληλος εἰς αὐτὸ τὸ ὄνομα τῆς Καθολικῆς, τουτέστι τῆς Συνοδικῆς Ἐκκλησίας, ἀντὶ τῆς μονοκρατορίας.

Τί ἀπηγόρευσε τοσοῦτον αὐστηρῶς ἡ τρίτη ἐν Ἐφέσῳ Οἰκουμενικῇ Σύνοδος;—Τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ μεταβολὴν καὶ τὴν τῶν Ἐπισκόπων ἐπέμβασιν εἰς τὰς ξένας αὐτοῖς ἐπαρχίας, ὀρίσασα τὸ ἀνεξάρτητον τῆς Κύπρου ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας.—Τί δὲ βλέπομεν σήμερον;—Παραλείποντες ἤδη τὸ ἄθικτον τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, βλέπομεν καὶ αὐτὴν τὴν Κύπρον ὅτι ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ νῦν ἔχουσα αὐθύπαρκτον Ἀρχιεπίσκοπον, ἐφ' οὗ οὔτε τοῦ Ἀντιοχείας, οὔτε τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου ἡ ἐξουσία ἐπεκτείνεται τοσοῦτον σεβαστὴ ὑπάρχει ἡ συνοδικὴ ἀπόφασις. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ αὐτὰς τὰς πατριαρχικὰς καθέδρας,—κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους δι' ἐκάστην τούτων ὑπῆρχον περιστάσεις, αἵτινες ἐμαρτύρησαν τίνι τρόπῳ τηροῦνται, παρ' αὐτῶν τῶν καθεδρῶν, αἰ οἰκουμενικαὶ διατάξεις. Ὁ Ἱεροσολύμων Πατριάρχης Ἀθανάσιος ἐτελεύτησεν ἐν τῇ βασιλευσούσῃ, διορίσας μετ' αὐτὸν διάδοχον τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Θεωριίου Ἱεροθέου· ἀλλ' ἡ Ὄθωμανικὴ Κυβέρνησις ἀπήτει, ἵνα ὁ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης διορίσῃ εἰς Ἱεροσόλυμα ἕτερον Πατριάρχην. Τότε ἅπασα ἡ τῶν ἁγίων τόπων κοινότης ἀνεβόησε κατὰ τῆς τοιαύτης ἀταξίας καὶ ἀπήλαυσε τοῦ ποθουμένου, ἐκλέξασα ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριάρχην τῆς ἁγίας πόλεως, κατὰ πάντας τοὺς συνοδικοὺς κανόνας, ἕνα ἐκ τοῦ μέσου αὐτῆς τὸν Ἐπίσκοπον Λύδδης Κύριλλον. Μετὰ δέ τινα ἔτη ἀπὸ τῆς τελευταίας τοῦ Ἀλεξανδρείας Πατριάρχου Ἱεροθέου, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει σκοπὸν εἶχον, νὰ διορίσωσιν ἐκεῖ Πατριάρχην δι' ἔλλειψιν Ἀρχιερέων ἐν Αἰγύπτῳ. Ἀλλ' ἡ τῶν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησία ἐπεθύμησε νὰ ἐκλέξῃ ἕνα ἐκ τοῦ μέσου αὐτῆς· καὶ οὕτως, ὅπως κατὰ τὴν τάξιν πράττοντες, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπέστειλαν τρεῖς Ἀρχιερεῖς ἐκ τῶν τριῶν θρόνων,

Κωνσταντινουπόλεως, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἵνα χειροτονήσῃσι νέον Πατριάρχην ἐκ τοῦ μέσου τοῦ ἐκεῖσε κλήρου, τὸν Ἱερόθεον. Πρὸ μικροῦ πάλιν μετὰ τὴν τελευταίην τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Μεθοδίου, πάντες οἱ τοῦ χηρεύσαντος αὐτοῦ θρόνου Ἐπίσκοποι, μὴ εὐρίσκοντες ἐν μέσῳ αὐτῶν τινὰ δυνάμενον λαβεῖν τὴν θέσιν ἐκείνου, προσήλθον ἐγγράφως τῷ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως, παρακαλοῦντες περὶ ἐκλογῆς ἀξίου αὐτοῖς ποιμένος. Ὁ Πατριάρχης συσκεφθεὶς μετὰ τοῦ Ἱεροσολύμων καὶ τῆς περὶ ἑαυτὸν Συνόδου, προσχείρισεν αὐτοῖς τὸν Ἱερόθεον, ἐκλεχθέντα ἅπαξ διὰ τὰ Ἱεροσόλυμα.—Ὡστε, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων καὶ τὰς προσκαίρους ταλαιπωρίας τηροῦνται ἱερῶς αἱ ἱεραρχικαὶ διατάξεις. Προσθετέον ἔτι ὅτι ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ μέχρι τοῦ νῦν οὐδὲν ἄλλο πηδάλιον, εἴτε συλλογὴ πνευματικῶν νόμων ὑπάρχει πλὴν τῶν κανόνων τῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν Συνόδων καὶ τῶν κανόνων τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἐπικυρωθέντων ἐπὶ τῆς ἕκτης καὶ τῆς ἐβδόμης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἄνευ οὐδεμιᾶς σχεδὸν προσθήκης, ὥστε ὅταν συνέρχονται αἱ Ἀνατολικαὶ Σύνοδοι (ὅπερ γίνεται πολλάκις ἐπὶ σπουδαίων περιστάσεων), ἀδύνατον νὰ διακρίνη τις ταῦτα ἀπὸ τῶν ἀρχαίων, οὔτε κατὰ τοὺς τύπους, οὔτε κατὰ τὴν ἱεραρχίαν, ἣτις διετήρησε σχεδὸν ἀπάσας τὰς ἀρχαίας καθέδρας, οὔτε κατὰ τὴν γλῶσσαν, οὔτε κατὰ τὰς ἱεράς στολάς. Δὲν εἶναι ἄρα παρήγορον τὸ θεωρεῖν ταῦτα ἐν τοῖς ἡμετέροις χρόνοις.

Φανῶμεν δ' εἰλικρινεῖς καὶ καθαροὶ τὴν καρδίαν εἰς τὰ περὶ συνειδήσεως. Οἱ Ῥωμαῖοι δύνανται νὰ κατηγορήσωσιν ἡμᾶς, ὅτι, γινομένων οὕτω κανονικῶς τῶν ἐκλογῶν τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν, οἱ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅμως, καίτοι ἐπὶ κεφαλῆς πάντων ὄντες, ἠλλάσσοντο κατὰ τὸ αὐθαίρετον τῆς Πόρτας, καὶ ἰδίως τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους. Λίαν λυπηρὰ τῷ ὄντι ἡ κατάστασις αὕτη, ἣτις ἤδη ἐστὶν ἐν τῷ

διορθοῦσθαι· ἀλλὰ πρέπει νὰ κατηγορη τις διὰ τοῦτο τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν;—Ἡ σφαγὴ καὶ ἡ καταδίωξις τῶν ἀρχιποιμένων ταύτης εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ Μωαμεθανικοῦ ζυγοῦ, ὅστις ὑπεκίνει πολλάκις τὰ μαρτύρια, καὶ τοῦτο πρὸς δόξαν αὐτῆς. Ἀλλ' εἰ καὶ ἀλλάσσονται οἱ Πατριάρχαι, διὰ τὰς βαδουργίας τῶν μεγιστάνων τῆς Πόρτας τὸ δὲ λυπηρότερον, καὶ διὰ τὰς τῶν ἀλλοθρήσκων πρέσβεων, ἐπειδὴ ἐμμένουσιν ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, καθὼς πρὸ μικροῦ ἔτι ὁ Κωνσταντῖος, ὁ Γρηγόριος, ὁ Γερμανὸς (α) καὶ ὁ Ἄνθιμος (νῦν δὲ πάλιν Πρωθιεραρχεῦων)· καὶ ὁμοίως ἡ προχείρησις τούτων γίνεται κατὰ συνοδικὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ἀρχαίαν τάξιν. Οὐδεὶς ἄλλος, πλὴν τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας, ἐγχειρίζει τὸ σκῆπτρον τῷ νέῳ Πατριάρχῃ, διότι τὸ Βυζάντιον περιείχετο ἄλλοτε ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ. Βλέπομεν ἀλλάσσομένους Πατριάρχας καὶ πάλιν ἀναβιβαζομένους ἐπὶ τῆς ταλαιπωρουμένης καθέδρας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' οὐδέποτε εἶδομεν καθεζομένους ἐπ' αὐτῆς ὑφ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν τρεῖς ἱεράρχας, φιλονεικοῦντας περὶ ταύτης πρὸς ἀλλήλους, ὡς ἐξηκολούθει γιγνόμενον τοῦτο πλεον τοῦ ἡμίσεως αἰῶνος ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας.

Ἀλλ' ἡ περίστασις αὕτη δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν περὶ ἐνότητος τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας λόγον. Εἶδομεν τὴν ἀκραιότητα τοῦ συνδέσμου αὐτῆς μετὰ τῶν τεσσάρων πατριαρχικῶν θρόνων, εἶπωμεν ἤδη καὶ περὶ τῶν λοιπῶν αὐτῆς μερῶν. Πρὸ ὀλίγου, ἐν τῷ νέῳ τῆς Ἑλλάδος βασιλείῳ, ἀνεγνωρίσθη συνοδικῶς ὑπὸ πάντων τῶν Πατριαρχῶν ἡ διοικοῦσα Σύνοδος, ἐν τῷ μετ' αὐτῶν ὁμοίως συνδέσμῳ, ὡς ἔχουσι καὶ οἱ ἔκπαλαι ἀθύπαρκτοι Ἀρχιεπίσκοποι Κύπρου καὶ Σινᾶ. Οἱ Μητροπολίται ἀμφοτέρων τῶν ἡγεμονιῶν Μολδοβλαχίας καὶ

(α) Ὅτε ὁ συγγραφεὺς ἐξέδιδε τὸ παρὸν πονημάτιον ἱπατριάρχειον Ἄνθιμος ὁ Βυζάντιος, ὃν διεδέξατο ὁ προκατόχος αὐτοῦ Γερμανός· τοῦτον δὲ, ὁ νῦν πατριαρχεῦων Ἄνθιμος ὁ Κουταλιανός.

Σερβίας, σχεδόν ανεξάρτητοι εἰς τὰ ἴδια, λαμβάνουσιν ὅμως τὴν χειροθεσίαν ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἡ πνευματικῇ κεφαλῇ τῶν ἐν ταῖς Αὐστριακαῖς ἐπαρχίαις Σέρβων, πολιτικῶν περιστάσεων ἔνεκα μὴ λαμβάνουσα τὴν προχείρησιν ἀπὸ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Θρόνου, ἐκλέγεται καὶ διοικεῖ διὰ τῶν αὐτῆς ἐπαρχιακῶν Ἐπισκόπων, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, καὶ διότι χαίρει τὰ προνόμια τοῦ πάλαι ποτὲ Πατριάρχου Σέρβων, ἀναγνωρισθέντος κατὰ τὸν μεσαιῶνα ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Πατριαρχῶν· ἀλλ' ἡ πνευματικὴ μεταξὺ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἑλλήνων κοινωνία δὲν διακόπτεται, καὶ οἱ ἱερεῖς οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀρίων, ἀκωλύτως γίνονται ἀποδεκτοὶ ἐν ταῖς Σερβικαῖς ἐκκλησίαις. Ὁ Δεσπότης (Βλαδίκας) Μαυροβουνίου, ἐπίσης περιστάσεων ἔνεκα μὴ ἐπισκεπτόμενος τὴν Βασιλεύουσαν, μὴ ἔχων δὲ καὶ ἰδίους Ἐπισκόπους, χειροτονεῖται ὑπὸ τῆς Ῥωσικῆς Συνόδου. Ἡ ἀρχαία τῆς Γεωργίας Ἐκκλησία, ἡ ἀπαρχῆς διοικουμένη αὐθυπάρκτως διὰ τῶν ἑαυτῆς Καθολικῶν καλουμένων (α), οὕσα δ' ἐν πνευματικῷ συνδέσμῳ μετὰ τῆς Βασιλευούσης, διατελεῖ νῦν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῆς Ῥωσικῆς Συνόδου· ἀλλ' ὁ Ἐξάρχος αὐτῆς ὁ ἐπέχων τὸν τόπον τοῦ Καθολικοῦ, διοικεῖ πέντε ὑποτεταγμένας αὐτῷ ἐπαρχίας.

Εἶπωμεν, τέλος, καὶ περὶ τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐκ τινῶν ξένων λαῶν, ἐμπιστευθέντων ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου εἰς τὰς ποιμενικὰς φροντίδας τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ηὔξῃθη εἰς τοσοῦτον μέγα σῶμα, ὑπερβαῖνον πάσας τὰς Ἀνκτολικὰς πατριαρχικὰς ἐπαρχίας, ὡσανεὶ πρὸς ἀποζημίωσιν τῆς πικρᾶς ἀποξενώσεως τῆς Δύσεως. Θεία Προνοία, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥωσσίας ἔφθασεν εἰς μέτρον ἡλικίας, καὶ ἠλευθερώθη ἀπὸ τοῦ Μωαμεθανικοῦ ζυγοῦ καθ' ὃν και-

(α) Οὕτω καλοῦνται οἱ Πατριάρχαι τῆς Γεωργίας.

ρὸν ἔπεσον ὑπ' αὐτὸν οἱ Ἀνατολικοὶ Θρόνοι· διὸ καὶ οἱ οἰκουμενικοὶ Πατριάρχαι αὐτοὶ, ἐκήρυξαν μὲν αὐτὴν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν Θρόνων καὶ ἐτίμησαν ὡς πέμπτον πατριαρχικὸν Θρόνον, ἀντὶ τοῦ τῆς Ῥώμης, φυλάττουσι δὲ μετ' αὐτῆς στενὴν κοινωνίαν, παριστάμενοι μάλιστα πολλάκις καὶ προσωπικῶς εἰς τὰς Συνόδους αὐτῆς. Ὅτε δὲ, ἑκατὸν ἔτη ὕστερον, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀναμορφώσεων τοῦ Μεγάλου Πέτρου, οἱ Ἀνατολικοὶ Πατριάρχαι, ἐρωτηθέντες διὰ Καισαρικοῦ γραμμάτος, συνεφώνησαν, ἵνα διαρκῆς Σύνοδος ἀναπληρώσῃ τὸ πατριαρχικὸν πρόσωπον, ὥρισαν οὗτοι τὸν τρόπον τοῦτον τῆς πνευματικῆς διοικήσεως, ὡς σύμφωνον πρὸς τοὺς οἰκουμενικοὺς κανόνας, τηρήσαντες τὴν πρώτην μεθ' ἡμῶν κοινωνίαν. Πλὴν δὲ τῶν ἐλεῶν, ἅτινα ἐστέλλοντο ἀενάως ἐκ τῆς Ῥωσσίας εἰς πάσας τὰς ἐπαρχίας καὶ μονὰς τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Ἐπίσκοποι τῶν τριῶν πατριαρχικῶν καθεδρῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, κατὰ κειροῦς διαμένουσιν ἐν τῇ πρωτοθρόνῳ πρωτευούτῃ ἡμῶν, ὅπου οἱ δύο τελευταῖοι ἔχουσι τὰ μετόχια αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου, ἐπὶ σπουδαίων συμβάντων ἢ ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, γίνονται ἀμοιβαῖαι διὰ συνοδικῶν γραμμάτων κοινοποιήσεις, ὡς λόγου χάριν, ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς προσενώσεως τῶν Οὐνιτῶν, καὶ ἐπὶ τῆς ἀναγνώρισεως τῆς Ἑλληνικῆς Συνόδου, ἢ ἐν τῇ περὶ τῶν ἁγίων τόπων δίκῃ. Ἄρα ἀδίκως κατηγοροῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπομόνωσιν καὶ ἔλλειψιν ἐνόητος. Ὁ οὐσιώδης σύνδεσμος τῆς πίστεως, τῶν δογμάτων καὶ τελετῶν, τηρεῖται ἀπαραβίαστος, ἐκτὸς δὲ τούτων, ὑπάρχουσιν ἔτι καὶ ἄλλαι φανεραὶ σχέσεις εἰς τινὰς περιστάσεις, ἀπαιτούσας τὴν κοινὴν ἀναγνώρισιν. Ἡ διαφορὰ λοιπὸν ἐν τῷ ἀμοιβαίῳ συνδέσμῳ συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ παρὰ μὲν τῇ Ῥωμαϊκῇ πατριαρχίᾳ ὁ ἀμοιβαῖος σύνδεσμος ἐστὶ σχέσις τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ μέλη, παρ' ἡμῖν δὲ—ἀδελφικὴ ἰσότης, κατὰ τὴν ἀρχέτυπον Ἐκκλησίαν, μὴ ἀπαιτούσα συνθή-

κας ὑποταγῆς, αἵτινες ἐγένοντο ἀναπόφευκτοι ἐν τῷ συστήματι τῆς Ῥωμαϊκῆς μονοκρατορίας· ἀλλὰ τοῦτο οὐδαμῶς θέλουσι νὰ ἐννοήσωσιν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ προσπαθοῦσι νὰ ὑποτάξωσι τὰ πάντα εἰς τὴν ἑαυτῶν κεφαλὴν.

Παραμυθητικώτερον θέαμα παρίστησιν ἡμῖν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, τὰς πολυαρίθμους αὐτῆς ἀποστολάς (missions) ἐν Κίνα, Αὐστραλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ, καὶ τὸν ζῆλον μεθ' οὗ διατρέχουσι τὴν οἰκουμένην οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτῆς ἱεροκήρυκες, οἱ πρὸς τοῦτο ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Προπαγάντας (τῆς Προσηλυτοθηρίας) παρασκευαζόμενοι, διατηρούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν συλλεγομένων εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη βοηθημάτων.—Ἐπὶ τούτοις πρέπει ἀληθῶς νὰ χαίρωμεν μετ' αὐτῆς καὶ νὰ εὐχαριστήσωμεν τῷ Θεῷ, τῷ φωτίζοντι διὰ τῶν πνευματικῶν αὐτῆς προσπαθειῶν τὸν ἐθνικὸν κόσμον· λέγω, ἐθνικὸν, διότι ὀλίγον ἐπενεργεῖ αὕτη ἐπὶ τοῦ Μωαμεθανικοῦ· τοῦτο ἀπόκειται μᾶλλον τῇ Ἀνατολικῇ ἀδελφῇ αὐτῆς· ἀλλὰ χαίροντες ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ τοσούτων ἐθνικῶν, λυπούμεθα ἀφ' ἑτέρου πνευματικῶς, ὅτι ἡ λελανθασμένη γνώμη, περὶ ἀποκλειστικῆς σωτηρίας ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, παρασύρει αὐτὴν εἰς τὰς καταθλιπτικὰς καὶ ὄλως ἀντικανονικὰς πράξεις κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς αὐτῆς ἀδελφῆς.—Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐπαινῶν ἐν τῷ καιρῷ αὐτοῦ τὴν πίστιν τῶν Ῥωμαίων, ἔλεγε περὶ ἑαυτοῦ, ὅτι οὐκ οἰκοδομεῖ ἐπὶ ἄλλοτρίων θεμελίων, ἀλλὰ κηρύττει ἐκεῖ, ὅπου οὐδεὶς ἔτι πρὸ αὐτοῦ εὐηγγελίσαστο τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἱεροκήρυκες, κηρύττοντες ἐπὶ τῆς πασχούσης ὑπὸ τὸν Μωαμεθανικὸν ζυγὸν Ἀνατολῆς, προτίθενται οὐχὶ τὴν προσαγωγὴν τῶν Μωαμεθανῶν, οἵτινες εἰσὶ περιπεφραγμένοι ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ τὴν διαφθορὰν τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῶν τεσσάρων πατριαρχικῶν θρόνων, ἐν ᾧ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις τούτων δὲν πρέπει νὰ ἐπεκτείνηται ἡ παπικὴ ἐξουσία· οὗτοι κηρύττουσιν ἐκεῖ οὐχὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν κυριαρχίαν. Ἐναντίον τῶν οἰκουμενικῶν διατά-

ξέων τῶν ἀπαγορευουσῶν τὴν προχείρησιν δύο Ἐπισκόπων ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς καθέδρας καὶ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἀρχιερέων εἰς τὰς μὴ ἀνηκούσας αὐτοῖς ἐπαρχίας, ὁ Πρωθιεράρχης Ῥώμης προχειρίζει τιτλοφόρους Πατριάρχας καὶ Ἐπισκόπους ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχουσι πραγματικοί, καὶ οὕτω προστίθησιν αὐτοῖς νέας θλίψεις εἰς ὅσας ἄλλας ὑπομένει μετὰ μαρτυρικῆς σταθερότητος ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, εἰ καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ ἐλέγξῃ ταύτην ὡς ἀποστατήσασαν ἀπὸ τῆς καθαρότητος τῶν δογμάτων.

Ὁ Κύριος μέλλει νὰ κρίνῃ μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν διὰ τοιαύτην παραβίασιν τῆς ἀγάπης ἐκ μέρους τῆς Δυτικῆς, ἥτις, ἀντὶ τοῦ αὐξάνειν τὸν Χριστιανισμόν, διεγείρει μόνον σκάνδαλα μεταξὺ τῶν Μωαμεθανῶν, ἀπομακρύνουσα αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας. Μέχρι τοῦ νῦν ἔτι δὲν ἔπαυσεν ἐν τοῖς δικαστηρίοις αὐτῶν ἡ περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων τόπων δίκη, δι' ἧς οἱ Δυτικοὶ εἰσέβηλον εἰς ἐπαρχίαν τῶν Ἀνατολικῶν, προφασιζόμενοι τὸν ἀποκλειστικὸν αὐτῶν καθολικισμόν. Ἀποδόντες τὸν προσήκοντα ἔπαινον τῷ Ῥωμαϊκῷ ζήλω ἐν ταῖς χώραις τῶν ἐθνικῶν, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποσιωπήσωμεν πόσον ἁμαρτάνουσιν οὗτοι κατὰ τῶν ἐν ταῖς Μωαμεθανικαῖς χώραις ἀδελφῶν αὐτῶν Χριστιανῶν.

Ἰδωμεν δὲ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκονται οἱ μισσιονάριοι ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἀληθεύει ἄραγε, ὅτι δῆθεν ἡ ζωτικὴ δύναμις ἐσβέσθη τελείως ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀποστασίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας; Ἀρχίσωμεν δὲ πάλιν ἐκ τῶν τεσσάρων πατριαρχικῶν καθεδρῶν, ὡσανεὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ρίζης.—Δυνάμεθα ἄραγε, ἐν συνειδήσει νὰ ἀπαιτήσωμεν παρ' αὐτῶν Προπαγάνταν (προσηλυτοθηρίαν), ὅταν τέσσαρας αἰῶνας ἤδη ἀγωνίζονται ἐν αἱματηρῷ ἰδρῶτι περὶ διατηρήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς Μωαμεθανικαῖς χώραις, ὅπου καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι βεβιασμένως πῶς κηρύττουσι καὶ ὁμῶς πόσοι μάρτυρες πάσης ἡλικίας καὶ τάξεως, ποιμένες καὶ ποιμαινόμενοι, ἀνέλαμψαν κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐν τῇ Ἀνατο-

λικῆ Ἐκκλησίᾳ;—Ἐκατὸν περίπου νέοι μάρτυρες, ἐν ᾧ ἐτέ-
 λουν τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἱερουργίας, ἐδοξάσθησαν ἀτρομήτως
 ἐπὶ τῆς δεσποτείας τῶν ἀπίστων, καὶ τίς δύναται νὰ ἀριθμήσῃ
 τὰς χιλιάδας τῶν ὑπομεινάντων ἀνωνύμως ὑπὲρ τῆς ὁμολο-
 γίας τῆς πίστεως ἐν διαστήματι τεσσάρων αἰώνων ζυγοῦ, ἰδίως
 δὲ τῶν ἀθλητῶν τοῦ τελευταίου κατὰ τὸ 1821 ἔτος διωγμοῦ,
 ὅστις δύναται νὰ ἐξομοιωθῇ πρὸς τὰ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ συμβάν-
 τα! Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ἀπηγχονίσθη, πρὸ
 τῶν πυλῶν τῆς ἑαυτοῦ μητροπόλεως, ἔνθα ἐκήρυττε τὸν λόγον
 τῆς ἀληθείας, ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, ὡσαύτως δὲ καὶ
 ἅπαντα τὰ μέλη τῆς Συνόδου αὐτοῦ πρὸ τῶν θυρῶν τῆς οἰκίας
 αὐτῶν ἕκαστος, εἰ καὶ ἠδύναντο νὰ σωθῶσιν, ἐὰν ἀπεφάσιζον
 νὰ ἀφήσωσι τὸ ἑαυτῶν ποίμνιον· ἕτερον Πατριάρχην, τὸν Κύ-
 ριλλον, ἀπηγχόνισαν ἐν Ἀνδριανουπόλει· ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύ-
 πρου Κυπριανὸς μετὰ τριῶν Ἐπισκόπων αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν
 προϊσταμένων τῶν μόνων τῆς νήσου ἀπηγχονίσθησαν ἐφ' ἑνὸς
 δέδρου, πρὸ τῶν παλατίων τῶν ἀρχαίων βασιλέων, καὶ ἐκρέ-
 μαντο ἱκανὸν χρόνον ὡς καρποὶ, ὠριμάσαντες διὰ τὴν αἰωνιό-
 τητα· πλῆθος ἄλλων Ἱεραρχῶν καὶ προϊσταμένων ἐφονεύθησαν
 εἰς τὰς νήσους καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἅπαν τὸ ἅγιον Ὄρος
 τοῦ Ἄθω ἠρημώθη· ἀλλ' οὐδεὶς ὅμως ἠρνήθη τὴν πίστιν τοῦ
 Χριστοῦ!—Μὴ γὰρ τοιαῦτα μαρτύρια δὲν εἶναι ἡ καλλιτέρα
 Προπαγάνδα, ἐν ᾧ οὕτως ἐθεμελιώθη κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς
 αἰῶνας, καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν τόπων ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία; Πῶς
 δὲ δύνανται νὰ ἐπιστηρίζωσιν ἔτι οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ εὐημεροῦντες
 εἰς τοὺς ἑαυτῶν οἴκους, ὅτι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες γι-
 νώσκουσι νὰ ἀποθνήσκωσιν οὕτω διὰ τὴν πίστιν, δὲν ὑπάρχει
 ἀρκοῦσα πνευματικὴ ζωὴ; Αἱ ἀκούσαι ἀταξίαι τῆς Ἑλληνικῆς
 Ἐκκλησίας, αἱ προκύψασαι ἐκ τοῦ πολυχρονίου ζυγοῦ καὶ τῆς
 πενίας, εἰσὶ μὴδὲν, παραβαλλόμεναι πρὸς τοὺς λαμπροὺς μαρ-
 τυρικοὺς στεφάνους, οἵτινες στολίζουσι πάλιν τὸ ἀρχαῖον ἀκλό-
 νητον μέτωπον τῆς Ὀρθοδοξίας αὐτῆς! Διὰ τί λοιπὸν πέμπου-

σιν εἰς τὰς χώρας αὐτῆς τοὺς τιτλοφόρους Πατριάρχας, Ἐπισκόπους καὶ μισσιοναρίους (ἀποστόλους), ἵνα στηρίξωσιν αὐτὴν ἐν τῇ ἀληθινῇ πίστει, ὡς ἐὰν αὕτη μὴ ἀπέδειξεν ἤδη ἐμπράκτως τὸ σταθερὸν τῆς ἑαυτῆς πίστεως ;

Οἱ ἀγαπητοὶ λόγοι τῶν Ῥωμαίων εἰσὶν—ὅτι δῆθεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀπώλεσε τὴν ζωτικὴν αὐτῆς δύναμιν εἰς τὸ ἐπεκτείνειν τὴν πίστιν, ἀρ' ἧς στιγμῆς ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς αὐτῆς ρίζης, τουτέστιν ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας ! Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ, ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου καὶ μετ' αὐτὸν, διεχύθη τὸ φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ τοσοῦτον ἄφθονον ἐκ τῆς Βασιλευούσης ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἄρκτον, καὶ τοσκῦται φυλαὶ Βουλγάρων, Σλάβων καὶ Ῥώσων, παρεδέχθησαν τὸν Χριστιανισμόν, ἀποκρούσαντες πᾶσαι τὰς προστάσεις τῆς Δύσεως; Δὲν εἶναι τοῦτο ἄράγε ζῶσα καὶ σύντονος ἀντίρροπος τῆς ἀδίκου τῶν Ῥωμαίων μομφῆς; Καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σπλάγγνα τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας, ἧτις μετὰ τοσαύτης δόξης ἀνέλαμψεν ἐκ τῶν κόλπων τῆς Βυζαντινῆς καὶ ἐκάλυψε διὰ τοῦ μεγάλειου αὐτῆς πάσας τὰς δυστυχίας τῆς Ἀνατολῆς, δὲν ὑπάρχουσιν ἄραγε αἱ αὐταὶ ζωτικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰ καὶ δι' ἄλλων μέσων, παρὰ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ, ἐνεργουμένης ἕνεκα ἄλλων περιστάσεων ; Ἡ Ῥώμη ἐνεργεῖ διὰ πολυαριθμῶν μισσιοναρίων, πεμπομένων ὑπ' αὐτῆς πανταχοῦ τῆς Οἰκουμένης. Ἡ δὲ ἰδίως Ῥωσικὴ Ἐκκλησία, ὡς κυριεύουσα ἐν τῇ ἀπεράντῳ Αὐτοκρατορίᾳ, διαδίδει βαθμηδὸν τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς χώραις αὐτῆς, ἐξ ὧν οὐδεμίαν αἰτίαν ἔχει νὰ ἐξέρχεται, ἐπειδὴ φυσικώτερον τὸ προσάγειν εἰς τὴν πίστιν τοὺς ἰδίους ἔθνικοὺς, Ἑβραίους, Μωαμεθανοὺς καὶ ῥοσκολνίκους (αἰρετικούς), τοὺς διεσκορπισμένους καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τοῦ ἐννάτου μέρους ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης, παρὰ τὸ περιέρχεσθαι γῆν καὶ θάλασσαν, ἵνα ποιῇ προσηλύτους.—Πρὸς τί ἡ ξενιτεία, ὅταν καὶ ἐντὸς τῆς πατρίδος ὑπάρχη ἔτι πλούσιος θερισμός; Καθ' ἕκ-

στον ἔτος παρ' ἡμῖν προσάγονται εἰς τὴν πίστιν χιλιάδες τινὲς τούτων!

Ἐάν ἡμεῖς δὲν ἔχωμεν κεντρικὴν Προπαγάνδαν, καθὼς ἐν Ῥώμῃ, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὅμοως, ἐν αἷς ὑπάρχουσι διαφόρων φυλῶν ἔθνηκοὶ ἢ Μωαμεθανοὶ, διδάσκονται εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικὰ Σχολεῖα (séminaires) αἱ γλῶσσαι αὐτῶν, ἵνα δύνωνται οἱ ἐνοριακοὶ Ἰσραεῖς νὰ ἐνεργῶσιν ὡς μισσιονάριοι, πλὴν ἐκείνων, οἵτινες εἰσὶν ἰδίως πρὸς τοῦτο προσδιωρισμένοι· παρ' ἡμῖν καὶ αὐταὶ αἱ μοναὶ αἱ διεσκορπισμέναι εἰς τὰς ἐρημίας, χρησιμεύουσιν ὡς φυτώρια τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ οὕτως ἐφωτίσθη ἄπασα ἡ ἀρκτική ἡμῶν Ῥωσσία καὶ ἄπασα ἡ Σιβηρία, ἣν κατεκτήσαμεν εἰδωλολατροῦσαν. Δύω ζηλωταὶ Μητροπολίται τῆς Τοβόλσκης, ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Ἰωάννης, ἐν ταῖς ἡμέραις Πέτρου τοῦ Μεγάλου, ἐβάπτισαν πάντας τοὺς Ὀστιακοὺς, περιφερόμενοι εἰς τὰς ἐλώδεις αὐτῶν γαίας καὶ θεμελιώσαντες ἐν μέσῳ αὐτῶν τὴν μονὴν Κοινδίσκη· ἀλλὰ τίς γινώσκει ταῦτα; Καὶ νῦν τίς γινώσκει τοὺς ὄντως ἀποστολικοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κημτσάτκας Ἰννοκεντίου, ἀκαταπαύστως περιπλέοντος τὸν Ὀκεανὸν καὶ περιερχομένου ἐπὶ ἐλάφῳ τὴν ἀπέραντον ἐρημον αὐτοῦ ἐπαρχίαν, ἔχουσαν 10,000 βερστίων ἢ ὡς ἕγγιστα 12,000 σταδίων ἕκτασιν, καὶ ἀπᾶνταχοῦ βαπτίζων τοὺς ἀλλοφύλους, δι' οὗ ἐφεῦρε γράμματτα καὶ μετέφρασε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὰς τῶν Ἀλεούτων νήσους; Οὗτος διώρισε καὶ τινὰς ἀποστολάς (missions) ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ, καὶ συρρέουσιν οἱ ἄγριοι αὐτῆς κάτοικοι πρὸς τὰς ὄχθας τῶν ποταμῶν, ὥσπερ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Χριστιανισμοῦ, αἰτούμενοι τὸ ἅγιον βάπτισμα. Καὶ εἰς τὰ μεσημβρινὰ δὲ μεθόρια τῆς Σιβηρίας, μετ' ἐπιτυχίας, ἀλλ' οὐχὶ ἐπιδεικτικῶς, ἐνεργοῦσιν αἱ ἀποστολαὶ αἱ θεμελιωθεῖσαι ὑπ' ἄλλου ἀθλητοῦ, κοιμηθέντος ἤδη, τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου· ἀλλὰ ταῦτα πάντα κρύπτονται εἰς τὰς ἀπεράντους καὶ ἀγρίας ταύτας ἐκτάσεις, ἃς περιλαμβάνει τὸ κήρυγμα αὐτῶν, ἐν ᾧ ἐν τῇ Δύσει

πᾶν βῆμα τῶν μισσιοναρίων γίνεται γνωστὸν εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα. Ἡ Ῥωσσία ἐνεργεῖ ἄλλως· σπείρει τὸν σπῆρον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπὶ ἐκτεταμένης πεδιάδος, ἀνοιγομένης ἀδιακόπως ἐνώπιον αὐτῆς, τῇ συστάσει νέων ἐνοριῶν, αἵτινες αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς γίνονται ἤδη ἀποστολαὶ (missions). Ἡ τάξις αὕτη δὲν ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς συνηθείας, διὸ ὀλιγώτερον μὲν ὁμιλοῦσι περὶ ταύτης, ἀληθῶς δὲ βαθμηδὸν, εἰ καὶ οὐ τοσοῦτον λαμπρῶς, ὡς περὶ τοῖς Δυτικοῖς, ἀνεκφίνονται οἱ αὐτοὶ καρποί. Πότε καὶ πῶς μετετρέπησαν τριαχῆται χιλιάδες τῶν ἡμετέρων ἐθνικῶν;—ἄγνωστον τοῖς πολλοῖς· καὶ ὁμοῦς οὗτοι ἀπολαύουσιν ἤδη καὶ Χριστιανικῆς παιδείας καὶ πολιτικῆς ὑπάρξεως. Ὑπολείπονται δ' ἔτι πολλὰ πρὸς τελειωτικὴν προσαγωγὴν καὶ στερέωσιν ἐν τῇ πίστει πολλῶν φυλῶν, αἵτινες διαμένουσιν ἐν τῷ σκοτεινῷ, καὶ ἡ Ἐκκλησία οὐδέποτε παύει τοῦ ἐνεργεῖν· οὕτω, παρεδείγματος χάριν, ἐλήφθησαν εἰδήσεις περὶ τῆς ἐν Γεωργίᾳ βαπτίσεως 1,500 οἰκογενειῶν τῆς φυλῆς τῶν Ἰγγιλοῖττων, αἵτινες πρὸ πολλῶν ἤδη αἰώνων προσήχθησαν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν, καὶ μέχρι τοῦδε ἐξἠκολουθοῦσιν ἐν μὲν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Ἀστραχανίου βαπτίζοντες τοὺς Καλμούκους, ἐν δὲ τῇ τοῦ Ἀρχηγγέλου τοῦ Σαμοϊέδας, ἐπὶ τοῦ ἄλλου ἄκρου τῆς ἀπεράντου Ῥωσσίας, οὗ διώκουσιν οἱ μισσιονάριοι εἰς τὰ ἔλη αὐτῶν, ὀδεύοντες ἐπὶ ἐλάφων καὶ φέροντες μεθ' ἑαυτῶν, κινήτην στρατιωτικὴν Ἐκκλησίαν.

Δὲν φαίνεται ἄρα ἐναργῶς, πόσον εἰσὶν ἄδικοι αἱ ἐπιπλήξεις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας περὶ τινος ὑποτιθεμένης ναρκώσεως τῆς Ἀνατολῆς, περὶ ἧς αὕτη κρίνει οὕτω μόνον, διότι ἀγνοεῖ τοὺς ἀγῶνας αὐτῆς, τὴν δ' ἑαυτῆς ἄγνοιαν, ὡς ἀλήθειαν παραδεχομένη, θεμελιοῖ ἐπὶ ταύτης μίαν τῶν καθ' ἡμῶν πειστικῶν αὐτῆς ἀποδείξεων; Δὲν εἶναι ἀληθές, αἱ αὐταὶ δὲ συνθηκαὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς ἐμφαίνονται ἐπίσης εἰς τὴν Ἀνατολήν, καθὼς καὶ εἰς τὴν Δύσιν, ἀλλὰ μόνον κατὰ διαφόρους φάσεις.

Δ'.

Ἀμφότερα ὁμως τὰ ἀντικείμενα, οἷον τὸ περὶ μισσιονχρίων, καθὼς καὶ τὸ περὶ ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως, μονοκρατορικῆς τε ἢ συνοδικῆς, εἰσὶν ἰδίως ζητήματα ἱεραρχικά, ἐὰν δὲ εἰς τὴν Δύσιν ἀποδίδωσι τῷ τελευταίῳ σπουδαιότητα δογματικὴν, χάριν τοῦ κοινοῦ συνδέσμου, ὁ σύνδεσμος ὁμως οὗτος δὲν κεντᾶ τοσοῦτον βαθέως τὴν καρδίαν ἐκάστου Χριστιανοῦ, ὅσον αὐτῇ ἡ ἱερουργία· δι' αὐτῆς ἰδίως ὑπάρχει συνδεδεμένος τῇ Ἐκκλησίᾳ ἕκαστος τῶν πιστῶν, διότι ἡ καθημερινὴ ἐν αὐτῇ συμμετοχὴ καὶ αἱ συνεχεῖς προσευχαὶ συνενοῦσιν αὐτὸν, ὡς μέλος, μετὰ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας. Ὅθεν ἐξετάσωμεν ἐνταῦθα προσεκτικώτερον, Ποῦ εὐρίσκονται περισσότεραι συνθήκαι διὰ τὴν ἡμετέραν ψυχικὴν εἰρήνην καὶ σωτηρίαν, — εἰς τὰς διατάξεις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἢ εἰς τὰς τῆς Ἀνατολικῆς; Ἀρχίσωμεν δὲ πάλιν ἀπὸ τῆς πρώτης, καὶ παραβάλλωμεν αὐτὰς πρὸς ἀλλήλας.

Δὲν θέλω ὁμιλήσει περὶ τῶν βαθμηδὸν γενομένων μεταβολῶν περὶ τὰς ἐξωτερικὰς τελετὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐνῶ, κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτῶν τῶν Δυτικῶν, ἡ Ἀνατολικὴ διατηρήθη ἐξωτερικῶς ὅπως εἶχεν ἐν τῷ πέμπτῳ αἰῶνι, καὶ τοῦτο ἀποδίδεται μάλιστα εἰς τὴν ὑποτιθεμένην αὐτῆς νάρκωσιν. Λέγω δὲ περὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἥτις νεκρὰ νῦν οὔσα δι' ἄπασαν τὴν Εὐρώπην, ὡς καὶ δι' αὐτὴν τὴν Ῥώμην, ἐγένετο ὁμως ἀναπόφευκτος συνθήκη διὰ τὴν Λατινικὴν ἱερουργίαν, καὶ τοι παρ' οὐδενὸς τῶν προσευχομένων ἐννοουμένη. Δὲν φαίνεται ἄρα παράδοξον τὸ νὰ προστρέχωσιν οἱ εὐλαβεῖς εἰς τὰ προσευχητάρια, ἵνα ἀκολουθῶσιν ἐν γνώσει τὴν πορείαν τῆς ἱερουργίας, καὶ νὰ ἀναγινώσκωσιν ἐν αὐτοῖς, ἀντὶ τοῦ νὰ ἀκροάζωνται τῶν προσευχῶν; Εἶναι δυνατόν ἢ ἐξομοίωσις τοῦ ἐνὸς πρὸς τὸ ἄλλο, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄρα περισσοτέρη ἱκετήριος

ἐνότης ἐν τῇ κοινῇ καὶ ἀδιαιρέτῳ προσοχῇ, ἢ ἐν τῇ μερικῇ καὶ διηρημένῃ ἀναγνώσει, καθ' ἣν ἀκαταπαύστως ὑπεκφεύγουσιν οἱ προφερόμενοι λόγοι; Ἐκ τούτου προῆλθον αἱ οὕτω δὴ καλούμεναι μυστικαί, συντετμημέναι λειτουργίαι, καθ' ἃς ἐν τετάρτῳ τῆς ὥρας τελειοῦται ἅπαντα ἡ ἱερουργία, ἣν βλέπουσι μὲν ἐνώπιον ἐκυτῶν οἱ προσευχόμενοι, ἀλλὰ δὲν συμμετέχουσι ταύτης νοερῶς, διότι μόνον αἱ ἀπαγγελλλόμεναι ἐκφράσεις εἰσὶν ἐντελῶς προσιταὶ εἰς τὸ λογικὸν ὄν. Τούτου ἕνεκα ἀπαντᾷτε τὸ πλεῖστον, εἰς τοὺς Ῥωμαϊκοὺς ναοὺς, ἐν καιρῷ αὐτῆς τῆς ἀκολουθίας, ἀνθρώπου προσπίπτοντας ἐντελῶς ἐνώπιον ἄλλων θυσιαστηρίων, οὐχὶ δὲ ἐνώπιον ἐκείνου, ἐφ' οὗ τελεῖται ἡ ἱερουργία, ἢ προσευχομένου ἐν κενῇ Ἐκκλησίᾳ ὅλως χωρὶς ἀκολουθίας, ἐπειδὴ δι' αὐτοὺς οὔτε ἀκουστὴ εἶναι αὕτη οὔτε καταληπτὴ λέγω περὶ μυστικῶν λειτουργιῶν καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς ἑωθινὰς καὶ τὰς ἑσπερινὰς ἀκολουθίας, αὗται, ἐξαιρουμένων τῶν παραμονῶν τῶν μεγάλων ἑορτῶν, τελοῦνται ὀπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος διὰ μόνους τοὺς πρεσβυτέρους καὶ οὐδόλως προσιταὶ εἰσὶν εἰς τοὺς μὴ ἐννοοῦντας κοσμικοὺς.

Πῶς δὲ παραβάλλωμεν ταύτας πρὸς τὰς ἡμετέρας θριαμβικὰς ἢ καὶ καθημερινὰς ἀκολουθίας, ἐν αἷς ἐκάστη σχεδὸν λέξις εἶναι καταληπτὴ παρ' Ἑλλήσι καὶ Ῥώσοις διὰ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Σλαβωνικῆς γλώσσης, αἵτινες εἰσὶ φυσικαὶ εἰς αὐτοὺς, ὁ δ' ἀπλοῦς λαὸς γινώσκει ἐκ στήθους πάσας τὰς προσευχὰς καὶ τοὺς ἤχους, καὶ ἐπαναλαμβάνει ταύτας κατόπιν τοῦ κλήρου! Ἐνταῦθα ἐμφαίνεται ἡ προφορικὴ κατάληψις τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας καὶ ἡ ἐνεργητικὴ συμμετοχὴ ἐν καιρῷ ταύτης, οὐχὶ δὲ μόνη ἡ θεὰ μετὰ γονυκλισιῶν, ἠχοῦντος τοῦ κωδωνίσκου, διότι ἄλλως ἀδύνατον νὰ ἐννοήσῃ τις τὰς θριαμβικὰς ταύτας στιγμὰς τῆς ἱεροπραξίας. Ἐὰν δὲ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς Ῥωμαϊκῆς εὐσεβείας προτείνωσιν ὅτι ἐν τῇ Δύσει οἱ ναοὶ εἰσὶ πάντοτε ἠνεωγμένοι καὶ παρευρίσκονται ἐν αὐτοῖς προσευχόμενοι, — τοῦτο προέρχεται ἰδίως ἐκ τοῦ ὅτι ὁ λαὸς ἐκεῖ δὲν συμμετέχει τῶν

ιερω̄ν τελετω̄ν κατὰ τὰς προσδιωρισμένας ὥρας, ἀλλὰ πορεύεται κατὰ βούλησιν. Δὲν φρονῶ, ὅτι, μετὰ τεσσάρων ὥρων παννυχίδι καὶ δύο ὥρων λειτουργίαν, οἱ ἀπλυδισμένοι Ρωμαῖοι, ἤθελον πορευθῆ εἰς τοὺς κενούς ναοὺς ἵνα προσευχηθῶσιν ἔτι διὰ τοιαύτην δὲ μερικὴν προσευχὴν, ὑπάρχουσι καὶ παρ' ἡμῖν προσευκτήρια, ἢ ἀνοικτοὶ πρόναοι ἢ νάρθηκες τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἐὰν εἰς τὰς δυτικὰς ἐκκλησίας ὧσιν εὐάρεστοι αἱ φωναὶ τῶν ὀργάνων, ὥσπερ πλέον προσηρμοσμένοι εἰς τὴν ἱερουργίαν, καίτοι τὰ ἄψυχα ταῦτα ὄργανα δὲν δύνανται νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὴν ψαλμωδίαν τῶν ζώντων χορῶν, οἵτινες εἰσὶν ἀρμοδιώτεροι εἰς τὴν προφορικὴν ἱερουργίαν, εἶναι ἄρα δυνατόν νὰ ἀκούωμεν μετ' ἀδιαφορίας ἄλλα ὄργανα παικνίζοντα μουσικὴν τοῦ θεάτρου, τελουμένων τῶν φρικτῶν μυστηρίων; Καὶ δὲν εἶναι ἄτοπον τὸ ἀκούειν τοὺς αὐτοὺς ἤχους τὴν μὲν πρῶτην ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ, τὴν δ' ἐσπέραν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μπαταίου θεάματος; Ἄς συγκρίνη ἕκαστος ἀμερολήπτως τὴν πνευματικὴν εὐπρέπειαν τῆς Ἀνατολικῆς ἀρχιερατικῆς ἱερουργίας πρὸς τὴν τῆς Δυτικῆς καὶ εἴπη, τίς τούτων ἢ μᾶλλον ἀρμόζουσα τῷ θυσιαστηρίῳ; Γινώσκων ὅτι ἕκαστος εὐρήσει πλειοτέραν παρηγορίαν ἐν τῇ ἱερουργίᾳ, ἐν ἣ συνείθισεν ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων εἰς οὐδεμίαν ἐμβαίνω περὶ τούτου συζήτησιν ἰδῶμεν ὁμῶς πῶς προσηρμόσθη αὕτη εἰς τὰς σπουδαιότερας περιστάσεις τοῦ Χριστιανικοῦ βίου; Καὶ ἐνταῦθα, ἐκ τῶν τελετῶν ὀρμώμενος, ἀκουσίως θέλει ἀναβῆ ὁ λόγος μέχρι τῶν μυστηρίων.

Ὅταν ἀποθνήσκῃ τις τοῦ Ρωμαϊκοῦ δόγματος, — παραιτοῦντες τοῦτον ἀμέσως πάντες οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς, ἐγκαταλείπουσιν εἰς τὴν θέλησιν τῆς κηδευτικῆς ἀδελφότητος· οὕτω τοῦλάχιστον γίνεται ἐν Ρώμῃ, ὅθεν ἔπρεπε νὰ ἀπορρέῃ τὸ καλὸν παράδειγμα, ὡς ἐκ πνευματικῆς πρωτευούσης τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, διόπερ ἀδύνατον νὰ μὴ στρέψῃ τις εἰς τοῦτο τὴν προσοχὴν καθὼς ἂν ἐπρόκειτο περὶ μερικοῦ, το-

πικροῦ ἐθίμου. Οἱ συγγενεῖς δὲν παρευρίσκονται οὔτε εἰς τὴν κηδεῖαν, ἀλλ' ἀφοῦ τὸ σῶμα ἐρρίφθη εἰς τὸν ἀσβεστώδη λάκκον τοῦ κοιμητηρίου, τότε συνέρχονται οὗτοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διὰ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Εἶναι δυνατόν ἤδη νὰ ἐξομοιωθῇ ἡ τοιαύτη ψυχρότης πρὸς τὴν ἀγάπην ἐκείνην, μεθ' ἧς περικυκλοῦσι παρ' ἡμῖν τὸν νεκρὸν ὡσεὶ ζῶντα, ἐπὶ τῶν ἐπαναλαμβανομένων παννυχίδων καὶ τῆς ἀπαύστου ἀναγνώσεως τοῦ ψαλτηρίου καὶ τῆς κατανουκτικῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας; Ἐὰν τοῦτο πρέπη νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὰ ἦθη τῶν λαῶν, τότε πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ ἐκκλησιαστικὸς βίος καταρτίζει τὰ ἦθη, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μνημόσυνα τὰ ἐννεαήμερα, τὰ τεσσαρακονταήμερα καὶ τὰ ἐνιαύσια, περὶ πλείονος ποιοῦνται τὴν μνήμην τοῦ κοιμηθέντος ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Πόσον παρήγορος ἡ συνήθεια τοῦ προσφέρειν ἐν καιρῷ λειτουργίας προσφοράς εἰς τὸ ἱερόν, ὅπως ἐκβάλλῃ ὁ ἱερεὺς ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου μερίδας διὰ τοὺς ζῶντας καὶ τοὺς κοιμηθέντας, αἵτινες βυθίζονται ἔπειτα σὺν προσευχαῖς εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ὁ Κύριος ἀποπλύνῃ δι' αὐτοῦ τὰς ἁμαρτίας τῶν μνημονευομένων! Οὕτως ὁ λαὸς πράγματι συμμετέχει ἐν τῇ θυσίᾳ, προσφέρων τὸ ἑαυτοῦ δῶρον εἰς τὸ ἱερόν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος, ὅπερ πρὸ πολλοῦ ἀπωλέσθη ἐν τῇ Δύσει, εἰ καὶ ὑπάρχουσι μὲν ἐκεῖ παραγωγελτικαὶ λειτουργίαι περὶ τῶν κεκοιμημένων, οὐχὶ δὲ καὶ τοιαύτη καθημερινὴ συμμετοχὴ ἐν τῇ ὑπὲρ αὐτῶν προσευχῇ ἐκάστου κοινοῦ ἀνθρώπου.—Ποῦ λοιπὸν ὑπάρχει περισσότερον πνεῦμα τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγάπης;

Εἰπώμεν δὲ καὶ περὶ ἐτέρας ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, ἣτις φέρει ἤδη πρὸς αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας· καίτοι ἐξαισιῶς σεβόμενον τοῦτο παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, ἕκαστος κοσμικὸς ὁμῶς δύναται νὰ προσέλθῃ πρὸς αὐτὸ ἄνευ ἰδιαιτέρας προετοιμάσεως, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐξομολογηθῇ τὴν αὐτὴν πρῶταν. Ἄν εἶναι φρικτὸν τοῦτο;—Ὅποια δικφορὰ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ

Ἐκκλησία. Εἰ καὶ συγχωρεῖται παρ' ἡμῖν ἐν περιπτώσει ἐσχάτης ἀνάγκης τὸ μεταλαμβάνειν εἰς πάντα καιρὸν, ὠρίσθη ὅμως νὰ προσέρχονται εἰς τὰ ἄχραντα μυστήρια τὰς ἡμέρας τῶν νηστειῶν κατὰ προτίμησιν ἢ καὶ ἕκαστον μῆνα, ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ ἱκετηρίου προετοιμάσεως ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν μέχρι ἑβδομάδος. Ἐν διαστήματι τοῦ καιροῦ τούτου οἱ ἐτοιμαζόμενοι εἰσὶν ὑπόχρεοι νὰ προσέρχονται τρεῖς τῆς ἡμέρας εἰς τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, τουτέστιν εἰς τὸν ὄρθρον, τὴν λειτουργίαν ἢ τὰς ὥρας, καὶ εἰς τὸν ἑσπερινὸν, προσέτι δὲ νὰ ἀκούωσι πρὸ τῆς ἐξομολογήσεως, ὡς ἐπίσης καὶ πρὸ τῆς μεταλήψεως, τὸν οὕτω δὴ λεγόμενον κανόνα, συνιστάμενον ἐκ τῶν κατανοκτικῶν τροπαρίων καὶ προσευχῶν, ἅτινα προδιατιθέασιν τὴν ψυχὴν εἰς παραλαβὴν τοῦ μεγάλου μυστηρίου. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μετάνοια προσφέρεται ἐνώπιον τοῦ λειτουργοῦ τῆς ἐκκλησίας, οὐχὶ κεκρυμμένου ἀπὸ τῶν βλεμμάτων τῶν προσερχομένων εἰς ἐξομολόγησιν, ὡς ἐν τῇ Δύσει, πρὸς ἐλάφρωσιν τοῦ αἰσθηματος τῆς αἰδοῦς τοῦ μετανοοῦντος, ἀλλὰ φανερῶς, ἵνα ἀποκαλυφθῇ ἐντελῶς ἡ συνείδησις αὐτοῦ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι προβάλλω μόνον τὴν εἰς ἀμφοτέρας τὰς Ἐκκλησίας κανονισθεῖσαν τάξιν, μηδὲν ἄπτόμενος τῶν καταχρήσεων, αἵτινες ἀπανταχοῦ δύνανται νὰ συμβῶσι, καίτοι οὐδέποτε πρέπει νὰ γίνωνται ἀνεκταί. Ποῦ λοιπὸν πλειότερα προπαρασκευαστικὰ μέσα πρὸς ἐπαξίαν μετάληψιν, μάλιστα δὲ ὅταν ὁ ἀπαίδευτος Χριστιανὸς δὲν δύνηται νὰ εὕρη ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, καὶ ποῦ ἄρα εὐρίσκονται πλειότεραι βοηθητικαὶ συνθήκαι διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν;

Νὰ εἴπωμεν δ' ἔτι, ὅτι ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ οὐ μόνον συνέτερον τὰς προετοιμάσεις εἰς τὸ μυστήριον τῆς μεταλήψεως, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ μυστήριον δίδεται κατὰ τὸ ἡμισυ, τουτέστιν, ὑπὸ τὸ ἐν εἶδος, τὸ τοῦ θεοῦ ἄρτου, οὐχὶ δὲ ὑπ' ἀμφοτέρα, τοῦ σώματος δηλαδὴ καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐντέλλεται ρητῶς ἐπὶ τοῦ μυστικοῦ δείπνου

αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ τῶν ἐπομένων λόγων· «πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες.» Παράδοξον, πῶς οἱ Ῥωμαῖοι, ἐνῶ μετὰ τοσαύτης ἐπιμονῆς δεικνύουσιν εἰς τοὺς λόγους τοὺς λεχθέντας τῷ Ἀποστόλῳ, τὸ «σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ποίμαινε τὰ πρόβατά Μου,» διότι εἰς ταῦτα θέλουσι νὰ βλέπωσι μόνον μίαν ἀποκλειστικὴν ἔννοιαν, ἐπιθυμητὴν αὐτοῖς ὑπὲρ τῆς κυριαρχίας τοῦ Πάπα, περιφρονοῦσι τοσοῦτον εὐχερῶς καὶ ἀδιαφόρως τὴν σπουδαιότητα τῶν λόγων τούτων τοῦ Κυρίου, τῶν μαρτυρηθέντων ἐκ τῆς συνηθείας τοσούτων αἰώνων· «πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες.» Πῶς ἀποφύγωσιν οὗτοι ἔτι ἰσχυροτέρους λόγους τοῦ Κυρίου τοὺς ἐν τῷ Εὐαγγελιστῇ Ἰωάννῃ· «ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε Αὐτοῦ τὸ αἷμα οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων Μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων Μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σὰρξ Μου ἀληθῶς ἐστὶ βρώσις, καὶ τὸ αἷμά Μου ἀληθῶς ἐστὶ πόσις· Ὁ τρώγων Μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων Μου τὸ αἷμα, ἐν Ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ.» (Ἰωάν. κεφ. Ὶ', 53—57.)

Ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησίᾳ ζητεῖ νὰ ἀπολογηθῆται διὰ τὸ ἀμάρτημα τοῦτο, ὅπερ εἰσέφερεν εἰς αὐτὴν ἐν τῷ σκότει τοῦ μεσαιῶνος, καὶ βεβαιοῖ, ὅτι δῆθεν ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ ἀναποφεύκτως ὑπάρχει καὶ τὸ αἷμα, ἐπομένως οἱ μεταλαμβάνοντες τοῦ ἐνὸς εἶδους, λαμβάνουσιν ἀμφοτέρα. Φρικτὸν τὸ ἐνδίδειν εἰς τοιαύτας ἐξηγήσεις, ὑπαρχόντων τοσοῦτον καθαρῶν λόγων τοῦ Κυρίου περὶ τοῦ σώματος καὶ αἵματος, ἀναποφεύκτων διὰ τὴν μετάληψιν· ἄλλως δὲ πῶς μετὰ τοῦτο ἔσονται κατακριτέοι οἱ διχμαρτυρόμενοι (Protestants) καὶ οἱ μεταρρυθμισταὶ, (Reformés), ἐὰν οὗτοι ἀρμόζωσι τὰς ἐκπτώτων ἐρμηνείας πρὸς τοὺς καθαρὸς λόγους τοῦ Χριστοῦ· «τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά Μου, οὗτό ἐστι τὸ αἷμά μου Μου,» ἐξασθενοῦντες τὴν οὐσιώδη, καθαρὰν καὶ ἀκριβῆ ἔννοιαν; Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τῆς Βασιλειανῆς Συνόδου περὶ τῆς ἀγίας Εὐχαρι-

στίας δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν μέχρι τίνος εἶναι ἐπικίνδυνον τὸ ἀπομακρύνεσθαι ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς τάξεως.

«Εἷς τινὰ μέρη τοῦ κόσμου ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι, αὐθαδῶς βεβαιοῦντες, ὅτι ὁ Χριστιανικὸς λαὸς πρέπει νὰ λαμβάνῃ τὰ ἄχραντα μυστήρια τῆς εὐχαριστίας, ὑπὸ τὰ δύο εἶδη τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, καὶ ἀληθῶς μεταλαμβάνουσιν οὕτω τοὺς λαϊκοὺς, μάλιστα οὐχὶ νήστεις, ἐναντίον τῶν ἀγαθῶν ἐθίμων τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκρουομένων παρ' αὐτῶν ὡς ἱεροσυλία. Διὸ καὶ ἡ παροῦσα Σύνοδος δηλοποιεῖ καὶ ἀποφασίζει ὅτι, εἰ καὶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐθεμελίωσεν ἐπὶ τοῦ δείπνου τὸ πάνσεπτον τοῦτο μυστήριον καὶ παρέδωκεν αὐτὸ τοῖς Ἐκκλησιαστικῶν μαθηταῖς, ὑπὸ τὰ δύο εἶδη, ὅμως, σπουδαιότητος ἕνεκα τῶν ἀγίων κανόνων καὶ τῶν ἀναγνωρισθέντων ἐθίμων, ἡ Ἐκκλησία ἐπιτηρεῖ, ἵνα ἡ εὐχαριστία μὴ ἀγιάζεται μετὰ τὴν τράπεζαν καὶ μὴ λαμβάνηται ὑπὸ τῶν πιστῶν ἄλλως, εἰμὴ ὅταν ὡσι νήστεις, ἐξαιρουμένης τῆς περιπτώσεως ἀσθενείας ἢ ἄλλων ἐσχάτων ἀναγκῶν. Καίτοι δὲ οἱ πιστοὶ ἐν τῇ ἀρχετύπῳ Ἐκκλησίᾳ ἐλάμβανον τὸ μυστήριον τοῦτο, ὑπὸ τὰ δύο εἶδη, ἐπομένως ὅμως, πρὸς ἀποφυγὴν τινῶν κινδύνων καὶ σκανδάλων, ἡ συνήθεια εἰσῆγαγε φρονίμως, ἵνα μόνον οἱ ἱεροουργοῦντες πρεσβύτεροι μεταλαμβάνωσιν ὑπὸ τὰ δύο εἶδη, οἱ δὲ κοσμικοὶ ὑπὸ τὸ ἐν μόλις τὸ τοῦ ἄρτου· διότι ἀναμφιβόλως ἅπαν τὸ σῶμα καὶ ἅπαν τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐμπεριέχονται ἐν ἑκατέρῳ τῶν δύο εἰδῶν. Τούτου ἕνεκα, ἡ συνήθεια αὕτη ὡς φρονίμως εἰσχυθεῖσα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ πολὺν χρόνον ἐν αὐτῇ διατηρουμένη, γενέσθω νόμος, οὐ τινος ἢ ἀποβολὴ ἢ μεταβολὴ ἀδύνατον χωρὶς τῆς συναίνεσεως τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ οὕτως ὅσοι μετ' ἐπιμονῆς ὑποστηρίζουσι τὸ ἐναντίον, πρέπει νὰ καθησυχάζωνται ὡς αἰρετικοὶ, καὶ αὐστηρῶς νὰ παιδεύωνται ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν καὶ ἱερῶν ἐξεταστῶν (α).

(α) Ἱστορ. Φλευρη β.βλ. CI κεφ. 21.

Οἱ Ῥωμαῖοι βεβαιουῦσιν, ὅτι δῆθεν καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐπὶ τῆς προηγιασμένης λειτουργίας, καὶ τοὺς ἀσθενεῖς μεταλαμβάνουσι μόνον διὰ τοῦ ἐνὸς εἶδους· ἀλλ' ὁ ἅγιος ἄρτος ποτίζεται προηγουμένως ὑπὸ τοῦ Θεοῦ αἵματος, ἐπὶ τῆς λειτουργίας, ἧς διαρκούσης ἀγιάζεται· καὶ εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, τὸ ποτισθὲν ὑπὸ τοῦ αἵματος σώμα τοῦ Κυρίου μετακομίζεται κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐρήμοις ἀθλητὰς καὶ τοὺς ἐν ταῖς εἰρητικαῖς δημολογητάς. Ἐὰν δὲ δι' ἐσχάτην ἀνάγκην ἐδίδετο αὐτοῖς καὶ μόνον τὸ ἐν εἶδος τοῦ μυστηρίου, ἡ ἐσχάτη ἀνάγκη ἄρα οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπάρχη νόμος σταθερὸς καὶ νὰ στερῇ πάντας τοὺς πιστοὺς τοῦ συμμετέχειν τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, δι' αὐτοὺς ἐκχυθέντος, περὶ οὗ πολὺ κατηρώτερον καὶ διακεκριμένως ἐξεφράσθη αὐτὸς ὁ Κύριος· «τὸ αἷμά Μου ἀληθῶς ἐστὶ πόσις, καὶ ἐὰν μὴ πίητε τὸ αἷμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπίσης ὡς καὶ ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα Αὐτοῦ, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς.»

Τούτου ἕνεκα, οὐδέποτε θεωρητέον, ὡς μικροῦ λόγου ἄξιον διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, τὴν αὐθαίρετον στέρησιν τοῦ λυτρωτικοῦ τούτου αἵματος, δι' ἃ ἀποδώτουςι λόγον οἱ ἀφαιρέσαντες αὐτὸ ἀπὸ τῶν πιστῶν, ὡς ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποπληρώσωσι δι' ἄλλου τινὸς τὸ πρῶτον τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὸ τεθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὡς ἀναπόφευκτος συνθήκη τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἴψηλὸν προνόμιον κέκτηται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὡς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς, διότι ἀπαραβάτως διεφύλαξε τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ τελευταίου δείπνου «πίστε ἐξ αὐτοῦ πάντες». Δὲν ἀρκεῖ ἤδη ἄρα καὶ μόνη ἡ μαρτυρία αὕτη, περὶ τοῦ ὅτι ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ὑπάρχουσι πλείότεραι συνθήκαι διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, παρὰ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ, ἧτις, ἀπαιτοῦσα ἀμετάβλητον τὴν κοινωνίαν μετὰ τοῦ ἑαυτῆς Πατριάρχου, δὲν φοβεῖται νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ ἡμῖς τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ κοινωνίας, διὰ τὸ μὴ γεύεσθαι τοῦ Θεοῦ

Αὐτοῦ αἵματος; Φρικτόν! μέχρι τίνος δύναται νὰ παρασυρθῇ τις ὑφ' ἑνὸς ἀμαρτήματος, καὶ πάλιν ἀκουσίως ἐνθυμούμεθα τοὺς λόγους τοῦ Μεγάλου Γρηγορίου· «ὅταν ὁ ὀνομάζων ἐκὺτὸν Οἰκουμενικὸν Ἐπίσκοπον ἐμπέσῃ εἰς τὴν πλάνην, τότε πλέον οὐδεὶς Ἐπίσκοπος εὐρεθῆσεται διαμένων ἐν τῇ ἀληθείᾳ· ἐξαιτοῦμαι ὑμᾶς, ἵνα διατηρήσητε τὰς Ἐκκλησίας, οἷας παρελάβετε αὐτάς.»

Ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία δὲν ἠρέσθη εἰς τὴν παράβασιν ταύτην τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου· «πίστετε ἐξ αὐτοῦ πάντες», καὶ οὐ μόνον ἐστέρησε τοὺς κοσμικοὺς τῆς μεταλήψεως τοῦ ποτηρίου, μετὰ δεκατεσσάρων αἰώνων ἐκκλησιαστικὴν τάξιν, ἣτις ἔπρεπε νομίζω, νὰ κυρώσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ βραδύτερον πρὸ τριῶν ἑκατονταετηρίδων περίπου ἐστέρησεν αὐτὴ ἐντελῶς καὶ πάντα τὰ νήπια τῆς μεταλήψεως, ἐπὶ προφάσει, ὅτι δὲν ἐννοοῦσι τὸ σπουδαῖον τοῦ μυστηρίου. Ἐπελάθετο αὐτῆ τοῦ ἐλεγκτικοῦ λόγου τοῦ Κυρίου πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, ὅταν δὲν ἤθελον νὰ συγχωρήσωσι τὴν πρὸς Αὐτὸν εἴσοδον τῶν παιδίων· «Ἄφετε τὰ παιδιά, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ εἰσελθεῖν πρὸς Με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.» (Ματθ. κεφ. ΙΘ' 14.) Δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι οἱ ἐνήλικες, καίτοι ἅπαντες ἐννοοῦντες τί ποιοῦσιν, εἰσὶ τῶ ὄντι ἀξιώτεροι τῆς μεταλήψεως, ἢ οἱ παῖδες οὗτοι, ὧν οἱ Ἄγγελοι, κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, ἀδιακόπως θεωροῦσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς Αὐτοῦ τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς! Καὶ ἐν τούτῳ πάλιν πόσον ἔμφροντις φαίνεται ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία παραβλαβημένη πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν, διότι παραδέχεται οὐ μόνον τὰ παιδιά, ἀλλὰ καὶ τὰ θηλάζοντα βρέφη πρὸς μετάληψιν τῶν θείων μυστηρίων, δι' ὧν πολλάκις ἐθεραπεύοντο, προσευχομένων καὶ τῶν γονέων αὐτῶν, ἐπειδὴ ἡ λέξις πάντες δὲν ἐβρέθη εἰς μάτην μόνον περὶ τοῦ Θεοῦ αἵματος· προεἶδεν ὁ Κύριος, ὅτι τὰ νήπια δὲν ἠδύναντο νὰ γευθῶσι τοῦ σώματος Αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἡ ἀποστασία τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ τῶν ἀρχαίων κανόνων ὡς πρὸς τὰ μυστήρια, δὲν περιορίζεται εἰς τοῦτο μόνον, διότι κατὰ τὸν μεσχιῶνα εἰσέφρησε μεγάλη αὐθαιρεσία εἰς τὴν τάξιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Τὰ παιδιά δὲν γίνονται δεκτὰ παρ' αὐτοῖς πρὸς μετάληψιν πρὸ τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν, ἵνα ὁπωσοῦν ἐννοήσωσι τινὰ κύρια δόγματα τῆς πίστεως· πνευματικῆς δὲ ἀναποφεύκτου ἐπικυρώσεως στεροῦνται πολλοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὰ ἄχραντα μυστήρια· διότι μεταλαμβάνουσι πολλάκις οἱ ἀκομφιρμάριστοι (ἀνεπικύρωτοι), κατὰ τὴν λατινικὴν ἔκφρασιν, τουτέστιν οἱ μὴ λάβοντες προηγουμένως τὸ μυστήριον τοῦ χρίσματος· τοῦτο δὲ προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ μόνος ὁ Ἐπίσκοπος ἔχει τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπικυροῦν τοὺς πιστοὺς διὰ τοῦ χρίσματος· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐχὶ πάντοτε δύναται νὰ ἐπισκέπτηται τὴν ποιμνὴν αὐτοῦ, πολλοὶ διαμένουσι μέχρι βαθυτάτου γήρως μάλιστα δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν ἄνευ τοῦ ἐπιθεβαιωτικοῦ τούτου μυστηρίου, καὶ ὁμῶς συγχωρεῖται ἡ μετάληψις, ἵνα μὴ στερηθῶσι καὶ τοῦ ἐτέρου μυστηρίου. Δὲν εἶναι ἄρα παράδοξος τοιαύτη παραβίασις τάξεως; Εἰς τὸ ὑψηλὸν μυστήριον τῆς μετὰ τοῦ Κυρίου κοινωνίας, διὰ τῆς γεύσεως τοῦ σώματος Αὐτοῦ, γίνονται παραδεκτοὶ ἄνθρωποι, οἵτινες εἰσὶν ἔτι ἀνεπισφράγιστοι διὰ τῶν δώρων τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, εἰ καὶ μόνη ἡ σφραγὶς αὕτη περιποιεῖ αὐτοῖς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστιανοῦ ἐκ τῆς λέξεως χρίσμα, — Χριστός· διότι καὶ Χριστὸς σημαίνει κεχρισμένος. Μήπως τὸ ἀναπόφευκτον τοῦτο μυστήριον ἐτέθη ἄνευ αἰτίας ἐν τῷ θεμελίῳ τῆς πίστεως μετὰ τὸ βάπτισμα, τὸ ἀποπλύνον τὰς ἁμαρτίας, ἵνα μεταδώσῃ τὰ δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τοὺς ἐτοιμαζομένους πρὸς στενωτέρην μετὰ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ συκοινωνίαν;

Πάλιν ἀπορήσωμεν διὰ τὴν σοφίαν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, τῆς συγχωρούσης τῷ αὐτῷ Ἱερεῖ, ὅστις βαπτίζει τὸ

βρέφος, να μεταδώσῃ αὐτῷ καὶ τὰ δῶρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ τοῦ χρίσματος τοῦ μύρου, ἀλλ' ἡγιασμένου ὑπὸ τοῦ Ἀρχιερέως. Οὕτως ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐκπληροῦται ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐντολὴ, ἡ ἐπιτρέπουσα μόνον εἰς τὸν ἀνώτερον ποιμένα τὴν ἐπικύρωσιν ἐν τῇ πίστει, διὰ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἡγιασμένου μύρου, (διότι ὁ ἱερεὺς χρησιμεύει μόνον ὡς ὄργανον), ἀφ' ἑτέρου δὲ, ἐφρόντισαν, ἵνα ὁ ἀρτιγέννητος, τηρουμένων πάντων τῶν θεμελιωδῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, δύναται ἀμέσως νὰ μεταλάβῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων.—Ποῦ λοιπὸν καὶ πάλιν εὐρίσκονται πλεיותרὰ βοηθητικὰ συνθῆκαι πρὸς σωτηρίαν;

Οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βαπτίσματι, κατὰ τὸ παραδεχθὲν παρ' αὐτῶν ἔθιμον τοῦ συντέμνειν τὰ πάντα, μετέβαλλον τὴν ἀρχέτυπον νόμιμον κατάδυσιν, ἣτις ἐκφράζεται καὶ παρ' αὐτῆς τῆς λέξεως, *Βάπτισμα* (*Baptisma*), εἰς περίχυσιν, καθ' ἧς ἐγείρεται ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Ἀναμφιβόλως, καὶ τοιοῦτον βάπτισμα φαίνεται ἀποδεκτικόν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγένετο χρῆσις τούτου μόνον ἐν περιπτώσει ἐσχάτης ἀνάγκης ἢ δι' ἔλλειψιν ὕδατος, ἢ ἐπὶ κλίνης νοσοῦντος, πῶς δύναται εἶναι νόμιμον, ὡς σταθερὸς κανὼν, χωρὶς τινος ἀναποφεύκτου ἀνάγκης;

Παρατηρητέον ἔτι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἑτέραν παράνομον ἐφαρμογὴν, ἀφορῶσαν τὸ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου, ἐκφραζομένην δὲ παρ' αὐτοῖς ἐσφαλμένως διὰ τῶν λέξεων *extrema unctio*, τουτέστι, *τελευταῖον χρίσμα*, καὶ τελουμένην μόνον ἐπὶ τῶν ψυχρῶν γούτων, ἐν ᾧ τοῦναντίον, ἐν τῇ Ἀποστολικῇ Ἐπιστολῇ ἐλέχθη καθαρῶτατα· «ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου· καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ Κύριος». (Ἰάκωβ. κεφ. Ε', 14—15). Διὸ καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ποιεῖται χρῆσιν τοῦ μυστη-

ρίου τούτου, ὡς πρώτου μέσου τῆς ἰάσεως, οὐ μόνον ψυχικῆς, ἀλλὰ καὶ σωματικῆς, μὴ περιμένουσα τὴν τελευταίαν στιγμήν, κατὰ τὴν ἐσφαλμένην ἐρμηνεΐαν τῶν Ῥωμαίων.

Εἶπωμεν προσέτι, ὅτι καὶ ἐν τῷ τῆς Ἱερωσύνης μυστηρίῳ εἰσέδυσεν ὡσαύτως κατὰ τὸν Μεσαιῶνα παρεκτροπὴ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων κανόνων περὶ τῆς χειροτονίας. Εἰ καὶ δὲν συγχωρεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν κανόνων ἢ ἐν μιᾷ λειτουργίᾳ προχέρισις πλειόνων τοῦ ἐνὸς πρεσβυτέρου καὶ ἐνὸς δικόνου, ἢ Ῥωμαϊκῆ Ἐκκλησία ὁμοῦ χειροτονεῖ πολλοὺς ἐν μιᾷ λειτουργίᾳ. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἑτέρα ἀποστασίς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων κανόνων ἢ ἀγκυρία τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ὅστις ἀπερρίφθη μὲν ἐπὶ τῆς πρώτης οἰκουμενικῆς Συνόδου, κατεκρίθη δὲ ἐπὶ τῆς ἕκτης, ὡς μὴ συμφωνοῦσα τῇ Ἀποστολικῇ συγκαταβάσει, εἰσῆχθη ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τῆς βιαίας χειρὸς τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ' ὡς ἀναπόφευκτος κανονισμός. Καίτοι ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ ἄγαμος βίος τῶν ἱερέων δίδει αὐτοῖς πλειότεραν ἐλευθερίαν εἰς τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἐὰν κατέχωνται ὑπὸ τοῦ Ἀποστολικοῦ ζήλου ἀφ' ἑτέρου ὁμοῦ δύναται νὰ πάθῃ βλάβην ἐκ τούτου ἢ ἠθικῆ, διότι πάντοτε ἄρα καὶ πανταχοῦ εἶναι εὐκόλον ἢ εὐρεσις τοσοῦτων ἐγκρατευσμένων; Τοῦτο καὶ νῦν ἀποτελεῖ ἐν τῶν δυσκολωτέρων ζητημάτων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καθ' οὗ ἐγείρονται τὰ ἴδια αὐτῆς τέκνα. Ἀλλ' ἡ Ἀνατολικῆ Ἐκκλησία, φρονίμως συγχωρήσασα τὸν γάμον εἰς τοὺς δύο βαθμοὺς τοῦ ἱερατείου, ἀπηγόρευσε αὐτὸν μόνον εἰς τὸν ἀνώτερον βαθμὸν, ὡς ἐπὶ κεφαλῆς ὄντα. Γινώσκω ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι κατηγοροῦσιν ἡμῶν τὸ ἐντελῶς ἀντίθετον, τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ ἱερατείου εἰς γάμον· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι νόμος ἀναπόφευκτος, διὸ καὶ οὐδὲν ἐκώλυεν ἡμᾶς πρὸ μικροῦ ἔτι νὰ ἀναγνωρίσωμεν πλῆθος ἱερέων ἀγάμων, προσελθόντων ἐκ τῶν Οὐνιτῶν· καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ τοιοῦτος νόμος ἐπίσης δὲν ὑπάρχει, ἐνῶ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ὁ περὶ ἀγαμίας νόμος ἐπεκυρώθη κανο-

νικῶς καὶ ἐγένετο ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ καταστάσεως.

Ε΄.

Ἐπάρχει ἔτι σπουδῆς τις κεινοτομία ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐχὶ πλέον ἐν τῇ πειθαρχίᾳ, ἀλλ' ἐν τῷ δόγματι, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποσιωπήσωμεν αὐτήν, εἰ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο, καθὰ ἀφρημένον εἰς τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ, δύναται νὰ θεωρῆται ὑπὸ τινων ὡς ἀδιάφορον. Ἐννοῶ τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἣν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, κατὰ τὴν οἰκουμενικὴν ἐντολὴν, ὁμολογεῖ δι' ὧν λέξεων ἀνηγγέλθη ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπειδὴ ἀδύνατον νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ μυστήρια τῆς θείας φύσεως ὁ ἀσθενὴς νοῦς τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ ὀρίσῃ ταῦτα διὰ τῶν ἐκυτοῦ συνδυασμῶν. «Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Πηράκλητος, εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὅν Ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ Ἐμοῦ» (Ἰωάν. 14 26). Ἐπὶ τοῦ θεμελίου τοῦ καθαρῦ τούτου δόγματος αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, περὶ τῆς αἰωνίου παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, πεμπομένου μόνον ὑπὸ τοῦ Υἱοῦ ἐν χρόνῳ, ἡ δευτέρα οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐξέθηκε λεπτομερῶς ὅτι ἐλέχθη περὶ αὐτοῦ ἐν ὀλίγοις περὶ τῆς πρώτης: «πιστεύομεν καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον» προσθεῖσα «τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν Προφητῶν». Ἡ τρίτη δὲ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος αὐστηρῶς ἀπηγόρευεν οἰανδήποτε προσθήκην ἢ ἀφαίρεσιν ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς πίστεως, ὡς ἀρκούντως ἐξηγηθέντος τοῦ πράγματος διὰ τῆς ὁμολογίας τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας· ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, ἐναντίον τῆς ἐντολῆς ταύτης, ἐτόλμησαν καὶ προσέθηκαν, κατὰ τὸν Θ΄

αἰῶνα εἰς τὴν πλήρη καὶ τελειοτάτην ταύτην ὁμολογίαν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς, τὴν μὴ Εὐαγγελικὴν μηδ' ὀρθὴν λέξιν «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ.»

Ἄξιον δὲ προσοχῆς τίνι τρόπῳ ὁ μέγας ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, Μάρκος ὁ Ἐφέσου, ἤλεγχεν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ Συνόδῳ τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες ἐπροσπάθουν νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν κενόσοφον αὐτῶν προσθήκην ὡς ἀναπόφευκτον δῆθεν πρὸς πλειοτέραν καθρότητα τοῦ δόγματος, καὶ ὑπονοουμένην ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Πατέρων, εἰ καὶ ἀτελῶς πως. Ἀνχγνοὺς οὗτος τὴν ὁμολογίαν τοῦ Συμβόλου περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, ἐσκέπτετο τόνδε τὸν τρόπον.

«Ἐνταῦθα τὸν σκοπὸν τῶν Ἁγίων τούτων Πατέρων θεωρητέον ἐστίν, ὅτι τὸ προκείμενον ἀνάπτυξις ἐστὶ τῆς Θεολογίας ἐκείνης· καὶ τὸν τρόπον τῆς πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν ἐνώσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἡ Σύνοδος ἐκείνη σαφῶς ἐβουλήθη παραστῆσαι· καὶ βλέπετε, ὅτι διαφόρως ἀποδίδωσι καὶ αὕτη πρὸς Πατέρα καὶ Υἱὸν οἰκειότητα τοῦ Πνεύματος· μόνουχι γὰρ καὶ αὕτη φησὶν· ὅτι συντέτακται τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ὑπὸ τῶν Πατέρων ἐκείνων ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, Πατρὶ δὲ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τουτέστιν, ὁμότιμόν τε καὶ ὁμοούσιον. Ἐν δὲ καὶ ἐξ Ἄμφοϊν Αὐτὸ ἐκπορευόμενον ἤδει ἡ Σύνοδος, τίνος ἕνεκεν μεμνημένη καὶ ἀμφοτέρων, οὐ πρότερον μὲν εἶπεν, ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπορευόμενον, ὕστερον δὲ ἐπήγαγε, σὺν Αὐτοῖς συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον; Τοῦτο γὰρ ἀκόλουθον ἦν, εἶγε τὴν τοιαύτην εἶχε δόξαν ἡ Σύνοδος. Ἐπειδὴ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ παρέλιπον οἱ Πατέρες τὴν δι' Υἱοῦ μνήμην, ὅτε τὴν αἰτίαν ἀποδοῦναι τοῦ πράγματος ἤθελον, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ταύτην ἐπήγαγον, ὅτε τὸ ὁμότιμον καὶ ὁμοούσιον ἤθελον παραστῆσαι· οὐκ ἄρα ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορευόμενον ἤδεισαν· οὐ γὰρ ἂν τοῦτο

πρέλειπον, καὶ ταῦτα ποιοῦντες ἀνάπτυξιν τοῦ δόγματος. Ὅτι δὲ ἡ ἀνάπτυξις αὕτη τελειοτάτη ἐστὶ καὶ οὐχ ἡμιτελής, ὡς ἂν ὑμεῖς εἴποιτε, οὐδὲ τῶν αἰτίων θάτερον σιωπήσατα, δῆλον ἐξ ὧν οὐδεμία μετ' αὐτὴν Σύνοδος τῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως ἐτέραν ἀνάπτυξιν ἐποιήσατο, οὐδὲ προσέθηκεν, ὅτι ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀπειρῶσαν καὶ διεκώλυσαν ἅπασαι διὰ τῶν οἰκείων ὄρων, ὥσπερ προφητικῶς προγινώσκουσαι τὸ παρ' ὑμῖν γενησόμενον» (Concilia Florent. session. XXIII.)

Οὕτε καιρὸς οὕτε τόπος ἐνταῦθα ἵνα ἐπέμβωμεν εἰς δογματικὰς λογομαχίας, αἵτινες ἀπηύδησαν τοὺς Πατέρας εἰς τὴν Φλωρεντινὴν Σύνοδον· θέλω εἰπεῖ δὲ μόνον ἐν συντόμῳ, πῶς παρεισέφρησεν ἡ ἐσφαλμένη προσθήκη παρὰ τοῖς Δυτικοῖς εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, ἣν οὗτοι φροντίζουσι σήμερον ὅλκις δυνάμει νὰ ὑπερχαρίσωσιν, ἵνα δικαιοθῶσιν ἐνώπιον πάσης τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐὰν καὶ δὲν ἤσθάνοντο τὴν ἐν τῷ δόγματι πλάνην αὐτῶν, δὲν δύνανται ὁμῶς νὰ μὴ ὁμολογήσωσιν ὅτι παρεβίασαν τὸν συνοδικὸν ὄρον, διότι ἠναγκάσθησαν τότε νὰ ἀφήσωσιν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὸ σύμβολον αὐτῶν χωρὶς τῆς προσθήκης. Ἄξιον δὲ προσοχῆς, ὅτι κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν εἰς τῶν δυτικῶν θεολόγων (ὁ Πάλμερ), μελετῶν τὸ ζήτημα τοῦτο ἐν ταῖς Θεαῖς Γραφαῖς καὶ μαρτυρίαις τῶν Ἁγίων Πατέρων, συλλεχθείσαις ὑπὸ τοῦ Ζοιρνικαίου κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἀπέρριψε τὴν Ῥωμαϊκὴν προσθήκην, καὶ δυνάμεθα νὰ συμβουλευώμεν ἕκαστον νὰ μελετήσῃ, πλὴν τούτων καὶ τὴν λατινικὴν πραγματείαν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ Θεοφάνους Προκοπόβιτς, καὶ τὸ αὐτὸ ζήτημα ἐν τῷ νεωτέρῳ τῆς θεολογίας πονήματι τοῦ ἡμετέρου Ἐπισκόπου Μακαρίου. Ἐκεῖ ἅπαντα τὰ κείμενα καὶ τὰ ἐπιχειρήματα παρίστανται λίαν καθαρὰ καὶ πλήρη, ἵνα πεισθῇ πᾶς τις ἐπιθυμῶν νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν.

Ὅτε οἱ Γότθοι, πλεον τῶν ἄλλων ἐθνῶν μιχθέντες ὑπὸ τοῦ

Ἀρειανισμοῦ, ἐθεμελίωσεν ἰσχυρὸν βασίλειον ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ, τότε ἐν τῇ γωνίᾳ ταύτῃ τῆς Εὐρώπης διετηρεῖτο ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡ φθοροποιὰ αἵρεσις αὕτη, ἡ μὴ ἀναγνωρίζουσα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἴσον τῷ Πατρὶ Θεῷ κατὰ τὴν οὐσίαν· εἰς δὲ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ πεφωτισμένου κόσμου αὕτη ἦτο σχεδὸν ἐξηφανισμένη διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἳ ἦσαν ὁ Ἀθανάσιος καὶ Βασίλειος, ὁ Θεολόγος καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὁ Ἀμβρόσιος δὲ καὶ Ἰλάριος ἐν τῇ Δύσει. Διὰ, οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἰσπανίας ἐφρόντιζον μετὰ ζήλου ἐπὶ τῶν μερικῶν αὐτῶν Συνόδων περὶ τοῦ τελείου ἐξαφανισμοῦ τῆς αἱρέσεως ταύτης· ἀλλ' ὁ ζήλος αὐτῶν δὲν ἐφωτίζετο ὑπὸ τοῦ νοῦς τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν κατενόουν τὰ βάθη τῆς θεολογίας, τῆς λαμπράσης ἐξ Ἀνατολῶν. Ἐπειδὴ τὸ κυριώτερον τῶν Ἀρειανῶν ἀποπλανήσεων συνίστατο εἰς τὸ ὅτι, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἴσος τῷ Πατρὶ, καὶ ὡς ἀπόδειξιν τούτου ἔφερον, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, οὐχὶ δ' ἐκ τοῦ Υἱοῦ, οἱ Ἰσπανοὶ Πατέρες, μὴ ἐμβρατεύσαντες εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ βαθυτάτου τούτου δόγματος, ἐθέσπισαν νὰ ὁμολογῶσιν, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, εἰς ἀπόδειξιν τῆς τῷ Πατρὶ τελείας αὐτοῦ ἐν πᾶσιν ἰσότητος. Ὅτιως πρὸς τὸν σκοπὸν, εἰ καὶ ἡμαρτημένως κατὰ τὸ δόγμα, συνέμιζαν οὗτοι τὴν αἰώνιον ἐκπόρευσιν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς καὶ τὴν ἐν χρόνῳ ἀποστολὴν αὐτοῦ διὰ τοῦ Υἱοῦ, ὅτε ὁ Κύριος μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ ἐμφυσήσας ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων, εἶπε· «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιον.»

Δὲν ἐσκέφθησαν ὅτι, ἐὰν ἐν τῇ Ἁγίᾳ Τριάδι ὑπάρχη ἐντελῶς τὸ ὁμοούσιον καὶ ἡ ἰσότης κατὰ φύσιν, μεταξὺ Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος Ἁγίου, συνυπάρχει τούτοις καὶ ἡ ἐντελής διαφορὰ κατὰ τὰς ιδιότητας ἐκάστου προσώπου· οὕτως, ἡ προαιώνιος γέννησις παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀνήκει μόνῳ τῷ Υἱῷ,

σὺν τῇ πρᾶδοχῇ τῆς ἀνθρωπίνου μορφῆς χάριν τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, ἢ δ' ἐκπόρευσις ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς ἀνήκει ἰδίως τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, τῷ ἀγιάσαντι τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ δὲν πρέπει, διὰ τὴν ἰσότητα τῶν Προσώπων τῆς Ἁγίας Τριάδος, νὰ ὑπάρχη ἢ ἐκπόρευσις αὕτη τοῦ Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, καθὼς οὐδ' ἢ γέννησις τοῦ Υἱοῦ ἀναφέρεται πρὸς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, ἄνευ παραβάσεως τῆς ἰσότητος. Τοιοῦτον ὁμῶς νέον δόγμα τολμηρῶς προσέθηκάν εἰς τὸ οἰκουμενικὸν σύμβολον τῆς πίστεως οἱ Ἴσπανοὶ Πατέρες κατὰ τὴν Η' ἑκατονταετηρίδα, ἐναντίον αὐστηρᾶς συνοδικῆς ἐντολῆς, χωρὶς καὶ νὰ δηλώσωσι περὶ τούτου ἀπάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ (τοσοῦτον ὀλίγον ἐγίνωσκον τοὺς κανόνας αὐτῆς). Τὸ δόγμα τοῦτο ἀνεπαισθήτως ἐξετάθη μὲν ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Δύσιν, τὴν ὑπὸ τῶν ὕπλων τοῦ Αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Μεγάλου ὑποταγεῖσαν, δὲν ἠδύνατο ὁμῶς νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἣν περιεφρούρει ἡ ὀρθοδοξία τῆς Ἀποστολικῆς καθέδρας τῆς Ῥώμης. Ὁ δ' Αὐτοκράτωρ, παρατηρήσας τὴν διαφορὰν τοῦ συμβόλου τοῦ ἀναγινωσκομένου ἐν τῇ ἀνακτορικῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ, πρὸς κάλει τὸν Πάπαν Λέοντα τὸν Γ' ὅπως ἐξαλείψῃ τὴν διαφωνίαν ταύτην, εἰσάγων τὴν Ἰσπανικὴν προσθήκην, ἀλλ' ὁ εὐσεβέστατος οὗτος Πάπας, εἰ καὶ ἀνηγόρευσε αὐτὸν Αὐτοκράτορα, καὶ συναριθμεῖται καὶ αὐτὸς ἐν τῷ χορῷ τῶν ἁγίων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀπεκρίθη εἰς τοὺς πρέσβεις τοῦ Καίσαρος· «Ἄγνωθ' ἐὰν καλῶς ἐπραξάν οἱ ἀρχαῖοι Πατέρες, πρὸς ἀλείψαντες τὴν λέξιν ταύτην· δὲν δύναμαι δὲ νὰ βεβαιώσω, ὅτι αὐτοὶ δὲν κατενόουν ταύτην οὕτω καλῶς, ὅσον καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ οὐ μόνον δὲν τολμῶ νὰ προτιμήσω ἐμυαυτὸν ἐνώπιον ἐκείνων, ἀλλ' οὐδὲ καὶ νὰ παραβληθῶ πρὸς αὐτούς. Ὅσον ἀγαθὴ καὶ ὑπάρχη ἢ πρόθεσις ἡμῶν, πρέπει νὰ φοβώμεθα μήπως ἀπομακρυνόμενοι τῆς ἀρχαίας διδασκαλίας οἰήσεως ἕνεκα, παραβλάψωμεν τὰ ἀφ' ἑαυτῶν καλῶς

ἤδη κείμενα· διότι οἱ Πατέρες, ἀπαγορεύσαντες πᾶσαν προσθήκην ἐν τῷ συμβόλῳ, οὐδεμίαν διάκρισιν καλῆς ἢ κακῆς προθέσεως ἐποίησαντο, ἀλλ' ἀπηγόρευσαν ἀπλῶς, μὴ συγχωρήσαντες, μάλιστα οὔτε τὸ ἐξετάζειν τίνος ἔνεκα αὐτοὶ οὕτως ἐπραξάν. Καὶ πρὸς μείζονα προφυλακὴν τῆς ὀρθοδοξίας ὁ Πάπας ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Πέτρου, δύο ἀργυρᾶς πλάκας, ἐφ' ὧν ἐχαράχθη τὸ σύμβολον Ἑλληνιστὶ καὶ Λατινιστὶ.

Καλὸν, ἐάν οἱ διάδοχοι τοῦ Λέοντος διετήρουν τὰς αὐτὰς ἰδέας· ἀλλ' ἢ πρὸς τὸ σύμβολον Δυτικὴ προσθήκη, τῇ ἐπιρροῇ τῆς τῶν Καρλουγγῶν δυναστείας, εἰσέδυσσε κατὰ μικρὸν καὶ εἰς τὰς Ἰταλικὰς Ἐκκλησίας, ὥστε καὶ οἱ Πάπαι δὲν ἠδυνήθησαν οὔτε εἰς τὰ ἴδια νὰ προφυλάξωσιν ἀπὸ ταύτης, τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Ὅμως, ὅτε κατὰ τὸ 879 ἔτος ἐγένετο ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, ἐν ἣ παρήσαν οἱ ληγάτοι τοῦ Πάπα Ῥώμης Ἰωάννου τοῦ Η', ἀπηγγέλη ἔτι ἄπαξ τὸ ἐν Νικαίᾳ σύμβολον κατ' ὅλην αὐτοῦ τὴν καθρότητα καὶ ὠρίσθη· «εἰ δέ τις ἐτέραν ἔκθεσιν παρὰ τοῦτο δὴ τὸ ἱερὸν σύμβολον τὸ ἄνωθεν ἐκ τῶν μακαρίων καὶ ἱερῶν πατέρων ἡμῶν μέχρις ἡμῶν διαφοιτῆσαν τολμήσειεν ἀναγράψασθαι, καὶ ὄρον πίστεως ὀνομάσαι, συλῆσαι τὸ ἀξίωμα τῆς τῶν Θεσπεσίων ἐκείνων ἀνδρῶν ὁμολογίας, καὶ ταῖς ἰδίαις εὐρεσιολογίαις τοῦτο περιάψαι, κοινόν τε μάθημα τοῦτο προθεῖναι πιστοῖς, ἢ καὶ τοῖς ἐξ αἰρέσεως τινὸς ἐπιστρέφουσι, καὶ ῥήμασι νόθοις ἢ προσθήκαις ἢ ἀφαιρέσεσι τὴν ἀρχαιότητα τοῦ ἱεροῦ τούτου καὶ σεβασμίου ὄρου κατακιβδηλεῦσαι ἀποθρασυνθεῖν· κατὰ τὴν ἤδη καὶ πρὸ ἡμῶν ἐκφωνηθεῖσαν ψῆφον ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν Συνόδων, εἰ μὲν τῶν ἱερωμένων εἴη τις, παντελεῖ καθαιρέσει τοῦτον καθυποβάλλομεν· εἰ δὲ τῶν λαϊκῶν, τῷ ἀναθέματι παραπέμπομεν».

Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἀναγνωρίζουσι τὸ ἀξιοπίστον τῆς Συνόδου ταύτης, ἧς ὅμως τὰ πρακτικὰ λαβῶν ἐκ τοῦ Βητικάνου καὶ

ἀντιγράψας, ἐτύπωσεν ὁ Φλευρῆ ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ. Ἀξία παρατηρήσεως δὲ ἡ ἐν τέλει τῶν πρακτικῶν τῆς Συνόδου ἐπιστολὴ τοῦ Πάπα Ἰωάννου πρὸς τὸν Πατριάρχην Φώτιον, ἡ ἀποδεικνύουσα τὴν δυσχερῆ θέσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἕνεκα τῆς εἰς τὸ σύμβολον προσθήκης.

• Οὐκ ἀγνοεῖν συμβαίνει ἡμᾶς, γράφει ὁ Ἰωάννης ὡς τινες τῶν αὐτόθι οὐκ εἰρήνης ἄνθρωποι, περὶ τῆς ἐνταῦθα Ἐκκλησίας, καὶ αὐτοὶ οὐ πρὸς ἀλήθειαν ὄρωντες, κακὰ τινα λέγουσι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸ τοῦ ὄλωσ τὴν σὴν ἀδελφότητα δηλῶσαί μοι τί, προφθάνω αὐτὸς περὶ τῶν τοιούτων γνωρίζειν σοι. Καὶ γὰρ ἡ σὴ ἀδελφότης ἐπίσταται, ὡς ὅτε παρεγένετο πρὸς ἡμᾶς ὁ μικρῶ πρότερον ἀποστὰς παρ' αὐτῆς, περὶ τοῦ ἁγίου συμβόλου ἡμᾶς ἐδοκίμασεν, εὖρεν ἀπαράτρωτον καθὼς ἀρχῆθεν παρεδόθη ἡμῖν διατηροῦντας, καὶ μῆτε προστιθέντας τι ἢ ἀφαιροῦντας, ἀκριβῶς εἰδόντας, ὡς τοῖς τὰ τοιαῦτα τολμῶσι βαρεῖα καταδίκη ἀναμένουσα ἀπόκειται· καὶ πάλιν οὖν παραδηλοῦμεν τῇ αἰδουσιμότητί σου ἵνα περὶ τοῦ ἄρθρου τούτου δι' ὃ συνέβη τὰ σκάνδαλα μέσον τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἔχης πληροφορίαν εἰς ἡμᾶς, ὅτι οὐ μόνον λέγομεν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρῶτον θαρρήσαντας τῇ ἑαυτῶν ἀπονοίᾳ τοῦτο ποιῆσαι, παραβάτας τῶν Θεῶν λόγων κρίνομεν, καὶ μεταποιητὰς τῆς θεολογίας τοῦ δεσπότης Χριστοῦ, καὶ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν λοιπῶν Πατέρων οἱ συνελθόντες συνοδικῶς πρέδωκαν τὸ ἅγιον Σύμβολον· καὶ μετὰ τοῦ Ἰούδα αὐτοὺς τάττομεν, ὅτι καὶ ταῦτ' ἐκείνω τετολμήκασιν, οὐ παραδόντες εἰς θάνατον τὸ Κυριακὸν σῶμα, ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς (τοῦ Θεοῦ), οἱ εἰσὶν ὡς μέλη τοῦ σώματος Αὐτοῦ, διασχίζοντες καὶ διατέμνοντες ἀλλήλων, καὶ οὕτως αἰωνίῳ παραπέμψαντες θανάτῳ, καὶ μᾶλλον ἑαυτοὺς, ὡς ἐποίησεν ὁ ῥηθεὶς οὐκ ὀρθῶς μαθητῆς, ἀποπνίζαντες. Οἴομεθα δὲ μηδὲ τὴν σὴν ἱερότητα ἀγνοεῖν, ὡς οὕταν νουνεχῆ τε καὶ πλήρη σοφίας, ὅτι τὸ καὶ τοὺς λοιποὺς ἡμῶν Ἐπισκόπους κατα-

πεισται οὕτω φρονεῖν, εἰς δυσχέρειαν ἡμῶν οὐ μικρὰν ἐμπίπτει· ὅτι πρᾶγμα τι θεϊότερον οὕτω ταχέως μεταβαλεῖν οὐδεὶς ἂν εὐκόλως δυνηθείη, εἰ καὶ βραχεῖ χρόνῳ τὴν ἔναρξιν εἴληφε, καὶ οὐκ ἔστι παγιωθὲν ἐκ πολλῶν ἐνιαυτῶν, καὶ διὰ ταῦτα καλῶς ἔχειν ἔδοξεν ἡμῶν, ἵνα μὴ κατὰ βίαν ἀναγκασθῆτις παρ' ἡμῶν ἔᾶσαι τὴν προσθήκην, ἣν ἔφθοσεν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθεῖναι· ἀλλὰ μᾶλλον μετὰ ἐπιεικειᾶς καὶ οἰκονομίας παρασκευάσαι τούτους, κατὰ βραχὺ παραινῶν ἀποστῆναι τῆς βλασφημίας. Τοίνυν οὕτως ἡμῶν κατηγοροῦντες, ὡς τοῦτο φρονούντων, οὐκ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν κατηγορίαν ταύτην κέχρηται· ὅσοι δὲ περὶ μὲν τῆς ἐμῆς γνώμης τοῦτο οὐκ ἀμφιβάλλουσιν, ἄλλοις δὲ τισι τετολμημένον καὶ νῦν καθ' ἡμᾶς καταγγέλλουσιν, οἱ τοιοῦτοι οὐ ψευδῶς λέγουσι. Τῇ σῆ τοίνυν ἀδελφότητι ἀρμόζει, μηδὲ τι ἔχειν καθ' ἡμῶν σκάνδαλον, μηδὲ ἐκκόπτειν τοῦ λοιποῦ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν σώματος· ἀλλὰ μᾶλλον συναγωνίζεσθαι ἡμῶν μετ' οἰκονομίας καὶ ἐπιεικειᾶς καὶ τοῖς λοιποῖς, ὅσοι τῆς ἀληθείας ἐξέκλιναν, πρὸς αὐτὴν ἐπανάγειν, ἵνα δὴ καὶ τὸν ὑπὲρ τούτου μισθὸν σὺν ἡμῶν αὐτὸν ἀπολήψεται».

Δὲν εἶναι ἄραγε παράδοξον, ὅτι, μετὰ τοσαύτα, ἰσχυρὰς ἀπαρνήσεις τῶν δὺν Ῥωμαίων Πρωθιεραρχῶν, Λέοντος τοῦ Γ' καὶ Ἰωάννου τοῦ Η', ἠδυνήθη ὁμοίως νὰ εἰσχυρῆ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως μετὰ τῆς παραινόμενου προσθήκης «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ;»—Ὁ Ἀββᾶς Φλευρῆς ἐξηγεῖ τοῦτο ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ, μὴ σκεπτόμενος περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς μαρτυρίας ταύτης, ἐρειδομένης ἐπὶ τῆς συγχρόνου χρονολογίας. Γράφει οὗτος (βιβλ. LVIII, κεφ. 28), ὅτι τὸ 1014 ἔτος Ἐρρίκος ὁ Β' Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, ἐλθὼν εἰς Ῥώμην, ἵνα ἀποκαταστήσῃ ἐπὶ τῆς καθέδρας τὸν Πάπην Βενέδικτον τὸν Η', ἐκθρονισθέντα ὑπὸ ἐτέρου Θηρεύοντος τὸν θρόνον, ἠρώτα τοὺς κληρικοὺς τῆς Ῥώμης, διὰ τί παρ' αὐτοῖς μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ψάλλεται τὸ σύμ-

βολον, ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησίαις;—Οὗτοι ἀπεκρίθησαν· «ὅτι ἡ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησία, οὐδέποτε μινθεῖσα ὑπ' οὐδεμιᾶς αἰρέσεως, οὐκ ἔχει ἀνάγκην τοῦ διαδηλῶσαι τὴν πίστιν αὐτῆς διὰ τοῦ συμβόλου.» Ὅποια οἴησις ἐν τοιαύτῃ ἀπαντήτει! Ὁ Αὐτοκράτωρ ὅμως κατέπεισε τὸν Πάπαν νὰ ψάλληται τὸ σύμβολον ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ, ὡς λέγει ὁ Βερνῶν, Ἀββᾶς Ῥικενονίας, αὐτήκοος μάρτυς γενόμενος. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, πάντῃ ἀναπολογητῶς καὶ ἄνευ συνοδικῆς ἀποφάσεως, εἰσέδυσσε μετὰ τοῦ συμβόλου καὶ ἡ προσθήκη «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» (Filioque), καὶ, βουλήσει τοῦ Καίσαρος, καθιερώθη ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ διεφθαρμένον σύμβολον.

Μετὰ πάσας ταύτας τὰς ἱστορικὰς μαρτυρίας δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, ποῦ ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια καὶ τίς ὁ παραβάς, αὐτὸ τὸ δόγμα τῆς οἰκουμενικῆς ὁμολογίας, ἐπομένως δὲ τίς δύναται νὰ ὀνομάζῃ ἑαυτὸν ὀρθόδοξον;—Οἱ τηροῦντες ἄρα τὴν ἀρχαίαν ὁμολογίαν τῶν Συνόδων, ἢ οἱ ὀψιαιτέρον ἀποτολμήσαντες νὰ προσθέσωσιν εἰς αὐτὴν ἰδίαν προσθήκην, εἰσδύσαντες ἀνεπαισθήτως εἰς τὸ σύμβολον, ἐναντίον μάλιστα τῆς γνώμης αὐτῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν Πρωθιεραρχῶν, καὶ σήμερον προσπαθοῦντες παντὶ σθένει νὰ ὑπερασπίσωσι τὸ καθ' ὑπόθεσιν ἀναπόφευκτον τοῦτο δόγμα;—Ὁ Κύριος κρινέτω περὶ τούτου!

Ἴδου παρέστησα ὅσον ἔνεστι συντομώτερον κατὰ τὸ μέτρον τῶν μικρῶν γνώσεών μου τὴν παροῦσαν πρὸς ἀλλήλας θέσιν ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς τε Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς, ἵνα οἱ εὐφρονοῦντες καὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ γνωρίσωσι τὴν ἀλήθειαν, κατανοήσωσιν ἀφ' ἑαυτῶν ἐν ποίᾳ τούτων ὑπάρχουσι πλειότεραι αἱ πρὸς σωτηρίαν συνθήκαι, καὶ ἐὰν ὑπάρχῃ δικαία ἢ ἀπαίτησις τῆς Ῥωμαϊκῆς, ὅτι δῆθεν τοῖς ἐκτὸς ταύτης, ὡς μόνῃς Οἰκουμενικῆς, ἀδύνατον ἡ σωτηρία. Ἐγὼ ἐθεώρησα ἀμφοτέρας κατὰ τὰ δόγματα καὶ τοὺς κανόνας, ἐπὶ περιστάσεων μᾶλλον ἢ ἥττον διὰ ταύτας εὐνοϊκῶν, ἀπο-

ἑάλλων τὸ ἀνθρώπινον, τουτέστι τὰς καταχρήσεις, αἵτινες διὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν ἠδύναντο νὰ εἰσδύσωσιν εἰς ταύτην ἢ εἰς ἐκείνην, διότι πάντα τὰ τῶν αὐτῶν, ὡς ἔξωθεν ἐλθόντα, εὐκόλως περέρχονται σὺν τῇ μεταβολῇ τῶν περιστάσεων. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἢ κυρίως Ἀνατολικῆ Ἐκκλησία τῶν τεσσάρων Πατριαρχικῶν θρόνων ἀναβλαστήσει τὴν πρώτην αὐτῆς δόξαν καὶ ἐπανορθωθήσονται ἐξωτερικαί τινες ἀταξίαι, γεννηθεῖσαι ἕνεκα τοῦ πολυχρονίου ζυγοῦ. Εὐχαριστία τῷ Κυρίῳ, ὅτι διατηροῦνται ἐν αὐτῇ ἅθικτα τὰ δόγματα, οἱ κανόνες καὶ αἱ τελεταί, καὶ ἀποτινάξει εὐκόλως ἀφ' ἑαυτῆς ἅπασαν τὴν κόριν τῆς δουλείας τεσσάρων αἰώνων.

Τουναντίον δὲ ἐν τῇ Ῥωμικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἰπολαύει ἡσυχίας καὶ ἐλευθερίας, ὑπάρχει λυπηρότατον ἢ κατ' ἰδίαν βούλησιν μεγάλη ἀπομάκρυνσις αὐτῆς ἀπὸ τῶν συνοδικῶν κανόνων, καὶ ἡ κύρωσις τῶν ἀσυμβιβάστων τούτοις καινοτομιῶν, αἵτινες ἐτολμήθησαν διὰ τὸ ἀνεύθυνον τῆς Ῥωμικῆς καθέδρας, ὥστε γίνεται ἤδη δύσκολον δι' αὐτὴν ἡ ἐπιστροφή εἰς τὴν πρώτην τάξιν. Τοῦτο ἐστὶν ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς διαίρεσεως, εἰ καὶ ἡ Ῥώμη φαίνεται, προτείνουσα μετὰ ζήλου μεγάλου τὸν σύνδεσμον, ὃν ὅμως δὲν δύναται νὰ δεχθῇ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, φανερᾶς οὔσης τῆς παραβάσεως τῶν οἰκουμενικῶν κανόνων. Τίνι τρόπῳ ἡ Ἀνατολὴ ἀποφασίσει νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐξαιρετικὴν κυριαρχίαν τοῦ Πάπα ἀντὶ τοῦ ἐν ταῖς Συνόδοις πρωτείου αὐτοῦ, θεμελιωθέντος ἐπὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἰσότητι πάντων τῶν Πατριαρχῶν; Πῶς συμφωνήσει περὶ τῆς ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκης ἐναντίον τῶν ἀπαγορευσεῶν τῶν Συνόδων; Θεωρήσει ἄράγε μετ' ἀδιαφορίας τὴν στέρησιν τοῦ σωτηρίου αἵματος ἐν τῇ μετὰ τοῦ Κυρίου κοινωνίᾳ, καὶ τοσαύτας ἄλλας παραβάσεις τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ ἐν τοῖς μυστηρίοις καὶ ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ τάξει;—Ἐὰν δὲ, εἰ καὶ ἀκουσίως, ὡς ἐπὶ τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου, τηροῦντες

ἀκέραιον τὸ ἑαυτῶν, συμφωνοῦμεν νὰ μὴ στήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἀποπλανήσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, — συμφωνήσει ἄρα καὶ αὕτη μετὰ παρέλευσιν τοσοῦτων αἰῶνων, νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ ἴδιον ἀμάρτημα καὶ ἀποποιηθῇ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἐχυτῆς Πατριάρχου, καί τοι ὑποχωροῦσα κατὰ πάντα τἄλλα, καθὼς ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν Οὐνιτῶν;

Αὕτη ἐστὶν ἡ Λυδία λίθος καὶ πέτρα σκανδάλου, ἡ τεθεῖσα, ὡς μὴ ὄφειλεν, ἐν τῷ σκότει τοῦ μεσαιῶνος, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἥτις δὲν δύναται πλέον ἀφ' ἐχυτῆς νὰ ἀποκυλήσῃ ταύτην ἄνευ ἐσωτερικῶν σπαραγμῶν. Αὐτὸς ὁ Κύριος κρινέτω μεταξὺ τῶν Πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν, Ῥώμης ἀφ' ἐνός, Κωνσταντινουπόλεως δὲ, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων ἀφ' ἑτέρου, ἄλλοτε ἴσων ἀλλήλαις καὶ συνιστωσῶν μίαν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν! — ὦ! εἶθε τουλάχιστον, μέχρι τῆς ἐπιθυμητῆς ταύτης δι' ἅπασαν τὴν Χριστιανωσύνην ἡμέρας, ἀμφοτέρω τὰ μέρη, Δυτικοὶ καὶ Ἀνατολικοὶ μὴ παρεσύροντο ὑπὸ τοπικῶν προκαταλήψεων, ἀλλ' ἐμάνθανον μετὰ πλείονος εἰλικρινείας καὶ συγκαταβάσεως ἐκεῖνα τὰ κανονικὰ ζητήματα, ἐφ' ὧν δύναται καὶ πάλιν νὰ θεμελιωθῇ ἡ ἐνότης τοῦ συνδέσμου τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας! Ἀλλ' ἕως ἄν ἡ Ῥωμαϊκὴ, καί τοι λίαν παρεκτραπέισα ἀπὸ τῶν κανόνων τούτων, ὑποστηρίζει αὐθαριέτως, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀλλαχοῦ σωτηρία, εἰμὴ μόνον ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Πατριάρχου αὐτῆς, — ἡ Ἀνατολικὴ ἀδελφὴ αὐτῆς, πλήρης αἰσθήματος τῆς ἑαυτῆς ὀρθοδοξίας, λυπηθήσεται μόνον διὰ τὴν σκληρότητα ταύτην καὶ παρακαλέσει ἐν ταπεινώσει τὸν Πατέρα τῶν φώτων, ἵνα διὰ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος, τοῦ ἐξ Αὐτοῦ ἐκπορευομένου, φωτίσῃ καὶ ἐνώσῃ πάλιν εἰς ἓν ἅπασαν τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν τὴν λυτρωθεῖσαν διὰ τοῦ αἵματος τοῦ μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ!

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

ΗΤΟΙ

ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

ΗΤΟΙ

ΤΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΠΑ.

ΚΑΤΑ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος περὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης καὶ τῶν ἀπαιτήσεων αὐτοῦ ἐπὶ τῶν πατριαρχικῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς, φαίνεται μοι ὅτι ὀλίγη κατεβλήθη προσοχή, τίνι τρόπῳ δηλαδὴ συνεστήθη ἡ κοσμικὴ ἐπαρχία τῶν Πρωθιεραρχῶν, ἣτις νῦν θεωρεῖται ἀναπόφευκτος διὰ τὴν στερεότητα τῆς πνευματικῆς αὐτῶν δεσποτείας. Βαθμηδὸν καὶ ἐν διαστήματι ἑκατονταετηρίδων, ἐπεκράτησεν ἐν τῇ Δύσει ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ πνευματικὴ αὐτῆς Κεφαλὴ ὀφείλει νὰ ᾔηται οὐ μόνον ἀνεξάρτητος ἀπὸ πάσης κοσμικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ κραταῖος ἡγεμὼν ἰδίᾳ ἐπαρχίας, ἣν ἐμεγάλυνον διὰ τῆς πομπώδους προσηγορίας, κληρονομίας τοῦ Πέτρου, ὡς εἰ ἡ ἐπίγειος κληρονομία τῶν Ἀποστόλων ἦν ἄλλο τι ἢ ἡ σαγήνη. Ἡ ἰδέα αὕτη ἐρρίζωθη τόσον, ὥστε κατέστη ἀναπόφευκτος συνθήκη, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν δόγμα τῆς νῦν Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιγείου βάσεως τούτου ἀνεπτύχθη ἂν οὐχὶ ἡ πνευματικὴ διδασκαλία περὶ τῆς ἐνότητος καὶ τῆς οἰκουμενικότητος, τοῦλάχιστον ἡ ὑλικὴ τῶν εἰρημένων πραγμάτων.

Ἄλλ' εἰ μὲν τὸ νέον τοῦτο δόγμα, ἢ, ὡς κοσμιώτερον εἶπειν ἢ ἀναπόφευκτος αὐτῇ τῷ Ῥωμαϊκῷ θρόνῳ συνθήκη, ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ σφετερισμοῦ ξένης κληρονομίας, δύναται ἄραγε τὸ πολυχρόνιον νὰ νομιμοποιήσῃ τὸ παράνομον τοῦ ζητήματος, ἐν ᾧ εἰσὶ στενῶς συνδεδεμένα τὸ πνευματικὸν μετὰ τοῦ ὕλικου;—Αὐτὸ τοῦτο ἔδωκέ μοι ἀφορμὴν νὰ ἐξετάσω, καθ' ἱστορικὴν τάξιν, τίνι τρόπῳ συνεστήθη βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπαρχία τῆς Ῥώμης κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς μεταναστάσεως τῶν βαρβάρων λαῶν, ὅτε ἅπασα ἡ Ἰταλία περιῆλθεν ἐκ τῆς ἐξουσίας τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν τῆς Δύσεως· διότι τότε ἰδίως ἐτέθη ἡ ἀρχὴ τοῦ κοσμικοῦ κράτους τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ῥώμης, ἣτις νῦξήθη κατὰ τοὺς ἐπομένους αἰῶνας διὰ τε τῆς πολιτικῆς αὐτῶν καὶ διὰ τῶν ἄπλων. Ἡ ὑποτιθεμένη κληρονομία τοῦ Πέτρου ἠδύνατο ἄραγε νὰ περιέλθῃ εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου;—Παραλείποντες ὅθεν ἅπαν τὸ δογματικόν, ἐνασχοληθῶμεν ἤδη εἰς μόνον τὸ ὕλικόν (1).

Α'.

*Πτώσις τῆς Δυτικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐρούλοι καὶ Γότθοι.
Κατάκτησις τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ.*

Εἰσβολὴ τῶν Λογγοβάρδων.

Ἀρχόμεθα ἤδη ἐκ τῆς κρίσεως ἐκείνης ἐποχῆς, ὅτε, μετὰ τὴν νάρκωσιν τῆς Δυτικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ στρατηγὸς τῶν Ἐρούλων, Ὀδόακρος, ἔδωκε τέλος τῶν ἀσθενῶν Αὐτοκρατόρων καὶ, ἀκυρώσας τὴν ἀξίαν αὐτῶν, ἐγένετο αὐτός, φέρων καὶ

(1) Πολλῶν πόνων ἀπέλλαξέ με ἡ λίαν ἀξιόλογος πραγματεία τοῦ Καθηγητοῦ Κουδριάδου, περὶ τῶν Ὀστρογόθων καὶ Λογγοβάρδων, τῶν ποιοῦντων περίουρον τῆς Ἰταλικῆς ἱστορίας, ἣτις παριστᾷ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Αἱ τύχαι τῆς Ἰταλίας*, ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς τότε καταστάσεως καὶ τῶν τότε μεταβολῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας τῆς Ῥώμης.

τὸ ἀξίωμα τοῦ Πατρικίου, δεσπότης τῆς Ἰταλίας (473 ἔτ.). Οὗτος δὲ ἐγκατέστη ἐν Ῥώμῃ, ἣν κατέλιπον οἱ Καίσαρες ἀπὸ τῶν χρόνων Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, ἀλλ' ἐστερεώθη ἐν Ῥαβέννῃ, ἣτις μετὰ τὰ Μεδιόλανα ἐγένετο ἔδρα τῆς γενεᾶς τοῦ Θεοδοσίου. Ἡ Ῥώμη ὁμῶς, ἡ πρεσβυτέρα πόλις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, οὐδόλως παρεχώρησε τὰ οἰκουμενικὰ αὐτῆς δικαιώματα εἰς τὰς νέας Αὐτοκρατορικὰς πόλεις. Τὸ πρόσωπον τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῆς, πρεσβυτέρου ἐπίσης μεταξὺ πάντων τῶν συναδέλφων, ὡς πρὸς τὴν καθέδραν τὴν θεμελιωθεῖσαν ὑπὸ τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων καὶ ὡς πρὸς τὴν σημεσίαν τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας, ἔτι μᾶλλον ὑψώθη ἐνώπιον τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, ὅτε ἡ λαμπρότης τῆς βασιλικῆς αὐλῆς, μετετέθη εἰς τὴν νέαν Χριστιανικὴν Ῥώμην, εὐεργετηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ Εὐαγγελίου κατ' αὐτὴν τὴν θεμελίωσιν αὐτῆς.

Λυπηρὸν ἦν τῇ Ῥωμαϊκῇ φιλαυτίᾳ, ἣτις ἐκρίπτετο ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς αὐτοκρατορίας, νὰ ἴδῃ ἐκὐτὴν αἴφνης ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ βερβάρου Ἐρούλου, καίτοι περιβληθέντος τὸ ἀξίωμα τοῦ Πατρικίου, τηρουμένων τῶν ἐξωτερικῶν τύπων τῆς Ῥωμαϊκῆς διοικήσεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πρωτεύουσῃ, τοῦ Πρεφεκτωρίου, τῆς Γερουσίας κ. τ. λ. Ἐτι βαρυτέρα δοκιμασία ὑπελείπετο τῇ Ῥώμῃ· ὀλίγα ἔτη ὕστερον ὄφειλεν αὐτὴ νὰ ὑποταχθῇ ὑπὸ νέους νικητὰς τοὺς Ὀστρογότους, οἵτινες ἀρχηγούντος τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Θεοδορίχου, κατέβαλον τοὺς Ἐρούλους, καὶ ἐκήρυξαν αὐτὸν Βασιλέα ἐν Ῥαβέννῃ.—Ὁ Θεοδώριχος καίτοι ἀνατραφεὶς ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Βυζαντίου ἠκολούθει τὴν διδασκαλίαν τῆς φυλῆς αὐτοῦ, ἐκπαλαι παραδοθείσης τῇ Ἀρειανῇ αἵρέσει· καὶ δὴ οὐ μόνον ἀλλόφυλος, ἀλλὰ καὶ ἀλλόθρησκος ζυγὸς ἐπεβάρυνε τὴν Ῥώμην. Ἀλλὰ τὸ προβλεπτικὸν ὁμῶς τῶν Ῥωμαίων τὸ δ. ἀ τῶν Ἐπισκόπων αὐτῶν, ἐζήτει ἐγκαίρως νὰ φύγῃ τὸν ζυγὸν τῶν πλησιεστέρων βερβάρων ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν μᾶλλον ἀπο-

μεμακρυσμένων καὶ, διὰ τοῦτο, ἤττον ἐπικινδύνων. Ἄμ.κ ἐλ-
θούσης τῆς εἰδήσεως περὶ τῆς βαπτίσεως τοῦ Βασιλέως τῶν
Φράγκων Κλοδουέγου, ὁ Πάπας Ἀναστάσιος, ὡσεὶ ἔμπλεως
τοῦ προαισθήματος, ὅτι ἐκ τοῦ μέρους τούτου δοθήσεται ποτε
τῇ Ῥώμῃ ἡ κυριωτέρα βοήθεια, προθύμως ἐχαίρησε τὸν
νεοφώτιστον (1). «Ἡμεῖς δοξάζομεν τὸν Κύριον, ἔγραψεν,
ὅστις, ἐν τῇ φροντίδι Αὐτοῦ περὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἔπεμψεν αὐ-
τῇ Ἀνακτα δυνάμενον ὑπερασπίσαι αὐτὴν καὶ ἐπιθεῖναι τὴν
περικεφαλίαν τῆς σωτηρίας κατὰ τῶν κατ' αὐτῆς ἐκτοξευο-
μένων προσπαθειῶν τῶν ἀσεβῶν.» Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Ἀνα-
στασίου, Πάπας Ὀρμίσδας, ἔπεμψε δῶρον τῷ Κλοδουέγῳ ἄλυσ-
ιν χρυσοῦν.

Αἱ συνάφειαι τῆς ἀρχαίας Ῥώμης πρὸς τὴν Νέαν ἦσαν ψυ-
χραὶ, ἐπειδὴ ὁ γεγηρακὼς Αὐτοκράτωρ (2) Ἀναστάσιος, συνείργει
εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Εὐτυχίου· μετὰ δὲ τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύ-
νοδον ἐγένοντο ἐν τῇ Ἀνατολῇ πολλαὶ στάσεις. Ἀλλ' ὁ Ἰου-
στίνος, Σλάβος τὴν γενεάν, ἅμα βασιλεύσας, ἀποκατέστησε καὶ
τὴν ὀρθοδοξίαν· τὰ δὲ βλέμματα τῶν Ῥωμαίων ἐστράφησαν
πρὸς τοὺς πρώην ἐαυτῶν ἡγεμόνας. Ὁ Πάπας Ὀρμίσδας καὶ
ὁ Αὐτοκράτωρ πολλάκις ἀνταπεστέιλαντο πρεσβευτάς· ὁ δὲ
Βασιλεὺς τῶν Γότθων οὐδὲν ἐμπόδιον παρενέβηκεν ἐπὶ τινα
χρόνον ταῖς φιλικαῖς σχέσεσιν ἀμφοτέρων τῶν πρωτευουσῶν
ὡς πρὸς τὰ τῆς θρησκείας, καίτοι οὕσης αὐτῷ ξένης. Συνεχώ-
ρησε δὲ οὕτως ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Συνόδου νὰ καταργηθῇ καὶ
ὁ πηλικὸς κανὼν ὁ ἐπὶ τοῦ Ὀδοάκρου τηρηθεὶς, καθ' ὃν ὁ
Ἐπίσκοπος Ῥώμης δὲν διορίζετο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως
τοῦ Βασιλέως (3), καὶ παρέσχε τῇ τε Γερουσίᾳ καὶ τῷ λαῷ
τῆς Ῥώμης, ἄριστον ἐλευθερίαν κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ ποιμέ-
νος αὐτῆς. Ἡ δὲ Γερουσία καὶ ὁ λαὸς ἔστρεψαν τὴν πρώτην

(1) Fauriel, histoire de la Gaule méridionale T. II. p. 42.

(2) Ἰω. Πάπας.

(3) Mansi, scriptores Ecelesiast. T. III. p. 155.

αὐτῶν πολιτικὴν δραστοσύνην εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς τάχτας ἐκλογὰς, ὡς παρηγοροῦντες ἑαυτοὺς διὰ τὴν ἀπολεσθεῖσαν ἰσχὺν αὐτῶν ἐπὶ τῆς οἰκουμένης. Οἱ πολῖται, διαιρούμενοι εἰς φατρίας, κατήντων πολλάκις μέχρις αἱματοχυσιῶν. Ὅτε, ἔνεκα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Συμμάχου, διαδόχου τοῦ Πάπα Ἀναστασίου, συνέβη διαφωνία τις, τὸ δὲ περιστατικὸν τοῦτο ὑπεβλήθη τῇ κρίσει τοῦ Βασιλέως, ὁ Θεοδώριχος, φρονίμως ποιῶν, ἔνευσε πρὸς τὴν πλειονοψηφίαν. Ὁφελήθη δὲ καὶ ἐκ τῆς εὐνοϊκῆς διαθέσεως τῶν Αὐτοκρατόρων πρὸς τοὺς Ἱεράρχας τῆς Ῥώμης, ἵνα δι' αὐτῶν ἀπολαύση προνόμια τινα ὑπὲρ τῶν ὁμοπίστων αὐτοῦ. Δίαν παράδοξος ἦν ἡ ἐν ἔτει 524, βεβιασμένη πρεσβεία τοῦ Πάπα Ἰωάννου, ἀποδημήσαντος κατὰ βούλησιν τοῦ Βασιλέως τῶν Γόθων εἰς βρασιλεύουσαν, ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ ὀρθοδόξῳ Αὐτοκράτορι ὑπὲρ τῶν Ἀρειανῶν, καὶ, ἀρνούμενου αὐτοῦ, ἀπειλήσῃ ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἀρειανοῦ Βασιλέως ἐρήμωσιν τῆς ὅλης Ἰταλίας. Πῶποτε, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ μακαρίου Πάπα Σιλβέστρου, ἀναφέρει ὁ Ῥωμαῖος βιβλιοθηκᾶριος Ἀναστάσιος, βιογράφος τῶν Παπῶν, (1) ἐγένετο τοιαύτη ἔντιμος ὑποδοχὴ τῶν διαδόχων τῆς καθέδρου τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων. Δίαν μακρὰν τῶν πυλῶν τῆς πόλεως ἅπας ὁ κληρὸς καὶ αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ προϋπήνητησαν λαμπαδηφόροι τὸν Ἱεράρχην. Ὁ Ἰουστίνος, ἀποδίδων τὸ σέβας πρὸς τὸν Θεόν, ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν, προσκυνήτας μέχρις ἐδάφους τὸν μακάριον Ἰωάννην. Ἄλλ' αὐτῇ ἡ ἰδίᾳ διάθεσις τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βυζαντίου συνέτεινεν εἰς τὸν ὄλεθρον τοῦ Ἰωάννου καὶ τὴν βλάβην τῶν Ῥωμαίων. Ὁ Βασιλεὺς Θεοδώριχος παροξυνθεὶς ὑπὸ συκοφαντιῶν, συνέλαβεν ὑποψίαν κατὰ τε τῶν μεγιστάνων τῆς Ῥώμης καὶ αὐτοῦ τοῦ Πάπα, διὰ τὴν μυστικὴν δῆθεν αὐτῶν ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν Αὐτοκρατορίαν· ὁ δὲ Ἱεράρχης ἐβλήθη εἰς

(1) Anastasius in vitam Iohanni pp. 161.

εἰρκτὴν, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον ὅτε καὶ ὁ Βασιλεὺς τῶν Γότθων.

Τὰ πάντα μετεβλήθησαν ἐν Ἰταλίᾳ ἅμα ἀποθανόντος τοῦ Θεοδορίχου καὶ βασιλεύσαντος τοῦ μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, ὅστις ὑπέμνησε τῇ αὐτοκρατορίᾳ τὰς ἐποχὰς τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Θεοδοσίου. (527.) Οἱ ἐν Ραβέννη ἀσθενεῖς διάδοχοι τοῦ Θεοδορίχου, καὶ ἡ χῆρα καὶ ὁ ἀνήλιξ υἱὸς αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐναντιωθῶσι κατὰ τῆς ἰσχύος τῶν ὄπλων καὶ τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τοῦ Ἀνατολικοῦ Αὐτοκράτορος ἐπὶ τῆς Ἰταλίας. Οὗτος, πρὸ μικροῦ εἶχεν ὑποτεταγμένην τὴν Ἀφρικὴν καὶ καταλειλυμένον τὸ τῶν Βανδάλων κράτος διὰ τῶν νικῶν τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ στρατηγοῦ Βελισσαρίου. Ἡ Ῥώμη καὶ ὁ Ἐπίσκοπος αὐτῆς συνεμάχουν τῷ Ἰουστινιανῷ ὅτε ἐπολέμει κατὰ τοῦ Βασιλείου τῶν Γότθων. Ὁ Θεόδοτος ὁ πρὸ μικροῦ ἐκλεχθεὶς Βασιλεὺς αὐτῶν, μάτην ἐζήτηε νὰ μετάσχη τῆς ἀρχίας πρωτεύουσης (1). Αὕτη δὲ συνθήκα· ἐποιήσατο πρὸς αὐτὸν, ἐπὶ τῷ μηδεμίαν ἔχειν ἰσχὺν τὰς περὶ τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τῆς Γερουσίας ἀποφάσεις αὐτοῦ μὴ συναίνουτος καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος. Κατ' εἰσήγησιν δὲ τοῦ Βασιλέως, ἴσως δὲ καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν ἀπειλῶν αὐτοῦ, ὁ Ῥώμης Ἱεράρχης Ἀγκητὸς ἀπεδήμησε καὶ αὐθις εἰς Βασιλεύουσαν. Ἄλλὰ δὲν ἔτυχε μὲν τοσοῦτο μεγαλοπρεποῦς ὑποδοχῆς, οἷος καὶ ὁ προκάτοχος αὐτοῦ, ἔσχεν ὅμως μεγάλην ἰσχὺν ἐπὶ τῶν πνευματικῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Ἱεράρχης οὗτος ἐπαγίωσεν ἐκεῖ τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἐκλέξας ἐπὶ τῆς μερικῆς Συνόδου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν νέον Πατριάρχην Μηνᾶν, ἀντὶ τοῦ ὑπόπτου Ἀνθίμου· αὐτὸς δὲ ἐτελεύτησεν ἐν τῇ Βασιλευσῇ, ἀπολαύσας οὕτινος ἕνεκεν ἡ πρεσβεία ἐπέμφθη, ταῦτα λέγει ὁ βιογράφος αὐτοῦ Ἀναστάσιος.

Ἄλλ' ἡ Ἰταλίη ἔπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ Ἰουστινιανοῦ οὐχί

(1) Mansi 194.

ὅπως αὐτὸς ἐνόμιζεν εὐχερῶς. Οἱ Γότθοι παροξυνθέντες κατὰ τοῦ ἀσθενοῦς αὐτῶν Βασιλέως Θεοδοίου, ἐφόνευσαν αὐτὸν καὶ ἀνεβίβασαν ἀντ' αὐτοῦ τὸν ἀνδρεῖον Βιτεκίνδον, ὅστις διήγειρεν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμον εἰκοσαετῆ. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐτελείωσε παντελῶς τὴν φυλὴν τῶν Γότθων καταστρέψας καὶ ἄπασαν τὴν Ἰταλίαν ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ὑποτάξας δεσποτείαν (ὡς ἐκκαλεῖτο αὕτη τότε), τοῦτ' ἔστιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀνατολικῶν Αὐτοκρατόρων. Ὁ Βελισσάριος καὶ ὁ Νάρκισσος ἡ Ναρσῆς ἦσαν ἔνδοξοι στρατηγοὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ τῆς μακρᾶς ταύτης πάλης, ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα περιῆλθε πολλάκις ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, καὶ διωκεῖτο ὑπὸ τοῦ Βελισσαρίου, ἐκλέγοντος τοὺς Ἐπισκόπους. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀγαπητοῦ ὁ Σιλβέριος προσχειρίσθη νομίμως ἐπὶ τῆς καθέδρας· ἀλλὰ καθρέθη διὰ τῶν ραδιουργιῶν τοῦ ἀρχιδιακόνου αὐτοῦ Βιγίλιου, ὃν συνέδραμον ὅτε στρατηγὸς καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα Θεοδώρα, γνωρίσασα ἤδη αὐτὸν ἐν τῇ Βασιλευούσῃ, ὁ δὲ Βιγίλιος ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ. Ἀλλ' ἔπειτα πικρῶς ἀντήχησεν ἡ παράνομος αὕτη ἐπιτυχία τῆς ἀνυψώσεως τοῦ φιλοδόξου Βιγίλιου. Αὐτὸς οὗτος ἔπιεν, ἐν τῇ αὐτοκρατορικῇ πρωτεύουσῃ, πλήρες τὸ ποτήριον τῆς θλίψεως καὶ τῆς κατασχύνης, διὰ τὸ ἀναποφάσιστον αὐτοῦ εἰς τὸ γνωρίσαι τοὺς ὀρισμοὺς τῆς πέμπτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, δι' ὧν ἐμελλον κοπάσαι αἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐκκλησιαστικαὶ ταραχαί. Ἀλλ' ὁ Βιγίλιος οὗτος ἦν ἐνεργὴς ζηλωτὴς τῆς αὐτοκρατορίας· ὅτε δὲ ὁ Βελισσάριος, ἀποστάς τῆς ὑπομονῆς δι' ἔλλειψιν συνδρομῆς παρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, κατέλιπεν ἐπὶ τέλους τὴν Ἰταλίαν, τότε, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἱστορικοῦ Προκοπίου (1), ὁ Βιγίλιος, μετ' ἄλλων ὀνομαστῶν Ῥωμαίων, οὐδεμίαν παρέσχε τῷ Αὐτοκράτορι ἐν τῇ βασιλευούσῃ ψυχίαν, ἱκετεύων αὐτὸν νὰ μεταχειρισθῇ ἀπάσας τὰς δυνάμεις

(1) Procop. de bello IV. 26.

πρὸς σωτηρίαν τῆς Ἰταλίας· ἰδίως δὲ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ῥώμης ὑπὸ τοῦ νέου Βασιλέως τῶν Γότθων Τοτίλα. Ὁ Ἰουστινιανὸς ἠναγκάσθη διὰ τῶν πρκακλήσεων νὰ ἐμβῆ αὐθις εἰς πάλην, ἣν ἐβρύνθη, καὶ ἀπέστειλε τὸν Ναρσῆν πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν τοῦ Βελισσαρίου ἐπιχειρήσεων. Τότε μόλις, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ κειροῦ ἐκείνου, «ἀπεδόθη τῇ Δημοκρατίᾳ ἐλέω Θεοῦ ἢ ἐνότῃ» (*pragmatica sanctia*)· διότι ὡς εἶδομεν, αὐτοὶ οἱ Ἐπίσκοποι Ῥώμης δὲν ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ξένους τοῦ κοινοῦ σώματος τῆς αὐτοκρατορίας οὔτε κυριάρχας ἰδίας ἐκκλησιαστικῆς ἐπαρχίας, ἀλλ' ὑπηκόους ἐκ τῶν μᾶλλον πιστῶν τοῖς Αὐτοκράτορσιν, οἵτινες ἐπεκύρουν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς καθέδρας.

Κατ' ἐπιμονὴν τοῦ Πάπα Βιγιλίου ἐγκατεστάθη ἐν Ἰταλίᾳ, ὡς ἐπίσης ἐν Ἀφρικῇ ἴδιος τοποτορητής· τὸ δὲ γεγονός τοῦτο ἐξεφράσθη ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ θεσπίσματι (*pragmatica sanctia*) τοῦ Αὐτοκράτορος, «χάριν τῆς μεσιτείας τοῦ Βιγιλίου, σεβασμιωτάτου Ἐπισκόπου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης». Οἱ νόμοι τῶν Γότθων ἀντικατεστάθησαν αὐθις ὑπὸ τῶν παλαιῶν Ῥωμαϊκῶν, τῶν ἐν τῷ περιφήμῳ Κώδικι τοῦ Ἰουστινιανοῦ συνειλεγμένων, ἡ δὲ στρατιωτικὴ ἐξουσία ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς πολιτικῆς. Τῷ Πρεφέκτῳ Ἰταλίας ἦσαν ὑποτεταγμένοι οἱ δικαστικὴ διαφόρων ἐπαρχιῶν, ἐκλεγόμενοι παρ' ἐκάστης πόλεως· ὁ δὲ στρατὸς ἢ πολιτοφυλακκί ἔσχον ἰδίους ἑαυτῶν στρατηγούς καὶ τριβούνους (χιλιάρχους) ἡγουμένου αὐτῶν ἐνὸς Πρεφέκτου, ὅστις ἦτο ἢ Πατρίκιος ἢ Ἐξάρχος. Ἀλλὰ κατὰ λάθος, ἀσυγχώρητον τῇ δόξουδερκείᾳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, προώρισται κατοικητήριον τοῦ Ἐξάρχου οὐ χεὶ ἢ ἀρχαία Ῥώμη, ἐνθα ἐκύμνεν ἡ ζωὴ ἀπάσης τῆς Ἰταλίας ἥτε πολιτικὴ καὶ ἔτι μᾶλλον ἢ πνευματικὴ, ἀλλὰ ἡ νέα Ῥαβέννη, ἐνεκα τῆς πολυχρονίου ἐν αὐτῇ διαμονῆς τῶν τελευταίων Αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Βασιλέων τῶν Γότθων. Τοῦτο διήρσεσε τὴν Ἰταλίαν εἰς δύο κέντρα, κοσμικὸν τε καὶ πνευματικόν, ὧν ἀντιπρόσωποι κατέστησαν ὁ

Ἐξαρχος καὶ ὁ Πάπας, ὡς πρεσβύτεροι τῶν Ἐπισκόπων, εἰ καὶ ὑπέκειντο τότε τῇ μητροπόλει αὐτοῦ μόναι αἱ πρὸς νότον ἐπαρχίαι τῆς Ἰταλίας, ὡς ἅπασαι αἱ ἀρκτῶσαι εἶχον ὡς πρώτην μητρόπολιν τὰ Μεδιόλανα· αὕτῃ δὲ ἡ Ῥαβέννη ἴστατο ἐπὶ κεφαλῆς τῆς Ἐξαρχίας.

Πάντως ἀρίθμηλον ἐστὶν ὅτι ἕνεκα τῆς τελευταίας μεταβολῆς τῆς Ἰταλίας, ἐκέρδανε τὰ πλεῖστα τὸ ἱερατεῖον, ὅπερ διήγειρεν ἀπανταχοῦ τὴν κίνησιν τοῦ λαοῦ πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ Ἀρειανικοῦ ζυγοῦ· πρωτουργὸς δὲ ἦτο αὐτὸς ὁ Πάπας. Οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ῥώμης, διὰ τὸ μῖσος, ὃ ἔτρεφον κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ, συνέδεσαν καὶ πρὸς καιρὸν τὰ τῆς Ἰταλίας μετὰ τοῦ πεπρωμένου τῆς Αὐτοκρατορίας· διὰ δὲ τοῦτο προσεκλήσαντο πολιτικὸν χαρακτῆρα ἐν τῇ νέᾳ τάξει τῶν πραγμάτων. Ἡ πνευματικὴ ἀριστοκρατία ἀνυψώθη ἐπὶ πασῶν τῶν πεπτωκυῶν τάξεων καὶ ἀναποφεύκτως παρεχώρησε τῷ ἱερατεῖῳ ἐξ ἀνάγκης μεγάλην πραγματικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῶν πόλεων. Ὁ Ἐπίσκοπος, ὡς πατὴρ καὶ προστάτης πόλεως (*pater et defensor civitatis*), ἐξέλεγε, μετὰ τῶν προεστώτων, τοὺς πρωτίστους τῶν ἐν τέλει· αὐτῷ δὲ τούτῳ ἀπέκειτο ἔτι σὺν τῇ ἠθικῇ ἰσχύϊ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βαθμοῦ, καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιτηρήσεως τῆς διοικήσεως αὐτῶν, καὶ ἐδέδοτο μάλιστα αὐτῷ τὸ ἀπατεῖν τὸν ἐτήσιον ἀπολογισμὸν τῶν ἐγγωρίων ἐσόδων τῆς πόλεως. Ἐκ τῆς ἐκλογῆς τῶν Ἐπισκόπων ἐζηρτᾶτο ἡ ἐγκατάστασις πρώτων διοικητῶν τῆς ἐπαρχίας (*judices*)· αὐτῷ δ' ἐδέδοτο νὰ καταγγέλλῃ αὐτοῦς τῷ Αὐτοράτορι, ἐν δὲ σπουδαίαις περιστάσεσι, νὰ καταλαμβάνῃ καὶ τὸν τόπον αὐτῶν. Σὺν τῇ τοιαύτῃ πνευματικῇ τε καὶ πολιτικῇ πληρεξουσιότητι, ἐννοεῖ πᾶς τις εὐκόλως τὴν μεγάλην πολιτικὴν σημασίαν τοῦ δυτικοῦ κλήρου ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἰδίως ἐν Ῥώμῃ, ἔνθα ἡ κεφαλὴ αὐτῆς συνέδεε τὰ τοῦ πνευματικοῦ θρόνου μετὰ τῶν τοῦ δημοσίου, καὶ ἔνθα συνεκεντρώθη ἐν χερσὶν αὐτοῦ ἅπασα ἡ διοίκησις δι' ἐκτεταμένων κληρονο-

μιῶν (pātrimoines) ἤγουν διὰ τῶν ἀκινήτων κτημάτων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Λίαν δὲ μακρὰν ἠδύνατο προχωρῆσαι ὅστις ἐνεργῶ χειρὶ ἀνελάμβανε τηλικαύτην πληρεξουσιότητα· αὐτὸ δ' ἐτελέσθη, ὅτε τὸ κοσμικὸν ἤρξατο νὰ ὑπερισχύῃ ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ.

Μετὰ δυσαρρεσκείας ἔβλεπον οἱ Ῥωμαῖοι ὅτι οἱ Ἕλληνας ἀμελῶς πως προσεφέροντο πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον αὐτῶν, ὃν συνήθισαν ἤδη νὰ σέβωνται οὐ μόνον ὡς πνευματικὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀντιπρόσωπον τῆς ἑαυτῶν ἐθνικότητος. Ἡ δ' αὐθαίρετος καθάρσις τοῦ Πάπα Σιλβερίου ὑπὸ τοῦ Στρατάρχου Βελισσαρίου, βουλήσει τῆς Αὐτοκρατείας Θεοδώρας, ἡ δεινὴ καταδίωξις καὶ ἡ μεγάλη κατασχύνῃ, ἃς ὑπέφερον ἐν τῇ Βασιλευούσῃ ὁ ἐκλεχθεὶς ἀντ' αὐτοῦ Βιγίλιος, (εἰ καὶ ἄξιός τῆς τύχης αὐτοῦ διὰ τὰς περὶ καθέδρας ῥαδιουργίας καὶ τὴν διπρόσωπον διαγωγὴν εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ζήτημα), τέλος ἡ νέα ἐκλογὴ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Πελαγίου γενομένη ἄνευ τινος συμμετοχῆς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ διὰ μόνης τῆς θελήσεως τοῦ Ἰουστινιανοῦ, διήγειραν ταραχὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πρωτεύουσῃ. Ὁ πολυπειρὸς στρατηγὸς τῶν Ἑλλήνων, Πατρίκιος Νάρκισσος ἢ Ναρσῆς, μόλις ἠδυνήθη νὰ καθησυχάσῃ τὴν στάσιν, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἀνεφλέχθη κοινὸν μῖσος διὰ τὴν τραχειὰν αὐτοῦ κυβέρνησιν. Ἡ τῶν Ῥωμαίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας συμπάθεια ταχέως ἐσβέσθη, ἅμα παρελθόντος τοῦ κινδύνου τῶν Γότθων καὶ τῶν Ἀρειανῶν.

Παντοῖαί τε συκοφανταί ἀφθόνως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐξεσπενδονίσθησαν κατὰ τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βυζαντίου· οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτῶν ἐδήλωσαν ἀποφασιστικῶς τῷ διαδόχῳ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, Αὐτοκράτορι Ἰουστίνῳ τῷ δευτέρῳ, καὶ τῇ συζύγῳ αὐτοῦ Σοφίᾳ, ἐπίσης ἰσχυρᾶ, ὡς ἦν ποτε ἡ Θεοδώρα, ὅτι ἔτοιμοί εἰσι νὰ ὑποταχθῶσι πάλιν τῷ ζυγῷ τῶν βαρβάρων, ἢ νὰ ὑποκύψωσι εἰς τὸν εὐνοῦχον Νάρκισσον· ἢ Ναρσῆν· ὁ διάσημος στρατάρχης ἠλλάχθη καὶ ὁ

ἀδύνατος Ἐξάρχος Λογγίνος διωρίσθη ἀντ' αὐτοῦ. Παροργισθεὶς δ' ὁ στρατάρχης, προσεκάλεσε τότε εἰς Ἰταλίαν νέους βαρβάρους φοβερωτέρους, ἢ οἳοι ἦσαν καὶ αὐτοὶ οἱ Γότθοι.

Ὁ Ἀλβουῖνος, στρατηγὸς τῶν Λογγοβάρδων, εἰσέβαλε μετὰ τῶν ἐχυτοῦ στρατευμάτων, ππραδίδων τῷ πυρὶ καὶ σιδήρῳ πᾶν, ὅ,τι δὲν ὑπετάσσετο ἀμέσως τῇ δεσποτείᾳ αὐτοῦ· καὶ ἐν βραχεῖ χρόνῳ ἐκυριεύθη ἅπασα ἡ ἀρκτῶν Ἰταλία. Ἡ Παθία ὁμως ἐκράτησεν αὐτὸν ἐπὶ τρία ἔτη ὑπὸ τὰ ἰσχυρὰ τείχη αὐτῆς, καὶ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ὁ ἀσθενὴς Ἐξάρχος οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην παρέσχεν αὐτῇ βοήθειαν· ἀλλ' ἐκλείσθη ἐν Ῥαβέννη, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ Ῥώμη ἐσώθη μόνον διότι ἦν εὐτείχιστος. Ἀμφότερα δὲ τὰ φρούρια ταῦτα δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντισχῶσι πρὸς τὰ ὄπλα τῶν βαρβάρων, εἰ μὴ κατέβαλε τὸν Ἀλβουῖνον προδοτικὴ χεὶρ· καὶ οἱ στρατοὶ αὐτοῦ, διαστάντες, διεμερίσθησαν εἰς τριάκοντα, ἀνεξαρτήτους ἀλλήλων στρατηγούς· ἀλλ' οὗτοι εἰσέδυσαν εἰς τὰ νότια τῆς Ἰταλίας, ἀποκόψαντες τὴν Ῥώμην ἀπὸ τῆς Ῥαβέννης διὰ τῶν κτήσεων αὐτῶν, καὶ κατέστησαν ἐκεῖ δύο ἰσχυρὰς ἡγεμονίας, τὴν Σπολίτην καὶ Βενεβέντην· πλεόν δὲ ἢ ἅπαξ προσῆλθον καὶ πρὸς τὰ τείχη τῆς Ῥώμης. Ὁ Ἐξάρχος ἐποιήσατο πρὸς αὐτοὺς ἀνακωχὴν, οἱ δὲ Ἀνατολικοὶ Αὐτοκράτορες, ὁ Ἰουστίνος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, Τιβέριος καὶ Μαυρίκιος, ἠσχολοῦντο μᾶλλον περὶ τοὺς πολέμους κατὰ Περσῶν καὶ Ἀβάρων, ἢ περὶ τὰ τῆς Ἰταλίας, εἰ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐζήτουντο συνεχῶς βοήθειαν· ἀλλ' ἔστελλον αὐτοῖς μόνον ἄρτον ἐξ Αἰγύπτου, ἀντὶ ὄπλων, καὶ προσεπάθουν νὰ περιφρουρήσωσιν αὐτοὺς διὰ τῆς ἰσχύος τῶν Φράγκων ἀπὸ τῶν παραβιάσεων τῶν Λογγοβάρδων.

Ὁ ζυγὸς τῶν παροίκων ἢ ἐπηλύδων τούτων, ὡσεὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων προσκληθέντων, ἦν αὐτοῖς διὰ τὰς τῶν βαρβάρων αἱρέσεις τοσοῦτον ἀπεχθὴς, καθὼς καὶ ὁ τῶν Γότθων, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι ἦσαν Ἀρειανοὶ καὶ ἐκτὸς τούτου ὀλιγώτερον πεπολιτισμένοι, ἢ οἱ ὑπήκοοι τοῦ Θεοδορίου· ἀλλ' ἤδη δὲν ἀνε-

γείρετο πλέον διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἰταλίας ἄλλο; μέγας Ἰουστινιανὸς καὶ οἱ ἔνδοξοι αὐτοῦ στρατηγοί. Ἡ ψυχρότης μεταξὺ Ῥώμης καὶ Βασιλευούσης καὶ τῆς παραστάτιδος αὐτῆς Ραβέννης, ἐπὶ μᾶλλον ἐφανερῶτο. Καὶ οἱ Ῥώμης Ἐπίσκοποι ἤρχισαν πάλιν νὰ ἐκλέγωνται ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ὅτε, ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν Λογγοβάρδων, ἀπεβίωσεν ὁ Βενέδικτος, ὁ διάδοχος αὐτοῦ Πελάγιος ὁ Β' ἀνηγορεύθη αὐθαιρέτως ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἡ κατάστασις τῆς Ἰταλίας ἦν ἀθλιεστάτη ἕνεκα τῶν ἐρημώσεων τῶν Λογγοβάρδων καὶ οἱ νόμοι αὐτῶν, ὅπου ἂν ἐπαγιοῦτο ἢ δεσποτεία αὐτῶν, ἀντικαθίστων τοὺς Ῥωμαϊκοὺς· τὸ Ῥωμαϊκὸν ὄνομα εἶχεν ἔτι σημασίαν, μόνον ἐντὸς τῶν στενῶν ὁρίων τῆς ἐξαρχίας καὶ τῆς ἐπαρχίας τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν φοβερὰν ἐποχὴν ἐκλάμπει μεγαλοφυῆς νοῦς, ἀπάσης Ἰταλίας σωτὴρ, ὁ ἅγιος καὶ μέγας Πάπας Γρηγόριος. (587 ἔτ.).

Β'.

Ὁ Ἅγιος Πάπας Γρηγόριος ὁ μέγας (ἢ Μάγνος).

Εἰ μὲν ἐκάθισέ ποτε ἐπὶ τῆς καθέδρας τῶν κορυφαίων Ἀποστόλων, Ποιμὴν, συναισθανόμενος ὅλα τὰ καθήκοντα καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, ἦν βεβαίως ὁ Γρηγόριος οὗτος, ἅγιος τὸν βίον, μέγας τὰς πράξεις, ὡς ὠμολόγησαν περὶ αὐτοῦ οἱ τε σύγχρονοι καὶ οἱ ἀπόγονοι. Ῥωμαῖος δ' ὢν καὶ ἐκ περιφανοῦς γένους, ἀνῆκε κατὰ τὸν χαρακτῆρα εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῆς παγκοσμίου πρωτευούσης, μετεἶχεν ὁμῶς τῶν φώτων ἀνδρῶς Χριστιανοῦ· κοσμικὸν δὲ ὑπουργημα ἐπάρχου (πρετόρου) περιβεβλημένος ἐγνώρισε τὰς βιωτικὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Ἐπειτα ἀσπασθεὶς ἐπάγγελμα κληρικόν, ὡς ἀρχιδιάκονος τῆς Ἀποστολικῆς καθέδρας, κατενόησεν ἐμβριθῶς πάσας τὰς πνευματικὰς αὐτῆς ἀνάγκας καὶ, σκληρὸς εἰς Βασιλεύουσιν, ὡς Ἀποκρισιάριος, τρυτ'

ἔστιν ἀνταποκριτῆς ἢ ἐπιτετραμμένος τὰς ὑποθέσεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, ἔμαθε καὶ ἄπασαν τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν Βυζαντινὴν αὐλήν. Οὗτος δὲ ὁ Γρηγόριος ἀποφεύγων τοὺς βιωτικούς θορύβους ἀνεχώρησεν εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ κατασταθεῖσαν μονὴν, πλησίον τῶν ἐρειπίων τοῦ Παλατινίου λοφίσκου, καὶ ἤλπιζεν ἐκεῖ νὰ διατρίψῃ τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πάπα Πελαγίου, ἄπασαι αἱ τάξεις τῶν Ῥωμαίων, ἡ Γερουσία καὶ ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς, διὰ τῆς βίας παρέλαβον αὐτὸν ἄκοντα ἐκ τῆς μονῆς, καὶ ἀνηγόρευσαν Ἐπίσκοπον, διότι παρ' αὐτοῦ καὶ μόνου περιέμενον τὴν σωτηρίαν τῆς ταλαίνης πόλεως. Ὁ Γρηγόριος ἀπεποιεῖτο προφαίνων τὸν ἀρχαῖον κανόνα καθ' ὃν, ἄνευ τῆς βουλήσεως τοῦ Αὐτοκράτορος, δὲν ἠδύναντο νὰ ὀνομάσωσιν Ἐπίσκοπον Ῥώμης· ἤλπιζε δὲ εἰς τὴν ἀποποίησην τοῦ Καίσαρος καὶ ἔγραψε πρὸς αὐτὸν κατανυκτικὴν ἐπιστολὴν, ἵνα μὴ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ· ἀλλ' εἰς μάτην ἀπέβη ἡ ταπεινὴ αἴτησις. Οἱ πολῖται τῆς Ῥώμης κατέσχον τὴν ἐπιστολὴν καὶ παρεκάλουν τὸν Καίσαρα Μαυρίκιον, νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ὁμοθυμαδὸν γενομένην ἐκλογὴν.—Καὶ ἰδοὺ νόμιμος τάξις τῆς ἐκλογῆς καὶ ἐπικυρώσεως, τοῦ ἀγαθωτάτου τῶν Ῥωμαίων Ἱεραρχῶν, ὅστις αὐτὸς ἐπιμόνως ἀπῆτει, ἵνα τηρηθῇ ἡ τάξις καὶ, περιβληθεὶς τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα, δὲν ἠρνήθη τὴν προσήκουσαν ὑπακοὴν τῇ ἀνωτάτῃ ἐξουσίᾳ, καίτοι τῶν τῶν ἰδίαν ἀξιοπρέπειαν. Ὁ Γρηγόριος λοιπὸν οὕτω διάγων ἀνεμίμνησκε τῇ Ἰταλίᾳ τὰς τε πνευματικὰς καὶ πολιτικὰς ἀρετὰς τοῦ μεγάλου Ἀμβροσίου Μεδιολάνων, ὅστις ὡσαύτως ἐκ τῆς ἐπισκοπικῆς αὐτοῦ καθέδρας, ἐνησχολεῖτο καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῆς Δύσεως, ἤλεγχε τὸν μέγαν Θεοδοσίον καὶ, μόνον διὰ λόγου ἐμπόδισε τὰς στρατίας τοῦ ψευδώνυμου Μαξίμου, στρατευομένης κατὰ τοῦ νομίμου Αὐτοκράτορος· ἀλλ' ὁ Ἀμβρόσιος, καθὼς καὶ ὁ μέγας Γρηγόριος, δὲν ἐθήρευον ἡγεμονικὴν ἐξουσίαν μὴ προσήκουσαν αὐτοῖς.

ἵνα δὲ γνωρίσωμεν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἱεράρχου Γρηγορίου καὶ τὸ εὐπροαίρετον τῶν πράξεων αὐτοῦ, πρέπει νὰ ἐμβατεύσωμεν ἱστορικῶς εἰς τὰς περιστάσεις ἐκείνων τῶν χρόνων. Νέος Ἐξάρχος Ἕλληνας, ὁ Ῥωμανός, τολμηρότερος τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῆ ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν τῶν Λογγοβάρδων, ἵνα πάλιν καταλάβῃ τὰς μεταξὺ 'Ραβέννης καὶ 'Ρώμης γαίαις τὰς παρ' αὐτῶν ἀρπαχθείσας, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν πεδιάδα λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ἄπασαν τὴν στρατιάν τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης· ἀλλ' ὁ Ἀγηλουῦλος, νέος ἀριμανῆς Βασιλεὺς τῶν Λογγοβάρδων, ὄρμησεν εἰς τὰ ἴχνη αὐτοῦ καὶ προσήγγισεν ἀπροσδοκῆτως εἰς τὴν ἀπροστάτευτον 'Ρώμην. Μόνος δὲ προστάτης ἔμεινεν αὐτῇ ὁ μέγας Γρηγόριος, πασῶν τῶν πολεμικῶν τε καὶ πολιτικῶν ἀρχῶν ἀθύμων καὶ ἀδρανῶν οὐσῶν, καὶ ἀνέλαβε τὴν φύλαξιν τῆς πρωτευούσης, ἐνεθάρρυνε τὸν λαόν, ἔδιδε τὰς διαταγὰς εἰς τοὺς πολεμιστάς· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἤρχισε καὶ τὰς μετὰ τῶν Λογγοβάρδων διαπραγματεύσεις, ἀλλ' ἔτυχε πλειοτέρων προσκομμάτων πρὸς τὴν εἰρήνην παρὰ τῷ ἐξάρχῳ, ἢ παρὰ τῷ Βασιλεῖ. Ὁ Ῥωμανός ἐπεθύμει νὰ παρατείνῃ τὸν πόλεμον καὶ ἐδυσαρεστήθη, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργῇ ὀλιγωρῶν αὐτοῦ· ὁμοίως, παρὰ τὴν θέλησιν αὐτοῦ, ἐγένετο ἡ ἀναπόφευκτος ἀνακωχή, καὶ ὁ Ἀγηλουῦλος ὑπεχώρησεν ἀπὸ τῆς πρωτευούσης, σωθείσης καὶ νῦν διὰ τῶν φροντίδων τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ Ἱεράρχης Γρηγόριος μὴ νομίζων στερεὰς τὰς περὶ εἰρήνης συνθήκας, ὡς γενομένας ἐπὶ χρήμασιν, ἐπροσπάθει νὰ παρασκευάσῃ τὸν Ἀρειανὸν Βασιλέα διὰ τῆς ὀρθοδόξου αὐτοῦ συζύγου Θεοδοκίνας, ὥστε νὰ μεταπέισῃ καὶ αὐτὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ὀλίγην δὲ βοήθειαν ἐλπίζων παρὰ τοῦ Ἐξάρχου, διετέλει αὐτὸς καθ' αὐτὸν διαπραγματευόμενος μετὰ τοῦ Βασιλέως, ἐξ ὀνόματος τῆς Δημοκρατίας, τουτέστι, κατὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσαν ἰδέαν ἐξ ὀνόματος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας καὶ αὐτῆς τῆς Ἀνατολικῆς

αὐτοκρατορίας, διότι τοῦτο ἦν κοινὸν ἔργον παντὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἄλλ' ὀργισθεὶς ὁ Ἐξάρχος παρέστητε τῷ Αὐτοκράτορι ἄλλως πως, τὰς εὐδιαθέτους ἐνεργείας τοῦ Γρηγορίου, καὶ ὑπέβχλεν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλικὴν ἐπίπληξιν. Ὁ δὲ Καῖσαρ σκώπτων ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ τὸν Γρηγόριον, εὐχερῶς δῆθεν ὑπὸ τῶν Λογγοβάρδων ἀπατηθέντα, ἐτόλμησε νὰ ὀνομάσῃ αὐτὸν μωρὸν (*fatuus*), καὶ ὁ Ἱεράρχης, συνχισθανθεὶς τὴν ἀξίαν αὐτοῦ προσβεβλημένην διὰ τὴν τοσοῦτο σκληρὰν καὶ ψευδῆ περὶ αὐτοῦ κρίσιν, ἀπήντησε τῷ Μαυρικίῳ· «μέχρις οὗ εἰς τοὺς λόγους μου δὲν θέλουσι νὰ δώσωσιν οὐδεμίαν πίστιν, αἱ δυνάμεις τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν αὐξάνουσι τὰ μέγιστα· ἀλλὰ λέγω τῷ ὑψηλῷ κυρίῳ μου· ἔχε τὴν κακίαν περὶ ἐμοῦ ἰδέαν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα τὴν σωτηρίαν τῆς Ἰταλίας πράγματα, νὰ μὴ συγκατανεύης νὰ ἀκροᾶσαι πάντων τῶν λεγομένων, καὶ νὰ πιστεύης μᾶλλον τὰ πράγματα παρὰ τοὺς λόγους. Λέγω ἐν βραχυλογίᾳ· καίτοι ἀνάξιος ἁμαρτωλὸς ὢν, ἀνατίθεμαι ὅμως εἰς τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ ἐρχομένου Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ μᾶλλον, ἢ εἰς τὴν κρίσιν σου» (1).

Ὁ δὲ Γρηγόριος μὴ ἀναστελλόμενος ὑπὸ τῶν ἀδίκων ἐπιπλήξεων, διετέλει ἐπαγρυπνῶν περὶ τῆς σωτηρίας οὐ μόνον τῆς Ρώμης, ἀλλὰ καὶ ἀπάσης τῆς Ἰταλίας, προφυλάττων τὰς πλησίον πόλεις ἀπὸ τῶν ἐπικειλουσῶν προσβολῶν τῶν Λογγοβάρδων, καὶ ἐξαγοράζων τοὺς παρ' αὐτῆς ἀπαχθέντας αἰχμαλώτους. Οὗτος διὰ μὲν τῆς Αὐτοκρατείας Κωνσταντίας, συζύγου τοῦ Μαυρικίου ἴσχυε παρὰ τῇ Βυζαντινῇ αὐλῇ, διὰ δὲ τῆς βασιλείσης τῶν Λογγοβάρδων Θεοδολίνδης παρὰ τοῖς βαρβάροις, καὶ ἔπεμπε τὰς ποιμενικὰς αὐτοῦ ἐπιστολάς πρὸς ἅπαντας τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἰταλίας. Ὁ Πάπας παρεκίνει τὸν Ἐπίσκοπον Ῥαβέννης, νὰ μεσολαβήσῃ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἐξάρχου, ὅπως κατὰ πείσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἀναγκαιοτάτην εἰρήνην,

(1) Epistola ad Caesarem lib. IV. 31.

ἀλλ' ἀπήντησεν ἰσχυράν ἀντενέργειαν, ὥστε ἠναγκάσθη μάλισ-
τα νὰ ἀπειλήσῃ καὶ ἀφορισμόν. Ὁ δὲ διάδοχος τοῦ Ἐξάρχου
Ῥωμανοῦ, μᾶλλον εἰρεινηκός, συνεμερίζετο τῆς γνώμης τοῦ Ἱε-
ράρχου, καὶ διὰ τῶν κοινῶν αὐτῶν προσπαθειῶν ἐγένετο ἐπὶ
τέλους εἰρήνη μεταξὺ τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν Λογγοβάρ-
δων. Ὁ βασιλεὺς ἀπῆτει, ἵνα καὶ ὁ Πάπας Γρηγόριος ὑπο-
γράψῃ τὴν συνθήκην, διότι ἐπ' αὐτὸν ἤλπιζε μᾶλλον, ἢ ἐπὶ
τὸν ἔξαρχον· ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ Ἱεράρχης ἔδειξεν ἀληθῶς τὴν
προσθήκουσαν ταπεινοφροσύνην καὶ ἀποφασιστικῶς ἀπεποιήθη
τὴν ὑπογραφὴν, λέγων, ὅτι εἶναι μόνον ἰκέτης καὶ μεσίτης.
Ὁ Γρηγόριος, καίτοι δείξας τοιαύτην ἄρνησιν, ἦν ὁμοῦς αὐτὸς
καθυπέρτερος τῆς ἐξουσίας τοῦ Ἐξάρχου, οὕτινος ἡ ἰσχὺς ἐπὶ
μᾶλλον καὶ μᾶλλον συνεστέλλετο ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐμπι-
στευθείσης αὐτῷ ἐπαρχίας· ἡ δὲ ἐξουσία τοῦ Ῥώμης Ἐπισκό-
που ἠϋξάνεν οὐ μόνον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ, ἔνθα ἐσυνείθισαν ἤδη
νὰ θερῶσιν αὐτὸν ὡς κυριάρχην, ἀλλὰ καὶ πέραν τῶν ὁρίων
τῆς Ῥώμης καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ.

Ἡ Ἀρειανικὴ αἵρεσις τῶν Λογγοβάρδων ἀκουσίως ἔστρεφεν
εἰς τὴν Ῥώμην τὰ βλέμματα πάντων τῶν πιστῶν. Ὁ δὲ Ἀρ-
χιεπίσκοπος Μεδιολάνων, οὕτινος ἡ καθέδρα ἐθεωρεῖτο ἐν Ἰτα-
λία δευτέρα μετὰ τὴν Ῥώμην, ἀναγκασθεὶς νὰ ἀπομακρυνθῇ
εἰς Γένουαν, ἐζήτηε παρὰ τοῦ Πάπα ὑπεράσπισιν κατὰ τῶν
βαρβαρικῶν παραβιάσεων. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ῥαβέννης, τρίτου
θρόνου τῆς Ἰταλίας, ὑποκείμενος ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἰσχὺν τῶν
Ἐξάρχων, ὑπεχώρει ὡσαύτως εἰς τὸ μεγαλεῖον τῶν Ῥωμαίων
Ἱεραρχῶν. Οἱ πάπαι ἠδύναντο νὰ ἐπιτηρῶσι τὰς πράξεις τῶν
τοπικῶν διοικητῶν πόλεων τινῶν, ἔχοντες ἐπιτρόπους τῶν πλου-
σίων τοῦ θρόνου κτημάτων, κειμένων ἀπανταχοῦ τῆς Ἰταλίας
καὶ τῆς Σικελίας, καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ ἀνεμιγνύοντο εἰς τὰς πο-
λιτικὰς ταραχὰς, ἃς ἀδιαφόρως ἔβλεπον ἐκ Ῥαβέννης καὶ τῆς Βα-
σιλευσύνης. Ἡ δὲ διοίκησις τῶν κτημάτων τούτων συνεκεντρώθη
εἰς τινὰς ἰδικιτέρους νομοῦς, διὸ καὶ οἱ ἐπίτροποι (curateurs), ἢ

ὑπερασπισταὶ (defenseurs) αὐτῶν, διέτριβον ἐν ταῖς ἐπαρχιακαῖς πόλεσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ ἐξελέγοντο ἐκ τῶν ὑποδικόνων, ἢ δικεπεραιωτῶν (notaires apostoliques) τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Οὗτοι δὲ ἀναφερόμενοι ἀμέσως πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον αὐτῶν, παρεῖχον αὐτῷ μεγάλην ἰσχύν εἰς ἀπάσας τὰς ἐπαρχίας τῆς νοτίου Ἰταλίας· καὶ οἱ Πάπαι ἐνεπιστεύοντο αὐτοῖς ἐνίοτε ὡς ἐπιτρόποις (vicaires) τὴν ἐπιτήρησιν τῶν τοπικῶν Ἐπισκόπων, καὶ τοι τοῦ ἔθους τούτου μὴ στηριζομένου ἐπὶ τινι ἐκκλησιαστικῶν κανόνι. Ὅμως ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐρριζοῦτο, καὶ τοῦτο ἦν ἡ πρώτη ὑποταγὴ τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας ἐντὸς ἔτι τῶν ὁρίων τῆς Ῥωμαϊκῆς ἰδίως Ἐκκλησίας, εἰς τὰ διοικητικὰ πράγματα, μὴ λογιζομένου τοῦ ἀξιώματος τῶν ὑποτασσομένων. Ἡ Ῥωμαϊκὴ λοιπὸν Ἐκκλησία ἤρχισεν ἤδη νὰ στηρίζεται καὶ ἐπ' ἄλλης βάσεως παρὰ τὴν πνευματικὴν.

Ὁ Γρηγόριος ἐπροσπάθει πλέον πάντων τῶν προκατόχων αὐτοῦ, νὰ ρυθμίσῃ τὴν διοίκησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, καὶ συνέστησε διὰ τοῦτο ἐν Ῥώμῃ ἰδιαίτερον σύλλογον ἐξ ἑπτὰ μελῶν τοῦ κλήρου. Ἐνήργει δὲ ὡς φρόνιμος ἐπιστάτης οἴκου, φροντίζων οὐχὶ περὶ τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ περὶ τῆς τάξεως, καὶ ἐὰν οἱ ὑπερασπισταὶ ἐμεσίτευον τρόπον τινὰ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ, ἐγένετο τοῦτο μόνον ἕνεκα τῶν δυσχερῶν περιστάσεων τοῦ χρόνου, ὅτε, ὑπὸ τὴν φρίκην ἀκαταπαύστων ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, ἕκαστος ἐζήτει βοήθειαν, ἐνθα μόνον ἡδύνατο τυχεῖν αὐτῆς· τὸ δὲ πρὸς τὸν Γρηγόριον κοινὸν πάντων σέβας ἦν ἡ καλλιωτέρα προστασία. Περίεργος δέ τις ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς τὸν Πέτρον(1), διευθυντὴν τῶν ἐν Σικελίᾳ κληρονομιῶν (patrimoines), δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα τῆς τε προσοχῆς μεθ' ἧς εἰσέδυσεν εἰς ὅλας τὰς λεπτομερείας τῆς διοικήσεως, καὶ τῶν πατρικῶν αὐτοῦ φροντίδων περὶ τῶν ἀποίκων, τῶν ἀνηκόντων τῷ Ῥωμαϊκῷ θρόνῳ. Ἡ ἐπιστολὴ τῶν

(1) Epistola ad Patrum lib. 1. 42. 70.

παντοίων χρηματικῶν φόρων ἀποτελεῖ τὴν πραγματείαν τῆς ἐπιστολῆς. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Σικελία ἐχορήγει τῇ Ῥώμῃ τὰ σιτηρὰ, ὁ Γρηγόριος διέταξεν, ἵνα οἱ συνωνηταὶ πωλῶσι, καὶ ἀφθονίας σιτηρῶν οὔσης, κατὰ τὴν νομιζομένην ἐμπορικὴν τιμὴν, καὶ τὸ μέτρον νὰ μὴ ὑπερβαίνει τὸ προσδιορισθὲν ἐν ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἀποθήκαις, καὶ μὴ γείνη ἡ ἐλαχίστη κατὰ χρῆσιν παρὰ τῶν ἐπιτετραμμένων ὑποδιακόνων.

Πανταχοῦ λοιπὸν φαίνεται εὐεργετικὸς κύριος πλουσίων κτημάτων, ἔκπαλαι ἀφιερωθέντων πρὸς διατήρησιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οὐχὶ ὁ ἡγεμονεύων κυβερνήτης τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας ἐν τοσοῦτῳ δὲ ἡ εὐεργετικὴ αὐτοῦ ἰσχὺς ἐπεξετείνετο καὶ εἰς τοὺς πολιτικοὺς διοικητὰς τοῦ νοτίου μέρους τῆς Ἰταλίας, βασιζομένη ἐπὶ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, τῶν δωρηθέντων τοῖς Ἐπισκόποις ὑπὸ τῶν νόμων τοῦ Ἰουστινιανοῦ (Novella 122). Εἰ καὶ ἡ ἐπιτήρησις αὕτη ἦν μᾶλλον ἠθικὴ ἢ διοικητικὴ, ἡδύνατο ὅμως νὰ αὐξήσῃ αὐτὴν, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ πάντων τῶν συναισθανομένων τὰς ἀγαθὰς πράξεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, καὶ ἰδίως αὐτοῦ τοῦ Γρηγορίου. Ἀφόβως δ' ἔγραψε περὶ τῶν καταχρήσεων τῶν τοπικῶν διοικητῶν, τῆς τε Σικελίας καὶ τῆς Σαρδινίας, κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν εὐνοοῦσαν αὐτὸν Αὐτοκράτειραν, ὅπως, ὡς ἔλεγε, μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ εὐθύνη διὰ τὰς γινομένας ἀταξίας, εἰ ἐσιώπα' τοσοῦτον ὑψηλῶς ἐνόει οὗτος τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἀξίαν. Πρὸς δὲ τὸν Ἐξάρχον τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὸν Ἀνθύπατον (Proconsul) τῆς Ἰταλίας ἐν Νεαπόλει, ἔγραφεν ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ Γρηγόριος ἐλεγκτικὰς ἐπιστολάς, διὰ τὴν παράνομον αὐτῶν διαγωγὴν, ἀλλὰ καὶ ἐνεθάρρυνε διὰ τῶν ἐπαινετικῶν ἐπιστολῶν ἕτερον τῆς Ἀφρικῆς Ἐξάρχον, τὸν Γεννάδιον, καὶ τὸν στρατάρχην τῆς Ἰστρίας, δίδων αὐτοῖς ποιμενικὰς συμβουλάς, ἃς πάντες τὰ μέγιστα ἐτίμων διὰ τὸν βαθύτατον πρὸς τὸν ἱεράρχην σεβασμὸν. Σπανίως δὲ ἀξιωματικοί, πολιτικοί τε καὶ στρατιωτικοί, ἀπήρχοντο εἰς τὸν τόπον τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν, μὴ ἔχοντες παρ' αὐτοῦ συστατικὰς ἐπιστολάς.

ἰθὺς δὲ ἠγάπη νὰ προμηθεύῃ ταῦτας εἰς τοὺς ἰκέτας, περὶ ὧν πατρικῶς ἐφρόντιζεν. Ὁ Πάππς ἐπροσπάθει νὰ περιάπτῃ καὶ τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῷ Ἐπισκόποις, ἧς καὶ αὐτὸς ἀπῆλαυνεν ἠλικῆς ἰσχύος, ὅπως γίνωνται προστάται τοῦ ποιμνίου αὐτῶν· διὰ καὶ αὐστηρῶς ἐπιτήρει αὐτὸς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν (1), ἔλεγε δὲ «ζῶμεν ἐν τοιούτῳ χρόνῳ, καθ' ὃν ὁ Ἐπίσκοπος ἀρεῖται νὰ φροντίζῃ οὐ μόνον περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς προφυλάξεως τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ.»

Ἡ ἐσωτερικὴ δὲ δραστοσίνη τοῦ μεγάλου Γρηγορίου δὲν ἐκώλυεν αὐτὸν τῆς ἐξωτερικῆς, κατὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς καὶ διπλωματικὰς πρὸς ἄλλας βασιλείας συναφείας, καὶ μὴ δεχόμενος αὐτὸς τὴν προσηγορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ, ὡς ἀνοίκειον τῷ Ἐπισκόπῳ ἐφρόντιζεν ὁμοίως μετὰ ζήλου περὶ τῆς ὀλοκλήρου οἰκουμένης, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Ἐπροσπάθει δὲ νὰ ὑποθάλη τὰς πρώτας συναφείας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου πρὸς τοὺς Βασιλεῖς τῶν Φράγκων, καὶ τοῦτο μαρτυροῦσι πολυάριθμοι ἐπιστολαὶ αὐτοῦ πρὸς τε τοὺς εἰρημένους καὶ πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Γαλλίας, οἵτινες ἐσυνείθιζον ἡδὴ νὰ προστρέχωσιν εἰς τὴν Ῥώμην. Καὶ οἱ Βασιλεῖς τῶν Λογγοβάρδων, Ἰσπανῶν, Γότθων καὶ Ἀγγλοσαξόνων, δὲν ἔμενον ἔξω τοῦ ἐκτεταμένου κύκλου τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ· ἔπεμπε δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀποστόλους, ἵνα διεγείρωσιν ἐκεῖ τὸν ἀπεσβεσμένον Χριστιανισμόν. Πρὸς δὲ τὴν Ἀνατολὴν διέκειτο φιλικῶς· καὶ ἀντεπιστέλλον πᾶσι τοῖς πατριάρχεις, δὲν ἐψύχρανε τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην πρὸς τὸν τῆς Βασιλευούσης, Ἰωάννην τὸν Νηστευτὴν, εἰ καὶ ἤλεγχεν αὐτὸν διὰ τὴν προσηγορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ, προσπαθὼν νὰ πείσῃ, ὅτι διὰ τοιαύτης μεγαλύνσεως ταπεινωθήσεται ἡ ἀξία πάντων τῶν Ἐπισκόπων, καὶ ὅτι ἐὰν εἰς τῶν ὀνομαζομένων Οἰκουμενικῶν, κλονισθῇ εἰς τὴν πίστιν,

(1) Epistola lib. VIII 40.

τότε οὐδεμία πλέον σταθερὰ βάσις εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν. Ὁ Γρηγόριος ὁμῶς, ἐκτείνων τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου καὶ ἐπικυρῶν αὐτῷ τὸ νόμιμον ἐν τῇ Ἀνατολῇ πρωτεῖον, ἐπροσπάθει νὰ ἀποφεύγῃ πᾶσαν περιττὴν οἰκαιοποίησιν, ἥτις ἠδύνατο νὰ προσβάλλῃ τὴν Βασιλεύουσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σύμπνοϊαν, καὶ τούτου ἕνεκεν προὔτιμησε νὰ ἀνομάσῃ ἑαυτὸν δούλον τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ (1), καθ' ὅλην τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ταύτης. Ὅτε δὲ ὁ Εὐλόγιος Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ, μετεχειρίσθη τὴν φράσιν τὴν δε «ὡς ὑμεῖς διατάξατε» ὁ Γρηγόριος ἀπεκρίθη λέγων, ὅτι τὴν λέξιν «διατάξατε» παρακαλῶ νὰ ἀποστήσῃς εἰς τὸ ἐξῆς ἀπὸ τῶν ἀκοῶν μου, διότι γινώσκω οἷος εἶσαι καὶ οἷος εἰμί· κατὰ μὲν τὸ ἀξίωμα εἶσαι ἀδελφός μου, κατὰ δὲ τὸν βίον πατὴρ· καὶ λοιπὸν δὲν δύναμαι νὰ διαδάττω ὑμᾶς, ἀλλὰ ἐπροσπάθουν μόνον νὰ δεῖξω ὑμῖν ὅ,τι ἐφαίνετό μοι ὠφέλιμον (2).

Τὸ παράδειγμα τῆς μετριότητος τοῦ Γρηγορίου ἀρκούντως μαρτυρεῖ, ὅτι καίτοι ἐνζήλως φροντίζων περὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, δὲν ἐνόμιζεν ὅτι ἔσται τις τῶν διαδόχων αὐτοῦ, καλούμενος μὲν ὡσαύτως Γρηγόριος, ἀλλὰ τοσοῦτον φιλόδοξος, ὥστε νὰ μὴ μετέχη παντάπασι τῆς ἑαυτοῦ πνευματικῆς δραστοσύνης. Ἐν τοσοῦτῳ, καθὼς λέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς βίβλου τῆς ἐπιγραφομένης «αἱ τύχαι τῆς Ἰταλίας», ἦν ὁ μόνος οἰκοδόμος, ὅστις ἐθεμελίονε τὸν ναὸν, μὴ ὑποπτεύων, ὅτι μετὰ χρόνον τινα οἱ ἀπόγονοι μεταβαλοῦσι τὸ ἱερόν κτίριον εἰς ἄλλην χρῆσιν. Εἰ καὶ πᾶν, ὅ,τι κατὰ τὸ δίκαιον ἀνήκε τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Ἐξάρχου, περιήρχετο διὰ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον, ὁμῶς ἡ νέα αὕτη ἐξουσία ἐκ τοῦ ροῦ τῶν πραγμάτων συνέστη, ὡς γ' εἶπειν, ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς ἐξουχίας, ἀνυψωθείσα ὑπὸ τῆς ἀγαθῆς δραστη-

(1) Epistola lib. IV. 32.

(2) Epistola lib. VII. 30.

ριότητος τοῦ μεγαλοφυοῦς ἀνδρός· καὶ μέχρις οὗτο ὁ Γρηγόριος ἔζη, ἐφαίνοντο μόνον οἱ καλοὶ αὐτῆς καρποί. Καὶ δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ ὀρισθῶσιν ἐν τάχει αἱ νέαι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου ἱπρὸς τὴν αὐτοκρατορίαν συναρμογαί· δὲν ἠδύνατο ὁμοῦ καὶ αὐτὴ διὰ τῶν Ἐξάρχων νὰ παραιτηθῆ τῶν νομίμων αὐτῆς δικαιωμάτων ἐπὶ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας. Αὐτὸς ὁ Γρηγόριος, μετριόφρων ὢν, ἀπέφευγε πάσας τὰς ἔριδας πρὸς τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν· εἰς τοσοῦτον δὲ, συνησθάνετο τὸ καθῆκον τῆς πολιτικῆς ὑποταγῆς, ἐρεῖδομένης ἐπὶ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, «ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου» (Ἰωάν. ΙΗ, 36), ὥστε, ὅτε ὁ τρχχὺς τύραννος Φωκᾶς κατέλαβε τὴν αὐτοκρατορίαν, ὁ Γρηγόριος ὑπετάχθη αὐτῷ ἄνευ ἀντιλογίας, διότι δὲν ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἔχοντα δικαίωμα νὰ διαθέτῃ τοὺς θρόνους καὶ νὰ ἀπολύῃ τοὺς ξένους ὑπηκόους τοῦ ὄρκου, ὡς τοῦτο ἐπεχειρίσθησαν οἱ φιλόδοξοι αὐτοῦ διάδοχοι, γενόμενοι αὐτοὶ ἀνεξάρτητοι ἡγεμόνες. Εἰ ὁμοῦ πάντες οἱ Πάπαι ἠκολούθουν τῷ παραδείγματι τοῦ μεγάλου Γρηγορίου, ἠδύνατο νὰ τηρήσωσι τὴν ἰσχὺν τῆς ἀρχετύπου καθέδρας ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ δὲν προὔξενον τοσοῦτον λυπηρὰν διάρρηξιν ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ.

Γ'.

Ἡ Ῥώμη ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῶν Ἀρατολικῶν Αὐτοκρατόρων, τῆς δυναστείας τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ Ἰσαύρου, μέχρι τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Β'.

Ἡ δραστοσύνη τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου ὥρισε τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἰταλίας πλέον, ἢ ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα. Κατὰ τὸν αὐτὸν δε χρόνον κατ' εὐτυχίαν τῆς Ῥώμης ἀνεστάλη καὶ ἡ πρὸς κατακτήσεις ὁρμὴ τῶν Λογγοβάρδων, ἧτις ἦν τοσοῦτο κινδυνώ-

δης κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ μεγάλου Ἱεράρχου. Αἱ ἐσωτερικαὶ δὲ ἔριδες, αἱ συνεχεῖς ἀλλαγαὶ καὶ φόνοι τῶν Βασιλέων κατέστησαν ἐπὶ τινε χρόνον τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν καὶ τὴν ἐξουσίαν ἐν ἀσφαλείᾳ ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν· καὶ τούτου ἕνεκα ἠδύναντο νὰ συνάπτωνται πρὸς τὴν Βασιλεύουσαν μᾶλλον ἀκωλύτως. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀνατολικὴ αὐτοκρατορία διοικουμένη καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἡρακλείου δὲν παρίστα παρηγορητικὴν σκηνὴν, διὰ τὰς ἐσωτερικὰς ταρχὰς, καὶ ὤφειλεν ἀεννάως νὰ ἀποδιώκῃ τὴν ἐκ τοῦ νότου ἀναφερομένην δύναμιν τοῦ Καλιφάτου τῶν Ἀράβων, ἐκ δὲ τῆς ἄρκτου τὴν εἰσβολὴν τῶν βαρβάρων λαῶν. Ὅμως οἱ Ῥωμαῖοι Ἐπίσκοποι, καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦτον, ὀδηγηθέντες ὑπὸ τοῦ παραδείγματος τοῦ μεγάλου Γρηγορίου, ἐξηρτῶντο ἐντελῶς ἀπὸ τῶν Αὐτοκρατόρων, καίτοι ὑπαρχουσῶν ἐνίοτε διαφοριῶν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ δόγματα, καὶ ἐκ τῆς Βασιλευσύσης ἐλάμβανον τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν ἐπὶ τὴν καθέδραν.

Ὁ δὲ τύπος τῆς πίστεως, ἐκδοθεὶς παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίου ἐγγόνου τοῦ Ἡρακλείου, εὐάρεστος εἰς τοὺς Μονοθελήτας, διήγειρε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταραχὴν ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ τῇ Ἰταλίᾳ. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ ὁμολογητὴς, ἕλλην τὸ γένος, καὶ ὁ ἅγιος Πάπας Μαρτῖνος, ὁ μόλις ἀναβιβάσθεις εἰς τὴν καθέδραν (1), προθυμώτατα ἤλεγξαν τὴν παρὰ τοὺς κανόνας ταύτην ἐκθεσιν τῆς πίστεως καὶ διὰ ταῦτο ἀμφότεροι ἔπαθον. Συνεκαλέσθη δὲ ἡ Τοπικὴ Σύνοδος ὑπὸ τοῦ Πάπα εἰς Ῥώμην κατὰ τὸ 643 ἔτος, καὶ ἡ αἵρεσις κατεκρίθη ὑπὸ πάντων τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἰταλίας. Καὶ εἰς μάτην ὁ Ἐξάρχος Ὀλύμπιος ἐπροσπάθει νὰ ἐμποδίσῃ τὰς ἐνεργείας τῆς Λατερανείου ἀποφάσεως· ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν κοινὴν γνώμην καὶ μάλιστα νὰ προσεγγίσῃ τὸν Πάπην, ἐναντίον τῶν ἐκ τῆς Βασιλευσύσης δοθεισῶν αὐτῷ παραγγελιῶν. Ὁ δὲ νέος Ἐξάρχος

(1) Anastasius in vitam Martinis.

Θεόδωρος ἀπεστάλη πληρεξούσιος εἰς Ῥώμην. Ὁ Πάππας ἀνέμενεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὸν Ῥωμαῖον μεγιστᾶνα, ὅστις ἐφοβείτο τὸν λαὸν καὶ μόλις νύκτωρ συνέλαβεν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ναοῦ τὸν ἱεράρχην. Ὁ ἅγιος Μαρτῖνος ἀπήχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐντεῦθεν δὲ ἐξωρίσθη εἰς Ταυρίδα, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσεν. Οἱ δὲ διάδοχοι τοῦ ἁγίου Μαρτίνου δὲν ἐνήργουν τοσοῦτον ἐνζήλως κατὰ τῶν Μονοθελητῶν καὶ ἐπροσπάθουν νὰ ἔχωσι φιλικῶς πρὸς τὴν Βασιλεύουσαν, ἔνθα ἀνήγγελλον δι' ἐπιστολῶν τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν (1),

Αἱ δὲ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίου πράξεις ἐψύχρανον τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ· ἐλθὼν δὲ αὐτὸς εἰς τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσαν, διανοούμενος νὰ μείνῃ ἐν αὐτῇ, διήρπασε μόνον τοὺς θησαυροὺς αὐτῆς. Ὁ Πάππας Βιταλιανὸς προϋπήντησεν αὐτῷ μετὰ πικρῶν τῶν τιμῶν μίλια τινα πρὸ τῆς πόλεως, καὶ ἐξ ὅλων τῶν νεῶν ἐξήρχοντο πρὸς αὐτὸν μετὰ λαμπάδων καὶ θυμιάματος· ἀλλὰ ὀλίγον διατρίψας κατέλιπε μόνον λυπηρὰν ἀνάμνησιν τῆς πλεονεξίας αὐτοῦ· ταχεῖα τελευτῆ ἐπῆλθεν εἰς τὸν Κωνσταντιῶν ἐν Σικελίᾳ. Καὶ ὅμως ὁ Ῥαβέννης Ἀρχιεπίσκοπος Μαρῦρος, ὡρελήθη ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Αὐτοκράτορος, ἵνα πρὸς καιρὸν ἀπαλλαγῇ τῆς ἐξουσίας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, εἰς ὃν ἐκουσίως ὑπέκυβαν οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ (2). Ὁ Πάππας καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος παρέδωκαν ἀλλήλους εἰς ἀφορισμόν· ὁ Βιταλιανὸς παρεπονήθη πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, ὁ δὲ Μαρῦρος ἠκολούθησε τὸ πρᾶξιμα αὐτοῦ καὶ, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Ἐξάρχου, ἔφθασεν εἰς τὸ ποθοῦμενον. Ὁ Κωνσταντιῶς διὰ γράμματος ἐκ Συρακουσῶν οὐ μόνον ἀνεγνώρισεν τὰ πρόηεν προνόμια τῆς ἐν Ῥαβέννῃ Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἐναργεστέρων ἐκφράσεων, ἐπεκύρωσε τὸ αὐθύπαρ-

(1) Anastasius in vitam Vitaliani.

(2) Rerum Italicorum scriptores, privilegii Constantii ad Mavrum II. 14. 6.

κτον αὐτῆς, ταῦτ' ἔστι πλήρη ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, τῶν Ἀρχιεπισκόπων αὐτῆς ἐχόντων δικαίωμα νὰ λαμβάνωσι τὴν ἐπικύρωσιν τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν κατ' εὐθείαν παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος. Δὲν δεικνύει ἄρά γε τοῦτο, ἐπὶ ποίων βάσεων πολιτικῶν ἐθεμελιώθησαν αἱ ἀπαιτήσεις τῆς Ῥώμης; διότι καὶ αὐτὴ ἡ προσηγορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ, καθ' οὗ τοσοῦτον ὠπλίσθη ὁ μέγας Γρηγόριος, ἐζητήθη, εὐθὺς μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ διαδόχου, Πάπα Βονηφατίου, παρὰ τοῦ τυράννου Φωκᾶ (1), τοῦ θηρεύοντος τὴν εὐνοίαν τῶν Ῥωμαίων. Μετ' ὀλίγον ὅμως, μετὰ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Μαῦρον, ἡ Ῥαβέννη ὑπέκυψε πάλιν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου υἱοῦ τοῦ Κωνσταντίου, ἡ ἕκτη οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνήνωσε πάλιν διὰ τῆς ὀρθοδοξίας τὴν Δύσιν μετὰ τῆς Ἀνατολῆς. Κατὰ πρόσκλησιν δὲ τοῦ Καίσαρος ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν οἱ Πρέσβεις τοῦ Πάπα Ἀγάθωνος ὅστις ταπεινῶς ἐζήτησε συγγνώμην, ὅτι ἔνεκα τῶν δυσκόλων περιστάσεων, ἀδύνατον νὰ εὐρεθῶσιν ἄνδρες πεπαιδευμένοι εἰς τὴν Δύσιν. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, πρὸς ἐνδειξιν τῆς εὐμενείας αὐτοῦ πρὸς τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον, συνεχώρησεν, ὅπως εἰς τὸ ἐξῆς οἱ Ἐπίσκοποι χειροτονωῦνται ἄνευ βραδύτητος καὶ ἄνευ ἀποτίσεως τῶν ἐπὶ τούτῳ ὀρισθέντων χρημάτων (2) ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου, Ἰουστινιανὸς ὁ δεῦτερος, ἠκύρωσε τὸ προνόμιον τοῦτο. Ἠγέρθησαν ἐκ νέου διαφωνίαι μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ῥώμης, ὅτε ὁ Πάπας Σέργιος δὲν ἠθέλησε νὰ ὑπογράψῃ τοὺς συμπληρωτικοὺς κανόνας τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου, συγκαλεσθείσης ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ἐπειδὴ κατεκρίνοντο παρ' αὐτῶν τινὰ Ῥωμαϊκὰ ἔθιμα, ὡς λόγου χάριν ἡ ἀγαμία τοῦ κλήρου καὶ

(1) Paul. Diac. de gestis Longobard. L. IV, cap. XXXIII.

(2) Anastasius in vitam Benedicti.

ἡ νικητρία τοῦ σαββάτου. Ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ, ἵνα νικήσῃ τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Ῥώμης Ἐπισκόπου, ἔστειλε νὰ σύλλάβῃ δύο τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ συμβούλων, ἤθελεν ἐπομένως νὰ πράξῃ τὸ αὐτὸ καὶ πρὸς τὸν Σέργιον, ἀλλὰ αἴφνης ὠπλίσθησαν ὑπὲρ τοῦ Πάπα ἡ Ῥώμη καὶ ἡ Ῥαβέννη, καὶ ἡ ἔθνοφυλακὴ τῆς Πενταπόλεως προσῆλθε πρὸς τὰ τείχη τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης. Θορυβηθεὶς δὲ ὁ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος ἀποσταλεὶς μεγιστάν, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ σωτηρίαν εἰς τοὺς ἐπισκοπικοὺς θαλάμους· καὶ νυκτὸς ἐξεβλήθη ἀτίμως ἐκ τῆς πόλεως· ἡ ταχεῖα πτώσις τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἀφῆκεν ἀτιμώρητον τὴν αὐθάδη ταύτην διαγωγὴν.

Ὁ Πάππς Ἰωάννης ὁ Ζ' ἐκλεχθεὶς ἀντὶ τοῦ Σεργίου, ὤφειλεν ἐν τῷ ἐχυτοῦ μέρει νὰ ὑπερασπίσῃ ἕτερον Ἐξάρχον Θεόφιλον ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτοφυλακῆς, τοῦτ' ἔστι τοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς πόλεως, ὅστις ἐγένετο ἰσχυρὸς καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν καὶ καθίστα αὐτὴν σχεδὸν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας, στερεόνων ἐν Ῥώμῃ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐπισκόπων αὐτῆς. Καὶ τοῦτο ἴσως ἐγένετο αἰτία, ὅτι διὰ τὴν συστολὴν τῆς ἰσχύος αὐτῶν οἱ Αὐτοκράτορες καὶ οἱ Ἐξάρχοι ἐπροσπάθουν νὰ ἐγκυθιδρύωσιν ἐπὶ τῆς καθέδρας, οὐχὶ γνησίου, Ῥωμαίου, ἀλλὰ Ἕλληνας μάλιστα δὲ καὶ Συρίους. Καὶ τοιοῦτοι ἦταν οἱ διάδοχοι τοῦ Σεργίου, δύο Ἰωάνναι, Συσίνιος καὶ Κωνσταντῖνος. Ὁ τελευταῖος οὗτος, μετὰ τὴν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπιστροφήν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, προσεκλήθη παρ' αὐτοῦ εἰς τὴν Βασιλεύουσαν καὶ ἔτυχεν ἐκεῖ λαμπροτάτης ὑποδοχῆς. Ἄγνωστος εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ὀδοιπορίας αὐτοῦ, ἀλλ' ἴσως ἐγένετο αὕτη ἐν μέρει πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν ἐν Τρούλλῳ κανόνων, οἵτινες ἐστάλησαν ἵνα ἐξετασθῶσιν ὑπὸ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐβδόμου καὶ ἀνταπεστάλησαν πάλιν παρ' αὐτοῦ, μὴ συζητηθέντες μὲν, ἀλλὰ σιγῇ ἐπιδοκιμασθέντες. Ἰσως ὁ Ἰουστινιανὸς, διὰ τῆς θωπευτικῆς ὑποδοχῆς τοῦ Ἐπισκόπου, ἤθελε νὰ ἀναρτήσῃται

τὰς καρδίας τῶν Ῥωμαίων, ἔδειξεν ὅμως εἰς αὐτοὺς καὶ παρὰδειγμα αὐστηρότητος, ἐπειδὴ ὁ Πατριάρχης Ἰωάννης, ὁ ἐν-
 τυχὼν τῷ Πάπᾳ εἰς τὴν Βασιλεύουσαν ὀδεύοντι, ἐθανάτωσεν
 ἐν Ῥώμῃ, κατὰ θέλησιν τοῦ Αὐτοκράτορος, τινὰς κοσμικοὺς
 καὶ κληρικοὺς.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἦν ὁ τελευταῖος τῶν Ἐπισκόπων Ῥώμης,
 τῶν ἐπισκεφθέντων τὴν Κωνσταντινούπολιν, διότι μετὰ τὴν
 τελευταίην αὐτοῦ διηγήρθη ἀσυμφωνία μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν
 πρωτεουσῶν, ἔνεκα τῆς εἰκονομαχίας τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς
 νέης τοῦ Ἰσχυροῦ δυναστείας· ἀρχηγὸς δὲ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ
 κλήρου ἐγένετο ὁ γνήσιος Ῥωμαῖος, Γρηγόριος ὁ Β΄. οἱ δὲ
 Λογγοβάρδοι ἠϋξήθησαν πάλιν εἰς δύναμιν διὰ τοῦ γενναίου
 Βασιλέως αὐτῶν Λουίτπράνδου, ζηλωτοῦ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπει-
 δὴ ἐπὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ μεγάλου ὀλίγον κατ' ὀλίγον προσ-
 ἤλθον εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν οἱ ἐπικρατήσαντες τῆς Ἰταλίας.
 Καὶ ὁ Λουίτπράνδος ἦν εἰλικρινὴς θιασώτης τοῦ Ἐπισκόπου
 Ῥώμης, ὅστις ὅμως δὲν ἐνεπιστεύετο ὀλοσχερῶς εἰς τὸν ἰσχυ-
 ρὸν σύμμαχον, ἐμπείρω· ἔχων τῆς πολιτικῆς. Οὗτος δὲ ὁ
 Γρηγόριος εἶχε νοῦν μᾶλλον κοσμικὸν ἢ πνευματικὸν, καὶ ἔθη-
 κε στερεὰν βᾶσιν εἰς τὸ ἐπίγειον μεγχεῖον τῆς Ῥώμης,
 γενόμενος τὸ ἐλατήριον πάντων τῶν σπουδαίων ζητημάτων
 τῆς Ἰταλίας. Τὸ βλέμμα δ' αὐτοῦ ἐξετείνετο καὶ πέραν τῶν
 ὀρίων τῆς Λογγοβαρδικῆς χώρας· ὡς ὁ μέγας Γρηγόριος, ὁ
 πέμψας Ἱεροκέρυκας εἰς Ἀγγλίαν, καὶ οὗτος ὠφελήθη ἐκ τῆς
 ἐν Γερμανίᾳ διδαχῆς τοῦ Σάξωνος μοναχοῦ Βονηφατίου, ἵνα
 στερεώσῃ ἐκεῖ τὴν πρώτην ἐπισκοπικὴν καθέδραν, ὑπὸ τὴν
 Ῥωμαϊκὴν ἰσχύον, καὶ τούτου ἔνεκα ἔτυχε μεγίστης οἰκειότη-
 τος πρὸς τὴν τότε ἀναφαινομένην ἔξοχον γενεάν τῶν Καρλουί-
 γγων Αὐλαρχῶν (*maires du palais*) τῆς πιπτούσης δυνα-
 στείας τῶν Φράγκων Βασιλέων.

Ἀρκούντως παράδοξον εἶναι, ὅτι ἡ πρώτη πράξις Γρηγο-
 ρίου τοῦ Β΄, ἅμᾳ ἀναθάντος εἰς τὴν πνευματικὴν καθέδραν,

ἦν ἡ ἀνοικοδόμησις τῶν τειχῶν τῆς Ῥώμης, καίτοι παντελοῦς εἰρήνης ὑπαρχούσης πρὸς τοὺς Λογγοβάρδους· ἀλλ' ὁ προνοητικὸς Πάπας ὑπόπτευε κίνδυνον μᾶλλον ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐκ τῶν Ἰταλῶν γειτόνων. Καὶ τῷ ὄντι ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἀνεφύη ἡ καταιγίς. Ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ Λέων ὁ Ἰσαυρος, μετὰ τὴν δεκάστῃ σοφὴν στρατιωτικὴν διοίκησιν, ἀποκρούσας ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ τὰ παμπληθῆ σμήνη τῶν Ἀράβων, ἠθέλησε νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὧν τὸν σεβασμὸν εὕρισκεν ἀνάρμοστον, ἀλλοκότως πως κρίνων περὶ τοῦ ἀρχίου τούτου ἐκκλησιαστικοῦ ἐθίμου. Ἡ δὲ ἐσωτερικὴ εἰρήνη τῆς αὐτοκρατορίας ἐταράχθη διὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων, καίπερ τὸ πρῶτον γραφέντος δι' ἀρκούντως σεμνῶν ἐκφράσεων. Ὁ ἅγιος Γερμανὸς, ἐννενηκοντούτης Πατριάρχης τῆς Βασιλευούσης, ἐπροσπάθει νὰ καταπέσῃ τὸν ἄφρονα Λέοντα καὶ δι' ἠπίων λόγων κατεπράυνε τὰς πρώτας αὐτοῦ ἐνεργείας. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς ὕψωσεν ἐν Παλαιστίνῃ τὴν εὐφραδῆ αὐτοῦ φωνὴν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὅτε ἤρχισαν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ βασιλικοῦ διατάγματος. Θερωμῶς δὲ ὑπερασπίσθη αὐτὰς ἐκ Ῥώμης ὁ Πάπας Γρηγόριος, καὶ μετὰ μείζονος παρρησίας, ἢ οἱ Ἰεράρχαι τῆς Ἀνατολῆς, ἀνέλαβεν ἐγγράφως τὴν μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος συζήτησιν. Καὶ ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὰς Βυζαντικὰς χρονογραφίας (1), τὸ πρᾶγμα περιεπλήχθη εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ὁ Γρηγόριος ὑπερβὰς τὰ ὄρια τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, ἐκώλυσεν αἴφνης τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ ἠθέλησε νὰ ἀντενεργήσῃ κατὰ τοῦ Πάπα, διὰ τοῦ Ἐξάρχου, ἀλλ' ἅμα οἱ πολῖται ὑπόπτευσαν τὸν ὑπερκεῖμενον κίνδυνον, ἐξηγριώθησαν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Πάπα καὶ τινὰς μὲν ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ ἐξώρισαν. Ἀλλ' ὁ Νέος Ἐξάρχος Παῦλος, συλλέξας στρα-

(1) Τὰ χρονικά τοῦ Θεοφάνου 717.

τόν τινα, ἐξῆλθεν ἐκ 'Ραβέννης κατὰ τῆς 'Ρώμης, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀνεφάνησαν αἴφνης ἀπροσδόκητοι σύμμαχοι, οἱ νότιοι Λογγοβάρδοι καὶ ὁ Ἐξάρχος ὑπεχώρησε. Καὶ τότε πρῶτον οἱ 'Ρωμαῖοι, συμμαχοῦντες πρὸς τοὺς Λογγοβάρδους ἀντέστησαν κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας· τοσοῦτο μετεβλήθησαν τὰ πράγματα.

Ἡ στάσις τοῦ λαοῦ ἐξεφλέχθη καὶ ἐν τῇ Βασιλευούσῃ ὅτε ἤρχισαν νὰ ἀφαιρῶσι τὰς θαυματουργοὺς εἰκόνας ἐκ τῶν καθιερωμένων εἰς αὐτὰς θέσεων, ἀλλ' ἐνταῦθα δὲν συμμετείχεν ὁ κληρὸς· ἔπασχε δὲ μόνον καὶ ἀνεδείκνυεν ὁμολογητὰς καὶ μάρτυρας, καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν πληροῦσι τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρονογραφίαις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀλλὰ δὲν ἐξοπλίζοντο ὡς ἐν τῇ Δύσει. Ὁ γέρον Πατριάρχης Γερμανός, ἔτι μᾶλλον ζηλωτὴς ἢ ὁ Γρηγόριος, διότι καὶ αὐτὸς ἔπαθε διὰ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ἀπεβλήθη ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου, μὴ θέλων νὰ ὁμογνωμονήσῃ τῷ Καίσαρι. Καὶ τὸ φρόνημα τῆς τε Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐναργῶς ἐξεφάνη ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ἀναστάσιος δὲ ὁ βιογράφος τῶν Παπῶν, λέγει περὶ τοῦ Γρηγορίου (1) ὅτι εὐθὺς μετὰ τὸν βίαιον τρόπον τοῦ Αὐτοκράτορος, ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ ὡς κατὰ ἐχθροῦ, αὐτὸν μὲν διὰ τὴν αἵρεσιν ἐλέγχων, πάντας δὲ τοὺς Χριστιανοὺς δι' ἐγκυκλίων ἐπιστολῶν ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἀσεβείας ἀποτρέπων. Ὁ δὲ Ἕλλην ἱστοριογράφος, Θεοφάνης γράφει εἰς τὰ χρονικὰ αὐτοῦ, τοῦ 721 ἔτους, ὅτι ὁ Πάπας Γρηγόριος ἔλυσε ἐντελῶς πάσας τὰς δυτικὰς χώρας τῆς ὑποταγῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ τοῦτο ἐμφαίνει μᾶλλον τὸν δεσποτικὸν χαρακτῆρα Γρηγορίου τοῦ ἐβδόμου, τοῦ Ἰλδεβράντου, ἢ μετριοφροσύνην τοῦ ἁγίου καὶ μεγάλου Πάπα Γρηγορίου, ὅστις καὶ αὐτῷ τῷ τυράννῳ Φωκῆ ὑπετάχθη. Ἐξοπλισμοὶ δὲ τῶν πόλεων παρεῖχον τῷ Ἐπι-

(1) Anastatius ni vitam gregorii II.

σκόπου Ῥώμης τὸν τρόπον τοῦ οὕτως ἐνεργεῖν ἀλλὰ συμφωνεῖ ἄραγε τοῦτο πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρεσβυτέρου Ἐπισκόπου, διαδόχου τῶν Ἀποστόλων.

Αἰφνης δὲ καθ' ὅλας τὰς πόλεις, δημοθυμαδὸν τοῦ λαοῦ ἐξαναστάντος, καθηρέθησαν πάντες οἱ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος ταχθέντες τοπικοὶ διοικηταί, πολιτικοί τε καὶ στρατιωτικοί, καὶ νέοι ἀντ' αὐτῶν ἐξελέχθησαν. Καὶ ὁ ἀνίσχυρος Ἐξάρχος Παῦλος ἔτρεμεν ἐν Ῥαβέννῃ ὁ δὲ Δουξ τῆς Νεαπόλεως, ὅπου δὲν εἰσέδυσεν ἔτι τὸ Ῥωμαϊκὸν κίνημα, διότι τὸ νότιον μέρος τῆς Ἰταλίας ἔμεινε πιστὸν τῷ Αὐτοκράτορι, ἠγέρθη μετὰ τοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ κατετροπώθη καὶ ἐθνατώθη. Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ἐξέβαλον τῆς πρωτεύουσας τὸν ἑαυτῶν Δοῦκα Πέτρον, ἐχθρὸν τοῦ Πάπα. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον ἀπέθανε καὶ ὁ Ἐξάρχος, ὥστε ἐν ἀπάσῃ τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἰταλίᾳ δὲν ἔμειναν πλέον ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ δ' Ἰταλία ἐφαντάσθη μάλιστα νὰ ἔχη ἴδιον Αὐτοκράτορα, καὶ ἠδύνατο νὰ γένη καὶ ὁ γενναῖος Βασιλεὺς τῶν Λογγοβάρδων· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ἐνδεχόμενον ἐφοβήθη ὁ Γρηγόριος, διότι ὁ ἀπωτέρω κυριάρχης ἦν αὐτῷ ἤσσαν ἐπίφοβος τοῦ πλησιεστέρου. Ἐπροσπάθει λοιπὸν νὰ παύσῃ τὴν κίνησιν τοῦ λαοῦ, καὶ τοι ὑπ' αὐτοῦ διεγερθεῖσαν κατὰ τῆς καθεστῶσης ἐξουσίας, τῆς ὑπερβάσης ἤδη πολὺ τὰ ὅρια, καὶ ἤρχισε νὰ πράττῃ εἰρηνικώτερον, ἐλπίζων νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Καίσαρα, ὡς γράφει ὁ Ἀναστάσιος, μὴ δηλῶν τὴν μυστικὴν αἰτίαν τῆς αἰφνιδίου μεταβολῆς τῆς παπικῆς πολιτικῆς. Καὶ τῷ ὄντι ὁ Λουιτπράνδος ἐγένετο φοβερός τῇ Ῥώμῃ, καὶ τοι ἀφωσιωμένος ὢν εἰς τὴν καθολικὴν πίστιν καὶ τὸν πρεσβύτερον αὐτῆς ποιμένα. Οὐδένα δὲ χρόνον διαλιπὼν καὶ ὠφελούμενος ἐκ τῶν ταραχῶν, ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν Νάρνην, τὴν μεταξὺ Ῥώμης καὶ Ῥαβέννης, ὥρμησεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἐξάρχων, ἐξέβαλεν ἐξ αὐτῆς τὴν Ἑλληνικὴν φρουρὰν καὶ ἐκυρίευσεν ἀπάσας τὰς πόλεις

τῆς Πενταπόλεως· μόνη δὲ ἡ Ῥώμη ἔμεινεν ἀπρόσβλητος.—Ἐ-
τρόμαξε δὲ ὁ Γρηγόριος, θεωρῶν ὅτι καθ' ἑαυτοῦ ἐστράφησαν
αἱ ἐπιβουλαὶ αὐτοῦ.

Ἀπεφάσισεν οὗτος νὰ ἀνανεώσῃ τὴν μετὰ τοῦ Αὐτοκράτο-
ρος ἀλληλογραφίαν, ἀλλ' αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ δὲν ἦσαν μεστὰὶ
τῆς πραότητος τοῦ μεγάλου αὐτοῦ προκατόχου, οὔτε τοῦ συγ-
χρόνου αὐτῷ ὁμολογητοῦ Πατριάρχου τοῦ Γερμανοῦ. «Ἴδου
ἐγὼ Ἰωνᾶς, ἔλεγεν ὁ τῆς Βασιλευούσης Ἱεράρχης, ρίψατέ με εἰς
τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἄνευ Οἴκουμενικῆς Συνόδου δὲν δύνamai νὰ
συγχωρήσω οὐδεμίαν ἐν τῇ πίστει καινοτομίαν».— Ὁ δὲ
Γρηγόριος ἔγραψε πρὸς τὸν Καίσαρα (1) «ὅτι οἱ δυτικοὶ λαοὶ
ὠφελούμενοι ἐξάπαντος ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐκδικηθήσονται
αὐτὸν διὰ τὴν προσβολὴν τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης, εἰ καὶ αὐ-
τὸς ὁ Πάπας ἔχει μόνον νὰ ὀδοιπορήσῃ τινὰ στάδια, ἵνα ἀπαι-
λαγῇ εἰς Καμπανίαν ἀπὸ παντὸς βασιλικοῦ παραβιασμοῦ».—
Τῷ δὲ Γερμανῷ μείζων ὑπερέκειτο κίνδυνος.— «Ἡθέλαμεν,
ἐξηκολούθει ὁ Πάπας, κατὰ τὴν ἐξουσίαν, τὴν δωρηθεῖσαν ἡ-
μῖν παρὰ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, νὰ ὑποβάλλωμεν ἐσὲ
τῇ ἡμετέρᾳ κρίσει, ἀλλ' ἐπειδὴ ἤδη σὺ αὐτὸς ἑαυτὸν ἔταξας
εἰς τὸ ἀνάθεμα μενέτω αὐτὸ μετὰ σοῦ καὶ τῶν συμβούλων σου».—
Ὁ ὀργισθεὶς Λέων δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τι κατὰ τοῦ Πά-
πα, ὅστις εἶχεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοὺς πλησιεστέρους συμμάχους
τοὺς Λογγοβάρδους. Ὅμως ὁ Γρηγόριος αἰσθανόμενος, ὅτι ἐτέ-
θη μεταξὺ δύο πυρῶν, ἐζήτηε βοήθειαν κατὰ τῆς ἰσχύος τοῦ
Λουῖτπράνδου, καὶ ὡς πιστὸς ὑπήκοος, ᾔτινι ἦν ἐπιτετραμ-
μένη ἡ φύλαξις ὀλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας τῆς Ῥώμης, ὑπερα-
σπίσθη τὰς ἀφαιρεθείσας πόλεις τῆς ἐξαρχίας. (2) Ἀλλὰ κρυ-
φίως διήγειρε δι' ἐπιστολῆς τὸν Δοῦκα τῆς Ἐνετίας, νὰ ἀντι-
πράττῃ λαθραίως κατὰ τοῦ Λουῖτπράνδου καὶ νὰ βοηθήσῃ τῷ

(1) Epistola gregorii II Valsch. X. 91.

(2) Mansi. Collectio Concil. t. XII.

Ἐξάρχῳ ἵνα κυριεύσῃ πάλιν τὴν Ῥαβέννην. Ἄλλ' Ἑλληνικὰ στρατεύματα δὲν συνεξεστράτευσαν μετὰ τῶν Ἐνετῶν, ὧν ἡ ἐξαίφνης ἐπιδρομὴ πληρυστάτη ἐστέφθη ἐπιτυχίᾳ. Ἄλλὰ φαίνεται, ὅτι ὁ νέος Ἐξάρχος Εὐτύχιος δὲν ἐγκατεστάθη πάλιν εἰς Ῥαβέννην· διότι ἐννοήσας τὸν πολιτικὸν χαρακτῆρα τοῦ Πάπα Γρηγορίου, ἐνόμισεν αὐτὸν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλον καὶ προὔτιμησε τὴν μετὰ τοῦ Βασιλέως τῶν Λογγοβάρδων συμμαχίαν. Συνάμα δ' ἀμφοτέρωι προσεχώρησαν εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπερ ἠδύνατο νὰ φανῆ παράδοξον, εἰ αἱ πράξεις τοῦ Γρηγορίου εἰλικρινεῖς ἦσαν, ὅτε ἐν ὀνόματι τοῦ Ἐξάρχου διήγειρε τοὺς Ἐνετούς. Καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸν χαρακτῆρα τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτικῆς, ὅπου ἡ κοσμικὴ ἀρχὴ ἐπεκράτει τῆς πνευματικῆς. Ὁ δὲ Γρηγόριος ὄρων τὸν κίνδυνον προφανῆ προὔτιμησεν ἐπίσης, ὡς ὁ Ἐξάρχος, νὰ διαπραγματευθῆ μετὰ τοῦ Βασιλέως, καὶ ἀπροσδοκῆτως ἐφάνη εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Λογγοβάρδων. Ἡ εὐγλωττία αὐτοῦ καὶ ἡ ἱερότης τοῦ ἀξιώματος ἐνήργησαν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Λουϊτπράνδου· ἔπεσε δ' οὗτος εἰς τοὺς πόδας τοῦ Γρηγορίου, καὶ τῷ Ἐξάρχῳ οὐδὲν ἄλλο ἔμεινεν εἰμὴ νὰ δεχθῆ τὴν εἰρήνην, οἷαν εὐαρεστηθῶσι νὰ δωρήσωσιν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ Πάπας.

Μετ' ὀλίγον δ' ἀπεβίωσε Γρηγόριος ὁ δεῦτερος, ἀλλὰ κατέστη ὁ τρίτος καὶ διετέλει πράττων κατὰ τὸ παράδειγμα, τὸ ἐπιδειχθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ ἐμπίρου προκατόχου. Καὶ οὗτος ἤρχισεν ἐπίσης πέμψας παραινεντικὴν ἐπιστολὴν εἰς Βασιλεύουσαν, ἣτις καὶ δὲν ἐγένετο δεκτὴ. Τότε ὁ Γρηγόριος συνεκάλεσεν εἰς Ῥώμην Σύνοδον κατὰ τοῦ Καίσαρος, ἐν ἔτει 732, ἐν ἣ παρῆσαν ἅπαντες οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἰταλίας, σὺν τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ Ῥαβέννης καὶ τῷ Πατριάρχῳ Ἀκυλητίας. Ἀωνόμως δ' ἀφωρίσθησαν ἅπαντες οἱ διώκται τῶν ἁγίων εἰκόνων, καὶ οὕτως ἐχάλασεν ἐντελῶς οὐ μόνον ὁ πολιτικὸς ἀλλὰ καὶ ὁ πνευματικὸς δεσμὸς μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐξώπλισε στόλον, ἵνα ταπεινώσῃ τὸν πανοῦργον

Ἐπίσκοπον, ἀλλ' ἡ τρικυμία ἠφάνισε τὰ βασιλικά πλοῖα, καὶ ὁ Λέων ἠδύνατο μόνον νὰ ἐκδικηθῇ τὴν Ῥώμην, ἀφαιρῶν τῷ Πάπᾳ πάσας τὰς πλησίας κληρονομίας τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἐν Καλαβρία καὶ Σικελία, καὶ ἀπαλλάσσων τὴν νότειον Ἰταλίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξαρτήσεως τῆς Ῥωμαϊκῆς πατριαρχίας. Οἱ δὲ διάδοχοι τοῦ Λέοντος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρόνυμος καὶ ὁ ἔγγονος Λέων ὁ Δ', διέκειντο ἐπίσης ἐχθρικῶς πρὸς τὴν Ῥώμην.

Δ'.

Πάλη τῆς Ῥώμης κατὰ τῶν Λογγοβάρδων. Οἱ Πάπαι Γρηγόριος ὁ Γ', καὶ Ζαχαρίας αἱ πρῶται μετὰ τῶν Φράγκων συνάφεται.

Ἄχρι τοῦδε ἴδομεν τοὺς Προθιεράρχας Ῥώμης, ἐξερχομένους ἐκ τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν χαρακτήρος, ἵνα μόνον ὑπερασπίζωσι τὴν ὀρθοδοξίαν ἢ τὰς ἐπαρχίας τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων· ἐντεῦθεν δὲ αἱ πράξεις αὐτῶν λαμβάνουσι πορείαν καθαρῶς πολιτικὴν, καὶ ἡ δυσάρεστος μεταβολὴ φανεροῦται ἀπὸ τῶν χρόνων Γρηγορίου τοῦ Γ', ὅστις ἀπεχωρίσθη πρῶτον ἐκκλησιαστικῶς ἀπὸ τῆς κοινωνίας πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν, ἔπειτα δὲ ἐζήτει ν' ἀποχωρισθῇ ἀπ' αὐτῆς καὶ πολιτικῶς, διότι ἐν παντὶ πράγματι ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ σπουδαιότατον. Ὁ Συγγραφεὺς τῆς βίβλου, τῆς ἐπιγραφομένης, Αἱ τύχαι τῆς Ἰταλίας, τοσοῦτο πιστῶς ἐξεικόνισε τὴν παντελῆ ταύτην ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ πατριαρχίᾳ ἀνατροπὴν, ὥστε ἐνταῦθα ἀρκεῖ μοι μόνον νὰ ἐπαναλάβω τοὺς λόγους αὐτοῦ. «Οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ῥώμης, λέγει, ἀναμφισβητήτως ὑπούργησαν τοῖς ἐθνικοῖς πράγμασι τῆς Ἰταλίας, ἀρχίζοντες ἀπὸ τῆς πρώτης τῶν ἀλλοδαπῶν κατακτήσεως. Τοῦτο ἠύξησε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν ἐξουσίαν, παρεσκεύασεν αὐτοῖς κοινὴν πίστιν καὶ περιῆψε τῇ

ἐξουσία αὐτῶν πολιτικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐθνικὴν σημασίαν. Ἀλλ' ἐξάγεται ἄρα ἐντεῦθεν, ὅτι ὁ χαρακτῆρ καὶ ἡ σημασία αὕτη πρέπει νὰ μείνωσιν αὐτοῖς διὰ παντός;—Οὐχὶ πλέον ἢ ὅτι αἱ αἰτίαι, αἱ τοσοῦτον παράδοξον φαινόμενον παραγαγοῦσαι, ἔπρεπε καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ μείνωσι τὰ κύρια ἐλατήρια ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ τοῦ τόπου. Εἶδομεν, ὅτι αὐταὶ ἠφάνιζοντο ἀλλεπαλλήλως, μεταπειθομένων τῶν Λογγοβάρδων εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ καταρρέουσης τῆς ἐξουσίας τῶν εἰκονομάχων ἐν Ἰταλίᾳ Καισάρων. Συνάμα δ' ἔπρεπε καὶ ὁ Ῥωμαϊκὸς θρόνος ὀλίγον κατ' ὀλίγον, νὰ υποστρέψῃ εἰς τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἰσχύν, ἥτις δὲν ἐχορήγει αὐτῷ ἄλλην ἐξουσίαν ἢ τὴν πνευματικὴν, καὶ εἰς βαθμὸν ὠρισμένον· διότι ἅπασι ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἐνέργεια εἶχε χαρακτῆρα προσωρινῆς ἀποστολῆς, ἣν ἔλαβε μόνον δι' ἔλλειψιν ἐτέρου μονίμου διαιτητοῦ εἰς τὰ τυχαῖα τῆς Ἰταλίας πράγματα. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι Ἐπίσκοποι ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐτήρησαν τὴν πολιτικὴν ταύτην δραστοσύνην, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐνησχολοῦντο περὶ αὐτὴν, ὥστε ἤρχισαν νὰ μὴ διακρίνωσιν αὐτὴν πλέον ἀπὸ τῆς πρώτης τῆς ὄντως πνευματικῆς ἐνεργείας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου. Ἐφάνη εἰς αὐτοὺς πρὸς τούτοις καὶ κοινὴ ἀδυναμία, ἰδίᾳ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· διότι ἤθελον οὐχὶ τόσον νὰ τηρήσωσι τὸ καθῆκον, ὅπερ ἔλαβον πρὸς καιρὸν, ὅσον νὰ κρατήσωσι τὴν ἐξουσίαν, ἣν διεῖπον. Διότι ἄνθρωποι, περιβληθέντες ἅπασι ἐξουσίαν, καὶ τυχαίως, δυσχερῶς παραιτοῦνται αὐτῆς. Ὁ θρόνος τῆς Ῥώμης ἤρχισεν ἤδη νὰ χωρίζῃ τὰ ἴδια συμφέροντα ἀπὸ τῶν κοινῶν· ἢ κάλλιον εἰπεῖν τὰ ἴδια προηγέθησαν τῶν κοινῶν. Πρὸς ὅ,τι δὲ ὠρμάτο ὁ Ῥωμαϊκὸς θρόνος, ἴσως δὲν ὠμολογεῖτο ἔτι πρὸς αὐτοῦ εἰλικρινῶς· ἀλλὰ μία καὶ ἡ αὐτὴ ἰδέα ἔκειτο ὡς βάσις πασῶν τῶν πράξεων τῶν Ἐπισκόπων αὐτοῦ, καὶ ὅτε ἐπροσπάθουν νὰ κωλύωσι τὰς προόδους τῶν Λογγοβάρδων, ὅτι δῆθεν οὗτοι ἦσαν εἰσέτι οἱ πρόην Ἀρειανοὶ, καὶ ὅτε, διαρρήξαντες τὸν δεσμὸν πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν, ἐκαλύπτοντο διὰ τοῦ ὀνόματος

αὐτῆς ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἰσχὺν ἐν τοῖς πράγμασι τῆς Ἰταλίας».

Καὶ βεβαίως ὁ Ῥωμαϊκὸς Θρόνος καθ' ἑαυτὸν δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν κατὰ τῶν Λογγοβάρδων πάλιν. Μάλιστα δὲ οὐδὲν δικαίωμα εἶχε, νὰ πολεμῇ ἀφ' ἑαυτοῦ κατὰ λαοῦ ὁμοθρήσκου καὶ δὲν διέθετε τὰ ἀναπόφευκτα πρὸς τοῦτο μέσα. Καὶ πρὶν ἢ ἐπρόφθανε νὰ συνάψῃ σύμφορον συμμαχίαν, καὶ ἀναπληρώσῃ διὰ ξένων δυνάμεων τὴν ἔλλειψιν τῶν ἰδίων, οἱ Λογγοβάρδοι ἠδύνατο νὰ πλημμυρίσωσιν ἅπασαν τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἰταλίαν. Ὁ Λουϊτπράνδος ἦν ἤδη ἐστρατοπεδευμένος ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς Ῥώμης, εἰ καὶ ἐκουσίως μετριοφρονῶν, εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν μόνον ὡς προσκυνητῆς. Ἡ βούλησις αὐτοῦ τοῦ ἐπικρατῆσαι ἀπάσης τῆς Ἰταλίας ἐφανερῶτο ἐναργῶς, ὅμως ἦν ἀδύνατον νὰ ἐγείρωσι κατ' αὐτοῦ τοὺς λαοὺς, ὡς κατὰ αἰρετικοῦ, καὶ δὲν ἦν πάντοτε δυνατόν νὰ ἐλπίζῃ τις νὰ ἀναχαιτίζωσιν αὐτὸν ἐν ὀνόματι τῶν ἱερέων τῆς Ῥώμης. Ἦσαν δ' ἀναγκαῖοι ἄλλοι μᾶλλον ἰσχυρότεροι φραγμοὶ, ἢ μόνον ὁ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ῥώμης Ἐπισκόπου, καὶ ἔπρεπε νὰ ζητῇ αὐτοὺς πρῶτον οὐχὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς Ἰταλίας, ἤγουν εἰς τὴν βοήθειαν τῶν Φράγκων, ἀλλ' εἰς τὰ συστατικά μέρη αὐτοῦ τοῦ Λογγοβαρδικοῦ κράτους.

Τὸ κύριον κώλυμα πρὸς αὐξήσειν τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας τῶν Βασιλέων ὑπῆρχε πάντοτε ἐν τῇ πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν ὁρμῇ τῶν Δουκῶν τῶν χωριστῶν ἐπαρχιῶν. Ὁ δὲ πολιτικὸς νοῦς Γρηγορίου τοῦ Γ' ἐνόησε, ὅτι ἐξ αὐτῆς πρέπει νὰ ζητῇ ὑποστηρίγματα ὑπὲρ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀνεξαρτησίας κατὰ τῆς αὐξανούσης ἰσχύος τῆς βασιλείας, εἰ καὶ οἱ τρόποι πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου, τοῦ μηδαμῶς πλέον πνευματικοῦ δὲν ἦσαν πάντα εἰλικρινεῖς. Καὶ ἅπασα μὲν ἡ ἄρκτος ὑπετάχθη ἄνευ συνθηκῶν εἰς τὸν ἰσχυρὸν Λουϊτπράνδον· δύο δὲ μόνον νότιοι ἡγεμονίαι ἢ τῆς Σπολέτης καὶ Βενεβέντης, πεπεριφραγμένα πανταχόθεν ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν γαιῶν, ἐνομίζοντο ἐπι

ανεξάρτητοι καὶ ἦσαν οἱ πλησιέστεροι σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων Ἐπισκόπων κατὰ τῶν Ἐξάρχων καὶ αὐτῶν τῶν Αὐτοκρατόρων. Ἐν δὲ τῷ αὐτοῦ μέρει καὶ ὁ Πάπας ἤθελε νὰ ὑπερασπίσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἐγγωρίου Ἄνακτος, θέλοντος νὰ ὑποτάξῃ αὐτούς. Ἐν δὲ τῇ Βενεβέντῃ ὁ Βασιλεὺς ἐπρόφθασεν ἤδη νὰ ἐγκαταστήσῃ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ ἀνήλικος Δουκῆς, ἀλλὰ ἐν Σπολέτῃ διετηρεῖτο ἔτι ἀνεξάρτητος ὁ Τρασιμουῦνδος, ὅστις ἐξεθρόνισε καὶ διὰ τῆς βίβης ἔκειρε μοναχὸν τὸν γεννητορὰ αὐτοῦ. Πρὸς τοῦτον ὅμως τὸν παραβάτην τῶν ἱερωτέρων καθηκόντων ἀπεφάσισεν ὁ Πάπας νὰ συμμαχήσῃ. Καὶ ὠφελήθη ἐκ τοῦ συμβάντος, ὅτι ὁ Λουϊτπράνδος ἐπολέμει, σὺν τῷ στρατηγῷ τῶν Φράγκων Καρλόῳ τῷ Μαρτέλῳ, κατὰ τῶν κοινῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῶν Σαρακηνῶν τῆς Ἰσπανίας, ἐπέπεσεν ἠγούμενος συμπάντων ὁμοῦ τῶν ἐταίρων τῆς τε Ῥώμης καὶ τῆς Σπολέτης κατὰ τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ βασιλικοῦ στρατοῦ. Ὁ βιογράφος τῶν Παπῶν, Ἀναστάσιος, μὴ μνημονεύων κατ' εὐθείαν τὴν ἀρχὴν τοῦ εἰρημένου ἐπιχειρήματος, ἢ ψυχῇ οὕτινος ἦν ὁ Τρασιμουῦνδος, λέγει ὅμως τὰ ἀποτελέσματα, ὡς ἐπιθυμῶν δῆθεν νὰ κρύψῃ ὅτι ὁ Γρηγόριος ἐκοινώνησε τῶν πραγμάτων τοῦ Δουκῆς. Ὁ δὲ Πάπας ἠναγκάσθη νὰ κρύψῃ ἐντὸς τῶν τευχῶν τῆς Ῥώμης ἄνθρωπον, πρῶτον μὲν κατὰ τῆς πατρικῆς ἐξουσίας στασιάσεντα, εἶτα δὲ κατὰ τῆς βασιλικῆς, ἅπαντα δ' αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ τῆς Ῥώμης ὠρκίσθησαν νὰ μὴ παραδώσωσιν αὐτὸν, οὔτε κἂν ἡ πόλις αὐτῶν πολιορκηθῇ. (1) Ὁ Ἀναστάσιος ἀποδίδει τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῷ Πάπᾳ καὶ τῷ Δουκὶ Στεφάνῳ, τῷ παρ' ἐκείνου ἴσως ἐγκαταστάντι διοικητῇ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας. Ματαίως δ' ἀποβάσει τῆς πολιορκίας, ὁ Βασιλεὺς ὑπεχώρησεν, ἀλλ' ἔστρεψε τὴν ὀργὴν αὐτοῦ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας καὶ

(1) Anastasius in vitam Gregorii III.

ἐκυρίευσε τέσσαρας ἐξ αὐτῶν. Καὶ οἱ Λοῦκες, τῆς Βενεβέντης καὶ Σπολέτης, σὺν τοῖς ἐξωπλισμένοις Ῥωμαίοις, ἐκινήθησαν κατὰ τοῦ Λουϊγπράνδου καὶ ἄπασα ἡ μεσημβρινή Ἰταλία ἀπεσπάσθη προσωρινῶς ἀπὸ αὐτοῦ.

Τότε ὁ Βασιλεὺς, ὁρῶν ὅτι ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ δι' αὐτὸν ἐμφωλεύει ἐν Ῥώμῃ, ἧς ἄνευ οἱ Λοῦκες δὲν ἠδύναντο νὰ διατηρῶνται, ἀπέβηκε πρὸς κέρρον τὸ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν σέβας, ὅπερ πάντοτε ἐνεψύχονεν αὐτὸν, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐνεργῇ κατ' εὐθεΐαν κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου· διότι ἦν ἐπίνυχκος νὰ νικήσῃ τὸν κινήσικτα τὸν ἐξοπλισμὸν. Ὁ Βασιλεὺς ἤρχισε νὰ καταλαμβάνῃ, ὅπου ἂν ἠδύνατο, ἅπαντα τὰ πλούσια κτήματα τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὰ τῆδε καχεῖσε τῆς Ἰταλίας κείμενα. Καὶ ἀρχίσας ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας Ῥαβέννης, παρέδιδε τὰ πάντα καὶ εἰς αὐτὰ τὰ περὶχωρα τῆς Ῥώμης τῷ πυρὶ καὶ τῷ σιδήρῳ· ἔπασχον δ' οἱ ἀπροστάτευτοι κάτοικοι, ἀλλὰ σὺν αὐτοῖς καὶ αὐτὴ ἡ πρωτεύουσα, ἧ αἱ κληρονομίαι, ἦσαν ἡ κυριωτέρα πηγὴ τῆς ἀφθονίας· αἱ δὲ νότιαι ἀφηρεθήσαν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, αἱ ἀρκτικαὶ ἠφανίζοντο ὑπὸ τοῦ Βασιλέως· καὶ ἡ κατάστασις τῆς Ῥώμης ἦν ἐλεεινοτάτη, καὶ οὐδὲν ἄλλο πρᾶγμα ἠδύνατο νὰ λυπήσῃ περισσότερον τὴν καρδίαν τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῆς· διότι ἐνταῦθα ἤλγει τὴν ψυχὴν ὁ ἰδιοκτήτης, ὁρῶν ἰδίους ὀφθαλμοῖς τὰ κτήματα αὐτοῦ καιόμενα καὶ πᾶσαν ἀφανίζομένην τὴν οἰκονομίαν, ἧτις πλουσίας προσόδου ἀπέφερε. Τὸ πρᾶγμα ἀπὸ πολιτικοῦ ἐγένετο προσωπικόν, καὶ οὐδαμῶθεν εἶχε νὰ περιμένῃ βοήθειαν. Πικρὸν αἶσθημα τεθλιμμένου ἀνθρώπου ἀντήχησεν εἰς τοὺς λόγους καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Πάππ, καὶ ὁ Γρηγόριος, ὡς γ' εἶπεῖν, πρῶτος, μετέβηκε τὴν ἰδιωτικὴν ὀργὴν εἰς πάλιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἰταλίας πρὸς τοὺς Βασιλεῖς τῶν Λογγοβάρδων.

Ποῦ λοιπὸν ἔπρεπε νὰ ζητῇ σωτηρίαν ἐν καιροῖς τοσοῦτο χαλεποῖς, οἵτινες ἐπῆλθον αὐτῷ ἐξ ἰδίων πταισμάτων;—Μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας πᾶσα συνάφεια εἶχε διαβ-

ρηχθῆ· δὲν ἔμενεν ἄλλο εἰμὴ στραφεῖς πρὸς δυσμάς, νὰ προσφύγη εἰς τὴν πρὸ ὀλίγου ἀναφεῖσαν ἰσχὺν τῶν Μαίρων τοῦ Πηλακτίου ἢ Αὐλαρχῶν, οἵτινες ἐδιοίκουν τὴν Γαλλίαν ἕνεκα τῆς ἀδυναμίας τῶν οὐτιδανῶν αὐτῆς Βασιλέων. Ὁ δὲ Γρηγόριος ἔγραψε πρὸς τὴν ἔνδοξον νικητὴν τῶν Σαρακηνῶν, Κάρολον τὸν Μαρτέλον, δύο λυπηρὰς ἐπιστολάς, προτρέπων αὐτὸν νὰ ἔλθῃ εἰς βοήθειαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου (1). Καὶ ποτὲ μὲν ἤγειρεν ὁ Γρηγόριος τὴν συνείδησιν τοῦ στρατηγοῦ, λέγων αὐτῷ· «ἄράγε οὐχ ἁμαρτήσῃ, ἐὰν βραδύνη τὴν βοήθειαν, βλέπων τὰ δυστυχήματα τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, δι' ἃ αὐτὸς ἐθρῆνει ἡμέραν καὶ νύκτα;» ποτὲ δὲ διήγειρε τὴν φιλαυτίαν αὐτοῦ, προφέρον τὸν κομπασμὸν τῶν Λογγοβάρδων Βασιλέων, τῶν λεγόντων· «ἐλθέτω ὁ Κάρολος, ὃν ὑμεῖς προσκαλεῖτε, καὶ πειραθῆτω ὑπερσπίσαι ὑμᾶς διὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ· ἴδωμεν, σωθήσονται ἄράγε πολλοὶ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν;» Προλαχμβάνων ὁ Πάπας πᾶσαν τὴν ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ Καρόλου ὑποψίαν, ἀνεφέρετο εἰς τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ εἰς τὴν γνησιότητα τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ἀποκαλῶν ψευδεῖς ἀπάσας τὰς εἰσηγήσεις τῶν ἐχθρῶν. Διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου ἐπροσπάθει νὰ καλύψῃ τοὺς συμμάχους αὐτοῦ, βεβαιῶν, ὅτι ὑποφέρουσι καταδιωγμοὺς ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, μόνον, διότι συμμαχοῦσι πρὸς τὸν Ῥώμης Ἐπίσκοπον καὶ ἀπεποιήθησαν νὰ καταστρέψωσι τὰς κληρονομίας αὐτοῦ, εἰ καὶ ὑπῆρχον πάντοτε εἰς τὴν ὑποταγὴν τοῦ Ἄνακτος αὐτῶν. Ἄντι πάσης ἀποδείξεως, ὁ Γρηγόριος ἐπιβεβαιοῖ μόνον ὅτι δι' αὐτὸν ἐγγυᾶται αὐτῇ ἡ ἀλήθεια (*satisfaciat tibi veritas, fili*). Ὁ δὲ Ἀναστάσιος, ἐν τῷ βίῳ τοῦ Πάπα Ζαχαρίου, διαδόχου τοῦ Γρηγορίου, λέγει σαφῶς, ὅτι εὗρεν ἄπασαν τὴν Ἰταλίαν καὶ ἰδίως τὴν Ῥωμαϊκὴν χώραν στασιάζουσαν, διότι

(1) *Epistolae Gregorii. Codex Carolinus.*

ὁ Δουξ Σπολέτης εὗρεν ἐχυτῶ καταφύγιον ἐν Ῥώμῃ (1). Εἰ-
δομεν ἤδη τὰς πράξεις τοῦ Γρασιμούνδου τούτου, ἐχθροῦ τοῦ
πατρὸς αὐτοῦ, τοῦ πρωτουργοῦ τῆς κατὰ τοῦ Βασιλέως συ-
νωμοσίας ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ.—ποῦ λοιπὸν ἐνταῦθα ἡ ἀλή-
θεια, ἣν μαρτυρεῖ διὰ τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ ὁ Πάπας Γρηγόριος;
—Τόσον μακρὰν ἤλασεν αὐτὸν τὸ κατὰ τοῦ Λουίτπράνδου
μῆτος καὶ ἡ ἐπιθυμία τοῦ διατηρῆσαι τὰς κληρονομίας αὐτοῦ,
καὶ τόσον ἠλλοιώθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ὑψηλὸς καὶ ἀγνὸς
χαρακτήρ, ὅστις ἐδόθη τῷ Ῥωμαϊκῷ θρόνῳ ὑπὸ τοῦ θεμελιω-
τοῦ τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ σημασίας Γρηγορίου τοῦ
Μεγάλου. Διότι Γρηγόριος ὁ τρίτος κατακρίνων ἄλλους ἐπὶ
συκοφαντίαις, συνεχώρησεν αὐτὰς ἐχυτῶ καὶ διέεδιδεν ὡς λό-
γον τῆς ἀληθείας. Ἐπὶ τέλους δὲ ὤρκισε Κάρολον τὸν Μαρ-
τέλον, ἐν ὀνόματι τοῦ ζῶντος καὶ ἀληθινοῦ Θεοῦ νὰ μὴ θυ-
σιάσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων εἰς τὴν φι-
λίαν τοῦ Βασιλέως τῶν Λογγοβάρδων, ἀλλ' ἄνευ βραδύτητος
νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν καὶ παραμυθίαν τῆς Ἐκκλησίας
αὐτοῦ.

Προσέτι δὲ ὁ Γρηγόριος ἔπεμψεν ὡς δῶρον εἰς τὸν ἄρχοντα
τῶν Φράγκων τὰς κλεῖς, τὰς καλουμένας παρ' αὐτοῦ Ἀποστο-
λικὰς, ὡς σύμβολον, δι' οὗ ἠγιάζετο τὸ δικαίωμα τοῦ κατέ-
χειν τὸν θρόνον, τοῦ δὲ δικαιώματος τούτου εἶχον ἀνάγκην
οἱ Μαῖροι ἢ Αὐλάρχαι τῆς Γαλλίας. Ἐκ δὲ τῶν χρονογρά-
φων γίνεται δῆλον ὅτι συνάμχ ἤνοῦτο καὶ ἡ πρότασις περὶ
μονίμου συμμαχίας μεταξὺ τῶν Φράγκων καὶ τοῦ θρόνου
τῆς Ῥώμης. Ὁ Γρηγόριος, ἐν ὀνόματι ἀπάσης τῆς Ῥωμαϊ-
κῆς Ἰταλίας, ἤρνεῖτο ὑποταγὴν εἰς τὸν Ἀνατολικὸν Αὐκράτορα
καὶ προὔτεινε Καρόλῳ τῷ Μαρτέλῳ τὴν προσηγορίαν Ῥωμαίου
Ἰπάτου (consul) (2), τῇ συναινέσει τῶν μεγιστάνων Ῥώμης,

(1) Anastasius in vitam Zaehariae.

(2) Τὰ χρονικά τοῦ Φρεδεγερίου, ἔτος 741.

καὶ πάντα ταῦτα ὑπεστηρίχθησαν διὰ πλουσίων δώρων. Καὶ ἡ ἰδέα ὅτι ὁ τῆς Ῥώμης Ἐπισκοπικὸς θρόνος δύναται νὰ ἀναπληρώσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν, ἀφ' ἧς ἀπεσπᾶτο ἡ Ἰταλία, δὲν ἤρχετο ἔτι σαφῶς εἰς τὸν νοῦν οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Ἐπισκόπου. Ἄλλ' ἀπητεῖτο ἕξοχος δύναμις πραγμάτων, ἵνα στερεωθῇ ἡ ἰδέα περὶ τοῦ πιθανοῦ τῆς ἐνώσεως τῆς πνευματικῆς ἐξουσίας μετὰ τῆς ἀνωτάτης κοσμικῆς. Καὶ τὸ γεγονός ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ πρέλαβεν αὐτὴν τὴν ἰδέαν. Γρηγόριος ὁ Γ' ἔπραττε μόνον ὡς ἄνθρωπος, περὶ πολλοῦ ποιούμενος τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας· καὶ ἐζήτησε αὐτῇ ἰσχυρὸν προστάτην, ὅστις δι' ὀπλισμένης χειρὸς ἠδύνατο νὰ σώσῃ αὐτὴν ἀκραιφνῆ. Ὅστις δῆποτε καὶ ἂν ὑπερασπίζετο αὐτὴν, ἐκεῖνος καὶ ἐγένετο ἐνώπιον αὐτῆς Πατρίκιος ἢ Ἐξάρχος, διότι ὡς τοιοῦτοι ἐσυνείθιζον οἱ Ῥωμαῖοι νὰ περιστάνωσι τὴν συνάφειαν αὐτῶν πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν. Σπουδαῖον ἦν τὸ πρῶτον βῆμα, τὸ παρὰ Γρηγορίου ποιηθέν. Εἰ καὶ αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ δὲν παρήγαγον κατὰ πρῶτον τὴν ἐπιθυμητὴν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἐμπεριείχετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνατροπῆς, ἣτις ἔπρεπε νὰ ἀντηχῆσῃ διὰ ἀπάσης τῆς μελλούσης ἱστορίας τῆς Ἰταλίας. Ἐκτοτε ὁ Ῥωμαϊκὸς θρόνος ἀνεδέχθη νέαν εὐθύνην· καθὼς δὲ πρότερον, χρησιμεύων ὡς πιστὸς μεσίτης τῆς ἀνακυπτούσης Ἰταλίας ἐκ τοῦ ζυγοῦ τῶν βυρβάρων, συνέδεσεν ἐπὶ τινα ἔτη τὴν τύχην αὐτῆς μετὰ τῆς τύχης τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, αὐτῶ καὶ νῦν, λόγῳ μὲν τῆς πρὸς τοὺς ἀλλοδαποὺς ἔχθρας, ἔργῳ δὲ χάριν ἰδίως ἐξουσίας καὶ ἐναντίον τοῦ ἱεροῦ καθήκοντος, τῆς πρὸς τοὺς Ἄνακτας πίστεως, συνέσφιγξε νέον δεσμευμὸν μαχίως πρὸς τὴν Δύσιν.

Αἱ παρακλήσεις καὶ τὰ δῶρα αὐτοῦ ἦσαν εἰς μάτην· ὁ ἀρχηγὸς τῆς Γαλλίας ἤθελε ν' ἀποτελειώσῃ τὰ ὀλίγα ἔτη ἐν εἰρήνῃ μετὰ τοῦ ὑπάρχοντος αὐτοῦ συμμάχου. Προσέτι δὲ εἶναι ἄγνωστον πῶς ἠδύνατο νὰ τελειώσῃ ἡ τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης

πρὸς τὸν Βασιλέα πᾶλη, εἰμὴ ἐτελεύτα αὐτὸς ὁ Γρηγόριος, ἐπὶ τῶν διεγερθεισῶν παρ' αὐτοῦ ταραχῶν, καὶ εἰμὴ διεδέχετο αὐτὸν ὁ συγκαταβατικώτερος καὶ εἰρηνικώτερος Ζαχαρίας. Παρηκτιηθεὶς δὲ παστῶν τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, διενοεῖτο μόνον νὰ σώσῃ τὸ διασωθὲν, καὶ ἄνευ ἀναβολῆς ἤρχισε τὴν μετὰ τοῦ Βασιλέως συνθηκολογίαν, ὅστις δὲν εἶχεν ἀνάγκην εἰρήνης. Ὁ δὲ Πάπας ἀπεφάσισε νὰ θυσιάσῃ τοὺς συμμάχους αὐτοῦ, προσάψας αὐτοῖς ὡς πταῖσμα ὅτι, δὲν ἐφρόντισαν νὰ διασώσωσι τὰς ἀφαιρεθείσας πόλεις ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας· μόλις ὑπεχώρησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἀμφοτέρω οἱ Δοῦκες ἔπεσον καὶ αἱ γαῖαι αὐτῶν κατεκτήθησαν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως. Καὶ ὁ Τρασιμουῦνδος, ὁ βιαίως κείρας τὸν πατέρα, ἐκάρη καὶ αὐτὸς μοναχός. Ὁ Ζαχαρίας ὁμοίως βλέπων, ὅτι ὁ Βασιλεὺς δὲν προθυμεῖται νὰ ἀποδώσῃ τὰς κατακτηθείσας πόλεις, ἤλασεν ὁ ἴδιος εἰς προῦπάντησιν αὐτοῦ, μεθ' ὅλης τῆς λαμπρότητος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κλήρου καὶ ὑπεδέχθη μετ' ἀνικουσης τιμῆς εἰς τὴν πόλιν Νάρνην. Ὁ δ' εὐγνώμων Βασιλεὺς οὐ μόνον ἐξετέλεσεν ὅλας τὰς αἰτήσεις αὐτοῦ, ἀλλὰ, χάριτι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὡς γράφει ὁ Ἀναστάσιος, ἐδώρησε τέσσαρας πόλεις, τὰς παρ' αὐτοῦ ἀποσπασθείσας ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας μεθ' ὅλων τῶν κατοίκων αὐτῶν οὐχὶ πλέον τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλ' αὐτῷ τῷ ἁγίῳ ἀνδρὶ, ὅστις τοσοῦτον θερμῶς πρεκάλει νὰ συμπεριληφθῇ τὸ πλούσιον τοῦτο δῶρον εἰς τὰς κληρονομίας τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας—πρᾶγμα παράδοξον καὶ πάντη κιννοφανές. Ἦν ποτὲ χρόνος, ὅτε ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης δὲν ἐτόλμα ἀπ' ἑαυτοῦ νὰ ὑπογράψῃ εἰρηνικὴν συνθήκην πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς αὐτοκρατορίας· ἐνταῦθα δὲ ὀλόκληρος χώρα, ὀλίγῳ πρότερον ἀνήκουσα τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐπικρατίᾳ, καὶ δὴ τῇ ἐξαρτίᾳ καὶ αὐτοκρατορίᾳ, παραλαμβάνεται κατ' εὐθείαν ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου, ὡς προσφορά τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ παρὰ τοῦ γενναιοφύχου νικητοῦ. Ἰδοὺ, πῶς ἤλλαξαν τὰ πράγματα καὶ αὐταὶ αἱ πράξεις τῶν Ῥωμαίων

Ἐπισκόπων, καὶ ἰδίως ἐνταῦθα, τῷ 742 ἔτει, ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς κοσμικῆς αὐτῶν ἐξουσίας. (1)

Ὁ δὲ Πάππας Ζαχαρίας, πρὸς ἑνὸς προσωπικῶς οὐχὶ εἰς μάτην κατὰ τὴν σύμβασιν ταύτην. Ὁ Βασιλεὺς ἐπεμψεν ἕνα τῶν Δουκῶν αὐτοῦ, νὰ ἐγκταστήσῃ αὐτὸν κύριον τῶν τεσσάρων πόλεων, τῶν ἀνηκουσῶν τῇ αὐτοκρατορίᾳ. Ὅτε δὲ, τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Λουϊτπράνδος ἤθελε νὰ στρέψῃ τὰ ὄπλα αὐτοῦ κατὰ τὰ μένοντα μέρη τῆς ἐξαρχίας, ἐνθα ἐκρύπτετο ἔτι ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Ῥαβέννης ὁ ἄγνωστος Ἐξαρχος Εὐτύχιος, ὁ Πάππας κατ' αἴτησιν τῶν κατοίκων καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἀνεχώρησεν ὁ ἴδιος εἰς Παβίαν ὡς πρεσβευτῆς· κατέπεισε δὲ τὸν Βασιλέα, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ δέχηται τοὺς ἀπεσταλμένους αὐτοῦ, νὰ ἀποχωρήσῃ τανῦν ἀπὸ τῆς Ῥαβέννης καὶ ἀποδώσῃ, ὅσας αὐτὸς ἐκυρίευσεν πόλεις τῆς Ἐξαρχίας· συναίνεσις βεβιασμένη, ἣτις ἔσωσεν ἐπὶ τινα χρόνον τὴν Ῥαβέννην, καὶ μόνον, διότι μετ' οὐ πολὺ ἐτελεύτησεν αὐτὸς ὁ Λουϊτπράνδος. Ὁ δὲ Ῥάχιος, Δουξ τῆς Φριούλης, ἐκλεχθεὶς Βασιλεὺς, ἦν ἔμπλεως ἴσης εὐλαθείας πρὸς τε τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ζαχαρίαν· καὶ ἐπαγίωσεν ἐπὶ εἴκοσιν ἐνιαυτοῦς τὴν μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου ἀνακωχὴν, ὅστις ἔπραττεν ἤδη ἀνεξαρτήτως, ὡσπερ ἐνδεδυμένος βασιλικὴν ἐξουσίαν, παριστῶν τὸ πολιτικὸν κέντρον ἀπάσης τῆς Ἰταλίας.

Ὀλίγω δ' ὕστερον μετὰ τὴν σύμβασιν ταύτην βλέπομεν, ὅτι ὁ Ῥάχιος, ἐξῆλθεν ἐξωργισμένος κατὰ τῶν πόλεων τῆς ἐξαρχίας καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Περουγίαν. Ἀναμφιβόλως δ' ἡ αἰτία τῆς ὀργῆς αὐτοῦ ἦσαν αἱ συνάφειαι τοῦ Πάπα πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον, ὅστις διὰ τὴν ἀπερίσκεπτον εἰκονομαχίαν, μόλις τηρήσας τὸν θρόνον ἐζήτει καὶ αὐτὸς νὰ ἔχη

(1) Anastasius in vitam Zachariae.

φιλικῶς πρὸς τὸν Ῥώμης Ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ ὁ Πάπας δὲν ἀπεποιεῖτο τοιαύτην συμμαχίαν κατὰ τῆς ἰσχύος τῶν Λογγοβάρδων. (1) Ὁ Καῖσαρ λοιπὸν ἐξεπλήρωσε πάσας τὰς αἰτήσεις τοῦ Ζαχαρίου· αὐταὶ δ' ἦσαν· τὸ προσθεῖναι εἰς τὰς κληρονομίας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, δύο κτήματα, ἀνήκοντα εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν, ἃ ἐφρόντιζον τὰ μέγιστα οἱ Πάπαι νὰ ἀυξάνωσιν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ ἀδιαφόρως τὸ προσεγγίζεῖν τὴν Ῥώμην ἐκ νέου εἰς τὴν Βασιλεύουσαν· ἀλλ' ἡ εὐσέβεια δὲν ἀντέσχεν εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν τοῦ διαδόχου τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας. Διότι ἅμα φανέντος τοῦ Ζαχαρίου εἰς τὸ βασιλικὸν στρατόπεδον, μετὰ πάσης τῆς μεγαλοπρεπείας τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Περουγίας, ὁ Ῥάχιτος ἔλυσε τὴν πολιορκίαν· καὶ μετ' ὀλίγον ἀφῆρσεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ βασιλικὸν στέμμα καὶ ὡς ἀπλοῦς ὁδοιπόρος ἦλθεν εἰς Ῥώμην πανοικεῖ· ἅπαντες δὲ οἱ οἰκεῖοι αὐτοῦ ἐκάρησαν μοναχοί· αὐτὸς δὲ ὁ Ῥάχιτος ἐκλείσθη ἐντὸς τῶν τοίχων τῆς Βενεδικτείου μονῆς τοῦ Μοντεκασίνου, ὅπου ἦλθε κατόπιν αὐτοῦ καὶ ἕτερος βασιλικὸς μνηστήρ τῆς ἡρεμίας Καρλομάνος ὁ υἱὸς Καρόλου τοῦ Μαρτέλου, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Πιπίνου, στρατηγοῦ τῶν Φράγκων. Τῷ δὲ Ζαχαρία εὐχερὲς ἦν νὰ κυβερνᾷ τοιοῦτους ἀνθρώπους.

Πάντῃ δ' ἄλλοιός τὸν χαρακτηῖρα ἦν ὁ νέος Βασιλεὺς τῶν Λογγοβάρδων, Ἀϊστοῦλφος, ὅστις προὔξενησε διὰ τοῦ ἀρειμανοῦς αὐτοῦ φρονήματος πολλὰς ταραχὰς τῷ Ῥωμαϊκῷ θρόνῳ· ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἐγίνωσκον νὰ καθυποταξῶσιν οἱ Ἐπίσκοποι Ῥώμης, εἰμὴ διὰ λόγων, δι' ὄπλων ὅμως, ἐπειδὴ ἠγέρθη ἤδη ὑπὲρ αὐτῶν ἰσχυρὸς προστάτης ὁ Πιπίνος. Ὁ δὲ Ζαχαρίας περιεποίησε τὴν προστασίαν τοῦ Πιπίνου καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ νομιμοποιήσας αὐτῷ τὸ παράνομον (2). Τὸ

(1) Anastasius in vitam Zachariae.

(2) Fauriel, Muratori annales ad 751.

751 ἔτος ἦλθον πρέσβεις τῶν Φράγκων εἰς Ῥώμην, ἵνα ἐρωτήσωσι τὸν Πάπαν, τῆς γνώμης οὕτινος εἶχεν ἀνάγκην ὁ Πιπίνος, ὡς καὶ ὁ Πάπας τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἦγουν τίς πρέπει νὰ ἔχη τὸ προνομιοῦχον δικαίωμα τοῦ στέμματος τῶν Φράγκων; ἡ ἰσχυρὰ γενεὰ τῶν Καρλουγγῶν, τῶν πρὸ πολλοῦ ἤδη διευθυνόντων ἅπασαν τὴν ἐν τῷ βασιλείῳ ἐξουσίαν, ἢ τὸ ἀσθενὲς γένος τοῦ Κλοδούγου, Βασιλέως μόνον ὀνόματι;—ἡ ἐρώτησις αὕτη, ὑπαγορευθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀγιάσαι τὸ κῦρος τῆς κυριαρχίας διὰ τῆς ἀνωτέρας πνευματικῆς ἐξουσίας ἦλθεν εἰς Ῥώμην, ὅτε τὸν Ἐπίσκοπον αὐτῆς κατέβαλεν ὁ φόβος τῶν Λογγοβάρδων, διότι ὁ Αἰστοῦλφος εἶχε τότε ὑποτάξας τὴν Ῥαβέννην καὶ ἅπασας τὰς πόλεις τῆς ἐξουσίας, ἐκβαλὼν τὸν τελευταῖον Ἐξαρχον Εὐτύχιον (1). Ἦν δὲ τῷ Πάπᾳ ἀναγκαιοτάτη ὑλικὴ δύναμις καὶ ἀνάγκη ἄλλην ἀνάγκην ὑπεστήριζεν· ὅθεν δὲν εἶναι παράδοξον, εἰ τὸ ζήτημα τοῦ Πιπίνου ἔτυχεν ἐν Ῥώμῃ εὐαρεστωτάτης λύσεως. Ὁ Ζαχαρίας, ἀπεκρίθη ἀδιστακτως· ὅστις διαθέτει ἅπασαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ κράτους, εἶναι καὶ ἄξιός νὰ φέρῃ καὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ Βασιλέως. Οὗτος μὲν ἐσυμβούλευσε νὰ στεφθῆ βασιλεὺς, ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Φράγκων, ἔχων ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ κῦρος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, ἐκήρυξεν ἀμέσως ἑαυτὸν Βασιλέα, κείρας ἀκουσίως μοναχὸν τὸν νόμιμον κυρίρχον ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Μεροβίγγων. Ὁ δὲ Βονηφάτιος, Ἱεροκῆρυξ τῆς Γερμανίας, ὅστις προσήγαγεν αὐτὴν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἐμεσίτευε μεταξὺ τῶν Καρλουγγῶν καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, ἔσπεψε βασιλέα τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φράγκων. Εἰς τὸν νέον δὲ τοῦτον καὶ στενὸν δεσμὸν τῆς Ῥώμης μετὰ τῆς Γαλλίας ἀνήκει πᾶν τὸ προσεχὲς μέλλον τῆς Εὐρώπης.

(1) Annales Einhard ἢ Eginhard ad 779.

δικαιωμάτων αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ἰταλίας. Ὁ Αἰστούλφος ἀπεκρίθη μετὰ τῆς αὐτῆς περιφρονήσεως· καὶ ἀπεχώρισε τὴν Ῥωμαϊκὴν πρεσβείαν ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς, ἵνα δείξῃ διὰ τούτου, ὅτι διακρίνει τὰ δικαιώματα τῆς μὲν ἀπὸ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐτέρας, καὶ ἀποπέμψας τὴν πρώτην ἄνευ ἱκανοποιήσεως, ἀπέστειλε μετὰ τῶν Βυζαντινῶν ἐπιτετραμμένον αὐτοῦ εἰς Βασιλεύουσαν· ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσῃ διαπραγματεύσεις περὶ τῶν γαιῶν τῆς ἐξουχίας καὶ νὰ διαπραχθῆται τῷ Βασιλεῖ αὐτοκρατορικὰ δικαιώματα ἐφ' ἅπασαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἐτάραξεν ἔτι μᾶλλον τὸν Πάπαν Στέφανον, καὶ ἔπεμψεν ἀποκρισιάριον πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, λησμονήσας τὴν εἰκονομάχον αὐτοῦ αἵρεσιν, ἧς ἕνεκα ἀπεβλήθησαν δῆθεν οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας· ὁ Πάπας λοιπὸν παρεκάλει νὰ μὴ ἀναβληθῆ ἐπὶ πλέον ἢ πολλάκις ὑποσχεθεῖσα βοήθεια καὶ νὰ ἐπισπεύσῃ μετὰ στρατιᾶς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς Ῥώμης, ἵνα ἐλευθερώσῃ τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀσεβείας (1). Τοιοῦτοτρόπως δὲ μετεβλήθησαν τὰ πράγματα ὥστε ὁ Βασιλεὺς ἐρχόμενος εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐπέφερε φόβον εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Ῥώμης, ὁ δὲ Ἐπίσκοπος προσφύγων πρὸς τὴν προσχίαν τοῦ Καίσαρος, ὅστις ἦν κατ' αὐτὸν αἵρετικὸς, ὠνόμαζεν υἷδν τῆς ἀσεβείας τὸν ὁμόπιστον αὐτῷ Βασιλέα!—Καὶ τοῦτο δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπόδειξις, κατὰ πόσον καθ' ὅλας τὰς πράξεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ ἐπεκράτει τῆς πνευματικῆς. Τὸ τέλος περαίνει τὸ πρᾶγμα καὶ ἡ λύσις τοῦ ζωτικοῦ τούτου ζητήματος, ποῖος ἐπὶ τέλους πρέπει νὰ κυριεύῃ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας, ὁ Καίσαρ ἢ ὁ Πάπας;—δείξει ἐναργῶς πᾶσαν τὴν Ῥωμαϊκὴν ῥαδιουργίαν καὶ τὰς ὑπόλους ἐνεργείας τῶν Ἐπισκόπων τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας, ἐν παντὶ πράγματι ἀποβλέποντι τὰ ὕλικὰ αὐτῶν συμφέροντα.

(1) Anastasius in vitam Stephani.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ὁ Πάπας Στέφανος, ἐκ φόβου τῆς πλησιζούσης Λογγοβαρδικῆς καταϊγίδος, ἐτέλει λιτανείας καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν· μάλιστα δέ ποτε ἔδρασε κατὰ τὴν λιτανείαν εἰς τὸν σταυρὸν τὴν περὶ εἰρήνης συνθήκην, τὴν γενομένην πρὸς τὸν Βασιλέα τὸν παραβάντα αὐτὴν, προσπαθῶν νὰ ἐξάψῃ τὴν φαντασίαν τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπενήργησεν ἐπὶ τὸν Ἀϊστοῦλφον. Ὁ Πάπας λοιπὸν ἐξαντλήσας τὸν χρόνον καὶ τὰ μέσα, ἀπεφάσισε τέλος, κατὰ τὴν συμβουλήν τινος διασήμεου Φράγκου ἐπισκεφθέντος τὴν Ῥώμην, νὰ γράψῃ τῷ Πιπίνῳ ἀγωγὴν καὶ νὰ παρακαλέσῃ αὐτὸν ἵνα πέμψῃ πληρεξουσίου, οἵτινες νὰ δώσωσιν αὐτῷ τὴν εὐλογοφανῆ ἀφορμὴν νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν γῆν τῶν Φράγκων, καὶ νὰ εὐκολύνωσι τὴν διάβασιν. Ὁ Βασιλεὺς ἔσπευσε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ καὶ ἔπεμψε τὸν Ἀββᾶν καὶ τὸν Δοῦκα, πρὸς συνοδίαν τοῦ Πάπα· ἀλλ' ὁ Στέφανος ἐροβεῖτο ἔτι νὰ φανερώσῃ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, φοβούμενος καὶ τοὺς Λογγοβάρδους καὶ τὸν Αὐτοκράτορα, παρ' οὗ ἐζήτει βοήθειαν. Ὁ βασιλικὸς μεγιστᾶν ἔφθασε τῷ ὄντι εἰς Ῥώμην, μετὰ παραγγελίας τοῦ Καίσαρος, ἵνα αὐτὸς ὁ Πάπας ὑπάγῃ πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Λογγοβάρδων νὰ διαπραγματευθῇ περὶ τῆς ἀποδόσεως τῆς ἐξαρχίας, κατὰ τὰς γενομένας προτάσεις ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων αὐτοῦ εἰς Βασιλεύουσαν. Ἐκ τῆς προφάσεως ταύτης ὠφελήθη ὁ Πάπας, ἵνα ἀποδημήσῃ εἰς Παβίαν συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ κλήρου αὐτοῦ, τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐθνοφυλακῆς καὶ τῶν ἀπεσταλμένων πρέσβειων τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Βασιλέως, πρὸς πλειοτέραν ἀσφάλειαν. Τοσοῦτο τεχνηέντως ἤνοιξεν οὗτος τὴν ὁδὸν εἰς τὴν γῆν τῶν Φράγκων, διὰ τῶν κτημάτων τῶν Λογγοβάρδων.

Ἄπασαι αἱ παρακλήσεις, τὰ δῶρα καὶ τὰ δάκρυα τοῦ Στεφάνου, ἐνώπιον τοῦ ἀκάμπτου Ἀϊστοῦλφου, περὶ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἀρπαχθέντων τοῦ Κυρίου προβάτων, ὡς ἐξεφράζετο, ἔμειναν ἀτελοσφόρητοι, ὡς καὶ αἱ εἰσηγήσεις τοῦ αὐτο-

κρατορικοῦ μεγιστάνου Ἰωάννου περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος· ὁ δὲ Βασιλεὺς δὲν ἤθελε ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς Ῥαβέννης. Τότε δὲ ἤκουτε παρὰ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν Φράγκων, οἵτινες ἕως τότε δὲν συμμετέσχον τῶν διαπραγματεύσεων, τὴν παράδοξον ἀπαίτησιν (1) ἵνα συγχωρήσῃ τὴν εἴσοδον τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Ὁ Ἀἰστοῦλφος ἐνόησεν ὅτι πρόκειται περὶ τῆς μελλούσης τύχης τοῦ κράτους αὐτοῦ καὶ ἐταράχθη· ὠσπύτως δὲ τὸ καθ' ἑαυτὸν ἤρχισε καὶ οὗτος νὰ πείθῃ τὸν Στέφανον ν' ἀποβάλλῃ τοιοῦτον σκοπὸν· ὑπεχρεώθη ὅμως ν' ἀπολύσῃ αὐτόν. Ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης, εἰς τὰ μεθόρια τῶν Φράγκων, ἦν τὰ μέγιστα θριαμβευτικὴ. Ἐκτὸν μίλια μακρὰν τοῦ βασιλικοῦ πύργου προῦπήντησεν αὐτὸν ὁ υἱὸς τοῦ Πιπίνου Κάρολος, ὁ μέλλων Αὐτοκράτωρ· αὐτὸς δὲ ὁ Πιπῖνος, σὺν πᾶσι τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Πάπα καὶ ὁ Βασιλεὺς ἔσυρεν ἐκ τοῦ χαλινοῦ τὸν ἵππον αὐτοῦ. Τὴν δὲ δευτέραν ἡμέραν τὸ θέαμα ἠλλαξε· διότι νῦν ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος, σὺν παντὶ τῷ κλήρῳ, ἔπεσεν αὐτὸς εἰς τοὺς πόδας τοῦ Βασιλέως καὶ παρεκάλει ἐν ὀνόματι τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, νὰ σώσῃ ἀπὸ τοῦ ὀλέθρου τὸν Ῥωμαϊκὸν λαόν. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἠγειρεν αὐτόν καὶ ὤμοσε νὰ ἀποκαταστήσῃ τὰ δικαιώματα τῆς Ῥωμαϊκῆς Δημοκρατίας, ἀλλὰ περὶ τῶν δικαίων τῆς ἐξαρχίας ἢ τῆς αὐτοκρατορίας οὐδεὶς λόγος ἐγένετο.

Ὁ Πιπῖνος ἔσπευσε ν' ἀποστείλῃ πρεσβείαν πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Λογγοβάρδων, ἵνα ἐμπνεύσῃ αὐτῷ πλειότερον σέβας, καὶ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Πάπας, εἰς τεκμήριον εὐγνωμοσύνης, ἔστεψεν ἐκ δευτέρου τὸν Βασιλέα τῶν Φράγκων, ἵνα ἔτι μᾶλλον στερεώσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ ἀρπαχθὲν στέμμα τῶν Μεροβίγγων, καὶ σὺν αὐτῷ ἔστεψεν ὁμοῦ καὶ τοὺς δύο αὐτοῦ υἱούς, τὸν Κάρολον

(1) Anastasius in vitam Stephani.

καὶ τὸν Καρλομάνον, ἀναγνωρίζων τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου αὐτοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον προσέθηκε βέβαια οὗτος τῇ βασιλικῇ αὐτῶν ἀξία καὶ τὴν ἔντιμον προσηγορίαν τῶν Πατρικίων τῆς Ῥώμης, ἣν ὁ προκάτοχος αὐτοῦ εἶχεν ἐπίσης ὀλίγην ἐξουσίαν νὰ δώσῃ τῷ πατρὶ τοῦ Πιπίνου. Ὁ δὲ Ἀϊστοῦλφος, ταραχθεὶς ἐπὶ τῇ πρεσβείᾳ, ἔπεμψεν ἵνα προτρέψῃ εἰς εἰρήνην τὸν Βασιλέα τῶν Φράγκων, τὸν ἀδελφὸν τούτου τὸν μοναχὸν Καρλομάνον, ὅστις πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐμόναζεν ἐν τῇ μονῇ τῆς Κασίνης. Ἀλλ' αἰ τοῦ βασιλικοῦ ἀνχωρητοῦ εἰσηγήσεις κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας ἐστράφησαν καθ' ἑαυτοῦ, καὶ, κατὰ συμβουλήν τοῦ Πάπα, ἐκρατήθη ἐν Γαλλίᾳ, μὴ συγχωρουμένου πλέον αὐτῷ νὰ ἐπιστρέψῃ ποτε εἰς τὴν μονὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Πιπίνος ἐστράτευσε πρὸς τὰ μεθόρια τῶν Λογγοβάρδων καὶ ἀπήτει αὐτοῖς, ἵνα ὁ Βασιλεὺς αὐτῶν ἀποδώσῃ τὴν πρὸς τὸν ἅγιον Πέτρον ὀφειλὴν, τουτέστι τὴν Πεντάπολιν καὶ πᾶν, ὅ,τι ἐσφετερίσθη ἐναντίον τῶν δικαίων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ· ἀλλ' ὁ Ἀϊστοῦλφος ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ῥώμης Ἐπίσκοπον νὰ συγχωρήσῃ μόνον τὴν διὰ τῶν γαιῶν αὐτοῦ διάβασιν, ἐξυβρίζων αὐτὸν συγχρόνως καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἀρνούμενος.

Ταχεῖα ἐκστρατεία καὶ σφοδρὰ ἐπίδρομή τῶν Καρλουγγῶν ἠφάνισε τὴν δύναμιν τῶν Λογγοβάρδων εἰς τὰ σπήλαια τῶν Ἄλπεων· μόλις ἐσώθη ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας αὐτὸς ὁ Ἀϊστοῦλφος καὶ περιωρίσθη ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πρωτεύουσας αὐτοῦ. Ὁ δὲ νικητὴς ἰχνηλάτει αὐτὸν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης, αἰτίου τῆς στρατιωτικῆς ταύτης ἐπιχειρήσεως. Ἐπὶ τέλους λοιπὸν ὁ Ἀϊστοῦλφος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς περιστάσεις καὶ νὰ περαδεχθῇ πάσας τὰς προταθείσας αὐτῷ πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου συνθήκας. (1) Καὶ ὁμοίως ὑπεσχέθη νὰ ἀποδώσῃ τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ, τουτέστι τῷ

(1) Annales Metenses an. 934.

Ῥωμαϊκῷ θρόνῳ, τὴν Ῥαβέννην, τὴν Πεντάπολιν καὶ πάντας τοὺς λοιποὺς τόπους, οὓς κατεῖχεν ἐντὸς τῆς Ῥωμαϊκῆς χώρας, καὶ ἐκτὸς τούτου νὰ πληρῶνῃ ἐτήσιον φόρον τῷ νικητῇ. Τότε δὲ μόλις ἐξῆλθεν ἐκ τῶν μεθοριῶν αὐτοῦ ὁ Πιπῖνος, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τὸ γράμμα τῆς συνθήκης καὶ τεσσαράκοντα ἄνδρας ὁμήρους ἐκ τῶν εὐγενῶν Λογγοβάρδων. Καὶ ὁ θριαμβεύων Στέφανος ἔσπευσε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ῥώμην, ἐλπίζων ὅτι ταχέως ἐλεύσονται οἱ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἐπιτετραμμένοι, ἵνα παραχωρήσωσι τὰς γαίας καὶ τὰ συνωμολογημένα. Ἄντ' αὐτῶν ἐνεφάνισθη αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς πανστρατιᾷ· διεννοεῖτο δὲ νὰ ἀνταμείψῃ τὸν Πάπαν ἐν Ῥώμῃ διὰ τὴν ἄτιμον σύμβασιν, ἧς ἔτυχε παρ' αὐτοῦ ἀναγκαστικῶς ἐν Παβίᾳ. Καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης ἐξέφευγεν ἡ πολυτίμητος αὐτοῦ λεία· οὐδ' αὐτὴ δὲ ἡ Ῥώμη ἦν ἐν ἀσφαλείᾳ, ἧς ἡ ἀνεξαρτησία ἦν ἡ κυριωτέρα συμφωνία διὰ τὸ αὐθύπαρκτον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου· ἤρχισε στενὴ πολιορκία καὶ ἐρήμωσις πάντων τῶν περιχώρων.

Ὁ Πάπας Στέφανος, ὁρῶν τὴν αἰεὶ αὐξάνουσαν φρίκην, ἔγραψεν ἔντονον ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Πατρικίους τῆς Ῥώμης, Πιπῖνον, Κάρολον καὶ Καρλομάνον. (1) Ἐξώρριζε δὲ αὐτοὺς, εἰς τὸ ἀληθινὸν καὶ ζῶν ὄνομα τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, νὰ σπεύσωσιν εἰς Ἰταλίαν πρὸς σωτηρίαν τῆς Ῥώμης, πρὶν ἢ ὁ καιρὸς παρέλθῃ καὶ πρὶν ἢ τὸ ξίφος τῶν βαρβάρων διαπεράσῃ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὑπισχνεῖτο τὴν βεβαίαν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλ' ἠπέιλη αὐτοὺς καὶ διὰ τῆς φρικτῆς κρίσεως, ἐὰν παρ' ἐλπίδα μείνωσι κωφοὶ εἰς τὰς ἰκεσίας αὐτοῦ· διότι εἰς τὴν προστασίαν αὐτῶν εἶναι ἐμπεπιστευμένη ἡ ἁγία Ἐκκλησία καὶ ἅπασα ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐπικρατία. Ὁ Βασιλεὺς ὁμῶς τῶν Φράγκων ἐβράδυνεν ἴσως διότι παρσκευάζετο εἰς ἐκστρατείαν καὶ μά-

(1) Codex Carolinus N 5. 6.

λιστα οὐδ' ἀπήντησεν εἰς τὰς θερμὰς ἐπιστολάς τοῦ Πάπα, ὅτε ἐν Ῥώμῃ ἐκάστη στιγμή χρόνου ἦν πολύτιμος· οὐδεὶς δὲ φήμη ἐθρυλλεῖτο ἐκ τῆς Γαλλίας. Τότε ἡ ὀδυνηρὰ ἀπελπισία ὑπηγόρευσε τῷ Στεφάνῳ προπετῆ ἰδέαν, νὰ γράψῃ καὶ ἄλλην τελευταίαν πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Φράγκων ἐπιστολήν, οὐχὶ πλέον ἐξ ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων, ὡς μὴ διαφερόντων ἀλλήλων κατ' οὐδέν· αὕτη δὲ ἡ λυπηρὰ σύγχυσις ἀμφοτέρων τῶν προσώπων τούτων ἤγουν τοῦ Ἀποστολικοῦ μετὰ τοῦ Ἐπισκοπικοῦ, καὶ τοῦ πνευματικοῦ σκαποῦ μετὰ τοῦ ὑλικοῦ παρήγαγε πολλὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας. Τοιαύτη ἦν ἡ περιφήμος ἐκείνη ἐπιστολή, ἣτις εἶναι ἀξία μεγίστου θαυμασμοῦ διὰ τὴν ἱερόσυλον προπέτειαν ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένου πνευματικὸν ἀξίωμα καὶ μεταχειριζομένου ἐπ' ἰδίᾳ ὠφελείᾳ τὰ μᾶλλον ἱερὰ ὀνόματα (1).

Ἄ'Εγὼ, Πέτρος ὁ Ἀπόστολος, οὕτως ἄρχεται ἡ ἐπιστολή, ἡ ἐπιγραφομένη πρὸς τοὺς τρεῖς Πατρικίους, τῇ θελήσει τῆς θείας εὐσπλαγγίας, προσκληθεῖς παρὰ τοῦ Χριστοῦ, Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, διωρίσθην τῇ ἐξουσίᾳ αὐτοῦ, νὰ εἶμαι ὁ φωστὴρ παντὸς τοῦ κόσμου (ἔπονται τὰ κείμενα). Τούτου ἕνεκα ἅπαντες, οἱ ἀκούοντες τὸν εὐαγγελισμὸν μου καὶ λαβόντες αὐτὸν, πιστευσάτωσαν ἀδιστακτως, ὅτι τῇ θείᾳ διατάξει, ἀφεθήσονται αὐτοῖς ἅπασαι αἰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἁμαρτίαι, καὶ ἄνευ παραπτώματος μεταθήσονται εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ φῶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφώτισε τὰς γαληνάς ὑμῶν καρδίας, καὶ ὑμεῖς, παραδεχθέντες τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, ἠγαπήσατε τὴν ἁγίαν καὶ δημοσίον Τριάδα διὰ τοῦτο ἐν τῇ ἐμπιστευθείσῃ μοι Ἀποστολικῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ διαφυλάττεται καὶ ὑμῖν ἡ ἀναμφίβολος ἐλπὶς τῆς μελλούσης ἀνταμοβῆς. Καὶ οὕτω πρὸς ὑμᾶς, ὡς ἀγα-

(1) Codex Carolinus N. 7. Bouquet V. p. 495.

πητά μοι τέκνα, τείνω πόν λόγον μου, καὶ διὰ τῆς πρὸς με ὑμετέρας ἀγάπης προτρέπω ὑμᾶς, ἵνα μὴ ἐγκαταλείψητε τὴν πόλιν τῆς Ῥώμης καὶ τὸν λαόν, τὸν πρὸς τοῦ Θεοῦ ἐμπει-
στευμένον μοι, ἀπροστάτευτον, ἀλλὰ νὰ ἀπλλάξῃτε αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐχθρικών χειρῶν, καὶ σώσητε τὸν οἶκον ἐν ᾧ ἀνα-
πύονται τὰ λείψανά μου, ἀπὸ τῆς βεβηλώσεως, καὶ λυτρώση-
τε τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐμπιστευθεϊσάν μοι ἀπὸ
τῆς ἀνάγκης καὶ τῶν παντοίων καταπιέσεων, αἷ κατ' ἀνάγκ-
κην πάσχει ὑπὸ τῆς ἀχρείας φυλῆς τῶν Λογγοβάρδων (*a pessima
gente Langobardum*).»

«Καὶ μὴ ἀμφιβάλλετε παντάπασιν, ἀγαπητοὶ, ἀλλ' ἔχετε
ὡς βέβαιον, ὅτι ἐγὼ αὐτὸς ὑποχρεῶ καὶ συνδέω ὑμᾶς διὰ τῶν
προτροπῶν μου τούτων ὡς εἰ ἐγὼ αὐτὸς ἐπεφαινόμην ἐν
σαρκὶ ἐνώπιον ὑμῶν· διότι κατὰ τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ὑπόσχεσιν
πρὸς αὐτοῦ τοῦ Λυτρωτοῦ, ὑμεῖς, οἱ Φράγχοι, ἐστὲ οἱ προσ-
φιλέστεροὶ ἡμῖν πάντων τῶν λαῶν τῆς γῆς. Σπεύσατε λοιπὸν,
σπεύσατε, πρὸς τοῦ ἀληθινοῦ καὶ ζῶντος Θεοῦ προτρέπω ὑμᾶς,
σπεύσατε πρὸς βοήθειαν ἡμῶν, πρὶν ἢ ξηρανθῇ ἡ ζῶσα πηγὴ
ἐκείνη, ἐξ ἧς ἐγεννήθητε ὑμεῖς, πρὶν ἢ σβεσθῇ ἔτι ὁ τελευταῖος
σπινθὴρ τοῦ πυρὸς λαμπροῦ ἐκείνου, ἐξ οὗ ἐρανίσθητε τὸ ὑμέ-
τερον φῶς, πρὶν ἢ ἡ πνευματικὴ μήτηρ ὑμῶν, ἡ ἀγία Ἐκ-
κλησία, ἀφ' ἧς ἐλπίζετε τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ὑποκύψῃ εἰς
τὴν τελευταίαν ταπείνωσιν καὶ παραβίαν ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν
χειρῶν. Περαιῶ τὰς πρὸς ὑμᾶς παραινέσεις μου· ἐγρηγορεῖτε
εἰς ὑπακοήν, καὶ τεύξεσθε μεγάλης ἀμοιβῆς· ὑπισχνούμαι δ'
ὑμῖν σταθερὰν προστασίαν, ἵνα νικήσητε πάντας τοὺς ἐχθροὺς
ὑμῶν, καὶ γένησθε πολυχρόνιοι ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ καὶ ἔχη-
τε ἀναμφίβολον ἐλπίδα εἰς τὴν μακαριότητα τῆς μελλούσης.
Ἐάν δὲ (ὅπερ ὁμῶς δὲν ἐλπίζομεν) βραδύνητε, ἢ θελήσητε νὰ
ἀναβάλῃτε προφασιζόμενοί πως τὸ ἐφ' ὑμῶν καθῆκον τοῦ
ὑπερασπίσθαι, γινώτε, ὅτι διὰ τοιαύτην περιφρόνησιν τῆς πρὸς
ὑμᾶς προτροπῆς μου, τῆ ἐξουσίᾳ τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ χά-

ριτι τῆς ἀνωθεν δωρηθείσης μοι ἀποστολῆς ἀποστερήσω ὑμᾶς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς μελλούσης ζωῆς.»

Εἰ καὶ παράδοξος ἦν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ὡς γραφείσα ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πέτρου, προὔξενησεν ὁμως τὴν ἐπιθυμητὴν ἐντύπωσιν, ἐπειδὴ οἱ σύγχρονοι, λίαν σεβόμενοι τὸ κῦρος τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, δὲν ἔδιδον ἑκυτοῖς λόγον τῶν πράξεων αὐτοῦ καὶ πρεδέχοντο πᾶν ὅ,τι ἀπέρρυσεν ἀπ' αὐτοῦ ὡς μέτρον τῆς ἑκυτῶν πίστεως. Ὁ δὲ Πάπης ἄνευ ἀναβολῆς ἐξεστράτευσεν εἰς Ἰταλίαν καὶ ὁ Ἀϊστούλφος ἠναγκάσθη νὰ καταλίπη τὴν Ῥώμην, μετὰ τρίμηνον πολιορκίαν δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς Φράγκους τῶν ὄρεινῶν στενῶν καὶ ἐκλείσθη πάλιν ἐν Παβίᾳ, ἔνθα ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῆ πάσας τὰς συνθήκας τοῦ νικητοῦ, αἵτινες ἦσαν ἐπανάληψις τῶν πρώτων. Ἰνα δὲ ὁ Πιπῖνος ἔτι μᾶλλον ἀσφαλίσῃ ἐνώπιον ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου, πάσας τὰς ὑπὸ τῶν Λογγοβάρδων ἀφαιρηθείσας γαίτας, εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ἠρέσθη εἰς μόνην τὴν ἑνορκον ὑπόσχεσιν τοῦ Ἀϊστούλφου· ἀλλ' ἔλαβε πρὸς αὐτοῦ δωρητήριον γράμμα, ἐν ᾧ οἱ Ῥώμης Ἐπίσκοποι ἐπεκυροῦντο εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα ὡς κυρίαρχοι τῶν γαιῶν τούτων καὶ πόλεων. Τοῦτο δὲ τὸ γράμμα κατ' Ἀναστάσιον τὸν βιβλιοθηκᾶριον, ζήτησαντα κατὰ τὸν ἑννατον αἰῶνα ἐφυλάττετο ἕως τότε ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀρχείοις. Ὁ Βασιλεὺς τῶν Φράγκων, μὴ συγχωρήσας οὐδεμίαν ἀναβολὴν, ἔπεμφε τὸν Ἀββᾶν Φουλράδον μετὰ τῶν ἐπιτετραμμένων τοῦ Ἀϊστούλφου εἰς πάσας τὰς χώρας τῆς Πενταπόλεως καὶ τῆς πρώην Ἐξαρχίης, ἵνα καταστήσῃ δι' αὐτῶν τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν εἰς κῦρος. Ὁ Ἀββᾶς συνέλεξε τὰς κλεῖς πασῶν τῶν πόλεων καὶ παραλαβὼν τοὺς πρωτίστους τῶν πολιτῶν ἔφθασεν εἰς Ῥώμην, ἵνα συστήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν Πάπαν. Ἐκ τῶν εἰρημένων πόλεων ἦσαν ἡ Ῥαβέννη, Ῥημινὴ, Πεζάρω, Φανῶ, Τσέζενα, Συνηγάλια, Φόρλη, Οὐρβινο, ἡ Νάρνη καὶ ἄλλαι περισσότεραι τῶν τριάκοντα. Αὐτὸς δὲ ὁ Βασιλεὺς τῶν Φράγκων

ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν, κατὰ τὴν περὶ εἰρήνης συνθηκολογίαν τὸ τρίτον μόνον τοῦ ταμείου τῶν Λογγοβάρδων, προσέτι δὲ καὶ τινὰς εὐγενεῖς ὡς δμηρούς (1).

Χάρις λοιπὸν εἰς τὴν γενναιότητα καὶ αὐστηρὰν τιμιότητα τοῦ ἀνδρείου Βασιλέως τῶν Φράγκων ὡς πρὸς τὴν Ῥώμην οὐχὶ δὲ ὡς πρὸς τὴν αὐτοκρατορίαν, αἱ κληρονομίαι τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ μόνης τῆς πόλεως Νάρνης ἦν κατ' ἀρχὰς εἰδιοποιουῦντο οἱ Πάπαι, ἠὲξήθησκν αἴφνης προστεθείσης ὀλοκλήρου τῆς Ἐξαρχίας, Πενταπόλεως καὶ μέρους τῆς Ἐμηλίας· ἀλλ' αἱ τελευταῖαι προσκτήσεις δὲν ὑπήγοντο εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν τῶν πρώτων. Αὗται δὲν ἦσκν κεχωρισμένα χωρία οὐδὲ κτήματα καὶ γαίαι μετ' ἀποίκων, ἀλλὰ μεγάλαι καὶ πολυάνθρωποι πόλεις καὶ ὀλοκλήροι ἐπαρχίαι· διὸ καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς κυριότητος αὐτῶν διέφερον ἐντελῶς τοῦ ἀρχικοῦ. Διότι αἱ μὲν πρῶται πατριμόνια ἢ κληρονομίαι ἀπετέλουν τὴν ἰδιαιτέραν οὐσίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, αἱ δὲ νέαι τοῦνκντίον ἔλαβον χαρακτῆρα κοινῆς τε καὶ πολιτικῆς κυριότητος. Καὶ ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἡγεμονικῆς ἐξουσίας τῶν Ἐπισκόπων Ῥώμης. Ὁ δὲ Πιπῖνος, πραραχωρῶν τὰς γαίας τῆς Ἐξαρχίας τῷ Ῥωμαϊκῷ θρόνῳ ὀλιγωρῶν τῆς αὐτοκρατορίας, εἰς ἦν αὗται ἀνῆκον, δὲν συνέθετο ὅμως νὰ καθυποτάξῃ καὶ τὸ ἴδιον αὐτοῦ κράτος, ἀλλὰ διατηρῶν τὴν προσηγορίαν τοῦ Πατρικίου τῆς Ῥώμης, ἔπραττεν ὡς νικητῆς μόνον εἰς τὰ τῆς Βασιλευούσης, δεσποτικῶς διαθέτων τὴν κληρονομίαν αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης δὲν ἠὲχαριστήθη εἰς τὴν ἀπροσδόκητον λείαν, ἦν ἔλαβεν ὡς κλῆρον (2). Τὸ ἐπόμενον ἔτος, ὁ Στέφανος εὐχαριστῶν ἐγγράφως τὸν Βασιλέα τῶν Φράγκων διὰ τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ, δὲν ἐντράπη νὰ ζητήσῃ παρ' αὐτοῦ τινὰς ἔτι πόλεις, ὡς π. χ. τὴν Φαβεγκίαν,

(1) Muratori ad annum 754.

(2) Codex Carolinus N 8.

Ιμόλιαν, Βολωνίαν, Φεββάραν καὶ Ἀγκῶναν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα, ὅτι καὶ αὐταὶ ἀπετέλουν ἄλλοτε μέρος τῆς Ἐξαρχίας, ἐπειδὴ ὁ Πάπας ἐθεώρει ἑαυτὸν νόμιμον ἤδη κληρονόμον τῶν Ἐξάρχων καὶ τούτου ἕνεκα ἐπεθύμει, αἱ γαῖαι καὶ αἱ πόλεις, αἵτινες εὗρισκοντο ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Δεσπότη, νὰ ἐπιστραφῶσι πᾶσαι ἀκέραιαι ὑπὸ τοῦ Πιπίνου τῆ πνευματικῆ αὐτοῦ μητρὶ, τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ· ἀλλὰ μὴ γὰρ ὁ Πάπας ἦν δεσπότης αὐτῶν μέχρι τοῦ καιροῦ ἐκείνου; Συνεταύτιζε δὲ ἑαυτὸν πάλιν τῷ Πέτρῳ, ὡς καὶ πρότερον, ὅτε παρεπονείτο τῷ Πιπίνῳ, ὅτι ὁ Ἀϊστοῦλφος δὲν ἐπέστρεψεν οὐδὲν τεμάχιον γῆς τῷ μακαρίῳ Πέτρῳ, τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ Δημοκρατίᾳ· ἀλλ' ἦν ἄραγε πολὺς χρόνος ἐξ ὅτου ἀπετείνετο πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ; Ὅτε δὲ ἀπεδόθη αὕτη διὰ τῶν ξένων ὅπλων, ὁ Πάπας ὡσεὶ ἐλησμόνησε πλέον, ὅτι τοῦτ' ἔστι κληρονομία τοῦ Καίσαρος, ὃν αὐτὸς ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν. Εἶναι δὲ ἀξία προσοχῆς ἡ λύσις τοῦ περὶ τῆς κυριότητος τῆς προλαβούσης Ἐξαρχίας ζητήματος, μεταξὺ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Καίσαρος· ἐνταῦθα δὲ πρέπει νὰ σκοπήσωμεν οὐχὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Στεφάνου, ὅστις, δι' ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, ἠδύνατο νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸ πάθος τῆς φιλοκερδείας, ἀλλὰ τὸ ἐναργὲς ψεῦδος δι' ἰδιοκτησίαν, ἥτις ὁμῶς ἐτέθη ὡς θεμέλιον, οὐ μόνον τῆς κοσμικῆς ἰσχύος τῶν Ἐπισκόπων Ῥώμης, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἐξουσίας, πολὺ ἐκτεινομένης ἕνεκα τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ θρόνου αὐτῶν. Ὅτε δ' ἀφίνοντο εἰς Κωνσταντινούπολιν αἱ περὶ τῶν τελευταίων συμβάντων τῆς Ἰταλίας ἀγγελίαι, καὶ ὅτι ἡ ἐξαρχία περιέρχεται ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα, ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ἀπεφάσισε νὰ ἀποτανθῇ πρὸς τὸν νικητὴν τῶν Λογγοβάρδων, ἐλπίζων, ὅτι διὰ τοῦ χρυαίου ἀναλήψεται τὴν ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας ἀποσπασθεῖσαν κληρονομίαν. Ἀλλ' οὐδεμίᾳ ὑπόνοιᾳ ἐπῆλθεν αὐτῷ, ὅτι δύναττι νὰ εὗρεθῇ καὶ τρίτος ἀντίζηλος, ὁ ὑποκείμενος αὐτῷ

Πάπας Ρώμης, ὅστις ἦν ἕως τότε μόνον μεσίτης μεταξὺ τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῶν Λογγοβάρδων (1). Ἡ Βυζαντινὴ πρεσβεΐα, συγκειμένη ἐκ τῶν ἀνωτέρων μεγιστάνων τῆς αὐτοκρατορίας, οἷον Γρηγορίου τοῦ Λογοθέτου καὶ Ἰωάννου τοῦ Σιγητοῦ (Silenciaire), πολλάκις ἤδη σταλέντος ἐπὶ τοιαύταις διαπραγματεύσεσιν, ἐπέμφθη διὰ τῆς Ῥώμης πρὸς τὸν Βασιλέα τῶν Φράγκων. Οὗτοι δὲ ἤκουσαν ἐκεῖ περὶ τῆς αὔθις γενομένης ἐκστρατείας αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἠδύναντο ἔτι νὰ εἰσδύσωσιν εἰς πάντα τὰ μυστήρια τῶν διαπραγματεύσεων μεταξὺ τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τοῦ Βασιλέως· μαντεύσαντες ὁμῶς τὸ πρᾶγμα καὶ θέλοντες νὰ προλάβωσι τὸν Πιπῖνον, ἀνεχώρησαν διὰ θαλάσσης εἰς Μασσαλίαν.

Ἄλλ' ὁ Πάπας Στέφανος, ἀνητυχῶν ἐπὶ τῇ πρεσβεΐᾳ ταύτῃ, ἐπεμψε μετ' αὐτῶν ἐπιτετραμμένον, ἵνα ὑπερασπίσῃ ἐνώπιον τοῦ Βασιλέως τὰ συμφέροντα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου. Μόνον δ' ἐν Μασσαλίᾳ ἔμαθον οἱ αὐτοκρατορικοὶ μεγιστᾶνες, ὅτι ἡ ἐξουχία ἦν ἤδη ἐπηγγελμένη τῇ Ῥώμῃ καὶ ὅτι ὁ Πιπῖνος εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὰ μεθόρια τῶν Λογγοβάρδων. Δεινῶς δ' ἐκπλαγέντες ὑπὸ τοιαύτης ἀγγελίας ἐνόησαν πληρέστατα τὴν ἀληθῆ αἰτίαν τῆς μετ' αὐτῶν ἀποστολῆς τοῦ Ληγάτου τοῦ Πάπᾶ καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ ἐμποδίσωσιν αὐτὸν, ἵνα ἀπαλλαχθῶσι τῆς ἐπιτηρήσεως αὐτοῦ, ἀλλ' οὗτος ἐπέμεινε νὰ ἀκρολουθήσῃ αὐτούς. Τότε Γρηγόριος, ὁ πρεσβύτερος τῶν ἀπεσταλλένων, προεπορεύθη, ἐπιτρέψας εἰς τὸν νεώτερον τὸν Ἰωάννην, νὰ κρατήσῃ παρ' αὐτῷ τὸν φορτικὸν Ῥωμαῖον. Ὁ δὲ Λογοθέτης εὗρε πλησίον τῆς Παξίας τὸν Πιπῖνον, ἀλλ' εἰ καὶ μηδεὶς ὑπῆρχε παρ' αὐτῷ ἐκ τῶν ἐπιτετραμμένων τῆς Ῥώμης, δὲν προὔξενησεν ὁμῶς τοῦτο ὠφέλειαν τῇ αὐτοκρατορίᾳ. Καὶ εἰς μάτην, προὔτρεπε τὸν Βασιλέα μεγάλα δῶρα ὑπισχνούμενος, νὰ ἀποδώσῃ πάλιν τὴν Ῥαβέννην καὶ πάσας τὰς λοιπὰς πό-

(1) Muratori ad an 755. Anastasius. in vit. Steph.

λεις τῆς ἐξουσίας τῆ αὐτοκρατορικῆ ἐξουσίας. Ἄλλ' ὁ Πιπῖνος ἦν ἀμετάβλητος, καὶ εἰς πάσας τὰς αἰτήσεις τοῦ Γρηγορίου ἀπεκρίνετο σαφῶς· ὅτι οὐδέποτε συναινέσει νὰ ἀναλάβῃ τὰς γκίας καὶ τὰς πόλεις, τὰς τεθείσας ἤδη παρ' αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἀποστολικοῦ Θρόνου, καὶ ὁμῶσα ἐπεβεβαίωσεν, ὅτι πράττει ἄνευ τινὸς προσωποληψίας, ἀναδεχθεὶς τὴν δυσχερῆ εἰς Ἰταλίαν ἐκστρατεῖαν μόνον ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν ἅγιον Πέτρον καὶ χάριν τῆς συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ. Τοιαύτης δ' ἀποκρίσεως τυχὼν ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ ἀπεσταλμένος εἰς Βασιλεύουσαν, καὶ οὕτως ἐτελέσθη πρᾶγμα ἕως τότε ἀνήκουστον, πρὸ πάντων τὰ νόμιμα δικαιώματα τῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ ὁ Ἐπίσκοπος τῆς ἀρχαίας αὐτῆς πρωτεύουσας, ὑπὸ τὸ πομπῶδες ὄνομα τῶν πατριμονιῶν ἢ κληρονομιῶν τοῦ ἁγίου Πέτρου καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς δημοκρατίας, ἃς ἔκπαλαι συνείθισαν αἱ ἀκοαὶ τῶν λαῶν τῆς Ἰταλίας, ἐγίνωσκε νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ ἰσχὺν, διὰ τῆς ἀπλοϊκότητος τῶν Φράγκων, χαρακτῆρα κυβερνητικῆς ἐξουσίας, καὶ παρήγγειλεν εἰς τοὺς διαδόχους αὐτοῦ τὴν ἐπέκτασιν αὐτῆς, ἐναντίον τῶν συνοδικῶν κανόνων, στηριζόμενος εἰς τὸ τοσοῦτον ὀλέθριον παράδειγμα. Ὀλίγον μετὰ τὴν ἀντικανονικὴν ταύτην λύσιν πολυχρονίου ἔριδος, ἐτελεύτησαν ἀμφότεροι οἱ ἀντίζηλοι ὁ Λίστουλφος καὶ ὁ Στέφανος, τοσοῦτον ἐπιμόνως ἐχθρευόμενοι ἀλλήλοις καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διοικήσεως αὐτῶν.

Ἄλλ' ἡ αὐτοκρατορία δὲν παρητήθη εὐθὺς τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς ἐξουσίας, τὰς τοσοῦτον ἀπροσδοκῆτως αὐτῇ ἀρπαγείσας ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας. Αὕτη διεφύλαξε τὴν Νεάπολιν καὶ τινὰς τῶν μεσημβρινῶν αὐτῆς κτημάτων ἐν Ἰταλίᾳ, μέχρι τῆς ὀψιμιτέρας καταλήψεως αὐτῶν ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν, καὶ ἀκαταπαύστως ἐπροσπάθει διὰ τῶν συνεχῶν πρὸς τοὺς Βασιλεῖς τῶν Φράγκων πρεσβειῶν νὰ ἀνακτήσῃται τὴν

ἀπωλεσθεῖσιν κληρονομίαν (1). Προὔταθῃ μάλιστα καὶ συνοικέσιον τοῦ υἱοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ουγατρὸς τοῦ Πιπίνου, περὶ οὗ μνημονεύει ὁ Πάπας Στέφανος ἕντι τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ Πρωθιεράρχαι ἐπηγρύπνουν ἐπίσης, ἵνα ὁ τοσοῦτον αὐτοῖς ἐπικίνδυνος σύνδεσμος μὴ περαιοθῇ. Καθησυχάσαντες πρὸς καιρὸν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Φραγκικῶν Πατρικίων, οὓς μόνον μετὰ Θεὸν ἀνεγνώριζον ὑπερασπιστάς καὶ βοηθοὺς αὐτῶν, ἀδιαλείπτως ἐφρόντιζον νὰ ἐπικυρωθῇ αὐτοῖς ἡ νεωστὶ κεκτημένη ἐπαρχία καὶ ἡ ἐν αὐτῇ τῇ 'Ρώμῃ δεσποτεία ἔνθα, ὡς γ' εἰ καὶ θεωροῦντο δεσπόται, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, εἰ καὶ ἡ 'Ρώμη, ὡς πρωτεύουσα κράτους, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀνήκῃ ἰδίως εἰς τὰ πατριμόνια τῆς Ἐκκλησίας.

ΣΤ'.

*Ἡ τελευταία πάλη τῆς 'Ρώμης πρὸς τοὺς Λογγοβάρδους
μέχρι τῆς πτώσεως αὐτῶν. Οἱ Πάπαι Παῦλος,
Στέφανος ὁ Γ' καὶ Ἀδριανός.*

Ἡ ἐκλογή τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀϊστούλφου ἐπησχόλησε τὸν Πάπαν Στέφανον, ὅστις ἐπέζησε μῆνας τινὰς μετὰ τὸν ἀντίζηλον αὐτοῦ. Ὁ Βασιλικὸς 'Ράχισος, βαρυνθεὶς τὴν μοναξίαν τῆς τῶν Βενεδικτῶν μονῆς, ἐπεθύμησε νὰ ἀναβῇ πάλιν τὸν θρόνον, οὗτινος ποτὲ εἶχε παρκιτηθῇ, ἀλλ' ὁ Πάπας ἰσχυρῶς ἠναντιώθη πρὸς τὸ τοιοῦτον. Ἐμβῆκεν οὗτος εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ Δουκὸς Δεσιδερίου τοῦ διοικοῦντος τὴν γειτνιαζούσαν Τοσκάνην, καὶ προσέφερεν αὐτῷ στέμμα, ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ, ἵνα παραχωρήσῃ τῷ 'Ρωμαϊκῷ θρόνῳ τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς πρώην ἐξαρχίας, ἡγουν τὴν Φαβεγκίαν, Ἴμόλαν,

(1) Codex Carolinus N 48.

φερράραν, Βολωνίαν καὶ τὸν Ἀγκῶνα, ἀς ἐζήτει ἔτι ὁ Πάπας ἐπὶ τοῦ Ἀϊστούλφου. (1) Ὁ Δεσιδέριος ἐπεβεβίωσε διὰ φρικτοῦ ὄρκου τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν Ῥωμαίων πρέσβειων τοῦ διακόνου Παύλου, ἀδελφοῦ τοῦ Στεφάνου, καὶ τοῦ Πριμικηρίου ἢ πρωτοβάθμου πνευματικοῦ μεγιστάνου, Χριστοφόρου, ὅστις διὰ τὴν σημασίαν καὶ τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ ἔσχε μεγάλην ἰσχὺν εἰς τὰ πράγματα τῆς Ῥώμης, καὶ ἐνώπιον τοῦ πληρεξουσίου τοῦ Βασιλέως τῶν Φράγκων Ἀββα Φουλράδου, ὅστις ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως εἰσήγαγε τοὺς Ἐπισκόπους Ῥώμης εἰς τὴν κυριότητα τῶν γαιῶν τῆς ἔξαρχίας. Ἀλλ' ὁ Δεσιδέριος, ἀπομακρύνας τὸν ἐπικίνδυνον αὐτῷ ἀντίζηλον τὸν πρόην Βασιλέα Ῥάχισον, ἀπέφυγε τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ὄρκου αὐτοῦ, εἰ καὶ προσεπάθει νὰ διακηται φιλικῶς πρὸς τὸν νέον Ἐπίσκοπον Παῦλον, ὅστις ἀνέβη εἰς τὴν καθέδραν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὡς νόμιμος πλέον κληρονόμος, διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ ἐξηκολούθει τὴν πανουργον αὐτοῦ πολιτικὴν.

Καὶ πάλιν ἤρχισεν οὗτος νὰ ὑποστηρίξη τὰς κεχωρισμένας Ἡγεμονίας τῆς Βενεβέντης καὶ Σπολέτης, αἵτινες, ὡς ἔγραφεν ἔτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ πρὸς τὸν Πιπίνον, διὰ τῆς ἰσχυρᾶς τοῦ ἁγίου Πέτρου χειρὸς διώρισαν τοὺς στρατηγούς αὐτῶν, καὶ παρεπονεῖτο πρὸς τὸν Βασιλέα ὅτι ὁ Δεσιδέριος ὑπέταξεν αὐτὰς ἐκ νέου καὶ συνῆψε σχέσιν μετὰ τῶν τοῦ Αὐτοκράτορος πρέσβειων εἰς Νεάπολιν (2). Ὁ δὲ Πάπας παρίστα ταῦτα ὡς λίαν ἐπικίνδυνα τοῖς Φράγκοις καὶ τούτου ἕνεκα καταναυκτικῶς παρεκάλει τὸν Πιπίνον, (3), νὰ μὴ ἀποδώσῃ τῷ Βασιλεῖ τῶν Λογγοβάρδων τοὺς παρ' αὐτοῦ ἀπαιτούμενους ὀμήρους· ἐν τούτῳ δὲ, ὅτε ὁ Βασιλεὺς οὗτος, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς Νεα-

(1) Anastasius in vitam Stephani. Muratori ad annum. 757.

(2) Codex Carol. N 25.

(3) Codex Carol. N 21. 34.

πόλεως (1), ἐπισκέφθη τὴν Ῥώμην καὶ παρεκάλει τὸν Παῦλον νὰ μεσιτεύσῃ περὶ τῆς ἀπειλευθερώσεως αὐτῶν, ὁ Πάπας ἔδωκεν αὐτῷ περὶ τούτου ἀνοικτὴν πρὸς τὸν Πιπίνον ἐπιστολὴν, ἀλλ' ὠφελήθη ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης, ἵνα μυστικῶς πέμψῃ ἐτέρην, ἐντελῶς ἀντιλέγουσαν εἰς πάσας τὰς φανεράς αὐτοῦ παρακλήσεις πρὸς ὄφελος τῶν Λογγοβάρδων. Ἐπισκόπου ἀράγε εἰσὶν αὐταὶ πράξεις, ἢ κοσμικοῦ κυβερνήτου, ᾧ εἰσὶν ἐπιτετραμμένοι αἱ βιωτικαὶ ὠφέλειαί τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας;—Ἐν δὲ τῇ ἀποβρήτῳ ταύτῃ ἐπιστολῇ ὁ Πάπας ἠγγειλε τῷ Πιπίνῳ ὅτι δῆθεν κατὰ πρόσκλησιν τῶν Λογγοβάρδων ἐξ Ἑλλήνων Πατρίκιοι ὀδεύουσι κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ 30 πλοίων καὶ τοῦ Σικελικοῦ στολίσκου· ἄψαυ δὲ τὴν βοήθειαν ταύτην ἀπήτει ὁ Δεσιδέριος ὑπὲρ ἑαυτοῦ παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος, παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, ὡς ἔλεγεν ὁ Πάπας. Οὕτως ἔκρινεν ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης περὶ τῶν πρώην αὐτοῦ Βασιλέων, καὶ πρὸς τούτοις παρεκάλει νὰ βιάσῃ τὸν Βασιλέα νὰ παραχωρήσῃ τῷ θρόνῳ αὐτοῦ τὰς ἀπαιτουμένας πόλεις.

Ὁ Πιπίνος ὁμως δὲν συνεμερίζετο τοῦ φόβου τοῦ Πρωθιεράρχου, περὶ τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐνητχολημένος ὢν εἰς ἄλλους πολέμους, ἔστειλεν εἰς Ῥώμην μόνον τοὺς πληρεξουσίου αὐτοῦ, οἵτινες προσεπάθουν νὰ διαλύσωσι τοὺς δισταγμοὺς τῶν διαδικαζομένων δι' ἀμοιβαίων παραχωρήσεων. Αὐτὸς δὲ ὁ Δεσιδέριος ἦλθεν εἰς Ῥώμην καὶ, ἀνχνιωρίσας τὰ πατριμονιακὰ ἢ κληρονομικὰ τοῦ Ἐπισκόπου δικαιώματα εἰς τὰ κτήματα αὐτοῦ, μὴ παραχωρῶν τὰς πόλεις, διεπράξατο καὶ αὐτὸς ὅμοια ἐπίσης προνόμια ἐν ταῖς Ῥωμαϊκαῖς ἐπαρχίαις. Ἐκτοτε, ἐν διασγήματι δέκα ἐτῶν μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ Παύλου, οὐδεμία ἔχθρα ἦν ἀνοικτὴ μεταξὺ τῶν δύο ἀντιζήλων (2), εἰ καὶ μὴ ὑπῆρχεν ἡ ἐσωτερικὴ

(1) Codex Carol. N 28.

(2) Codex Carolinus N 30. 33.

συμφωνία καὶ ἐξηκολούθουν τὰ πρὸς τὸν Πιπίνον παράπονα. Ἰσως καὶ οὗτος ἐνόησεν ἐπὶ τέλους μέχρι τίνος βαθμοῦ ἀσυνείδητοι ἦσαν αἱ Ῥωμαϊκαὶ ἀπικιτήσεις, ἐπειδὴ συνεβούλευε τῷ Πάπᾳ νὰ ζῆ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἀγάπῃ μετὰ τοῦ Βασιλέως. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ Ῥώμῃ ἐταράχθη ἡ ἡσυχία μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παύλου, διὰ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, ὥσει δῆθεν ἤριζον περὶ κοσμικοῦ θρόνου, καὶ οὐχὶ περὶ πνευματικῆς καθέδρας, ἐπειδὴ τῷ ὄντι ἡ κοσμικὴ ἐπικράτεια τῶν Πρωθιεραρχῶν ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς φιλοδοξοῦς ἐπιχειρήσεις, αἵτινες ἐσημάνθησαν δι' αἰματοχυσιῶν

Μόλις ἐπρόφθασε νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὁ Ἐπίσκοπος Παῦλος, καὶ ὁ Πριμικήριος αὐτοῦ Χριστόφορος, μετὰ τῶν λοιπῶν μεγιστάνων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου (οὔτινες ἦσαν ἐπτὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν ἑπταπαλατιῶν), παρευρίσκετο παρὰ τῷ ἀποθνήσκοντι, ὅτε ἀνεφύη ἡ στάσις. Τότων τις ἐκ τῶν πικλιῶν κητοίκων τῆς Ῥώμης Δουξ ὢν ἐν τινι τῶν Τοσκανικῶν πόλεων, εἰσέβαλε σὺν στρατιᾷ εἰς Ῥώμην καὶ ἐκήρυξεν Ἐπίσκοπον ἕνα τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, τὸν Κωνσταντῖνον, καὶ μὴ ἐνδεδυμένον μάλιστα πνευματικὸν ἀξίωμα τοσοῦτον ὀλίγον ἐφρόντιζον περὶ τῆς τηρήσεως τῶν κανονικῶν θεσμῶν! Ἐντὸς δύο ἡμερῶν διήλθεν οὗτος δι' ὄλων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν βαθμῶν, τὴν δὲ τρίτην, εἰσῆχθη διὰ ἐνόπλου δυνάμεως εἰς τὸν ναὸν (basilica) (1) τοῦ ἀγίου Πέτρου, ὅπου καὶ ἀνηγορεύθη Ἐπίσκοπος. (2) Ἄλλ' ὁ νέος κυρίαρχος τῆς Ῥώμης ἐνόμισεν ἐπίσης ἀναγκαῖον νὰ προσφύγῃ πρὸς τὸν Πιπίνον, ὡς

(1) Basilica (Βασιλική, ἤγουν οἰκία ἢ στοά), ἦν παρὰ Ῥωμαίους ὄνομα μεγάλων καὶ λαμπρῶν οἰκοδομῶν, διπλοῖς περιστόις κεκοσμημένων, αἵτινες, παρὰ τῇ ἀγορᾷ τῆς Ῥώμης καὶ ἄλλων πόλεων κείμεναι, ἦσαν ὀρισμέναι εἰς δικαστικὰ συνεδριάσεις καὶ πραγματείας (συναλλαγὰς) ἐμπορῶν. Εἴτα δ' ὀνομάσθησαν καὶ αἱ κατὰ τὸ εἶδος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν εἰρημένων Βασιλικῶν οἰκοδομημέναι Μητροπόλεις, αἵτινες ἄρα καὶ παρ' ἡμῖν δύνανται νὰ ὀνομάζωνται Βασιλικαί.

Σημ. τοῦ Μ.

(2) Codex Carol. 98. 99.

γνήσιον προστάτην τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπελογεῖτο περὶ τῆς παρνόμου ἐκλογῆς αὐτοῦ προφέρων τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων. Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἐν Ῥώμῃ σύγκρουσις τῆς κοσμικῆς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀριστοκρατίαν, ἣτις ἐζήτει νὰ συμμεθέξῃ τῶν κυβερνητικῶν πραγμάτων, ἀνεφύη τοσούτη, ὥστε ἡ πνευματικὴ ἀρχὴ ἐξ ἀνάγκης ὑπεχώρει τῇ κοσμικῇ. Χριστόφορος δὲ ὁ Πριμικῆριος προϊστάμενος ὅλης τῆς διοικήσεως ἐπὶ Στεφάνου καὶ Παύλου, ἔπρεπε πρὸς καιρὸν νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰς περιστάσεις καὶ ἀπεμακρύνθη μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σεργίου, εἰς τὰ Λογγοβαρδικὰ μεθόρια, ὑπὸ τὸ πρόσχημα, ὅτι θέλει νὰ ἀναχωρήτῃ ἀπὸ τοῦ κόσμου εἰς τὴν μονασικὴν ἡρεμίαν. Ἀπατήσαντες δ' οὕτω τὸν εὐπίστον Κωνσταντῖνον, ἤλθον διὰ Σπολέτης εἰς Παβίαν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἐξήτουοντο βοήθειαν παρ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἄρπαγος τοῦ Ῥωμῆ-κοῦ θρόνου.

Τῷ δὲ Δεσιδερῖῳ συνέβη καλὴ εὐκαιρία νὰ στερεώσῃ πάλιν τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ φύσει φυλακτικὸς ὢν, ἵνα μὴ διεγείρῃ τὴν ὑποψίαν τῶν Φράγκων, συνεχώρησε μόνον τοῖς Λογγοβάρδοις τῆς Σπολέτης νὰ ὀπλισθῶσι πρὸς βοήθειαν τοῦ Πριμικηρίου. Οὗτοι δὲ, ἡγουμένου τοῦ Πριμικηρίου καὶ τινος τῶν ἱερέων αὐτοῦ, τοῦ Βαλδιπέρτου, ἐπικουροῦντων δὲ καὶ τῶν συνωμοτῶν Ῥωμαίων, εἰσέδυσαν νύκτωρ εἰς τὴν πρωτεύουσιν. Οἱ δὲ κάτοικοι ἐταράχθησαν, καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Τότων ἐσκέπτετο νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς Λογγοβάρδους, ἀλλ' ἔπεσεν ὑπὸ τὰ ξίφη αὐτῶν. Ὁ δὲ Πάπας Κωνσταντῖνος ἔφυγε μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἵνα κρυβῇ εἰς τὸν ναὸν (basilica), ὅμως ἐξεβλήθη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐτέθη εἰς φυλακὴν, ἀλλὰ διὰ τούτου ἡ στάσις δὲν ἐτελείωσεν. Ὁ Βαλδιπέρτος, ὡ παραστάτης τῆς μερίδος τῶν Λογγοβάρδων, δὲν ἤθελε νὰ παραχωρήσῃ τὴν ἐξουσίαν εἰς τὸν Πριμικῆριον Ῥώμης καὶ, προσαγόμενος εἰς ἑαυτὸν κοσμικοὺς τινὰς καὶ πνευματικοὺς μεγιστᾶνας, καὶ τηρήσας πάσας τὰς τελετὰς, ἐκήρυξεν Ἐπίσκοπον πρεσβύτε-

ρόν τινα, Φίλιππον. Οὗτος δ' εἶχεν ἤδη καταλάβει τὰ ἀνάκτορα τῶν Λατερανῶν, ὅτε νέα στάσις τοῦ λαοῦ, διεγερθεῖσα ὑπὸ τοῦ Χριστοφόρου, ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ ἐκ τῆς πόλεως, μετὰ τοῦ προστάτου αὐτοῦ. Τότε ὁ Πριμικήριος, διὰ τῆς γενικῆς ἐκλογῆς τῶν πνευματικῶν καὶ κοσμικῶν συλλόγων, τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ λαοῦ, ἐκήρυξεν Ἐπίσκοπον Στέφανον τὸν Γ', Σικελὸν τὸ γένος, ὑπηρετήσαντα πιστῶς ἐπὶ τῶν τριῶν προηγηθέντων Παπῶν (1).

Ἄλλ' ὁ θρίαμβος οὗτος ἐβάρη δι' αἵματος· διότι τὰ λείψανα τῆς μερίδος τοῦ Τότωνος ἐγένοντο θυσία τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ. Καὶ πρῶτος ἔπαθεν ὁ Ἐπίσκοπος Θεόδωρος, πρῶτην ἐπιτροπὴν παρὰ τῷ Κωνσταντίνῳ τῷ ἀρπάσαντι τὸν θρόνον. Ἐξώρουζαν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἀπέκοψαν τὴν γλῶσσαν καὶ, κλείσαντες εἰς μοναστήριον, κατέγνωσαν αὐτοῦ θάνατον δι' ἀσιτίας. Ἦλθε δὲ καὶ τὸ μέρος τοῦ Κωνσταντίνου· ἐξαγαγόντες καὶ αὐτὸν ἐκ τῆς εἰρκτῆς, ἀνεβίβασαν ἐπὶ γυναικείας σέλλας, προσδέσαντες βάρη εἰς τοὺς πόδας, καὶ μετὰ ἀτιμίας ἔστυρον εἰς τὰς ὁδοὺς, ἔπειτα δὲ καθρέθη ἐνώπιον τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ τότε μόλις ἐγένετο ἡ ἐπίσημος στέψις τοῦ Στεφάνου, ὡσεὶ ἀνεγνώριζον ἐν μέρει τὴν νομιμότητα τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις προσήχοντο ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν τοῖς Ῥωμαίοις, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς αἰεὶ ἐμαίνοντο τὰ πάθη. Τὸν καθαιρεθέντα Πάπαν πάλιν ἀπέσπασαν ἐκ τῆς μονῆς, ἐξώρουζαν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔρριψαν ὡς νεκρὸν ἐπὶ τῆς πλατείας. Εἰς ταῦτα δὲν ἐφαίνετο ἡ συμμέθεξις τοῦ Πριμικήριου, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου διασπάρη φήμη, ὅτι δῆθεν ὁ πρεσβύτερος Βαλδιπέρτος, ἐπανελθὼν εἰς τὴν πόλιν, συνωμότηι κατὰ τῆς ζωῆς αὐτοῦ· ἐθορυβήθη ὁ λαός. Ὁ Βαλδιπέρτος ἐξεβλήθη ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἐνθα ἐκρίβη, εἰκόνα βχστάζων εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ἐρρίφη εἰς εἰρ-

(1) Anastasius in vitam Stephani III.

κτὴν ὁ λαὸς κατέγνω αὐτοῦ στέρησιν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς γλώσσης, καὶ ὁ δυστυχὴς ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς ἐκροῆς τοῦ αἵματος. Διὰ τῆς θυσίας ταύτης ἔπαυσε πρὸς καιρὸν ἡ στάσις αἱ Ῥωμαϊκαὶ ἀρχαὶ ἐπροσπάθουν νὰ εἰσαγάγῃσι τὴν τάξιν, καὶ συνεχάλεσαν σύνοδον, ἐφ' ἧς τελειωτικῶς κατεδίκασαν τὸν τυφλὸν Κωνσταντῖνον καὶ ὡμολόγησαν τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων.

Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν χρόνον ἀπέθανεν ὁ Πιπῖνος καὶ τὸ βασίλειον αὐτοῦ διεμερίσθη εἰς τοὺς δύο υἱοὺς τὸν Κάρολον καὶ τὸν Καρλομάνον· ἀμφότεροι δὲ διετήρησαν τὴν προσηγορίαν τῶν Πατρικίων τῆς Ῥώμης. Καὶ ὁ Δεσιδέριος ἔχαιρεν ἐπὶ ταῖς ἐν Ῥώμῃ στάσεσιν, ἴσως δὲ συμμετεῖχε καὶ αὐτὸς κρυφίως, ἀλλ' ἐρεβείτο τὴν ἐξουσίαν τοῦ Πριμικηρίου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πρὸς καιρὸν μόλις εἰς αὐτὸν προστεθέντων· ἅμα λοιπὸν ἐστράφησαν τὰ πράγματα εἰς ὄφελος αὐτῶν, ἐγένοντο πάλιν ἰσχυροὶ αὐτοῦ ἀντίπαλοι, ἀπαιτοῦντες τὴν παραχώρησιν τῶν πόλεων ἃς ὑπέσχετο. Μετ' οὐ πολὺ, ἀνεφύη δυσαρέσκεια μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Πάπα Στεφάνου, ὅστις δὲν ἤθελε νὰ γίνῃται ὄργανον αὐτῶν, εἰ καὶ ἦν αὐτοῖς ὑπόχρεως διὰ τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ· πάλιν ἔρρευσε τὸ αἷμα, ἡ μερὶς τοῦ Χριστοφόρου εὗρε προστάτην τὸν Καρλομάνον καὶ ὁ πρέσβυς αὐτοῦ φανερώς ὑπερασπίζετο τὸν Πριμικήριον. Ὁ δὲ Δεσιδέριος, ἐξ ἄλλου μέρους, ἐπρόφθασε νὰ ἐξαγοράσῃ τὸν Κουβικουλάριον ἢ ποστέλνικον (1) τοῦ Πάπα, Παῦλον Ἀφιάρτην, καὶ προσαγάγῃται αὐτὸν τὸν Στέφανον, ὅστις ἐσυμφώνησε μετὰ τοῦ Βασιλέως, νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν πόλιν, χάριν δῆθεν προσκυνήσεως τῶν ἱερῶν, καὶ νὰ ἀποβάλλῃ τὸν Χριστόφορον. Ἡ τοῦ στρατοῦ κίνησις διήγειρεν ὑποψίαν εἰς τὸν Ῥωμαῖον μεγιστᾶνα· ὁ Πάπας δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Λογγο-

(1) Ὁ Ποστέλνικος ἐστὶν ἀξιωματικὸς τῆς Αὐλῆς τῶν ἀρχαίων ἡγεμόνων ἢ Τετάρων, ὅστις ἐφροντίζει περὶ τῶν θηλάμων, τῆς κλινοστρωμνῆς καὶ τῶν λευκῶν ἰστωρικῶν ἐνδυμάτων (du linge).

θάρδων κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐπανελθόντος αὐτοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἤρχισεν ἡ ταρχή. Ὁ δὲ Χριστόφορος καὶ ὁ Σέργιος ἐξωπλίσθησαν καὶ εἰσδύσαντες εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Λατερανῶν, ἐζήτησαν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ Ἀφιάρτου καὶ τῶν ἐναντίων αὐτῶν. Μόλις ἠδυνήθη ὁ Πάπας νὰ πείσῃ τοὺς στατικστὰς νὰ ἀπομακρυνθῶσιν, αὐτὸς δὲ ἠναγκάσθη νὰ κατακρύβῃ εἰς τοὺς Λογγοβάρδους. Τιμητικῆ δὲ φρουρὰ ἐφύλαττεν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ (basilica) τοῦ Ἀγίου Πέτρου, κειμένου τότε ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἀλλ' ἔργω ἦν οὗτος ὄμηρος αὐτῶν. Κελεύσαντος δὲ τοῦ Βασιλέως, ἐπεμψεν ὁ Πάπας, ἀπειτῶν τὸν Πριμικήριον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα καὶ μεταννηνομένοι καὶ εὐπειθεῖς νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς τὸν ναὸν (basilica) ἢ ν' ἀναχωρήσωσιν εἰς τι μοναστήριον. Ἄλλ' οἱ ἀπειθεῖς ἤθελον νὰ ἐναντιωθῶσιν ἔτι καὶ ἔκλεισαν τὰς πύλας τῆς πόλεως, ἀλλ' ἡ μερὶς τοῦ Ἐπισκόπου ἀνεφάνη ἰσχυροτάτη καὶ πλήθη λαοῦ ἤρχισαν νὰ ἐξέρχωνται ἐκ τῆς Ῥώμης· ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Σέργιος παρήτησε τὸν πατέρα καὶ μυστικῶς κατέφυγε πρὸς τὸν Στέφανον. Ὁ δὲ Χριστόφορος ἠναγκάσθη νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, καὶ ὁ Πάπας, ἵνα σώσῃ τὴν ζωὴν αὐτῶν, διέταξεν ἄνευ ἀναβολῆς νὰ κείρωσιν αὐτοὺς μοναχοὺς. Ἄλλ' ὁ Ἀφιάρτης, συμφωνήσας μετὰ τοῦ Βασιλέως, νύκτωρ περιεκύκλωσε διὰ στρατοῦ τὸν ναὸν (basilica), ἐνθα ἐφυλάττοντο οἱ νεωστὶ καὶ ἀκουσίως καρέντες μοναχοί· ἡ ἐξηγριασμένη πληθὺς ἐξέβηλεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ παρχρῆμα ἐτύφλωσεν. Ὁ Χριστόφορος ἀπέθανεν ὑπὸ τὰς βασάνους· ὁ δὲ Σέργιος διεσώθη, ἀλλ' ἐφυλακίσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τῶν Λατερανῶν μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Στεφάνου· τότε καὶ αὐτὸς ἔλαβε μαρτυρικὸν τέλος διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν τοῦ αὐτοῦ Ἀφιάρτου. Ἴδου ὅποια πάθη ἐκύμαινον ἐν Ῥώμῃ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν μεταβολὴν τῆς πνευματικῆς διοικήσεως αὐτῆς εἰς κοσμικὴν.

Τοσαύτη δὲ χαρὰ διεχύθη ἡ ψυχὴ τοῦ Πάπα Στεφάνου ὅτε

ἐτώθη ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ὥστε ἀπεφάσισεν εὐθύς, νὰ παραιτηθῆ τῶν παλαιῶν ἀπικιτήσεων τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ὡς πρὸς τὰ δικαιώματα καὶ τὰ κτήματα ἐν τοῖς Λογγοβαρδικοῖς μεθορίοις· καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ περιλάβῃ τὴν παρὰχώρησιν ταύτην καὶ ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν Κάρολον, (1) βεβαιῶν αὐτὸν, ὅτι ἄπασαι αἱ ἀπικιτήσεις τῆς Ῥωμικῆς Ἐκκλησίας ἐντελῶς ἐξτελέσθησαν παρὰ τοῦ Βασιλέως Δεσιδερίου ἀγαπητοῦ καὶ πιστοῦ αὐτῆς υἱοῦ· ἀλλὰ δὲν ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑπόχρεων εἰς τὸν Βασιλέα. Διότι παρελθόντος τοῦ κινδύνου καὶ ἀποχωρησάντων τῶν Λογγοβάρδων, ὁ Πάπας, λησμονήσας τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, ἔπεμψε πάλιν νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τὸν Δεσιδέριον, ὅτι ὁ Ῥωμικὸς θρόνος, νομίζει ὅτι καὶ πολλῶν ἄλλων ὑπ' αὐτοῦ ἔτι ἐστερημένος τυγχάνει. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Βασιλέως ἔκαμε τὸν Πάπαν νὰ αἰσθανθῆ τὴν ἰδίαν ἀχριστίαν· (2) «ἀρκεῖ αὐτῷ ὅτι ἐγὼ ἐξηφάνισα τὸν Χριστόφορον καὶ τὸν Σέργιον, οἵτινες ἦγον καὶ ἔφερον αὐτὸν, ὅπως ἤθελον· ὁποῖας εἰσέτι ἐπιθυμεῖ παρ' ἐμοῦ ἱκανοποιήσεις; — Μὴ σπευδέτω νὰ ἐρίζη πρὸς με· ὁ Καρλομάνος ἔτοιμος εἶναι νὰ ἐκδικηθῆ ἔτι τὸν Ἐπίσκοπον.» Ἄλλ' ὁ Στέφανος δὲν ἐφοβείτο τὸν Καρλομάνον, καὶ ἐστράφη ἤδη πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς ἀδελφοὺς μετὰ παραπόνων, καὶ προὔτεινε νὰ γείνη ἀνάδοχος τοῦ νεωστὶ γεννηθέντος βρέφους τοῦ Καρλομάνου, εἰ καὶ εἶχεν αἰτίαν νὰ ἦναι δυσηρεστημένος διὰ τὰς ἐν Ῥώμῃ πράξεις τῶν ἀπεσταλμένων αὐτοῦ. Ὁ δὲ Δεσιδέριος ὠφελήθη ἐκ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ διατριβῆς τῆς Βέβης, μητρὸς τῶν Κορλοβίγγων, ἵνα προτείνῃ αὐτῇ ἑνωσιν οἰκιακὴν διὰ συνοικεσίου.

Ἐταράχθη ὁ Πάπας Στέφανος διὰ τοιαύτην συνοικείωσιν καὶ παντὶ σθένει ἐπροσπάθει νὰ διαλύσῃ τὸν προτεινόμενον

(1) Codex Carol. N 46.

(2) Anastasius in vitam Gregorii.

σύνδεσμον· καὶ ἔγραψεν ἔντονον ἐπιστολὴν πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς Καρλοβίγγους, ἐξορκίζων αὐτοὺς νὰ φυλαχθῶσι τὴν συνάφειαν τοῦ Δεσιδερίου, καὶ ἐνταῦθα, παρὰ πάσαν κοσμιότητα, ἔδωκε πλήρη ἐλευθερίαν εἰς τὰ πάθη αὐτοῦ. (1). «Ἐφθασεν εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν καὶ ἐμάθομεν μετὰ ἰσχυρᾶς λύπης τῆς ψυχῆς, ὅτι ὁ Δεσιδέριος θέλει νὰ ἐμπλέξῃ τινὰ ἐξ ὑμῶν εἰς συζυγίαν μετὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Ἐὰν τοῦτο μὴ ἦναι ἀπάτη, τότε εἶναι ἀληθῶς διαβολικὴ προτροπὴ, καὶ ὁ σύνδεσμος, ὁ γενησόμενος μετὰ τῶν ὑμῶν, ἔσται οὐχὶ συνοικέσιον, ἀλλὰ μόνον συμβίωσις ἀπεχθესτάτη. Διότι πύθεν ἄλλοθεν, εἰμὴ ἐκ τοῦ διαβόλου ἐλπορευθήσεται τοιαύτη ἀφροσύνη, ὅτι ἡ ὑπερένδοξος γενεὰ τῶν Φράγκων, πάντας τοὺς λαοὺς διὰ τῆς λάμπσεως αὐτῆς ἐπισκοτίτσασα, ἰδίως δὲ ἡ ἡμετέρα, ἡ τοσοῦτο διάσημος καὶ εὐγενὴς γενεὰ, ἀποφασίσει νὰ μολύνῃ ἑαυτὴν διὰ συναφείας μετὰ τοιοῦτου δολίου καὶ φαύλου λαοῦ, ὡς ὁ τῶν Λογγοβάρδων, οἵτινες μάλιστα οὔτε συγκαταλέγονται εἰς τοὺς λαοὺς καὶ ἐξ ὧν, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστὸν, κατάγεται τὸ γένος τῶν Λεπρῶν; Καὶ ὁ μὴ στερούμενος ὀρθοῦ λόγου δύναται ποτε καὶ νὰ φαντασθῇ, ὅτι τοιοῦτοι ὀνομαστοὶ Βασιλεῖς ἠδύναντό ποτε νὰ ταπεινώσωσιν ἑαυτοὺς διὰ τοσοῦτον μουσαροῦ καὶ ἀτίμου δεσμοῦ; » Ὁ δὲ Πάπας ἐν ἐπιλόγῳ ἔγραψεν, ὅτι πέμπων πρὸς αὐτοὺς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, ἐτέλεσεν ἐπ' αὐτῆς τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Πέτρου, ὡσεὶ ἦν αὕτη ἐπιστολὴ εἰρήνης καὶ ἀγάπης, καὶ ἠπειλεῖ, διὰ τῆς ἐξουσίας, τῆς δωρηθείσης αὐτῷ παρὰ τοῦ Ἀποστόλου, νὰ παραδώσῃ τῷ ἀναθέματι, καὶ προορίσῃ εἰς αἰώνιον μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ πῦρ, πάντα ὅστις τολμήσῃ νὰ ἐναντιωθῇ πρὸς τοὺς ἐξορκισμοὺς αὐτοῦ.

Ὁ Κάρολος ὁμοίως δὲν ἐπτοήθη ὑπὸ τῶν ἀπειλῶν τοῦ Στε-

(1) Codex Carol. N 45.

φάνου καὶ ἐδέχθη τὴν χεῖρα τῆς θυγατρὸς τοῦ Δεσιδερίου· ἀλλ' ὅτε ὁ δεσμὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν Λογγοβάρδων ἐφαίνετο διὰ παντὸς ἐστερεωμένος ἐπῆλθεν αἰφνιδίᾳ διάρρηξις. Μηστουριώδους δέ τινος δυσχερασίας ἐπισυμβάσης ἀπέπεμψεν οὗτος τὸ δεύτερον ἔτος τὴν σύζυγον πρὸς τὸν πατέρα αὐτῆς, καὶ ὁ Δεσιδέριος πρὸς κορύφωσιν τῆς ἀδιαλλάκτου μεταξὺ αὐτῶν ἔχθρας, παρέλαβε πλησίον αὐτοῦ τὴν χήραν καὶ τὰ τέκνα τοῦ Καρλομάνου, τοῦ ἀπαθανόντος, κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, οὗ τὴν χώραν ἐκυρίευσεν ὁ Κάρολος, ὄνειροπολῶν ἤδη κράτος γιγαντικίον. Ὁ δὲ Πάπκς ἔσπευσε νὰ συναφθῆ μετὰ τοῦ ἀύξανουμένου εἰς δύναμιν Βασιλέως τῶν Φράγκων· καὶ ὁ ἐκλεχθεὶς διάδοχος τοῦ Στεφάνου ἐκ τῶν γνησίων Ῥωμαίων, Ἀδριανὸς, ἠκολούθει τῇ αὐτῇ πολιτικῇ. Καὶ περιφανῆς τὸ γένος καὶ ἰσχυρὸς τὸν χαρακτῆρα, ἐδείχθη κατ' αὐτὰς τὰς ἀρχάς, ἐναντίος τῆς Λογγοβαρδικῆς μερίδος, ἧτις ἐδέσποζεν ἐν Ῥώμῃ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Στεφάνου διὰ τοῦ Ἀφιάρτου. Ὑπεδέξατο λοιπὸν ψυχρῶς τοὺς πρέσβεις τοῦ Δεσιδερίου, προτάσεις περὶ εἰρήνης κομίσαντας καὶ ἐπέμνησεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς αὐτῶν δὲν ἐξετέλεσε τὰς παλαιὰς ὑποσχέσεις εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, φανερώς κατηγορῶν αὐτὸν ὡς δολοφόνον Χριστοφόρου τοῦ Πριμικηρίου. Ὁ δὲ Δεσιδέριος, οὐδὲν καλὸν ἐλπίζων παρὰ τοῦ Ῥώμης Ἐπισκόπου, κατέλαβεν ἄνευ ἀναβολῆς τὴν Φαβεργίαν καὶ Φερράραν, αἵτινες ἕως τότε διετέλουν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ῥωμαίων, καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Ῥαβέννην. Ὁ δὲ Ἀρχιεπίσκοπος αὐτῆς καὶ οἱ πολῖται ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τοῦ Ἀδριανοῦ. Ὁ Πάπκς οὐχὶ ἀπὸ σκοποῦ ἐπεμψε πρὸς τὸν Βασιλέα τὸν ἀφωσιωμένον εἰς αὐτὸν Ἀφιάρτην, ἵνα, ἐμπνέων ἐμπιστοσύνην, λάβῃ καιρὸν, ἀλλ' ἐπιστρέφοντα διέταξε νὰ κρατήσωσιν εἰς Ῥαβέννην, ἔνθα ὑπέκυψεν εἰς δίκην καὶ κεφαλικὴν ποινὴν ἐπὶ ἐνοχῇ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοφόρου καὶ τοῦ Σεργίου. Ἀλλ' ὁ Δεσιδέριος, συνειδὼς ἑαυτῷ ἐφευσμένῳ τῶν ἐλπίδων ἐξεστράτευσε εἰς Ῥώμην,

καὶ ἀποκρινόμενος πρὸς τὴν νέαν πρεσβείαν τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀπήτει, αὐτὸς δὲ Ἐπίσκοπος, νὰ ἔλθῃ εἰς Παβίαν νὰ διαπραγματευθῇ· ἔκρυπτε δὲ ἐν νῶ νὰ καταναγκάσῃ τὸν Ἀνδριανὸν νὰ στέψῃ Βασιλέα ἕνα ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Καρλομάνου καὶ οὕτω νὰ συγχύσῃ αὐτὸν πρὸς τὸν Κάρολον. Ἀλλὰ, γινώσκων τὴν σταθερότητα τοῦ Ἀδριανοῦ, ἀπεφάσισε νὰ καταβάλλῃ αὐτὴν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἀπέκλεισε πανταχόθεν τὴν ἀρχαίαν πρωτεύουσιν.

Ὁ δὲ Πάπας, οὐδόλως πτοηθεὶς, ὠχύρωσε τὴν πόλιν καὶ προσέφυγε πρὸς τὸν Κάρολον, ἐξαιτούμενος βοήθειαν, ἀλλὰ συγχρόνως ἠπέιλει διὰ φρικώδους κατάρτας τὸν τολμήσοντα νὰ παραδιάσῃ τὴν ἀγιότητα τοῦ ναοῦ τοῦ ἀγίου Πέτρου, ὃς τότε ἔκειτο ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Ὁ νέος Βασιλεὺς τῶν Φράγκων, ὁ μόλις νικήσας τοὺς Σάξωνας, καίτοι μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις ἔχων, ἤρχισε διαπραγματευόμενος καὶ ἀπήτει μόνον τὴν ἀπόδοσιν τῶν πόλεων, τῶν ἀνηκουσῶν τῷ Ῥωμικῷ θρόνῳ, καὶ προὔτεινε μάλιστα νὰ πληρώσῃ ἀντ' αὐτῶν μεγάλην ποσότητα χρημάτων. Ἴσως δ' ἀπήτει συνάμα καὶ τὴν παράδοσιν τῶν τέκνων τοῦ Καρλομάνου· ἀλλ' ὁ Δεσιδέριος ἀπέβαλε πάσα; τὰς προτάσεις αὐτοῦ, ἅτε δεινῶς ἐξυβρισμένος παρ' αὐτοῦ διὰ τὴν θυγατέρα· ἠναγκάσθη ὅμως νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Ῥώμης, ἵνα προὔπαντήσῃ τὰ ὀπλισμένα στίφη τῶν Φράγκων εἰς τὰ ὄρεινὰ σπήλαια τῶν Ἄλπεων. Ὁ δὲ Κάρολος ἤθελεν ἤδη νὰ ὑποχωρήσῃ, μὴ ἐλπίζων νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰ ἀπρόσιτα σπήλαια, ὅτε αἰφνιδίως φόβος ἐκυρίευσε τοὺς Δογγοβάρδους καὶ ἐκουσίως ἀπεχώρησαν ἀπὸ τῶν ὄρεινῶν διαβάσεων. Καὶ ὁ Δεσιδέριος ὡς ὁ Αἰστοῦλφος, ἐκλείσθη ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς Παβίας, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Ἀδαλγίσος ἐν Βερώνῃ, μετὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ Καρλομάνου. Ἀναμφιβόλως μυστικὴ τις καὶ ἐσωτερικὴ προδοσίχ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ ἐγένετο αἰτία τοῦ τοσοῦτον αἰφνιδίου φόβου. Πολλοὶ κάτοικοι τῆς Σπολέτης καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ἦλθον εἰς Ῥώμην νὰ ἐκφράσωσι τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ ἦναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἐπισκόπου,

καὶ ἔδωκαν αὐτῷ ὄρκον τῆς πίστεως· ἔκοψαν τὰς τρίχας αὐτῶν κατὰ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔθιμον, ὅπερ ἀποδεικνύει τὴν Λογγοβαρδικὴν αὐτῶν καταγωγὴν· ὁ δὲ στρατὸς τοῦ Δεσιδερίου διεσκεδάσθησαν ὡσαύτως ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια. Οἱ πολιτοφύλακες ἔδωκαν ὄρκον νὰ ὑπηρετῶσιν οὐ μόνον τῷ παρόντι Ἐπισκόπῳ, ἀλλὰ καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, καὶ τὸ παράδειγμα αὐτῶν ἠκολούθησαν οἱ κάτοικοι τοῦ Ἀγκῶνος καὶ λοιπῶν πόλεων (1).

Πολλοὶ Δουῖκες, ἐκ τῶν ἀφωσιωμένων τοῦ πρώην Βασιλέως Ῥαχίσου, ἠυτομόλησαν ἀπὸ τοῦ Δεσιδερίου εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Καρόλου. Ἀνσέλμης δὲ ὁ Ἀββᾶς ἀδελφὸς τῆς γυναικὸς τοῦ Ῥαχίσου δυσχερεστηθεὶς κατὰ τοῦ Βασιλέως αὐτοῦ συνεδέθη ἤδη πρὸ πολλοῦ μετὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης, καὶ μετεχειρίσθη πᾶσαν τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ, πρὸς τὸ ἀποσπᾶσαι τοὺς Λογγοβάρδους ἀπὸ τοῦ Ἄνακτος αὐτῶν. Οὕτως ἡ Ῥωμαϊκὴ πολιτικὴ συνήργησεν ὑπὲρ τῶν ὄπλων τῶν Φράγκων καὶ παρσεύασεν αὐτοῖς τὴν νίκην εὐχερῆ· ἡ δὲ βασιουργία τοῦ Πάπα εἰσέδυσεν εἰς ἅπασαν τὴν ἐπικράτειαν, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ στρατόπεδον τοῦ Δεσιδερίου, ἔρριψε χειραγωγικὸν νῆμα εἰς τὸν Νικητὴν (2). Σύγχρονος δέ τις συγγραφεὺς λέγει ὅτι ὁ Δεσιδέριος παρεδόθη τῷ Καρόλῳ ὑπὸ τῶν δυσχερεστημένων, καὶ τοῦτο μετέχει ἀληθείας. Καὶ ἡ μὲν πολιορκία τῆς Παβίας παρετάθη καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα, ἀλλ' ὁ Κάρολος ἐπρόφθασεν ἀρπάξας ἐκ Βερώνης τὴν χήραν καὶ τὴν οἰκογένειαν τοῦ Καρλομάνου, περὶ ὧν ἕκτοτε σιωπᾶ ἡ ἱστορία.

Καὶ ὁ νικητὴς, ὡς γράφει ὁ Ἀναστάσιος, ἐπεθύμησε νὰ περάσῃ τὸ Πάσχα ἐν Ῥώμῃ, ἐνθα ἔτυχεν ὑποδοχῆς μετὰ τοιούτων τιμῶν, μεθ' ὧν ὑπεδέχοντο ἐνίοτε τοὺς Ἐξάρχους· κατὰ τὴν γενομένην ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου διχκόσμησιν ἡ πρώτη

(1) Muratori ad an. 774. dissertatio 67.

(2) Chronica Novalis. 10. Anonymus salerni.

προϋπάντησις ἐγένετο αὐτῷ τριάκοντα μίλια πρὸ τῆς πόλεως· ἐγγύτερον δὲ τῆς Ῥώμης περιέμενον αὐτὸν ἢ ἐθνοφυλακὴ κλάδους ἐλακίων ἐν χερσὶν ἔχουσα· μετὰ ταῦτα ἐξῆλθεν ἅπας ὁ κληρὸς ψάλλων ὕμνους, τέλος δὲ αὐτὸς ὁ Ἐπίσκοπος ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου. Οὗτοι ἐνηγκαλίσθησαν ἀλλήλους, ὡς δύο ἄνθρωποι, τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχοντες, ἔπειτα δὲ ὁ Κάρολος ἔλαβε τῆς χειρὸς τὸν Ἀδριανὸν καὶ εἰσῆλθε μετ' αὐτοῦ εἰς τὸν ναὸν, ψαλλομένου τοῦ «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου». Καθ' ὄλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Ῥώμῃ διαμονῆς τοῦ Βασιλέως τῶν Φράγκων, ὁ Ἀδριανὸς σχεδὸν δὲν ἀπέλειπε τὸν ξενιζόμενον· εἰλικρινῶς δὲ συνδιαλεγόμενοι ἐγνώρισαν κάλλιον ἀλλήλους καὶ ἐν διανοίᾳ διεμέρισαν ἤδη ἑαυτοῖς ἅπασαν τὴν ἐπικράτειαν τῶν Λογγοβάρδων. Ὁ δὲ Πάπας ὠφελούμενος ἐκ τῆς εὐνοϊκῆς διαθέσεως τοῦ νέου τὴν ἡλικίαν συμμαχου, προὔτεινεν αὐτῷ νὰ ὑπογράψῃ ἄλλο δωρητήριον γράμμα, ἐν ᾧ, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῶν πρώτων ὑποσχέσεων εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον, ἐπεκυροῦτο ἐκ νέου ἡ παραχώρησις εἰς αὐτὸν πόλεων καὶ ὀλοκληρῶν ἐπρχιῶν. Ὁ Κάρολος συνεφώνησε καθ' ὅλα ἄνευ ἀντιλογίας. Ὁ Ἀνχστάσιος λέγει, ὅτι αἱ ἀπαιτήσεις τῶν Ῥωμαίων ἐξετείνοντο οὐ μόνον ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἐμηλίαν, τουτέστι τὴν Πάρμαν καὶ τὸ Ῥήγιον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὴν Σπολέτην καὶ Βενεβέντην, καὶ ἐπὶ Ἐνετίαν, Ἰστρίαν καὶ αὐτὴν τὴν Κύρνον (Κορσικὴν). Εἰ καὶ δύσκολον εἶναι νὰ πιστεῦσῃ τις ταῦτα, ὅμως οὕτω γράφει ὁ Ῥωμαῖος βιβλιοθηκᾶριος, ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Ἀδριανοῦ, καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ τὴν φιλοδοξίαν αὐτοῦ, ἃν καὶ οὗτος μᾶλλον τῶν ἄλλων Παπῶν σεβάζεται ἐπ' ἀρετῇ. Τοιαύτη ἦν ἡ κοσμικὴ διεύθυνσις τοῦ θρόνου τούτου (ἵνα μὴ εἶπω τῆς καθέδρας) ὅστις ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐσυνείθισεν ἤδη νὰ ἐννοῇ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ.

Καὶ ἐν Ῥώμῃ μὲν ὑπεγράφη ἤδη ἀπόφασις κατὰ τοῦ Βασιλέως τῶν Λογγοβάρδων καὶ τοῦ κράτους αὐτοῦ· ἐν Παβίᾳ

δὲ ἐγένετο ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς. Ὁ λιμὸς καὶ λοιμὸς ἐνάγκασαν τὴν πόλιν νὰ παραδοθῆ ἄνευ συνθηκῶν εἰς τὴν βούλησιν τοῦ Καρόλου ἑλίγῳ ὕστερον τῆς ἐπικνώδου αὐτοῦ. Ὁ δὲ Δεσιδέριος μετὰ τῆς συζύγου περιέπεσαν εἰς χεῖρας τοῦ νικητοῦ καὶ ἔμεινεν αἰχμάλωτος δι' ὅλης τῆς ζωῆς· ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀδελγίσιος ἐδραπέτευσεν ἐκ τῆς Βερώνης εἰς Ἑλλάδα, ἔνθα ἐτιμῆθη διὰ τῆς προσηγορίας Πατρικίου. Καὶ μόνη ἡ Βενεθέντη ἔμεινεν ἀπόρητος, ἀλλὰ ἡ ἀκεραιότης τῆς Λογγοβαρδικῆς ἐπικρατείας κατελύθη διὰ παντός.

Ζ΄.

Αἱ συνάφειαι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου πρὸς Κάρολον τὸν Μέγαν. Ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ' στέφει αὐτὸν Ἀυτοκράτορα.

Ἐκ τῆς ἐπομένης συναφείας τοῦ Πάπα Ἀδριανοῦ πρὸς Κάρολον τὸν Μέγαν ἐναργῶς διαδηλοῦται, ὅτι οὗτος ἐψεύσθη τῶν φιλοδόξων διανοημάτων περὶ τῆς καταλήψεως τῆς Ἰταλίας μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Λογγοβαρδῶν, καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς βίβλου τῆς ἐπιγραφομένης «*Αἱ τύχαι τῆς Ἰταλίας*» πρὸς πιστῶς ἐξεικόνισε ταῦτα. «*Ἐν τῇ νέῃ Ῥωμαϊκῇ πολιτικῇ, λέγει, ἀνεζωπυρήθη ὁ ἀρχαῖος χαρακτήρ τοῦ εἰδωλολατρικοῦ κράτους, εἰ καὶ δι' ἄλλων τρόπων ἔπραττε σχεδὸν τὰ αὐτὰ πράγματα. Ἡ Ῥώμη ἐγένετο πάλιν κέντρον, περὶ ὃ συνεκεντροῦτο ἡ κυριωτέρα πολιτικὴ ἐνέργεια ἐν Ἰταλίᾳ. Καὶ οἱ χρονιώτατοι καὶ αὐτοχθονικοὶ θεσμοὶ ὑπενέδωκαν εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον, ὡς κύριον ὄργανον τῆς πολιτικῆς ταύτης. Ἡ δὲ ἐξουσία τῆς Ῥαβέννης, εἰς ἣν ἄλλοτε ἀνήκεν ἅπασα ἡ Ἰταλία, μετὰ διακοσίων ἐτῶν αὐτονομίαν μετεβλήθη εἰς κληρονομίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ δὲ τὴν πτώσιν αὐτῆς ὀλίγον χρόνον παρέμεινε καὶ αὐτὴ ἡ ἐπικράτεια τῶν*

Λογγοβάρδων, αὐτὴ ἦν ἐπὶ μακρὸν χρόνον τὸ φρόνητρον τῆς Ῥώμης, καὶ ἐπὶ τέλους δὲν ἀντέσχεν εἰς τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ἐμπειρίαν. Ὁ Ῥωμαϊκὸς θρόνος ἔμεινεν ἄνευ ἀντιπάλων καὶ, κατὰ τὸ φαινόμενον, ἠδύνατο ἐπιτυχέστερον παρά ποτε ἄλλοτε νὰ προσεγγίξῃ πρὸς τὸ ποθούμενον, τουτέστι, πρὸς ἐπέκτασιν τῆς γεωμορικῆς αὐτῶν ἐξουσίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χερσονήσου».

Δῆλον δὲ ὅτι προὔκειτο νῦν περὶ τῶν Λογγοβαρδικῶν γαιῶν ὁπόσον δὲ ὁ Ἀδριανὸς ἤθελεν ἀνυπομόνως νὰ καταστήσῃ αὐτὰς ὑπὸ τῷ Ῥωμαϊκῷ θρόνῳ, δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν καὶ ἐκ τοῦ ὅτι, πρὶν ἔτι ἀποφασισθῆ ἡ τύχη τῆς ἐπικρατείας, ἐπρόφθασε νὰ λάβῃ παρά τῶν Σπολετίνων τὸν ὄρκον τῆς πίστεως. Ἰδιοποιησάμενος δὲ τὴν Σπολέτην, ἠδύνατο, κατὰ τὸ αὐτὸ δίκαιον, νὰ ζητῆ καὶ τὴν Βενεβέντην. Τέλος, ὡς ἔλεγον συνήθως ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐν ὁλοκλήρῳ τῇ Λογγοβαρδικῇ Ἰταλίᾳ, διατί νὰ μὴ ἐπιθυμῶμεν νὰ ἀποδοθῆ «τῷ ἁγίῳ Πέτρῳ», εἰς ἣν ὁ Ῥωμαϊκὸς θρόνος εἶχεν ἴσα δικαιώματα ἴσα καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν, μέχρι τοῦ γνωστοῦ δωρητηρίου γράμματος τοῦ Πιπίνου; Ἀλλ' ὁ χρόνος εὐμετάβλητος καὶ σὺν αὐτῷ μεταβάλλονται οἱ τε ἄνθρωποι καὶ τὰ πράγματα. Καὶ ὁπότε ὁ Ῥωμαϊκὸς θρόνος ἐφαίνετο ἐγγίζων παρά πᾶν ἄλλο εἰς τὸ τέρμα αὐτοῦ, ἀνεφύησαν αὐτῷ αἱ σπουδαιόταται δυσχέρειαι ἐκ συναφειῶν κατὰ τὸ φαινόμενον λίαν εὐνοϊκῶν.

Εἰ καὶ ὁ Κάρολος, διὰ ταχείας συνδρομῆς καὶ ἀφανισμοῦ τῶν μᾶλλον ἐπικινδύνων ἐχθρῶν, ἔδειξεν αὐτῷ ἀφοσίωσιν, ὅμως δὲν ἐμιμήθη τὸν πατέρα αὐτοῦ Πιπίνον εἰς τὸ παραχωρεῖν ἀνευθύνως τὰς κατακτήσεις αὐτοῦ. Ἐπεκύρωσε δὲ μόνον τὸ δωρητήριον γράμμα τοῦ γεννήτορος καὶ εἰς τοῦτο ἔμεινε, δεσποτικῶς παρεμβαίνων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν παρ' αὐτοῦ παραχωρηθεισῶν πόλεων, ἐξαιρῶν μέχρι τινὸς μόνον τὴν Ῥώμην. Ὁ δὲ Πατρίκιος αὐτοῦ κατέστη ἤδη λίαν οἰκτεῖος τῷ Ἐπισκόπῳ καὶ εἶχεν ἀνάγκην ἀνωτέρας τινος προσηγορίας,

ἵνα ἐκφάνῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ· καὶ μόνον ἢ πρὸς τὸν Ἀδριανὸν ἰδιαιτέρα φιλίᾳ ἐπράυνεν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα οὐδέποτε ἐξήρχετο ἐκ τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ χαρακτηῆρος ὁσάκις προὔκειτο περὶ ἐξουσίας, εἰ καὶ ὁ Πάπας παρεπονείτο καὶ ἀπήτει, εἰ καὶ ἀμφοτέραι αὐταὶ αἱ ἰσχυραὶ ἐξουσίαι καλῶς ἐσυνδιάζοντο καὶ ἰδιαζόντως ἢ Ῥωμαϊκῇ καὶ Φραγκικῇ, ἢ ὑποταταγμένη Ἰταλία δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφεύγῃ ἐπὶ πλέον τὴν ἄμεσον ἢ ἔμμεσον κυριαρχίαν τῶν Καρλοβίγγων. Ἄλλ' ἐν τούτοις καὶ αὐτῷ τῷ Ἐπισκόπῳ ἀεὶ ἀναγκαία ἦν ἡ ὑλικὴ δύναμις τῶν ὄπλων αὐτῶν, ἵνα ταπεινοῖ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ καὶ εἰσάγῃ τὴν τάξιν εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ, ἔνθα ἐκύμαινον τοσαῦται φατρίαι.

Ἡ ἐπιθυμία τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀξίως ἠδύνατο νὰ θίξῃ τὴν ψυχὴν τοῦ Καρόλου, ἐξ αὐτῆς τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων μάλιστα δὲ καὶ ἐκ τῶν θωπευτικῶν λόγων αὐτοῦ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅστις ὕφονεν αὐτὸν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ, (1) ἀποκαλῶν «σωτῆρα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ, Χριστιανικώτατον Βασιλέα, μάλιστα δὲ καὶ νέον Αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον», μεγαλύνων αὐτὸν πρωϊκίτερον ὡς δεσπότην ὅλων τῶν λαῶν. Καὶ βεβχίως οὐχὶ παρὰ τῆς νέας, ἀλλὰ παρὰ τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, ἔπρεπε νὰ ζητῇ ὁ μέγας Κάρολος τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Ἄλλ' ὅμως ἢ Ἰταλία δὲν ὑπετάχθη αὐτῷ ἀμέσως· ἀντιπερισπώμενος δὲ ἀενάως διὰ τῆς στάσεως τῶν Γερμανικῶν φυλῶν, ἠναγκάσθη ἔτι νὰ ἀναλάβῃ τρεῖς ἐκστρατείας πρὸς τελείαν ὑποταγὴν τῶν λειψάνων τοῦ Λογγοβαρδικοῦ λαοῦ. Ἡ δὲ ἀγχίνοια τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅστις ἀπανταχοῦ εἶχε κατασκόπους, πολὺ συνήργησε νὰ ἀνακαλυφθῇ μεγάλη συνωμοσία, συστηθεῖσα ἀμέσως μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Λογγοβαρδῶν ὑπὸ τῶν Δουκῶν τῆς Φριούλης, Σπολέ-

(1) Codex Carol. 49. 51. 53. 63.

της καὶ Βενεβέντης, πρωτουργοῦντος τοῦ Ἀδαλγίσου υἱοῦ τοῦ πρώην Βασιλέως. Ἐπανελθὼν δ' ὁ Κάρολος ἐνέσκηψεν ὡς ἀστραπὴ εἰς τὴν Φριούλην καὶ Σπολέτην, ἐθανάτωσε τοὺς Δούκας καὶ κατέστησεν ἀντ' αὐτῶν τοὺς Κόμητας αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη ἔτι νὰ καταλύσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Βενεβέντης, ἔνθα ἀντεῖχεν ὁ Δοῦξ Ἀρίχισος. Ταπεινώσας δὲ τοὺς Σάξωνας, κατῆλθε πάλιν εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἔστεψεν ἐν Ῥώμῃ Βασιλέα τὸν ἀνήλικον αὐτοῦ υἱὸν Καρλομάνον ἢ Πιπῖνον. Ὁ δὲ Πάπας Ἀδριανὸς προὔτεινε νὰ μεσιτεύσῃ μεταξὺ τοῦ Πατρικίου αὐτοῦ καὶ τοῦ ἰσχυροῦ Δουκὸς τῆς Βαβαρίας, ὅστις παρεμπόδιζε τὰς προόδους αὐτοῦ ἐν τῇ Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Ὁ δὲ μέγας Κάρολος ἐν τρισὶν ἐνιαυτοῖς ὑποτάξας τελειωτικῶς τοὺς Σάξωνας, τοὺς ἀναγκασθέντας νὰ δεχθῶσι τὸ βάπτισμα, πολλῆς ἡγούμενος στρατιᾶς κατῆλθε τὸ τέταρτον εἰς Ἰταλίαν, ἣτις ἐγένετο τὸ ποσεινὸν τέρμα τῶν ἐκστρατειῶν αὐτοῦ. Ἐν Ῥώμῃ ἀπεφασίσθη ἡ τύχη τοῦ Ἀρίχισου, ὡς ποτε τοῦ Βασιλέως Δεσιδερίου· ἐδραπέτευσε δὲ ἐκ τῆς Βενεβέντης εἰς Σαλιέρνην καὶ ἔπεμψε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ ὡς ὁμήρους, ἐκφράζων συνάμα καὶ ὑποταγὴν. Οὕτως ἔπεσεν ἡ τελευταία ἀνεξαρτησία τῶν Λογγοθάρδων· μόνον ἡ Νεάπολις πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἡ Ἐνετία πρὸς ἄρκτον ἐφύλαζον τὴν ἐλευθερίαν, κυβερνῶμεναι ὑπὸ ἰδίων Δουκῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἰσχύν τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας· πάντα τὰ λοιπὰ ὑπετάχθησαν τῷ Βασιλεῖ τῶν Φράγκων, καὶ ὁ Ἀδαλγίσος, ἀπολέσας πᾶσαν ἐλπίδα, ἔμεινε διὰ θίου ἐξόριστος εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἤρχισε πλέον νὰ ἀποκαλύπτηται ὅπως ὁ Κάρολος ἐθεώρει τὰ δικαιώματά αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης ἐν ταῖς κεκτημέναις ἐπαρχίαις. Εἰ καὶ, ὅτε τὸ πρῶτον διέτριβεν ἐν Ῥώμῃ, νέος τὴν ἡλικίαν ἔτι ὢν, ὑπέσχετο πρὸς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, νὰ ἀφιερῶσιν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπολέτης τῷ Εὐεργέτῃ αὐτοῦ, μακαρίῳ Ἀποστόλῳ Πέτρῳ, διὰ τοῦ ταπεινοῦ αὐτοῦ τοποτηρητοῦ, ὡς εἶτα

καὶ ὁ Πάππς μνησίαν τούτου ἐποιήσατο (1). Ὁμῶς ἔσπευσεν ὑπὲρ τὸ δέον νὰ ἐνώσῃ τὴν Σπολέτην μετὰ τῶν κοσμικῶν αὐτοῦ κτημάτων καὶ νὰ δεχθῇ τὸν ἐκούσιον ὄρκον τῆς πίστεως παρὰ τῶν κατοίκων αὐτῆς ὅτε παρεκάλουν νὰ ἐπικυρώσῃ τὸν ἐκ νέου ἐκλεχθέντα παρ' αὐτῶν Δούκα Γιλδεβράντον. Ἀλλ' ὁ Πάππς ἠναγκάσθη εὐθὺς νὰ παραπονεθῇ, ὅτι οἱ βασιλικοὶ πρέσβεις, πορευόμενοι εἰς Βενεβέντην, ἐτόλμησαν νὰ συναφθῶσι κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Σπολέτης, καὶ οὕτως ἐτάρραξαν, ὡς ἔλεγε πᾶσαν τὴν ἡμετέραν προβιγγίαν (province). Ἀξιοσημείωτος δὲ καὶ αὕτη ἡ λέξις προβιγγία, ὡς μετέχουσα τῆς ἐθνικῆς Ῥώμης, ἣτις ἀμφιβάλλω εἰ ἤρμοζε τῷ Χριστιανικῷ αὐτῆς Δεσπότη· ἡ λέξις αὕτη παράγεται ἐκ τοῦ νικῶ, (vincere)· τὴν δὲ ἔννοιαν τῆς Λατινικῆς ταύτης λέξεως ἐνόει πολὺ καλὰ ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος. Ὁ Κάρολος ὁμῶς δὲν εἰσήκουσε τὰ παράπονα αὐτοῦ, διότι οἱ βασιλικοὶ πρέσβεις βεβαίως ἐξεπλήρουν τὴν βούλησιν αὐτοῦ. Τοῦτο δὲ φαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἐπομένων παρρησιῶν τοῦ Πάππα, ἐπὶ ἄλλαις παραβιάσει τῶν ὑποτιθεμένων δικαιωμάτων αὐτοῦ πρὸς ἀπόκτησιν νέων κτημάτων. Τὸ δὲ παράδειγμα ὅτι ὁ Ῥωμικὸς θρόνος παρρησιῶς ἀπῆται τὴν κοσμικὴν δεσποτείαν δύναται νὰ δηλώσῃ ἡμῖν, εἰ ὕστερον δικαίως ἀπῆται καὶ τὴν πνευματικὴν· διότι ἀμφότεραι ἀπερρέον ἐπίσης ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιθυμίας τοῦ κοσμικῶς ἄρχειν ὑφ' ἧς ἐποτίσθη ἐν τῇ πρώην πρωτείουσῃ τῆς οἰκουμένης.

Ὁ Ἀδριανὸς ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀπολέσῃ καὶ τὰς πέντε προσθέτους πόλεις τῆς πρώην ἐξαρχίας, τὴν Βολωνίαν, Ἰμόλαν, Φερράραν καὶ λοιπὰς (2), αἵτινες ἦσαν αἰτίαι τῆς παντελοῦς διαρρήξεως πρὸς τοὺς Λογγοβάρδους καὶ τῆς πτώσεως τῆς βασιλείας αὐτῶν. Μέχρις οὗτου δὲ αὐταὶ δὲν περιῆλθον ἐτι ἐν-

(1) Codex. N 53.

(2) Φαδελκίαν καὶ Ἀγκῶνα.

τελῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, ὁ Ῥαβέννης Ἀρχιεπίσκοπος Λέων, κινούμενος ὡσαύτως ὑπὸ φιλοδοξίας, ἐμελέτησε νὰ κυριεύσῃ αὐτάς, τὰ αὐτὰ προτείνων δικαιώματα καὶ εἰσδύσας εἰς τὴν εὐνοίαν τοῦ Πατρικίου, κατέλαβεν αὐτάς ἄλλεπαλλήλως· ἤρχισε δὲ νὰ ἐξορίζῃ τοὺς Ῥωμαίους ὑπαλλήλους καὶ ἐξ ἄλλων γειτόνων πόλεων, Φόρλης καὶ Σεζένης, τέλος δὲ ὑπέταξεν εἰς τὴν κοσμικὴν αὐτοῦ διοίκησιν καὶ αὐτὴν τὴν Ῥαβέννην. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Λέων οὕτως αὐξανόμενος ἠδύνατο νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἅπασαν τὴν ἐξαρχίαν καὶ νὰ ἀρχίσῃ τὴν πρὸς αὐτὴν ἔριδα περὶ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ δεσποτείας. Τότε δὲν διέτριβεν ἐκεῖ ὁ Κάρολος, ἀλλ' ὁ Ἀδριανὸς δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ἀδιάφορος μάρτυς τῆς διαρπαγῆς τῆς καλλιωτέρας αὐτοῦ κληρονομίας καὶ πικρῶς παρεπονείτο αὐτῷ κατὰ τοῦ Λέοντος, καλῶν αὐτὸν στασιαστὴν, καὶ κατηγορῶν ὡς συνηρησομένον εἰς φιλίαν μετὰ τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Βενεβέντης (1). Ἀλλ' ὁ Λέων ἀνεχώρησεν εἰς Γαλλίαν ἵνα καταπραύνη τὸν Κάρολον καὶ, ἐπανελθὼν ἐπεθεβίου, ὅτι δῆθεν παρεχωρήθησεν αὐτῷ παρ' αὐτοῦ τοῦ Πατρικίου δύο πόλεις ἡ Βολωνία καὶ ἡ Ἰμόλα. Ἱστορικῶς ὁμῶς εἶναι ἄγνωστον ὅπως ἐτελείωσεν ἡ σπουδαία αὕτη ἔρις· ἀλλ' εἰ μὲν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ῥαβέννης, ἐπόμενος τοῖς ἵχνεσι τῶν πάλαι ποτε προκατόχων αὐτοῦ Μάρου καὶ Σεργίου, οἵτινες ἐζήτουν ν' ἀπαλλοχθῶσι τῆς Ῥώμης, ἐκράτησε τινὰς πόλεις ὠφελούμενος ἐκ τῆς εὐνοίας τοῦ Καρόλου, ἔλαβεν ἐξάπαντος καὶ ὁ Ἀδριανὸς ἔπειτα τὴν ἐπιθυμητὴν ἱκανοποίησιν, ὡς πρὸς τὰς πόλεις τῆς ἐξαρχίας, διότι τὰ παράπονα αὐτοῦ ἔπαυσαν. Τὸ παράδειγμα ὁμῶς τοῦτο εἶναι διδακτικὸν κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς φιλοδοξίας.

Ὅτε δὲ αἱ τοῦ Ἀδριανοῦ ἀπόπειραι πρὸς αὐξήσιν τῶν κτημάτων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου διὰ νέων ἐπαρχιῶν δὲν ἀπέ-

(1) Codex Carol. 52. 53. 64. Murator. ad ann. 777.

ἔησαν κατ' εὐχὴν, ἐπανῆλθεν εἰς τὰς παλαιὰς ἀπαιτήσεις καὶ ἤρχισε νὰ ἀναζητῆ καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν τὰ λεγόμενα Πατριμόνια, ὡς πνευματικὴν καὶ ἀναμφίλεκτον κληρονομίαν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, διότι ἐνταῦθα ἠδύνατο νὰ ἐλπίσῃ περιττοτέραν ἐλευθεριότητα παρὰ τοῦ Καρόλου. Ἄλλ' ὁ Πάπας ἵνα ἀναπληρώσῃ τὴν ἐπαισθητὴν ἀπώλειαν τῆς ἡγεμονίας Σπολέτης, ἠξίου τὴν λεγομένην Σαβινικὴν χώραν, τὴν κειμένην ἐν τῇ μεσημβρινῇ Τοσκάνῃ καὶ ἐμπεριειλημμένην εἰς τὴν Σπολέτην. Ὁ Κάρολος δὲν ἀπεποιήθη νὰ ἐπιστηρίξῃ τὰ δίκαια τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἅτινα ἀνεγνωρίζοντο καὶ παρὰ τῶν πρώην Βασιλέων τῶν Λαγγοβαρδῶν· ἀλλ' ὅτε ἔφθασεν ὁ καιρὸς νὰ περιάψωσιν αὐτῇ καὶ τὸ κῦρος, ἀνεφάνησαν τοσαῦτα δυσκολίαι, ὥστε ὁ Ἄδριανὸς, εἰς ὀκτῶ ἐπιστολάς, ἠναγκάσθη νὰ παραπονεθῆ κατὰ τῶν βασιλικῶν πρέσβειων, οἵτινες δὲν ἤθελον νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· διότι οἱ νέοι ἄρμοσταὶ τῆς Ἰταλίας δὲν ἄφινον ἐκουσίως ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὰ ἤδη κεκτημένα. Τὸ αὐτὸ συνέβη καὶ περὶ τῆς Βενεβέντης· μετὰ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Δουκὸς Ἀριχίσου, ὁ Ἄδριανὸς ἐν ὀνόματι τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ἀπήτησε τινὰς πόλεις τῆς Καμπανίας, ὡς κληρονομίας, προσέτι δὲ καὶ τὴν Κάπουαν. Εὐρέθησαν δ' ἐν αὐτῇ ἄνθρωποι, ζητοῦντες τὴν τιμὴν νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον, καὶ ἅμα ἀναφυσίσης τῆς ἀπαιτήσεως, ἦλθον εἰς Ῥώμην, ἵνα δι' ἐπισήμου ὄρκου μαρτυρήσωσι τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἄδριανὸς ἀποδεξάμενος τὸν ὄρκον ἠσθάνετο καὶ αὐτὸς, ὅτι τὸ βῆμα τοῦτο ἦν ὑπὲρ τὸ δέον βίαιον καὶ ἀπερίσκεπτον, καὶ ἵνα καθησυχάσῃ τὸν Κάρολον ἔγραψε πρὸς αὐτὸν, ὅτι ὁ ὄρκος ἐγένετο ἐν ὀνόματι ἀμφοτέρων. (1) (*jurare fecimus in fide Apostoli et nostrae atque vestrae regalis potentiae*). Παράδοξος δὲ ἦτε συνάφεια αὐτῶν καὶ ἡ λέξις (*regalis*)—βασιλικὸς, ὡσεὶ δῆθεν ἐξ Ἰσοῦ

(1) Codex Car. N. 88.

ἀνεφέρετο τῷ Πάπᾳ καὶ τῷ Βασιλεῖ. Ὁ Κάρολος, μετὰ πολλὰς ὀχληρὰς ἀναφορὰς, συνήνεσε νὰ ἀποδοθῶσιν αἱ κληρονομίαι, ἀλλ' ἡ ἐκπλήρωσις δὲν ἦν καταθύμιος τῷ Ἐπισκόπῳ· κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ, οἱ βασιλικοὶ πρεσβευταὶ, ἐλθόντες εἰς τὸν τόπον παρέδιδον τοῖς ἐπιτετραμμένοις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, τὰ ἀπανταχοῦ μοναστήρια καὶ μετόχια, τινὰ δημόσια οἰκοδομήματα καὶ αὐτὰς μάλιστα τὰς κλεῖς τῶν πόλεων· ἀλλὰ περὶ τῶν κατοίκων εἶπον σαφῶς, ὅτι ἐξαίρουνται τῆς παραδόσεως ταύτης· οὕτως ἐνόει ὁ Κάρολος τὰ Ῥωμαϊκὰ πατριμόνια· παρέδιδε κενοὺς τοίχους καὶ κτίρια, τοὺς δὲ κατοίκους καὶ τὴν γῆν ἐκράτει (1). «Ὡς λοιπὸν, ἡρώτα ἀπορῶν ὁ Ἐπίσκοπος, μὴ ἐννοήσας ἔτι ἅπασαν τὴν εἰρωνίαν, ἣν περιελάμβανεν ἡ βασιλικὴ διάταξις, πῶς λοιπὸν διοικήσωμεν τὰς πόλεις, ὅταν οἱ κάτοικοι, χωρὶς νὰ ἐρωτῶσιν ἡμᾶς, δύνανται νὰ πράττωσι πᾶν ὅτι ἂν ἀρέσκη αὐτοῖς;»—Δικαίως Κάρολος ὁ μέγας, δὲν ἤθελε νὰ συναινέσῃ εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν κοσμικῶν κτημάτων τῶν Παπῶν, διότι οὗτοι δὲν ἠδύναντο νὰ διοικῶσι καὶ ὅσα ἤδη εἶχον. Ὅτε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ῥαβέννης ἤρπασε τὰς πόλεις τῆς ἐξαρχίας, ὁ δὲ Δουξ τῆς Νεαπόλεως τὴν πόλιν Τερόασσίνην, ὁ Ἀδριανὸς ἠπόρει ποῦ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν, καὶ ἀκουσίως προσέφυγεν εἰς τὸν Πατρίκιον, καὶ προσέτι πρὸς κατάπαυσιν τῶν ληστειῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἐστερεῖτο ἐνόπλου δυνάμεως. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ὑπῆκοοι τοῦ Ἀδριανοῦ, ἤγουν δύο ἐκ τῶν μεγιστάνων τῆς Ῥαβέννης, ὧν ἡ ἀλαζονεῖα ἔφθασε μέχρις αἱματοχυσίας, κατηγορηθέντες ὑπὸ τοῦ Πάπα, ἤλθον εἰς τὸν Πατρίκιον νὰ δικασθῶσι καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀπετάνθησαν πρὸς αὐτὸν μετὰ παραπόνων, ἐπειδὴ ἠγῆσαντο αὐτὸν νόμιμον κριτὴν.

Καὶ ἴσως τὰ τοιαῦτα ἐπνελαμβάνοντο συνεχῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐπειδὴ, ὁ Πάπας καίτοι πάντα

(1) Codex N. 86.

ἔμπιστευομένους οὖν, τὸν Κάρολον, ἤρχισεν ἤδη ὡς νὰ αἰσθάνηται τινὰ ὑποψίαν, καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἐγγράφως, «νὰ μὴ κκινωτομήσῃ μηδὲν περὶ τὰς θυσίας (λατινιστὶ ὀλοκαύτωμα, holocaustum) τὰς ἤδη προσενεχθείσας εἰς μνήμην τοῦ μακαρίου Πέτρου, ὑπὸ τοῦ γεννήτορος αὐτοῦ Πιπίνου, ἃς καὶ αὐτὸς οὗτος πληρέστατα ἐπεκύρωσεν» (1). Ἰδόντες δὲ τὸ ἀνίσχυρον τοῦ Ῥώμης Ἐπισκόπου ἐν τῇ ἐσωτερικῇ διοικήσει τῶν κτήσεων αὐτοῦ, ἄσπερ οὗτος ἐπροσπάθει μετὰ τσαύτης ἐπιθυμίας νὰ ἐπεκτείνῃ, δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν τίς λοιπὸν ἦν ἡ ὄντως κεφαλὴ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἰταλίας, ὁ Πάπας ἢ ὁ Βασιλεὺς τῶν Φράγκων; καὶ τί ὄφελος τῷ Ἐπισκόπῳ Ῥώμης, ἀπαλλαγέντι τοῦ γειτνιαζόντος κράτους τῶν Λογγοβάρδων, ὅτε πάντες ὀλιγωροῦντες αὐτοῦ ἤρχισαν νὰ στρέφονται πρὸς τὸν νέον ἄρχοντα;—Ἄλλὰ τοιαύτη ἦν ἡ φυσικὴ κατάστασις τῶν πραγμάτων, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Ἄδριανὸς τοσοῦτον ἦν ἐνδομύχως πεπεισμένος περὶ τῆς ἐξαρτήσεως αὐτοῦ, ὥστε παρεδέχετο πλέον τὰ πατριμόνια τὰ τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἀποδιδόμενα, οὐχὶ ἄλλως ἀλλ' ἢ ἐν ὀνόματι ἐχυτοῦ τε καὶ τοῦ Βασιλέως, οἱ δ' ἀξιωματικοὶ, οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀποστελλόμενοι πρὸς διοίκησιν τῶν πόλεων, ἐλογίζοντο ὡς βασιλικοὶ λειτουργοὶ (*vostri, nostri que fideles*) (2). Μόνον δὲ εἰς Ῥώμην δὲν ἐξετείνετο φανερῶς ἡ ἐξουσία τοῦ Πατρικίου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνεξαρτησία αὕτη δὲν ἦν παραμόνιμος, ἐπειδὴ ἡ Ῥώμη οὐδέποτε ἀπετέλει τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ Ἐπισκοπικοῦ θρόνου καὶ δὲν ἀνῆκεν εἰς τὰ πατριμόνια αὐτοῦ· αὐτῷ δὲ τῷ Ἐπισκόπῳ ἦν ἀναγκαία ἡ ὑπεράσπισις τοῦ Πατρικίου, διότι ἠδύνατο εὐκόλως νὰ πέσῃ αὐτὸς θῦμα τῶν πολιτικῶν μερίδων. Καὶ ὁ μὲν Ἄδριανὸς ἐσώζετο ὑπὸ τε τοῦ νοῦ καὶ τοῦ χαρακτήρος αὐτοῦ, ἀλλ' ἤδη ὁ διάδοχος αὐτοῦ ἐβλάβη ὑπὸ τῶν με-

(1) Codex N. 64.

(2) N. 86.

ρίδων τούτων. Πρὸς τούτοις ὁ Ἀδριανὸς δὲν ἔπκυσεν ἀναγνωρίζων, ὡς νόμιμον Αὐτοκράτορα τῆς Ῥώμης, τὸν τοῦ Βυζαντίου Καίσαρα, καίπερ ἀφωσιωμένος ὢν τῷ Πατρικίῳ, καὶ ἔπεμπε τοὺς Ἀηγάτους εἰς Βασιλεύουσαν, ἵνα συνεδριάσωσιν εἰς τὴν ἐβδόμην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἧτις συνηγέρθη ἐν Νικαίᾳ, προεδρεύοντος τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἁγίου Ταρσίου, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων.

Ἄγνωστον εἶναι ὑπὸ ποίαν ἰδίᾳ ἐπήρειαν ἐξετελέσθη ἡ τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀδριανοῦ Λέοντος τοῦ Γ' ἐκλογή. Καθ' ἃ λέγει ὁ Ἀναστάσιος ἐξελέχθη οὗτος, ὁμοθυμαδὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐπομένων συμβάντων φαίνεται, ὅτι ἦσαν δυσηρεστημένοι καὶ μεταξὺ τῶν μεγιστάνων τῆς πρωτεύουσας ἀναμφίβολον ὅμως, ὅτι ἡ ἐκλογή αὕτη ἦν εὐχρηστος τῷ Πατρικίῳ. Ὁ νέος Ἐπίσκοπος ἔγραφε πρὸς αὐτὸν, βεβαιῶν περὶ τε τῆς πίστεως αὐτοῦ καὶ τῆς προθυμίας τοῦ ὑπακούειν αὐτῷ (1), καὶ ὁ Κάρολος εἰς ἀπάντησιν, ἐκφράζων ζῆλον τοῦ ὑπηρετῆσαι τὴν Ἐκκλησίαν, ἔγραφεν, ὅτι ἐντείλατο τῷ ἀπεσταλμένῳ αὐτοῦ νὰ συνομολογήσῃ τῷ Πάπῃ περὶ πάντων τῶν ἀναγκαιούντων αὐτῷ καὶ χρησιμευόντων πρὸς στερέωσιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, ὑπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου καὶ αὐτῆς τῆς πατρικίας. Ἴσως ὁ Λέων ἐξελέχθη, ἐπειδὴ συνήνεσε πρότερον εἰς τὰς μυστικὰς ταύτας προτάσεις· καὶ ἄραγε δὲν ἀνεφέροντο αὐταὶ ἐγκαίρως εἰς τὸ ἀναγνωρισθῆναι τὸν Πατρικίον ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, εἰ καὶ αἱ συνδιαλέξεις ἔμειναν μυστικά; Ἀλλὰ τῷ 796 ἔτει τὸ μυστήριον ἤρχισεν ἤδη νὰ ἀποκαλύπτηται, ὅτε ὁ Πάπας ἔπεμψεν εἰς δῶρον τῷ Πατρικίῳ, οὐ μόνον τὰς κλεῖς πάντων τῶν ἀξιολογωτέρων ἱερῶν τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν σημαίαν τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας (2). Οἱ δὲ

(1) Anastasius in vitam Leonis III, Eginhard, ad an. 801.

(2) Annal. Eginh. an. 796.

Φράγκοι, χρονογράφοι λέγουσι μάλιστα, ότι ο Λέων προὔτρεπε τὸν Κρόλον νὰ πέμψῃ ἄνευ ἀναβολῆς πληρεξούσιον, ὅστις νὰ δεχθῆ ἐν ὀνόματι αὐτοῦ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ καὶ νὰ παγιώσῃ τὴν πίστιν αὐτῶν δι' ὄρκου.

Δὲν ἠδύνατο ὁμῶς εὐκόλως νὰ γένηται ἐν Ῥώμῃ τοσοῦτον, μεγάλη κκινοτομία, οἷα ἦν ἡ μεταβολὴ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, καὶ κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ αἰτίου τῆς μεταβολῆς. Διότι ἐκκμάνθησαν τὰ τῶν Ῥωμαίων πάθη καὶ οἱ προστάται τοῦ πρώτου συστήματος ἐγένοντο ἀσπονδότατοι ἐχθροὶ τοῦ Λέοντος. Ἀρχηγοὶ δ' αὐτῶν ἐγένοντο οἱ συγγενεῖς τοῦ πρώην Πάπα Ἀδριανοῦ, ὁ Πριμικήριος Παχώμιος καὶ ὁ Σακελλάριος Καμπούλης, ὡς ποτὲ ὁ Πριμικήριος Χριστόφορος καὶ ὁ Σέργιος ἐπὶ Στεφάνου τοῦ Γ', καὶ δὲν ἦν δυσχερὲς αὐτοῖς νὰ συναγάγῃσι κύκλῳ αὐτῶν τοὺς δυσηρεστημένους. Τὸ ἀνίσχυρον τοῦ Ἐπισκόπου καὶ ἡ ἀπουσία τοῦ Καρόλου ἀνεζωπύρησαν τὰς ἐλπίδας αὐτῶν. Ἡμέραν τινα καθ' ἣν ὁ Λέων ἠγεῖτο πομπικῆς τινοῦ λιτανείας μεταξὺ τῆς πληθούς τοῦ λαοῦ, ὁ Πασχάλιος καὶ οἱ ὠπλισμένοι αὐτοῦ συνωμόται, διασκορπίσαντες τὸν λαόν, ἀνέτρεψαν τὸν Πάπην καὶ ἀπηνῶς κατεξέσχισαν, προσπαθοῦντες νὰ ἐξορύξωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀποκόψωσι τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ. Μόλις ζῶντα ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸ γεινιάζον μοναστήριον, νομίζοντες ὅτι δὲν δύναται πλέον οὔτε νὰ βλέπῃ οὔτε νὰ διαλέγηται, προσέτι δὲ, φοβούμενοι τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, ἐκλείσιν αὐτὸν ἐπιστήσαντες πολλὴν φρουράν. Ὁ Λέων ὁμῶς μετ' ὀλίγον ἀπαλλαγεῖς ἐδραπέτευεν ἐκ Ῥώμης. Ὁ δὲ Ἡγεμὼν τῆς Σπολέτης ἐξῆλθεν εἰς προὔπάντησιν αὐτοῦ μετὰ στρατοῦ, καὶ ἐχορήγησε τὰ μέτρα νὰ μεταβῆ εἰς Γερμανίαν πρὸς τὸν Πατρίκιον αὐτοῦ.

Θριαμβευτικῆ προὔπάντησις ἀνέμενεν αὐτὸν ἐν Πατερβόρνη μάτην οἱ ἐχθροὶ προσεπάθουν νὰ ἀμαυρώσωσιν αὐτὸν διὰ διαφόρων συκοφαντιῶν· καὶ τὰ μαρτύρια ἃ ὑπέμεινεν ἐτι μᾶλλον ἐστερέωσαν τὸν μεταξὺ τοῦ Ἐπισκόπου καὶ τοῦ Πατ

τρικίου δεσμῶν· τοῦτο ἔτι μᾶλλον ἐπετάχυνε τὴν λύσιν τῶν μυστικῶν αὐτῶν διαπραγματεύσεων. Καὶ κατὰ πρῶτον ὁ Κάρολος διεννοεῖτο νὰ καταδιώξῃ αὐστηρῶς τοὺς στασιαστὰς, ἔπειτα δὲ ἐγένετο ἡπιώτερος. Ἡ δὲ ὑποστροφή τοῦ Πάπα, κοσμικῶν τε καὶ πνευματικῶν μεγιστάνων ἐπομένων, οἵτινες ἔμελλον νὰ δικάσωσιν αὐτὸν καὶ τοὺς συκοφάντας αὐτοῦ, ἦν ἀληθῆς θρίαμβος· φθάσασα δὲ ἡ φήμη ἤλθε πρὸ αὐτοῦ ἀγγέλλουσα τὴν θυμασίαν ἴσιν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς γλώσσης. Οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ἔτρεμον· οἱ δὲ προσκεκλημένοι εἰς ἀνάκρισιν ἐπέμφθησαν δεσμῶται εἰς Γαλλίαν, ἵνα ἀναμένωσι τὴν καταδίκην αὐτῶν. Καὶ ὁ Κάρολος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἔλθῃ εἰς Ῥώμην· οἱ προσκληθέντες ἐκεῖ Ἐπίσκοποι ἀπεποιήθησαν νὰ καταψηφίσωσιν τοῦ πνευματικοῦ αὐτῶν ἄρχοντος, καὶ αὐτὸς ὁ Λέων ἐπεβεβαίωσε τὴν ἀθωότητα αὐτοῦ διὰ ἐπισήμου ὄρκου ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ ἐν τῷ ναῷ (basilica) τοῦ ἀγίου Πέτρου.

Τότε ἀπεφασίσθη καὶ ἑτέρα σπουδαιότερα κατὰ τὰ ἀποτελέσματα ὑπόθεσις, προορίσασα ἐπὶ χίλια ἔτη τὴν τύχην τῆς Εὐρώπης (1). Τῇ δὲ ἑορτῇ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, τοῦ 800 ἔτους, ὅτε ὁ Πατρίκιος, κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, εὐλαβῶς ἔκυψε τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου, ὁ Πάπας αἴφνης ἐπέθηκεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέμμα, ὁ δὲ κλῆρος καὶ ἅπας ὁ λαὸς ὁμοφώνως ἐκήρυξαν αὐτὸν Ἀυτοκράτορα καὶ Αὐγούστον· ἔπειτα ὁ στέψας αὐτὸν Λέων ἔπεσεν ἐνώπιον αὐτοῦ πρηνῆς καὶ ἀπένειμεν αὐτῷ τὴν προσήκουσαν τοῖς Καίσαρσι τιμὴν. Διὰ τῆς αὐθαιρέτου ταύτης πράξεως τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης ἐπεραιώθη ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τῆς Δύσεως καὶ ἐντελῶς μετέλλαξαν αἱ συνάφειαι τῆς Ῥώμης πρὸς τὴν Ἀνατολήν (2). Ἄλλ' ὁ Ἐγιγγάρδος ἀρχιγραμματεὺς τοῦ μεγάλου

(1) Anastasius in vitam Leonis III, Eginhard ad ann. 801.

(2) Vita Carol. 1.

Καρόλου καὶ βιογράφος αὐτοῦ, βεβαιοῖ, ὅτι δῆθεν δὲν ἤλπι-
ζεν οὗτος τὴν στέψιν ταύτην καὶ ἔλεγε μάλιστα, ὅτι εἰ ἠδύ-
νατο νὰ προῖδη τοῦτο, δὲν ἤρχετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καίπερ
μεγάλῃς ἀγομένῃς ἑορτῆς, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μήπως διεγείρη
δυσαρέσκειαν τοῖς Ἕλλησιν. Καὶ εἰ μὲν τοῦτο ἀληθεύει, τότε
ἡ συνείδησις τοῦ νέου Αὐτοκράτορος ἔτυπεν αὐτὸν περισσό-
τερον ὅτι ἤρπασε τὸ ξένον στέμμα, ἢ τὸν Πάπαν, ὅστις ἠξίω-
σε νὰ διαθέσῃ τὸ στέμμα τοῦτο καὶ μεταδώσῃ αὐτὸ ἀπὸ τῆς
Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν.

Αὐτὸς οὗτος ὁ Λέων ἔπραξεν ὅμως εὐσυνειδητότερον, ὅτε
τὸ πᾶν καθῆψατο τοῦ δογματικοῦ ζητήματος, καὶ οὐχὶ
τῆς πολιτικῆς, ἀεὶ πέτρας σκανδάλου τῷ Ῥωμαϊκῷ θρόνῳ τυγ-
χανούσης (1). Ἦγουν ὀλίγοις ἐνικυτοῖς ὕστερον ἀπεσάληταν παρ'
αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος πρέσβεις πρὸς τὸν στέψαντα Πάπαν καὶ
ἤθελον νὰ πείσωσιν αὐτὸν νὰ συγχωρήσῃ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν Ῥω-
μαϊκὴν Ἐκκλησίαν ἡ καινοτομία τῆς Γαλλικανικῆς καὶ Ἰσπανικῆς,
αἵτινες προσέθηκαν εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἐσφαλμένην προσ-
θήκην ὅτι τὸ Πανάγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται· «καὶ ἐκ τοῦ
Υἱοῦ». Ὅμως ὁ Πάπας Λέων, ὀλιγορῶν τῶν προτροπῶν, οὐ-
δαμῶς συγκατετέθη, χαριζόμενος τῷ Καίσαρι νὰ πράξῃ πέρα
τῶν κανόνων. Ἄλλ' ἔστησε μάλιστα ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀγίου Πέ-
τρου, ἐπὶ τοῦ τάρου τοῦ Ἀποστόλου, δύο ἀργυρᾶς πλάκας,
ἐφ' ὧν ἐχαράχθη τὸ ἀληθὲς τῆς πίστεως σύμβολον ἄνευ τῆς
προσθήκης, Ἑλληνιστί τε καὶ Λατινιστί, ἐχαράχθη δὲ καὶ ἡ
ἐξῆς ἐπιγραφή· «ταῦτα Λέων ἐθέμην κατὰ ζῆλον καὶ ἐπὶ προ-
φυλακῇ τῆς ὀρθοδόξου Πίστεως.» Ἐνόμιζε λοιπὸν οὗτος ἐπι-
κίνδυνον αὐτὴν τὴν προσθήκην, ἥτις νῦν εἶναι εἰσηγμένη ὡς
ἀναπόφευκτον δόγμα τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας (2). Κατὰ τὰ
τελευταῖα ἔτη τοῦ Λέοντος, συνεστάθη κατ' αὐτοῦ νέα συνω-

(1) Anastasius in vitam Leonis III, Fleury XLV, 42.

(2) Fleury XLVI, 20.

μοσία τῶν πρωτίτων μεγιστάνων τῆς πρωτεύουσας καὶ ὁ Πάππς ἐξῆλθε πάλιν ἐκ τῶν ὀρίων τοῦ πνευματικοῦ χαρακτηῆρος, δικτάξας νὰ δικάσωσι καὶ θανατώσωσιν αὐτοὺς κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς νόμους. Τοῦτο ἐφάνη πολὺ ἀνάρμοστον εἰς τὸν ἡπιοῦν Αὐτοκράτορα Λουδοβίκον, υἱὸν Καρόλου τοῦ μεγάλου, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ ἀδιαφόρως, ὅτι ὁ πρῶτος τῆς οἰκουμένης Ἐπίσκοπος ἀπεφάσισε νὰ τελέσῃ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν τοσοῦτο βρεῖαν κρίσιν, ἣτις ἀνῆκε μόλις εἰς μόνην τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐξουσίαν. Ὁ Καῖσαρ ἔπεμψε τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Βερνάρδον, Βασιλέα τῆς Ἰταλίας, εἰς Ῥώμην, ἵνα ἐξετάσῃ ἐπιτοπίως τὴν ὑπόθεσιν ταύτην· ὁμοίως ὁ Πάππς ἤξευρε νὰ δικαιολογηθῇ ἐνώπιον τοῦ Λουδοβίκου. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῶν, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἰδιαιτέραν ἀπέχθειαν, ἠρήμωσαν καὶ ἔκαυσαν ἅπαντα τὰ μετόχια, τὰ παρ' αὐτοῦ κτισθέντα ἐν τισὶ πόλεσι, καὶ ὁ Βασιλεὺς ἠνγκυλάσθη δι' ὄπλων νὰ καθησυχάσῃ τὴν ἐν Ῥώμῃ στάσιν.

Η΄.

*Αἱ συνάφειαι τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου πρὸς τὴν
Αὐτοκρατορίαν τῶν Καρλουγγῶν.*

Ἴδου πρὸς ποίους αὐτοκεφάλους Ἐπισκόπους τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας, τοὺς ἀναγορεύοντας αὐθαιρέτως Καίσαρας καὶ ἐνδεδυμένους κοσμικὴν ἐξουσίαν μὴ ἀνήκουσαν αὐτοῖς, ἐπέκειτο εἰς τοὺς Ἱεράρχας τῆς Ἀνατολῆς μετὰ ἡμισυ αἰῶνα, νὰ ἔμβωσιν εἰς πάλιν περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, οἵτινες τότε μαρτυρικῶς ἔχυνον τὸ αἷμα αὐτῶν ὑπὲρ τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὡς κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐπὶ δύο δὲ ἑκατονταετηρίδας οἱ εἰκονομάχοι Βασιλεῖς ἐκάθηντο ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Βασιλευσύνης καὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἀνέλαμψεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία διὰ νέων

ὁμολογητῶν ἐπὶ τῆς πατριαρχικῆς καὶ τῶν Ἐπισκοπικῶν καθεδρῶν καὶ ἐν τῇ ἡρεμίᾳ τῶν μοναστηρίων, ἐξ ὧν πάντων μάλιστα ἐκλείσθη διὰ τοῦς ἀθλητὰς τὸ τῶν Στουδιτῶν. Εἶναι δὲ ἄξιον νὰ συγκρίνωμεν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὴν Δύσει πρὸς τὴν Ἀνατολὴν, ἵνα ἴδωμεν σαφῶς ὅπως ἐφρόνουσιν καὶ ποῦ ἦν τότε ἡ ἀληθὴς εὐσέβεια· πότερον ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ἀκμαίου τῶν Καρλουγγίων κράτους, οἵτινες δι' ἰσχυρᾶς χειρὸς ὑπεστήριζον τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, σφαλλομένην ἐπὶ τῆς ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ τῆς κοσμικῆς αὐτῆς κυριαρχίας, ἢ ὑπὸ τὸ σιδηροῦν σκῆπτρον τῶν εἰκονομάχων, ὑφ' οὗς ἐστέναζεν ἡ Ἑλληνική; Ἀλλὰ τουλάχιστον, τὰ δόγματα τῆς πίστεως ἦσαν τότε σταθερὰ ἔτι ἐν Ῥώμῃ, καὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης ἠδύνατο νὰ ζητῇ πνευματικὴν βοήθειαν παρὰ τοῦ Πάπα, εἰ καὶ δὲν ἔλαβεν αὐτήν. Ὅτε δὲ ἡ Ἰσπανικὴ καινοτομία, περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Παναγίου Πνεύματος, εἰσέδυσσε καὶ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πεσοῦτης τῆς Καρλουγγικῆς δυναστείας, ἀνυψώθη ἡ ἀλαζονεία τῶν Πρωθιεραρχῶν, τί ἔμενεν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἱεραρχίαν νὰ πράξῃ, ἐὰν οὐχὶ νὰ ἐλέγχῃ τὰς Ῥωμαϊκὰς καινοτομίας περὶ τε τὰ δόγματα καὶ τοῦς κανόνας τῆς ἐκκλησιαστικῆς δικηκῆσεως; Σωτήριον δὲ ἦν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ ὅτι ὁ μέγας Πατριάρχης Φώτιος ἀνυψώθη συγχρόνως μετὰ τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπα Νικολάου, ὅστις, κατὰ τοῦς λόγους τοῦ Ἰησοῦίτου Μαϊμβούργου, θέλοντος νὰ ἐπαινέσῃ αὐτὸν ἐν τῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχίσματος «ἔταξεν ἑαυτὸν, ὡς οὐδεὶς τῶν προκατόχων, ὑπὲρ πάντας τοῦς Αὐτοκράτορας τε καὶ Βασιλεῖς, Πατριάρχας τε καὶ Ἐπισκόπους» (1).

Μέχρι τοῦδε βλέπομεν τοῦς Ἐπισκόπους Ῥώμης, καίτοι κυριεύοντες τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας, ὑποτεταγμένους εἰσέτι εἰς τοῦς Καίσαρας. Στέφανος δὲ ὁ Δ', ὁ ἐκλεχθεὶς μετὰ τὸν

(1) Maimbourg histoire du schisme des Grecs.

Λέοντα, ὄρκισεν ἀμέσως ἅπαντα τὸν Ῥωμαϊκὸν λαὸν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ τοῦτο δεικνύει, ὅτι οὐχὶ εἰς τὸν Πάππυ ἀνῆκεν ἡ κυριότης τῆς Ῥώμης (1). Πασχάλιος δὲ ὁ διάδοχος τοῦ Στεφάνου, ἔπεμψε ληγάτους πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Λουδοβίκον, ἵνα δι' αὐτῶν ἀγγείλῃ περὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ καὶ ζήτησιν συγγνώμην, ὅτι ἠναγκάσθη νὰ δεχθῆ ὑψηλὸν βαθμὸν, μὴ ἀναμείνας τὴν συναίνεσιν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Λουδοβίκος, ἐπικυρώσας αὐτῷ τὰ δωρητήρια γράμματα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ Πάππου, προσέθηκε τὸ Δουκάτον τῆς Ῥώμης καὶ αὐτὴν τὴν πρωτεύουσάν σὺν ταῖς νήσοις Κύρνου (Κορσικῆς), Σαρδοῦς καὶ Σικελίας, καὶ τινὰ ἔτι πατριμόνια ἐν Καμπανίᾳ καὶ Καλαυρίᾳ. Ὁ δ' Ἱστοριογράφος Φλευρῆς ἀμφιβάλλει περὶ τῆς ἀληθείας τῆς πράξεως ταύτης, δι' ἧς τελειωτικῶς ἐδωρήθη εἰς τοὺς Πρωθιεράρχας αὐτῆς ἡ Ῥώμη, ἐπειδὴ ἐνταῦθα μνημονεύεται ἡ Σικελία, ἣτις ἕως τότε ἦν τῶν Ἀνατολικῶν Αὐτοκρατόρων. Ὅμως ἐν τῇ πράξει ταύτῃ ἐρρήθη, ὅτι πᾶν τοῦτο, τουτέστιν ἡ Ῥώμη καὶ ἡ ἐπαρχία αὐτῆς, δωρεῖται τῷ Ἐπισκόπῳ, τηρουμένης τῆς κυριαρχίας τοῦ Καίσαρος καὶ τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ ὑποταγῆς· ἀλλὰ τοῖς Ῥωμαίοις συγχωρεῖται τὸ ἐλευθέρως ἐκλέγειν Πάππας καὶ ταχέως προχειρίζειν αὐτοὺς, ἀλλὰ προσήκει εἶτα νὰ πέμπωσι πρέσβεις ἀγγελοῦντας τοῦτο τῷ Αὐτοκράτορι. Ἡ τελευταία αὕτη παρχώρησις φαίνεται ἐπίσης ὑποπτος, διότι δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν ἄλλην δωρητικὴν πράξιν τοῦ Αὐτοκράτορος Ὄθωνος, ἣτις οὐδὲν ἄλλο ἦν ἄλλ' ἢ ἀντιγραφὴ τῆς προηγουμένης, καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας φαίνεται, ὅτι ἄχρις ὅτου ὑπῆρχον ἰσχυροὶ οἱ Καρλουγγοὶ, ἐπέμενον νὰ ἐπικυρώται ὁ ἐκλεχθεὶς Πάππας πρὸ τῆς καθιερώσεως αὐτοῦ.

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Πασχαλίου, κατὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Εὐγενείου τοῦ Β', (2) ὁ Αὐτοκράτωρ ἔπεμ-

(1) Fleury XLVI, 21. 26.

(2) XLVI, 53.

ψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βασιλέα Λοτάριον νὰ ἐξετάσῃ τὰ ἀναφύοντα πηγάσματα ἐν Ῥώμῃ. Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἀπορῶν ἠρώτα διὰ τί τόσκα πολλὰ πηγάσματα κατὰ τῶν Παπῶν καὶ τῶν κριτῶν αὐτῶν, πότε μὲν διὰ στέρησιν γαιῶν, πότε δὲ διὰ χρηματικούς φόρους; καὶ προσεπάθει νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς ἐγκαλοῦντας. Ὁ Λοτάριος ἔθηκε νέους τινὰς νόμους ἐν Ῥώμῃ, καθ' οὓς ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐξουσία εἶναι ἀχώριστος τῆς τοῦ Πάπα, καὶ ἀπήτησε πρὸς τῶν Ῥωμαίων ὄρκον, μαρτυροῦντα τὴν κυριαρχίαν τῶν Κιςάρων ἐν τῇ πρωτεύουσῃ αὐτῶν. «ὁμνυμι νὰ ἤμει πιστὸς εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, τηρῶν τὸν ὄρκον ὃν ὠρκίσθην τῷ Πάπα· ὁμνύω νὰ μὴ συμφωνήσω εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πάπα, ἐὰν γίνηται πρὸς τοὺς κανόνας, καὶ νὰ μὴ συγχωρῶ τὴν προχειρίσιν τοῦ Πάπα, πρὶν ἢ δώσῃ ὄρκον ἐνώπιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πρέσβειος ὁμοιον ᾧ ἔδωκεν ἐγγράφως ὁ Πάπας Εὐγένειος.» ἀλλ' οὗτος εἶναι ἄγνωστος. Δυνάμει τοῦ ὄρκου τούτου, τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν ἐκλογὴν Γρηγορίου τοῦ Δ' δὲν ἐτελεῖτο ἡ χειροτονία, ἄχρις οὗ ὁ Αὐτοκράτωρ ἔπεμψεν ἐπιτετραμμένον εἰς Ῥώμην, ἵνα ἐξετάσῃ εἰ νομίμη ἐγένετο ἡ ἐκλογή; Τοιαύτη ἦν ἡ πρώτη τάξις, καὶ πόσον μετεβλήθη!

Ὅτε δὲ, μετὰ τὸν Γρηγόριον, τυχαίως ἐξελέχθη καὶ προχειρίσθη Σέργιος ὁ Β', μὴ συμμετασχόντος τοῦ Καίσαρος, διὰ τὴν στάσιν, τότε ὁ Αὐτοκράτωρ Λοτάριος, ἔπεμψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λουδοβίκον εἰς Ῥώμην, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς νομίμου τάξεως (1). Ὁ Πάπας προὔπηντησεν αὐτῷ μετὰ τῆς μεγίστης πομπῆς, εἰ καὶ μὴ ἠνέωξεν αὐτῷ τὰς πύλας τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Πέτρου, πρὶν ἢ ὑποσχεθῆ ὁ νέος τὴν ἡλικίαν Βασιλεὺς σὺν ὄρκῳ, ὅτι οὐδὲν κακὸν κατ' αὐτοῦ διανοεῖται· εἴκοσι δὲ καὶ τρισὶν Ἐπισκόποις καὶ ἑπτὰ κόμησιν ἐπετράπη ἡ κρίσις, εἰ ὁ Σέργιος ἐξελέχθη κατὰ τοὺς νόμους. Τότε ἀπήτησεν ὁ Βασιλεὺς νὰ λάβῃ ὁ Πάπας ὄρκον πίστεως παρ' ὅλων

(1) Fleury XLVIII. 16.

τῶν μεγιστάνων τῆς Ῥώμης ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς Βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας· ἀλλ' ὁ Πάπας εἶπεν ὅτι δύναται νὰ ὀρκισθῆ εἰς μόνον τὸν Αὐτοκράτορα, ὡς τὸν μόνον ἄρχοντα τῆς Ῥώμης· τὸν δὲ Λουδοβίκον ἔστειψε μόνον Βασιλέα τῶν Λογγοβάρδων. Τοσοῦτο προσεκτικῶς ἔπραττον οἱ Πρωθιεράρχαι, ἀποκλίνοντες ἀφ' ἐαυτῶν πάντοτε τὴν πλησιεστέραν ἐξουσίαν ὑπὲρ τῆς ἀπωτέρας. Μετὰ τὸν Σέργιον πάλιν ἔμεινεν ἔρημος ὁ Ῥωμαϊκὸς Θρόνος, εἰ καὶ ἐξελέχθη Λέων ὁ Δ', (1) ἐπειδὴ ἀνεμνον ἐπικύρωσιν τοῦ Καίσαρος· μόνος δ' ὁ φόβος τῆς πολιτορκίας τῶν Σαρακηνῶν ἐβίασε νὰ ἐπιταχύνωσι τὴν προχείρησιν, ἀλλὰ νὰ μὴ παρὰβλαθῆ μηδαμῶς ἢ μετὰ Θεὸν τῷ Αὐτοκράτορι προσήκουσα πίστις. Καλῶς εἶχεν, εἰ οἱ Πάπαι ἠκολούθουν πάντοτε τῷ παραδείγματι τούτῳ. Καὶ ἡ θριαμβευτικὴ ἐκλογή Βενεδίκτου διαδόχου τοῦ Λέοντος, ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τε τοῦ κλήρου καὶ τῶν μεγιστάνων, ἐστάλη ἐπίσης τῷ Αὐτοκράτορι Λοταρίῳ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Λουδοβίκῳ· (2) Ὅτε δὲ περιέμενον τὴν ἀπόκρισιν αὐτῶν, συνέβη μάλιστα ἀταξία τις ἐν Ῥώμῃ, διότι ἕτερος μνηστὴρ τῆς παπικῆς ἀξίας ἐπρόφθασε διὰ τῆς βίβης νὰ κυριεύσῃ τοῦ θρόνου καὶ οἱ γοητευθέντες παρ' αὐτοῦ πρέσβεις τοῦ Αὐτοκράτορος συνείργησαν ὑπὲρ αὐτοῦ· ἀλλὰ διὰ τῆς ἀποφάσεως τῶν συναθροισθέντων Ἐπισκόπων, ὁ Βενέδικτος ἀνεγνωρίσθη καὶ προχειρίσθη ἐνώπιον τῶν πρέσβειων.

Τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπέθικεν ὁ Αὐτοκράτωρ Λοτάριος καὶ μετ' αὐτοῦ ἔπεσεν ἡ ἰσχὺς τοῦ γένους τῶν Καρλουγγῶν, διότι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Λουδοβίκος, ὁ στεφθεὶς ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐξουσίαζε μόνον τὴν Ἰταλίαν, τὴν δὲ Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν διεμερίσαντο οἱ θεῖοι αὐτοῦ καὶ ἀδελφοί. Κατ' αὐτὴν τὴν τοσοῦτον εὐάρεστον ἐποχὴν τῇ Ῥώμῃ ἀνέβη ἐπὶ τὴν καθέδραν

(1) Fleury XLVIII. 37.

(2) XLIX. 26.

αὐτῆς γνήσιος Ῥωμαῖος Νικόλαος ὁ Α΄, ἐκ τῶν ἀρχιδιακόνων τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, κατεχόμενος ὑπὸ τῆς φιλαρχίας τῆς ἀρχίας οἰκουμενικῆς πρωτεύουστος καὶ ἐχειροτονήθη ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορος, τυχόντος ἐν Ῥώμῃ. Ἦν δὲ πεπρωμένον αὐτὸς ὁ Νικόλαος, ὁ ὑπερυψωθείς ὑπὲρ τοὺς Βασιλεῖς καὶ τοὺς Ἐπισκόπους νὰ θέσῃ, διὰ τῶν φιλοδόξων ἀπαιτήσεων τὴν πρώτην ἀρχὴν λυπηρᾶς πρὸς τὴν Ἀνατολὴν διαρρήξεως, ἥτις δὲν ἠδύνατο οὐδ' ὤφειλε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ἀλαζονικὰς αὐτοῦ αἰτήσεις. Πάντα ταῦτα ἀνεπτύχθησαν λεπτομερῶς ἐν τῇ βίβλω μου τῇ ἐπιγραφομένῃ ἢ «Ἀλήθεια τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας,» ἐνθα τὰ καθ' ἕκαστα τῆς διαιρέσεως εἰσὶν ἐκτεθειμένον κατὰ τὰς πηγὰς, οὐ μόνον τῶν δυτικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μᾶλλον ἀμερολήπτων ἀνατολικῶν. Ἄξιον δὲ λόγου εἶναι ἢ περὶ τοῦ Πάπα Νικολάου κρίσις τοῦ Γαλλικανοῦ Ἱστορικοῦ Ἀββᾶ Φλευρῆ (1), ἣν ἐποιήσατο ἕκ τινος τῶν πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ἀδυσεντίου ἐπιστολῶν τοῦ Πάπα Νικολάου, ἥτις ἐπραγματεύετο περὶ τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. «Σὺ λέγεις, ἔγραφεν ὁ Πάπας, ὅτι ὑποτάσσεσαι τῷ Ἡγεμόνι κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐντολήν· ἀληθῶς, ἀλλὰ πρόσεχε, ὥστε οἱ Βασιλεῖς οὗτοι καὶ οἱ Ἡγεμόνες, νὰ ἦναι ἀληθεῖς. Σκόπει, κελῶς ἄρα γε διοικοῦσιν ἐαυτοὺς τε καὶ τοὺς ὑπηκόους; διότι φῦλος αὐτὸς ἀφ' ἐαυτοῦ δὲν δύναται νὰ ἦναι ὠφέλιμος. Ἄλλως πρέπει νὰ θεωρῆτε αὐτοὺς, ὡς τυράννους, καὶ νὰ ἐναντιοῖσθε ἀντὶ νὰ ὑποτάσσησθε. Ὑπάκουσον λοιπὸν τῷ βασιλεῖ, ὡς ὑπερτέρῳ κατὰ τὰς ἀρετὰς, οὐχὶ δὲ κατὰ τὴν κακίαν, καὶ χάριν τοῦ Θεοῦ, ὡς παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος, οὐχὶ δὲ κατὰ τοῦ Θεοῦ.» Ὁ Πάπας δὲν γινώσκει λέγει ὁ Φλευρῆς, ὅτι Κεῖσαρ, ᾧ περὶ ὁ Ἀπόστολος παρήγγειλε νὰ ὑπακούωσιν, ἦν τότε ὁ Νέρων, καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος παρῆνει τοῖς δούλοις νὰ ὑπακούωσιν εἰς τοὺς κυρίους αὐτῶν, οὐ μόνον ὅταν ᾧσι καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ, ἀλλ'

(1) Fleury L. 31.

ἔταν καὶ κακοί. Ὁ δὲ Πάπας ἔκλυε τοὺς Ἐπισκόπους κριτὰς τῶν Βασιλέων, ἐνάρετοι ἄρα γε εἰσὶν οὗτοι ἢ πονηροί ; καὶ οὐ μόνον τοὺς Ἐπισκόπους ἀλλὰ καὶ ὑπηκόους, διότι ἡ παρ' αὐτοῦ προφανομένη αἰτία ἠδύνατο εἰς πάντα νὰ ἀναφέρηται. Περὶ δὲ τῶν παπικῶν δεκρεταλίων (ψηφισμάτων), ἅπερ τοσοῦτον ὑπεστήριζεν ὁ Νικόλαος, ἀπαιτῶν ἵνα ἅπασαι αἱ τῶν Ἐπισκόπων δίκαια ἀναφέρονται εἰς τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ βουλόμενος δι' αὐτῶν νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἀνατολήν, ὁ Φλευρῆς φανερώς λέγει, ὅτι αὐτὰ εἰσὶν ὑποβολιμαῖα ἢ ψευδῆ.

Μετὰ δὲ τὸν Πάπαν Νικόλαον, ὃς διὰ τῆς ἰσχυρᾶς χειρὸς ἐκράτει ἐπὶ δέκα ἔτη τὰς ἡνίας τῆς διοικήσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κόσμου, ἦν ἤδη εὐδιάγνωστος ἡ μεγάλη χαλάρωσις τοῦ Αυτοκράτορος Λουδοβίκου, κατὰ τὴν ἀναγόρευσιν Ἀδριανοῦ τοῦ Β', διαδόχου τοῦ Νικολάου. (1) Ὁ λαὸς φέρει αὐτὸν ὁμοψύχως εἰς τὰ πατριαρχικὰ ἀνάκτορα τοῦ Λατεράνου, μὴ φροντίζων περὶ τῆς ἐν Ῥώμῃ παρουσίας τῶν αυτοκρατορικῶν ἀπεσταλμένων, οἵτινες παρεπονοῦνται ἐπὶ τοιαύτῃ ἀδιαφορίᾳ καὶ ἐπαρκοῦνται εἰς τὴν ἀπάντησιν τῶν Ῥωμαίων, ὅτι ἄνευ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν ἐξέλεξαν τὸν Πάπαν, οὐχὶ ὅτι δὲν ἐσέβοντο τὸν Καίσαρα, ἀλλ' ἵνα μὴ γένηται συνήθεια νὰ περιμένωσι τοὺς ἐπιτετραμμένους τοῦ Ἄνακτος κατ' αὐτὴν τὴν ἐκλογὴν. Καὶ ὁ μὲν λαὸς ἤθελεν, εὐθὺς νὰ προχειρήσῃ τὸν Ἀδριανόν, ἀλλ' ἀνεστάλη ὑπὸ τῆς Γερουσίας μέχρι τῆς αυτοκρατορικῆς ἀποφάσεως· ὁ δὲ Λουδοβίκος ἐπαινῶν, ἀπεκρίνυτο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους καὶ ἐδήλωσε μάλιστα, ὅτι οὐ μόνον οὐδεμίαν ἀπαιτεῖ ἀμοιβὴν κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ Πάπα (διότι ἦν ἐκπλαῖ ἐθος νὰ πληρόνῃσι διὰ ταύτην ὀρισμένον ποσόν,) ἀλλ' ἀντὶ τούτου, ἵνα στερήσῃ τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν τῶν προνομίων αὐτῆς, ἦν ἔτοιμος νὰ ἀποδώσῃ καὶ ὅ,τι ἀπ' αὐτῆς ἀφῆρητο. Ἐκτοτε λοιπὸν ἤρχισεν αὕτη

(1) Fleury LI, 9.

τῷ ὄντι νὰ κτῆται ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῶν Καρλουγγῶν.

Κατὰ τὴν ἐκλογὴν Ἰωάννου τοῦ Η΄, (1) διαδόχου τοῦ Ἀδριανοῦ, οἱ ἐπιτετραχημένοι τοῦ ἀσθενοῦς Αὐτοκράτορος δὲν φάινονται πλέον συμμετοχοί· αὐτὸς δ' ὁ Λουδοβίκος, ὁ μόνος δικσωθὴς ἐκ τῆς πολιορκίας τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βενεβέντης, ἐζήτησε παρὰ τοῦ νέου Πάπα νὰ εἰρηνεύσῃ αὐτὸν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος καὶ λύσῃ τοῦ κατ' ἀνάγκην δοθέντος ὕρκου ἵνα μὴ πολεμῇ μετ' αὐτοῦ. Οὗτος δὲ ὁ Ἰωάννης διέκειτο ἔτι φιλικῶς πρὸς τὸν Πατριάρχην Φώτιον, καὶ μάλιστα, πέμπων ληγάτους εἰς τὴν σύνοδον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔγραφε ζητῶν συγγνώμην περὶ τοῦ εἰσδύσαντος εἰς τὴν Δύσιν ἐθίμου, τοῦ ἀπαγγέλλειν τὸ σύμβολον τῆς πίστεως μετὰ τῆς πρᾶν νόμου προσθήκης· «καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ» (2). Καὶ ἡ τῶν Πρωθιερχικῶν ἰσχὺς παρὰ τοῖς δυτικοῖς ἡγεμόσιν ἦν ἤδη τοσοῦτον ἰσχυρὰ, ὥστε ὁ Ἰωάννης αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ, ἔστεψεν αὐθαίρετως βασιλεῖς δύο Ῥωμαίους Αὐτοκράτορας, ἐναντίον τῶν πρεσβείων καὶ τοῦ νόμου τῆς διαδοχῆς. Καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀσθενοῦς Λουδοβίκου τοῦ Β΄, ἔστεψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κάρολον τὸν φαλακρὸν, Βασιλέα τῆς Γαλλίας, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι ἦλθεν εἰς Ῥώμην μετὰ δώρων καὶ στρατοῦ, εἰ καὶ τὸ στέμμα ἀνῆκε τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ Λουδοβίκῳ Βασιλεῖ τῆς Γερμανίας· ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἀνάψῃ ἐκ τούτου πόλεμος μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν (3). Ὀλίγα ἔτη ὕστερον ἔστεψε πάλιν Αὐτοκράτορα ἕτερον Βασιλέα τῆς Γερμανίας, Κάρολον τὸν Γ΄, τὸν Εὐσκαρον, ἐναντίον τῶν δικαίων τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, Λουδοβίκου Βασιλέως τῆς Γαλλίας, ἔπειτα δὲ ἔτη τινὰ κατὰ συνέχειαν δὲν ἦσαν Αὐτοκράτορες. Οἱ ἐξησθενημένοι Καρλουγγοί, διηρημένοι ἀπ' ἀλλήλων, ἤρχοντο ἐνίοτε εἰς Ῥώμην ζητοῦντες τὸ αὐτοκρατο-

(1) Fleury LII, 25.

(2) LIII, 24.

(3) LII, 30. (ἴσω; LIII, 30.)

ρικὸν σέμμά μᾶλλον πρὸς τιμὴν ἢ ὡς ἔκφρασιν τῆς ἑαυτῶν ἐξουσίας, πρὸ τοῦ ἔλεου τῶν Πρωθιεραρχῶν, οἵτινες ἠνάγκαζον αὐτοὺς νὰ ἐκτιμῶσι μεγάλως τὸ ἔλεος τοῦτο. Τὰ πράγματα λοιπὸν ἐστράφησαν εἰς τοῦναντίον· οὐχὶ πλέον οἱ Πάπαι εἶχον ἀνάγκην τοῦ ἀναγνωρισθῆναι ὑπὸ τῶν Αὐτοκρατόρων, ἀλλ' οἱ Αὐτοκράτορες ὑπὸ τῶν Παπῶν· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ αὐτοὶ οἱ Πρωθιεράρχαι καὶ ἡ κοσμικὴ αὐτῶν ἐπαρχία παρεδόθησαν εἰς τὴν τύχην τῶν Ῥωμαϊκῶν παθῶν, δι' ὧν ἐπλήσθη ἅπασα ἡ δεκάτη ἑκατονταετηρὶς, ἡ τοσοῦτο λυπηρὰ τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΤΗΣ

ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ

ΑΠΟ ΤΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

Μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΝΕΥΝ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΤΗΣ

ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ

ΑΠΟ ΤΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΦΩΤΙΟΥ

Μέχρι τῶν Σταυροφοριῶν.

Οι δυτικοὶ συγγραφεῖς οἱ καλοῦντες τὸν πατριάρχην Φώτιον ὡς μόνον αἴτιον τοῦ σχίσματος καὶ τὴν Ἑλληνικὴν μάλιστα Ἐκκλησίαν Φωτικὴν, προσπαθοῦσιν ἀπό τινος χρόνου νὰ ἀποδείξωσιν ὅτι δῆθεν ἡ Ῥωσικὴ Ἐκκλησία, μετὰ τὸν Φώτιον καὶ μέχρι τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου ὑπῆρχεν εἰς σταθεράν κοινωνίαν μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς· οὗτοι ἀνιχνεύουσι καὶ τοὺς Ἀγίους αὐτῆς, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν Ἰσαποστόλων Βλαδιμίρου καὶ Ὀλγης, ἵνα εὐχερέστερον προσαγάγωνται τοὺς ἀπλοῦς. Ἀλλὰ μόλις ἡ ἱστορία μόνη δύναται νὰ ἀναιρέσῃ τοιαυτὰ τινα ἐπινοήματα, ἅπερ ἐὰν πιστεύωσι τινες ἴσως μόνον διὰ τὴν παντελῆ αὐτῆς ἄγνοιαν· διὰ τοῦτο νομίζω ὠφέλιμον νὰ ἐξαγάγω εἰ καὶ ἐν βραχυλογίᾳ, ἐκ τῶν δυτικῶν ἐπίσης πηγῶν, εἰς ποίαν κατάστασιν ὑπῆρχεν ἡ Ῥωμαϊκὴ ἰδίως καθέδρα ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας ἀπὸ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου μέχρι τοῦ Μιχαήλ, καὶ ὅπως αὕτη συνήπτετο πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν ἐναργῶς, εἰ οἱ Πρω-

θιεράρχαι Ῥώμης ἠδύναντο καθ' ὅλον τοῦτον τὸν χρόνον, νὰ ἔχωσιν οἷαν δήποτε ἐπιρροήν ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς, οὐχὶ διότι αὕτη ἀπέφευγεν αὐτοὺς, ἀλλὰ διότι αὐτοὶ οὗτοι ἀφίσταντο αὐτῆς, ἐνασχολούμενοι μᾶλλον περὶ τὰς κοσμικὰς μερίμνας τῆς ἐαυτῶν ἐπαρχίας ἢ περὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα, καὶ ἀκαταπαύστως ἀλλασόμενοι ἐπὶ τοῦ ἀσταθοῦς αὐτῶν θρόνου διὰ τὴν κίνησιν τῶν Ῥωμαϊκῶν παθῶν. Τοῦτο δ' ἐστὶ μᾶλλον ἱστορία τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας ἢ τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ἡ Ῥωσσικὴ Ἐκκλησία δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη μετ' αὐτῶν σχέσιν κατ' εὐθείαν. Ἡμεῖς γινώσκομεν ὅτι ὁ ἱσαπόστολος Δοῦξ Βλαδίμιρος, πλεόν ἢ ἑκατὸν ἔτη μετὰ τὸν Φώτιον, ἀπέρριψε τοὺς Ῥωμαίους πρέσβεις, κομίσαντας πρὸς αὐτὸν τὴν περὶ πίστεως πρότεσιν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὀριστικώτατα «Ὑπάγετε εἰς τὰ ἴδια, διότι οἱ πατέρες ἡμῶν δὲν ἠθέλησαν νὰ λάβωσιν αὐτὴν πρὸ ὑμῶν.» Γινώσκομεν ἐπίσης, ὅτι ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Ἰαροσλάβου, ὁ δεῦτερος καὶ τρίτος Λεόντιος καὶ Ἰωάννης Μητροπολίται Ῥῶσσοι, καὶ εἰ ἔγραφον πρὸς τὸν Πάπαν, ἔγραφον ἴσως μόνον ἐλεγκτικὰς ἐπιστολάς κατὰ τῶν ἀζύμων. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Ἰαροσλάβου, μέγας Δοῦξ Ἰζιασλάβος, ἐκθρονισθεὶς ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, προσέδραμε πρὸς τὸν Πάπαν Γρηγόριον τὸν Ζ', αἰτούμενος οὐχὶ πνευματικὴν συνδρομὴν, ἀλλὰ κοσμικὴν, διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἡ ὑποταγὴ αὐτοῦ μόνον διὰ τὸ συμφέρον ἐγένετο. Ἐτέρας δὲ μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας συναφείας δὲν προφαίνουσι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ χρόνου τούτου αἱ Ῥωσσικαὶ χρονογραφίαι.

Περὶ δὲ τῆς διαρρήξεως οὐδ' ὁ Φώτιος οὐδ' ὁ Κηρουλάριος ἐγένοντο αὐτῆς αἰτίοι, εἰ καὶ δις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν διαφωνίαι μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνεφύησαν, ὡς ἐγένετο καὶ πρότερον, ἕνεκα τῆς Ῥωμαϊκῆς ὑπεροφίας. Μετὰ δὲ τὴν τετάρτην Οἰκουμενικὴν σύνοδον οἱ ἀμοιβαῖοι διασταχμοὶ ἐξηκολούθουν εἰς ἑβδομήκοντα ἔτη ἢ ἐκκλησιαστι-

κῆ ὅμως εἰρήνη δὲν ἐβλάβη, ἐπειδὴ τότε αἱ συζητήσεις ἦσαν δογματικαὶ καὶ δὲν ἀπέβλεπον ἔτι τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτικὴν. Καὶ μετὰ τὸν Κηρουλάριον ὑπῆρχον ἔτι εἰρηνικὰ μεταξὺ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς σχέσεις· ἀλλ' αἱ σταυροφορίαι ἐπήνεγκον τὰς μᾶλλον θανατηφόρους πληγὰς εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς διαρπαγῆς καὶ περιουθρίσεως τῆς ἀγιωσύνης τῆς Βασιλευούσης τοῦ Κωνσταντίνου, διὰ τῆς καταστροφῆς πικρῶν τῶν καθεδρῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς ἀναγορεύσεως τῶν ἐπιτιμίων Πατριαρχῶν ἀντὶ τῶν ὑπαρχόντων, ἐναντίον πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων. Ἴδου τί ἔθηκε τὴν ὀριστικὴν διαίρεσιν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, διότι τῇ Ἑλληνικῇ ἔμενε μόνον, ἢ νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὰ Ῥωσικὰ ὄπλα, ἢ νὰ καταβοῆ κατὰ τῆς παπικῆς παραβιάσεως· ὅπερ καὶ ἐγένετο ὑπὸ τῶν νομίμων Πατριαρχῶν τῆς Βασιλευούσης, διαφυγόντων εἰς Νίκαιαν ἀλωθείσης τῆς καθέδρας αὐτῶν. Ἀναγνώσωμεν λοιπὸν ἐπιτροχάδην ἐπὶ τῶν πλακῶν τῆς ἱστορίας τὴν διακοσιετῆ περίοδον ταύτην, ἀπὸ τοῦ Φωτίου μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν σταυροφοριῶν λήγοντος τοῦ 1Α' αἰῶνος.

Α'.

Αἱ ἐνέργειαι τῶν Ῥωμαίων Ἐπισκόπων μέχρι τῆς ἐντελοῦς πτώσεως τῆς δυναστείας τῶν Καρλουγγῶν. Ἐλέγξεις τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Μυστικοῦ.

Ὁ Πάπας Στέφανος ὁ Ε', κατ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς διοικήσεως αὐτοῦ τῷ 885 ἔτει, ἐδείχθη ἐναντίος τοῦ Πατριάρχου Φωτίου, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ὀλιγοχρονίων αὐτοῦ προκατόχων Μαρίνου καὶ Ἀδριανοῦ τοῦ Γ'. Οὗτος ἐζήτησε νὰ εἰσαγάγῃ αὐτὸν πάλιν εἰς δίκην, ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ Λέων, υἱὸς Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, σωθεὶς ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἀπὸ τῆς ὀργῆς

τοῦ γεννήτορος, ἀχαρίστως ἐξεθρόνισεν αὐτὸν συκοφαντηθέντα, ἵνα ἐνθρονίσῃ Στέφανον τὸν νέον ἀδελφὸν αὐτοῦ. Ὁ Πάπας ὁμοίως δὲν ἀπέβαλε τὸν βασιλόπαιδα Πατριάρχην, τὴν παρὰ τοὺς κανόνας ἀναγνωρισθέντα ἔτι ζῶντος τοῦ ἐτέρου, ὡς ποτὲ ὁ Νικόλαος ἐφωπλίζετο κατὰ τῆς προχειρήσεως τοῦ Φωτίου, εἰ καὶ ὁ Στέφανος ὡμολόγει τῷ Στυλιανῷ, Μητροπολίτῃ Νεοκαισαρείας, ἀδιαλλάκτω ἐχθρῷ τοῦ Φωτίου, ὅτι ἔβλεπε τὴν ἐπιστολὴν αὐτοῦ, περὶ τῆς καθιρέσεως τοῦ Φωτίου ἀντιφάσκουσαν πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Αυτοκράτορος, ὅστις βεβαίως ὅτι δῆθεν ὁ Φώτιος ἐκουσίως ἀνεχώρησεν εἰς τὸ μοναστήριον (1). Αὐτὸς ὁ Ἄναξ, στερήσας αὐτὸν τοῦ θρόνου ἀνευ τινος νομίμου αἰτίας, δυσηρεστεῖτο τὰ μέγιστα κατὰ τῶν οἰκείων αὐτοῦ συναιτέρων, ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὐρωσιν ἱκανὰς κατὰ τοῦ Πατριάρχου αἰτίας. Ὁ ὑπέρμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῆς καθολικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν Ἀνατολικῶν θρόνων, ἐγένετο θυσιᾶ τῶν ἐπιβουλῶν τοῦ ἀνακτοβουλίου, καὶ ἐτελεύτησεν ἐν τῇ μοναστηριακῇ μοναξίᾳ.

Ὁ Στέφανος, ὅστις ἠθέληεν οἱ ἀντιπρόσωποι ἀμφοτέρων τῶν Πατριαρχῶν νὰ ἐμφανισθῶσιν εἰς Ῥώμην διὰ τὴν κρίσιν, ἀπέθανεν ἐν κοινωσίᾳ ὧν μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρὶν ἢ ἐκεῖνοι φθάσωσιν. Ὅτε δὲ ἀφίκοντο οὗτοι ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, τότε δὲν εἶχον πλέον καιρὸν νὰ φροντίζωσι περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Φόρμωσος, Ἐπίσκοπος Πορτουενίας, ἀνηγορεύθη ἀντὶ τοῦ Στεφάνου πρὸς σκάνδαλον πολλῶν, ἐπειδὴ ὑπῆρχεν ἤδη Ἐπίσκοπος ἐτέρας πόλεως, καὶ ἐπομένως περιῆλθεν ἀπὸ καθέδρας εἰς καθέδραν, ὅπερ δὲν συνέβη ἕως τότε ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, (2) Ὁ Φόρμωσος οὗτος ἦν ἐστερημένος τοῦ ἀξιώματος, ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰωάννου τοῦ Η΄, διότι ἀπεπειράθη νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐπεβουλεύθη τὴν ζωὴν τοῦ Αὐ-

(1) Fleury histoire del' Eglise LIII, 52.

(2) LII, 31. Ἰσως LIII, 31.

τοκράτορος Καρόλου τοῦ Φαλακροῦ, ἐὰν πιστεύσωμεν εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἰωάννου· ἀλλὰ πιθανώτερον διότι δὲν ἐνέκρινε τὴν παράνομον στέψιν τοῦ Καρόλου ὡς Βασιλέως, ὡς ἐναντιουμένην εἰς τὰ δικαιώματα τῶν πρεσβείων τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Λουδοβίκου τῆς Γερμανίας. Ὁ Πάπας Μαρίνος, διάδοχος τοῦ Ἰωάννου, ἀποκατέστησε τὸν Φόρμωσον εἰς τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ· ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐνεφανίσθησαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πρώην Πατριάρχου Φωτίου· ὁ δὲ Μητροπολίτης Στυλιανὸς, προσεπάθει νὰ συμβιβάσῃ τὴν ἀντιφάσκουσαν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν τοῦ Καίσαρος, δεικνύων συγχρόνως τὴν ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ τοῦ Στεφάνου ἀντίφασιν, ὅστις ἐντελῶς ἀπεδοκίμαζε τὸν Φώτιον, ὡς παρανόμως προχειρισθέντα, ἀλλ' ὅμως ἤθελεν, ἵνα δικάσωσιν αὐτὸν ὡς Ἐπίσκοπον. (1) Ὁ Φόρμωσος ἔπεμψε δύο ληγάτους εἰς Βασιλεύουσαν διὰ τὴν τελειωτικὴν καταδίκην τοῦ πρώην Πατριάρχου, ἀλλὰ περὶ τῶν πράξεων τούτων οὐδεμίαν γίνεται μνηεὶα ἐν τοῖς χρονικοῖς, καὶ ἔκτοτε σιωπᾷ ἡ ἱστορία περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Φωτίου ὡς περὶ ὑποτιθεμένης αἰτίας τῆς διαιρέσεως μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμε τὴν αἰτίαν ταύτην μόνον ἐνταῦθα.

Ὁ Φόρμωσος κατὰ τὴν βραχεῖαν κυβέρνησιν αὐτοῦ ἠδυνήθη νὰ στέψῃ βασιλεῖς δύο πολλὰ ἀσημάντους, Αὐτοκράτορας, ἐκ τοῦ γένους τῶν Καρλούγγων, τὸν Γυϊδόνα Δουκα τῆς Σπολέτης, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀδαλβέρτον, ὧν τινων ἡ ἐπιρροή ἦν ἀνεπαίσθητος τῇ Ῥώμῃ, εἶτα δὲ ζώντων ἔτι ἀμφοτέρων ἔξεψε καὶ τρίτον, τὸν Βασιλέα τῆς Γερμανίας Ἄρνούλφον, καταβάντα εἰς Ἰταλίαν καὶ κυριεύσαντα τὴν Ῥώμην· ὁ δὲ λαὸς ὠρκίσθη μὲν αὐτῷ, ἐτήρησεν ὅμως πρὸς τὸν Πάπαν πίστιν. Στέφανος ὁ Γ' διεδέχθη τὸν Φόρμωσον καὶ κατέκρινε τὴν μνημὴν αὐτοῦ, δι' ὅ,τι ἐναντίον τῶν κανόνων μετέβαλε τὴν

(1) Fleury LIV. 13.

καθέδραν· διέταξεν οὗτος μάλιστα νὰ ἐκθάψωσι τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ ἐκάθισεν αὐτὸ, πᾶσαν τὴν στολὴν ἠμφιεσμένον, ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, στήσας ὀπισθεν αὐτοῦ ἕτερον ἀποκρινόμενον. Ὁ Πάπας αὐτὸς ἀνέκρινε τὸν νεκρὸν ὡσεὶ ζῶντα λέγων· πῶς ἐτόλμησεν οὗτος, ὃν ἤδη Ἐπίσκοπος, νὰ ἐπιχειρήσῃ κατὰληψιν τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας; (1) Τότε ἀπήγγειλεν ἐπ' αὐτὸν πάνδημον ἀπόφασιν, καὶ, ἀποκοπέντα πρῶτον μὲν τοὺς τρεῖς δακτύλους εἶτα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν, διέταξε νὰ ρίψωσιν εἰς τὸν Τίβεριν. Ἄλλ' αὐτὸς οὗτος ταχέως ἀπῆλαυσεν ἄξια ὃν ἔπραξεν ἀνοσιουργημάτων, ἐπειδὴ ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου, ἐρρίφθη εἰς εἰρκτὴν, καὶ ἐκεῖ ἐπνίχθη. Ἀμφιβάλλομεν λοιπὸν εἰ οἱ τοιοῦτοι Πάπαι ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν οἷαν δῆποτε ἐπιρροὴν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα!

Οἱ δὲ διάδοχοι αὐτοῦ, Ῥωμανὸς καὶ Θεόδωρος, ἐτελεύτησαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας. Τότε συνέβη στάσις ἐν Ῥώμῃ, ἥτις, διηρέθη μεταξὺ δύο μνηστευτῶν τοῦ θρόνου, Σεργίου καὶ Ἰωάννου. Ὁ μὲν ἐδραπέτευσεν εἰς Τοσκάνην, ἔνθα περιμένων τὸ ἀξίωμα τοῦ Πάπα ἔζησεν ἑπτὰ ἔτη, προστατευόμενος ὑπὸ Μαρκεσίου Ἀδαλβέρτου. Ὁ δὲ κατέλαβε τὴν καθέδραν καὶ διώκησε δύο ἔτη, προσπαθῶν νὰ καταστήσῃ τὴν εἰρήνην ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐπαρχίᾳ, παραχθείση ὑπὸ τῶν σκανδάλων Στεφάνου τοῦ Γ'. Οὗτος κατεδίκασεν ἐπὶ τῆς συνόδου τὴν ἀπρεπιῆ κατὰ τοῦ κεκοιμημένου Φορμώσου διαγωγὴν· πάντες δ' ὅσοι ἐτόλμησαν ἀνοσίως νὰ ἐκθάψωσι τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ρίψωσιν εἰς τὸν Τίβεριν, ἀφωρίσθησαν· ἐκ δὲ τῶν ἀφορισθέντων ἦν καὶ ὁ Σέργιος, θηρεύων τὴν καθέδραν καὶ ὕστερον λαβὼν αὐτήν. Εἰς τοσοῦτον χάος συγχύσεως ὑπῆρχεν ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ὥστε, πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως, ἰδοὺ ὁποῖος ἀξιοσημεῖωτος κανὼν ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς συνόδου (2).

(1) Fleury LIV, 27.

(2) LIV. 28.

• Ἡ ἁγία Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ὑπόκειται εἰς μεγάλας παραβιάσεις κατὰ τὴν τελευταίαν τῶν Παπῶν. Τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ προχειρίζειν αὐτοὺς ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Αὐτοκράτορος, μὴ ἀναμένοντες κατὰ τὸ ἔθος καὶ τοὺς κανόνας, τὴν παρουσίαν τῶν ἐπιτρόπων (commissaires) αὐτοῦ, δυναμένων νὰ ἐμποδίσωσι τὰς ἀταξίας. Τούτου ἕνεκα κελεύομεν, ἵνα ἀπὸ τοῦ νῦν ἐκλέγηται ὁ Πάπας, ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν Ἐπισκόπων καὶ πατρὸς τοῦ κλήρου, κατ' αἴτησιν τῆς Γερουσίας (senat) καὶ τοῦ λαοῦ, εἶτα δὲ νὰ χειροτονῆται ἐπισήμως ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Αὐτοκράτορος. Μὴ τολμήσῃς μηδεὶς νὰ ἀπαιτῇ παρ' αὐτοῦ ἐκ νέου ἐπινενοημένους ἄρκους, ἵνα μὴ σκανδαλίξῃ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ μὴ σμικρύνῃ τὴν βασιλικὴν ἀξίαν. Εἰσέδυσεν ἐπίσης ἀσεβὲς ἔθος, τὸ διαρπάζειν μετὰ θάνατον ἐκάστου Πάπας τὰ πατριαρχικὰ μέγαρα (παλάτια), καὶ αἱ διαρπαγαὶ αὗται ἐπεκτείνονται εἰς τὴν Ῥώμην καὶ εἰς τὰ περὶχωρὰ ὡσαύτως δὲ προσφέρονται καὶ πρὸς τοὺς οἴκους τῶν Ἐπισκόπων μετὰ τὸν θάνατον ἐκάστου αὐτῶν. Διὸ ἀπαγορευόμεν ταῦτα εἰς τὸ μέλλον οὐ μόνον ἐπὶ ποινῇ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιτιμίου ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλικῆς ὀργῆς.» Τοσοῦτον δὲ τεταραγμένων τῶν πραγμάτων ὄντων ἠδύνατό ποτε ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία νὰ διοικῇ τὴν Οἰκουμένην;

Ἐν Ῥαβέννῃ δὲ ἐπεκυρώθησαν αἱ πράξεις τῆς Συνόδου ταύτης ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορος Λαμβέρτου, ὃν ὁ Πάπας ἀνεγνώρισε νόμιμον ἀντὶ τοῦ Βερεγγαρίου, Δουκὸς τοῦ Φριούλλ, στεφθέντος ὑπὸ τοῦ Πάπας Φορμώσου, ζῶντος ἔτι καὶ τοῦ τρίτου Αὐτοκράτορος Ἀρνούλφου, διότι τὰ πολιτικὰ πράγματα ἦσαν ἐν τῇ αὐτῇ ἀταξίᾳ ὡς καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά. Ὁ Ἰωάννης ἐζήτησε παρὰ τοῦ Λαμβέρτου τοῦ ἀναγνωρισθέντος ὑπ' αὐτοῦ ὡς Αὐτοκράτορος ὑπεράσπισιν κατὰ πασῶν τῶν παραβιασμῶν, ἃς ὑπέφερον ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἧτις εἶχε καταντήσει εἰς τοιαύτην ἀνάγκην καὶ πενίαν, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ δίδῃ ἐλεημοσύνας καὶ νὰ πληρῶνῃ μισθοὺς εἰς

τοῦ κληρικοῦ. Ὁ Αὐτοκράτωρ ὑπεσχέθη νὰ τηρήσῃ ἀνέπαφα τὰ προνόμια τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἀπῆτει, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι πάσης τάξεως νὰ ἔχωσι τὸ δικαίωμα νὰ προστρέχωσιν εἰς τὴν προστασίαν αὐτοῦ ἄνευ τινὸς κινδύνου (1).

Πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ εὐδιάθετον Πάπαν προσῆλθον οἱ Βαβυρικὸι Ἐπίσκοποι, ἐγκαλοῦντες, ὅτι ἐπὶ τῶν προκατόχων αὐτοῦ ἐστάλησαν ἀθαδῶς πρὸς τοὺς Σλάβους τῆς Μωραβίας τρεῖς Ἐπίσκοποι, οἵτινες εἰσέβαλον εἰς τὴν πνευματικὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Πασσχύης καὶ οὕτω διήγειραν τὴν ἀπίθειαν ἐν τῷ ποιμνίῳ αὐτοῦ· οἱ δὲ Μωραβοὶ ἐκαυχῶντο ὅτι ἔλαβον τοὺς Ἐπισκόπους τούτους ἐκ Ῥώμης ἐπὶ χρήμασι, καὶ οὕτω κατέρρευσεν εἰς μέρη μίᾳ ἐπαρχίᾳ (1). Καὶ εἰ μὲν οἱ ὑποτεταγμένοι τῷ Πάπᾳ Γερμανοὶ Ἐπίσκοποι ἠδύναντο νὰ πχραπονῶνται αὐτῷ διὰ τὴν ἀνοίκειον παραβίασιν τῶν ἱεραρχικῶν δικαίων, πῶς λοιπὸν οἱ Πατριάρχαι Ἰγνάτιος καὶ Φώτιος νὰ μὴ ὑπερασπισθῶσι τὰ δίκαια αὐτῶν ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας, τῆς προσαχθείσης εἰς τὴν πίστιν διὰ τῆς διδαχῆς αὐτῶν, ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι Ἱερεῖς προσεπάθουν νὰ ἐκβάλλωσι τοὺς τῶν Ἑλλήνων ; Καὶ τοῦτο ἦν ἡ κυριωτέρα αἰτία τῆς κατὰ τοῦ Φωτίου δυσχερείας τῶν Παπῶν, μετὰ τὴν νόμιμον ἐπάνοδον αὐτοῦ εἰς τὴν καθέδραν· καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Ἰγνάτιον καὶ περ νῦν ἅγιον κατὰ τὴν Δύσιν ἀναγνωριζόμενον μόνον ἢ ἔγκαιρος τελευτὴ ἔσωσε τοῦ τῶν Ῥωμαίων ἀναθέμχτος.

Ἰωάννης δ' Θ' διέκειτο φιλικῶς πρὸς τὴν Βασιλεύουσάν· ἔγραψε δὲ πρὸς τὸν Στυλιανὸν Νεοκαισαρείας, ἐπαινῶν αὐτὸν διὰ τὸν ζῆλον τοῦ εἰρηνεῦσαι τοὺς ἐχθρευομένους εἰς τὰ περὶ τὸν Φώτιον, καὶ ἤθελεν, ἵνα οἱ Πατριάρχαι Ἰγνάτιος καὶ Φώτιος,

(1) Fleury LIV 29.

(2) LIV, 32.

Στέφανος καὶ Ἀντώνιος, μένωσιν ἐν τῷ αὐτῷ ἀξιώματι, ἐν ᾧ ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῶν προκατόχων αὐτοῦ (1). Εἶναι δὲ ἀξία λόγου ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνέχεια τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὃν χρόνον ἐν Ῥώμῃ δὲν ὑπῆρχον σχεδὸν τοιοῦτοι, ἐν μέσῳ τῶν ἀκαταπαύστων στάσεων. Παραλείποντες δὲ τοὺς ἁγίους Ταράσιον, Νικηφόρον, Μεθόδιον, Ἰγνάτιον, οἵτινες ἦσαν ἀθληταὶ κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς εἰκονομαχίας, βλέπομεν ὅτι καὶ μετὰ τὸν μέγαν Φώτιον ἐστόλιζον ἐπίσης τὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθέδραν εὐσεβεῖς Ἱεράρχαι, ὅμοιοι τῷ Ἀντωνίῳ τῷ καταταχθέντι εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων, Νικολάῳ τῷ Μυστικῷ, ἢ τῷ Λέοντι, μυστικῶ συμβούλῳ τοῦ Αὐτοκράτορος, τῷ Ἀντωνίῳ Στουδίτη, Πολυεύκτῳ, Χρυσοβέργῃ καὶ ἄλλοις, οὓς ὀνομάσω ἐν καιρῷ τῷ δέοντι. Ἡ εὐσέβεια καὶ τὰ φῶτα ἔλχμπον ἐν τῇ Βασιλευσούσῃ, ὅτε ἐν Ῥώμῃ ἐμείνοντο τὰ πάθη καὶ οἱ Ἐπίσκοποι, ὅμοιοι Ἰωάννῃ τῷ Θ' καὶ Βενεδίκτῳ Δ', διαδόχῳ αὐτοῦ, ἦσαν σπάνια φαινόμενα ἐπὶ τῆς καθέδρας ταύτης, καὶ τοῦτο πάλιν ἐπ' ὀλίγον χρόνον. Ἄξιον προσοχῆς εἶναι, ὅτι κατὰ τὸ λέγειν τοῦ Φλευρῆ, εἰς ἐκ τῶν Γάλλων Ἐπισκόπων, Ἄργριμος Λάγγριος, παρεπονεῖτο πρὸς τὸν Βενεδίκτον «ὅτι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ πρὸ πολλοῦ ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ταραχῶν δὲν ἠγιάζετο τὸ ἅγιον μῦρον καὶ δὲν ἐχρῆζοντο τὰ νήπια» (2). Δὲν φαίνεται ἄρα γε ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ὅτι τὸ μυστήριον ἐτελεῖτο καὶ ἐν τῇ Δύσει, ὡς περ καὶ νῦν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, διὰ μυροχρίσματος, ὕπερ ἐχρησίμους πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς πίστεως τῶν νηπίων;

Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Βενεδίκτου ἐξελέχθη Λέων ὁ Ε', ἀλλὰ μετὰ δύο μῆνας καθηρέθη ὑπὸ τοῦ γνησίου Ῥωμαίου Χριστόφλου καὶ ἐβλήθη εἰς εἰρκτὴν. Ἐνταῦθα πάλιν ἀναφαί-

(1) Fleury LIV, 34.

(2) LIV, 37.

νεται: ἤ τε σταθερότης τῶν Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν, καὶ ἡ συνε-
 νοχὴ τῶν Ῥωμαίων (1). Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ἀνατολῆς Λέων
 ἤθελε καὶ τὸ τέταρτον νὰ ἔλθῃ εἰς γάμου κοινωνίαν, ἐναν-
 τίον τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων. Ὁ δὲ Πατριάρχης Νικό-
 λαος, ὁ Μυστικὸς, πεσὼν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καθικέτευε
 μὴ ἀμαυρώσῃ τὴν βασιλικὴν ἀξίαν πρὸς σκάνδαλον πάσης
 τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ νὰ σκέπτηται μᾶλλον περὶ τῆς φο-
 βερᾶς κρίσεως τοῦ Βασιλέως τῶν Βασιλέων· παρεκάλει οὗτος
 νὰ προσκαλέσῃ τοῦλάχιστον τοὺς Ληγάτους τῆς Ῥώμης καὶ
 λοιπῶν Πατριαρχικῶν καθεδρῶν, ἵνα, συναγερθέντες εἰς σύ-
 νοδον, ἐξετάσωσι τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ὅμως, ὁ Λέων μὴ
 ἀναμείνας αὐτοὺς, ἐστεφανώθη μυστικῶς· ὁ δὲ Πατριάρχης κα-
 θήρесе τὸν στεφανώσαντα αὐτὸν ἱερέα, καὶ δὲν ἐπέτρεψε τὴν
 εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἴσοδον αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, συγ-
 χωρήσας αὐτῷ μόνον νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸ πρόναον τῶν κα-
 τηγουμένων. Ἐπειδὴ δὲ διεθρυλλήθη ὅτι οἱ ληγάτοι τῆς Ῥώ-
 μης ἤλθον ἵνα ἐπικυρώσωσι τὸν παράνομον γάμον, ὁ Ἱεράρ-
 χης δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ εἰς κοινωνίαν μετ' αὐτῶν καὶ διατέ-
 λει ἐπιμόνας ἐναντιούμενος εἰς τὰς ἰκασίας καὶ τὰς ἀπειλὰς
 τοῦ Καίσαρος, μέχρις οὗ τέλος ἐβλήθη εἰς φυλακὴν μεθ' ὄλων
 τῶν ὁμοφρονούντων Ἐπισκόπων. Καὶ οἱ ληγάτοι Ῥώμης προέ-
 δρευον τῆς συνόδου, δι' ἧς καθηρέθη ὁ Πατριάρχης Νικόλαος,
 παρὰ πάντα τοὺς ἐκκλησιαστικούς νόμους, διὰ μόνον τὸν
 λόγον ὅτι ὑπεράσπιζε τὴν ἀκεραιότητα αὐτῶν, καὶ ὁ Εὐ-
 θύμιος, ἀνὴρ ἄλλως εὐλαβὴς, προῦχειρίσθη ἀντ' αὐτοῦ. Ἴδου
 ὅποια ἦν ἡ Ῥωμαϊκὴ ἀλήθεια, τοσοῦτον λεπτὴ εἰς τὰ περὶ
 τὸν Φώτιον· τοῦτο δὲ ἐγένετο οὐχὶ ὕστερον τῶν εἴκοσι ἐτῶν
 μετὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ καθαίρεσιν, εἰ καὶ μαρτυρεῖ περὶ
 τούτων ὁ δυτικὸς ἱστοριογράφος Φλευρῆς, πολλὰ ὀλίγοι ὅμως

(1) Fleury LIV, 40.

γινώσκουσι τὰς παρανόμους ταύτας πράξεις τῶν Ῥωμαίων Ληγάτων κατὰ τοῦ ὁμολογητοῦ Πατριάρχου Νικολάου· ἀλλὰ πάντες φωνάζουσι κατὰ τοῦ Φωτίου, μὴ ἔχοντες ὁμῶς, νὰ ἐλέγξωσιν αὐτὸν κατὰ τι, ἐκτὸς τῆς πρώτης παρὰ τοὺς κανόνας ἐκλογῆς, ὅτε ὁ Φώτιος φανερῶς ἐπέπληττε τοὺς Λατίνους διὰ τὴν ἀπὸ τῶν δογμάτων καὶ τῶν κανόνων ἀποστασίαν αὐτῶν, καὶ οὐδεὶς ἀπεκρίνετο εἰς ταῦτα. Φαίνεται ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ Πατριάρχου Νικολάου, καθὼς ἐπίσης καὶ αὐτοῦ τοῦ Φωτίου, ὅστις δὲν συνεχῶρει Βασιλείῳ τῷ Μακεδόνι νὰ μεταλάβῃ τῶν ἀχράντων μυστηρίων, ὅτε προσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν, βεβαμμένος ὑπὸ τοῦ αἵματος τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, Αὐτοκράτορος Μιχαήλ, δεικνύουσιν ἀρκούντως, ὅτι οὐδεμίᾳ ἀνάγκῃ νὰ εἶναι ὁ Πάπας ἡγεμῶν, ἵνα φυλάττῃ ἀκράδαντους τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀρμόζει τῷ πιστῷ λειτουργῷ τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Πάπας Σέργιος ὁ Γ', ὁ συνδραμὼν τὸν Αὐτοκράτορα Λέοντα εἰς τὸν παράνομον γάμον αὐτοῦ, ἦν αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ πρεσβύτερος, ὅστις ποτὲ ἐθήρευε τὴν Ῥωμαϊκὴν καθέδραν καὶ ἀφωρίσθη ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Θ'. Ὅμως τῇ ἰσχύϊ τοῦ Μαρκεσίου Τοσκάνης, ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὸν παπικὸν θρόνον καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη διώκησε τὴν Ἐκκλησίαν, καταδικάσας ὡς ψευδωνόμους τοὺς εὐσεβεῖς αὐτοῦ προκατόχους, Ἰωάννην καὶ Βενέδικτον (1). Ἄλλ' αὐτὸν καὶ ἅπασαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν ἤγον καὶ ἔφερον τρεῖς κακοήθεις δέσποιναι Ῥωμαῖαι, ἡ Θεοδώρα μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτῆς Μαρουζίας (ἢ Μαρουσίας) καὶ Θεοδώρας. Τούτων δὲ ἡ πρεσβυτέρα συνῆλθε τῷ Σεργίῳ καὶ παρέσχεν αὐτῷ υἱὸν, ὅστις κατὰ τὸν προσήκοντα χρόνον ἐγένετο Πάπας, ὡς κατὰ κληρονομικὸν δίκαιον, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῦ ΙΑ'. ἕτερος δὲ νόμιμος αὐτῆς υἱὸς ὁ

(1) Fleury LIV, 42.

Αλβερικός, ἐκ τοῦ Μαρκεσίου Τοσκάνης, ἐγένετο κοσμικὸς κυρίαρχος Ῥώμης.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει τελευτῶντος ἤδη τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἱεραρχικὴν καθέδραν ὁ Πατριάρχης Νικόλαος (1). οὗτος δ' ἐγγράφη πρὸς τὸν νέον Πάπην Ἀνστασίον τὸν Β' περὶ τῶν παρανόμων πράξεων τῶν ληγάτων τοῦ Σεργίου, οἵτινες, ὡς ἐφαίνετο, ἦλθον ἐκ Ῥώμης μόνον ἵνα κηρύξωσι πόλεμον· «ἀλλ' εἰ μὲν ὑπερήροντο ἐπὶ τοῖς πρωτείοις τῆς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας, ἔπρεπε τοῦλάχιστον νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πράγματος καὶ ἔπειτα νὰ ἀγγείλωσι τοῦτο τῷ Πάπα, οὐχὶ δὲ νὰ ὁμογνωμονῶσιν εἰς τὴν παράνομον καταδίχην ἐκείνων, οἵτινες ἠρέθισαν τὸν Καίσαρα, μόνον, ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐγκρίνωσι τὴν ἀκράτειαν αὐτοῦ. Δὲν εἶναι παράδοξον, ἐξακολουθεῖ ὁ Ἱεράρχης, εἰ δύο ἢ τρεῖς ἄνθρωποι ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαπατηθῶσιν· ἀλλὰ δύναται τις νὰ βλέπη ἀδιαφόρως ὅ,τι οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Δύσεως ἐπεκύρωσαν τοιαύτην κρίσιν, μὴ θεωρήσαντες μάλιστα τὴν ὑπόθεσιν ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐπεικειάς, ὡσεὶ δῆθεν ἦν δυνατὸν νὰ συγχωρῆται ἡ παράβασις τῶν κανόνων καὶ νὰ ὑποθάλπηται ἡ ἀκολασία; τοῦτο δὲν δηλοῖ νὰ μιμῆται τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, διότι αὕτη ὀρέγει μόνον χεῖρα τῷ ἁμαρτωλῷ, ἵνα ἀνεγείρῃ αὐτὸν, ἀλλὰ δὲν συγχωρεῖ νὰ διαμείνῃ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ. Μανθάνομεν λοιπὸν ὅτι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις συγχωρεῖται τέταρτος καὶ πέμπτος γάμος τοῖς ἀνδράσι καὶ μόνον δεύτερος ταῖς γυναῖξί· δὲν εἶναι ἄραγε τοῦτο παράδοξον;— Πάντα ταῦτα γράφω, ἔλεγε περαίνων τὸν λόγον ὁ πρᾶος Ἱεράρχης, οὐχὶ πρὸς κατάκρισιν τῆς μνήμης τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ προκατόχου σου Σεργίου· διότι ἀμφότεροι οὗτοι μετέστησαν ἤδη ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καὶ πρῖστχνται εἰς τὸ κριτήριον τοῦ ὑπερτά-

(1) Fleury LIV. 48.

του Κριτοῦ, ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ πρὶν τῆς τελευτῆς, μετὰ δακρύων μετενόησε περὶ τοῦ πταίσματος αὐτοῦ καὶ ἐγὼ ἐπίσης ὑπὲρ αὐτοῦ ἐδέηθην, ὅτε ἀπέδωκέ με τῇ Ἐκκλησίᾳ μου. Ἀλλὰ οἱ ἀπολειφθέντες πρέπει νὰ παιδευθῶσιν, ἐπειδὴ οὗτοι διὰ τῶν συγκοφαντιῶν αὐτῶν, διήγειραν πᾶσαν ταύτην τὴν στάσιν. Τοῦτο εἶναι ὑμέτερον καθήκον· τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἀξία σου καὶ ἡ τιμὴ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας.» Ὅποιον μάθημα ἐκ τῆς Βασιλευσύσης πρὸς τὸν πρωτεύοντα Ἐπίσκοπον! Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, δὲν φαίνεται ἐκείνη ἡ ὑποταγὴ, ἣν οἱ Πάπαι ἀπῆτουν παρὰ τῆς Ἀνατολῆς· ἀλλ' ἦν ἤδη ἀδύνατον νὰ εὔρη τις ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας ἀξίαν, ἀνήκουσαν τοῖς Ἐπισκόποις αὐτῆς.

Μετὰ δὲ τὸν Ἀναστάσιον, διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν Θεοδώρου τῆς νεωτέρας, ἐπήρθη εἰς τὸν θρόνον ὁ προσφιλὴς αὐτῆ Ἰωάννης ὁ Γ', ὅστις πρῶτον διὰ τῆς ἰσχύος αὐτῆς, περιήλθιν εἰς τὴν ἐν Ῥαβέννῃ καθέδραν, ἔπειτα δὲ κατέσχε τὴν τῆς Ῥώμης (1). Ὁ Ἰωάννης, σὺν τῷ Μαρκεσίῳ Ἀλβερτίκῳ, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Σαρακηνῶν καὶ ἔδειξεν τὸ πρῶτον παράδειγμα Ἐπισκόπου Ῥώμης, ὄντος ἐν πανοπλίᾳ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὅπερ εἶτα ἐμιμήθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ἡ κυβέρνησις ὁμῶς τοῦ Ἰωάννου, καὶ τοι τοσοῦτων σκανδάλων παρεμβαλλομένων διετέλεσεν ἐπὶ δεκατέσσερα ἔτη, καὶ οὗτος πάλιν ἔστεψεν Αὐτοκράτορα τὸν Βερεγγάριον, οὗ ἡ πρώτη στέψις ἐδημοσιεύθη ὡς παράνομος, κατὰ τὸν συνοδικὸν ὄρισμὸν Ἰωάννου τοῦ Θ'. Ἡ θέλησις τοῦ Πάπα ἦν ἐν Ῥώμῃ ὑπεράνω καὶ ἐναντίον πάντων τῶν κανόνων. Μὴ γὰρ, οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ἡμισυν σχεδὸν αἰῶνα, ἐπὶ Σεργίου καὶ τῶν τριῶν Ἰωάννων, καὶ τριῶν ἀσεβῶν γυναικῶν διοικουσῶν καὶ ἐγκαθιστασῶν εἰς τὴν καθέδραν τῆς πρωτεύουσῆς τοὺς υἱοὺς αὐ-

(1) Fleury LIV, 49.

των ἢ εὐνοουμένων, ἦν ἀναπόφευκτος ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινὴ πρὸς τοὺς Πάπας τούτους, ὡς πρὸς κυβερνήτας τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας; Οὐ μόνον ἀδύνατον ἦν νὰ ἐλπίσῃ τις παρ' αὐτῶν διακόσμισίν τινα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων, ἀλλ' αὐτοὶ οὗτοι ἦσαν αἴτιοι τῶν ἐν τῇ Δύσει καὶ Ἀνατολῇ ἀταξιῶν, περιποιούμενοι τὰ πάθη καὶ τὴν παράβασιν τῶν κανόνων. Οὕτω παραδείγματος χάριν ἐν Γαλλίᾳ, ὁ ἡγεμονεύων Κόμης Γερβέρτος ἠνάγκασε τὸν κληρὸν καὶ τὸν λαὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρεϊμψης νὰ ἐκλέξῃ ὡς Ἀρχιεπίσκοπον τὸν πενταετῆ αὐτοῦ υἱὸν Γούγωνα, φυλάξας ἐαυτῷ τὴν διοίκησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, καὶ ὁ Πάπας Ἰωάννης ἐπεκύρωσε τὴν παράνομον ταύτην ἐκλογὴν, ἐμπιστευθεὶς μόνον τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καθόντων εἰς τινα τῶν Ἐπισκόπων, οἵτινες ἔλαβον μετοχὴν εἰς τοσοῦτον παράνομον ὑπόθεσιν (1).

Ἐν δὲ τῇ Βασιλευσίᾳ, ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Ῥωμανοῦ, προσεπάθουν νὰ ἐπανορθώσωσι τὰς ἐν τῇ συνόδῳ ἀταξίας τὰς προελθούσας, ἐκ τοῦ παρανόμου γάμου τοῦ Αὐτοκράτορος Λέοντος, τοῦ ἀναγνωρισθέντος ὑπὸ τοῦ Πάπα Σεργίου. Αὐστηρῶς δὲ ἀπηγορεύθη ὁ τέταρτος γάμος καὶ ὁ τρίτος συνεχωρήθη ὡς ἐπιεικεια μετὰ ἐπιτιμίου· ὁ Πατριάρχης Νικόλαος ἔγραφε νῦν πρὸς τὸν Πάπαν Ἰωάννην (2). «Γινώσκεις ὁποίας ὑπεμείναμεν λύπας, ἐπὶ πλέον τῶν δεκαπέντε ἐτῶν, ἀλλ' ὅτε ὀλιγώτερον ἠλπίζαμεν, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατεσίγησε τὴν τρικυμίαν καὶ ἡμεῖς ἐκ νέου πάντες εὐτυχῶς ἤλθομεν εἰς τὴν αὐτὴν γνώμην.» Ἔνεκα τῆς παρανόμου προχειρήσεως τοῦ νέου Πατριάρχου Εὐθυμίου, ζῶντος τοῦ Νικολάου, ἀνεφύη ἐσωτε-

(1) Fleury LV, 1.

(2) LVI, 53.

ρική ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἔρις, ἀλλ' ὁ Εὐθύμιος ἐτελεύτησεν ἐν-
 τὸς τῶν τοίχων τῆς μονῆς καὶ πάντες οἱ θιασῶται αὐτοῦ προσ-
 ἦλθον πάλιν πρὸς τὸν Νικόλαον.) «Τούτου ἕνεκα γράφομεν
 πρὸς σέ, ἔλεγεν ὁ Ἱεράρχης, ἵνα ἀποκαταστήσωμεν τὴν συγ-
 κοινωσίαν τὴν διακοπεῖσαν ἕνεκα τῶν δυσχερῶν πραγμάτων
 καὶ πέμποντες ἀμοιβαίως πρεσβευτὰς δμολογήσωμεν ἀμφύ-
 τεροι ὅτι ὁ τέταρτος οὗτος γάμος, ὁ γενόμενος αἴτιος τοι-
 ούτων σκανδάλων, εἰσῆχθη οὐχὶ ὡς κανὼν ἀλλὰ τυχαίως, χα-
 ριζόμενοι τῷ Ἄνγκτι, ὅπως μὴ ἐπισπασώμεθα ἐκ τῆς ὁργῆς
 αὐτοῦ πλείοτερα κακά.» Τοσοῦτο συγκαταβατικῶς ὁ σοφὸς
 Νικόλαος παρεῖχε τρόπον τῷ Ῥώμης Ἐπισκόπῳ, πρὸς τὸ
 ἐπανορθῶσαι τὸ σφάλμα τοῦ προκατόχου αὐτοῦ). Τότε πάλιν
 ἄρξονται νὰ μνημονεύωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ὄνο-
 μά σου, σὺν τῷ ἡμετέρῳ ἐν τοῖς διπτύχοις (τουτέστιν ἐν
 ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς μνημονεύσεσιν), κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν
 συνήθειαν καὶ ἡμεῖς μέλλομεν ἀπολαύειν τῆς ἐντελοῦς εἰ-
 ρῆνης. Ὁ Αὐτοκράτωρ σὲ παρακαλεῖ περὶ τούτου θερμῶς καὶ
 σὺ πάλιν πέμψεις πρὸς ἡμᾶς ληγάτους, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ συ-
 ζητήσωμεν ἀμοιβαίως τὸ χρῆζον ἐπανορθώσεως». Καὶ ἰδοὺ
 ὅποια εἶναι ἡ συνάφεια τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν Πάπαν· ἦγουν
 ἡ ὑπὲρ ἀλλήλων ἰκεσία καὶ ἡ ἀμοιβαία μνημόνευσις, ἣτις
 ἐπικυεν, ὡσάκις ἂν ἔδιδέ τις αἰτίαν σκανδάλου, ὡσπερ νῦν ὁ
 Σέργιος ὅτι οὐ μόνον ὑπέθαλψε τὴν παρανομίαν, ἀλλὰ καὶ διε-
 τάραξε τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντι-
 νουπόλεως, ἐκλέξας παρὰ τὸν νόμον ἕτερον Πατριάρχην. Δὲν
 εἶναι ἄρα γε σαφεῖς ἐνταῦθα αἱ ἀμοιβαῖαι συνάφειαί τῆς ἰ-
 σότητος μεταξὺ τῶν Ἱεραρχῶν, τηρουμένων τῶν δικαιωμάτων
 τῶν πρεσβείων τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας;

Τέλος δὲ ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ Ι' ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου διὰ
 τῶν ῥαδιουργιῶν τῆς Μαρουζίας ἀδελφῆς τῆς Θεοδώρας ἐκεί-
 νης, ἣτις παρεσκεύασεν αὐτῷ τὸν θρόνον καὶ ἐβλήθη εἰς εἰρ-
 κτήν. Ὁ Γυῖδων, ἀνὴρ τῆς Μαρουζίας ταύτης, καίτοι ἐχού-

σης συνάρπειν πρὸς τὸν Πατέρα αὐτοῦ Μαρκέσιον Ἀδελφόν-
τον, ἐπιξεν ἐν τῇ εἰρκτῇ τὸν Ἰωάννην καὶ ἐκυρίευσεν τὴν
Ῥώμην. Ὁ Λέων Γ' καὶ Στέφανος δ' Ζ', ἐκλεχθέντες διὰ τῆς
ἰσχύος αὐτοῦ, ὡς σκιαὶ παρῆλθον παρὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν κα-
θέδραν. Ἡ Μαρουζία παρέσχε τὴν καθέδραν τῷ υἱῷ αὐτῆς
Ἰωάννη, ὃν ἀπέκτησε μετὰ τοῦ Πάπα Σεργίου, καὶ ἐχειρο-
τονήθη Ἐπίσκοπος, καὶ ἐναντίον τῶν κανόνων, ἐπειδὴ δὲν εἶ-
χεν εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη (1). Οὕτω παρεβιάζοντο ἅπαντες οἱ
ἐκκλησιαστικοὶ κανόνες ἐν Ῥώμῃ, ἧτις ἐφαντάσθη νὰ διοι-
κήσῃ τὴν Οἰκουμένην! Ἡ ἀσεβὴς Μαρουζία, χηρεύσασα, ἐ-
νυμφεύθη πάλιν μετὰ τοῦ Γουγῶνος Βασιλέως τῆς Λομβαρδίας,
καὶ ἤρξε μετ' αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ, μέχρις οὗ ὁ υἱὸς αὐτῆς Ἀλβε-
ρίκος Μαρκέσιος Τοσκάνης, ἀπεδίωξε τὸν Βασιλέα ἐκ τῆς Ῥώ-
μης καὶ ἐφυλάκισε τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τὸν ἀδελφὸν Πά-
παν Ἰωάννην τὸν ΙΑ', εἰς τὸν πύργον τοῦ Ἀγίου Ἀγγέλου.
Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ χρόνον προὔχειρίσθη ἐν Κωνσταντινουπό-
λει παρανόμως ὁ Καισαρίδης Θεοφύλακτος, υἱὸς τοῦ Αὐτο-
κράτορος Ῥωμανοῦ, εἰς τὴν ἱεραρχικὴν καθέδραν, ζῶντος τοῦ
Πατριάρχου Τρύφωνος· ἀλλ' ὁ Πάπας Ἰωάννης συγκατένευ-
σεν εὐθύς εἰς τὴν ἐκλογὴν ταύτην οὐ μόνον διὰ τῶν ληγάτων
αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ διὰ συνοδικοῦ γράμματος. Οὗτος δ' ἀπέθανε
μετὰ διετῆ κυβέρνησιν, καὶ τινες τῶν ὀλίγων γνωστῶν δια-
δόχων αὐτοῦ, ἐξελέγοντο ἀλληλοδιαδόχως ἐπ' ὀλίγον χρόνον
κατὰ τὴν βούλησιν τοῦ Μαρκεσίου Ἀλβερίκου, ὅστις ὡς Πα-
τρίκιος Ῥώμης πλέον τῶν εἴκοσι ἔτων ἤρχεν ἐν Ῥώμῃ. Μετὰ
τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ δεκάωκταετής αὐτοῦ υἱὸς, ἐξελέχθη Πά-
πας ἐναντίον τῶν κανόνων ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἰωάννου τοῦ ΙΒ',
καὶ οὕτως ἡ κοσμικὴ ἐξουσίαι συνηνώθη μετὰ τῆς πνευματικῆς
εἰς μόνον τὸν κυρίαρχον τῆς Τοσκάνης.

(1) Fleury LV, II.

*Ἡ Δυναστεία τῶν Γερμανῶν Αὐτοκρατόρων. Ὁθων
ὁ μέγας καὶ ἡ κρίσις αὐτοῦ περὶ τοῦ Πάπα
Ἰωάννου τοῦ IB'.*

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πάπα Ἰωάννου τοῦ IB ἄρχεται πάλιν ἡ ἰσχύς τῶν Αὐτοκρατόρων Ῥώμης, οὐχὶ πλέον τῶν Καρλουγγῶν, ἀλλὰ τῆς Σαξωνικῆς δυναστείας, παρὰ τοῖς Ἐπισκόποις τῆς ἀρχαίας πρωτευούσης, καθ' ἧς, ἑκατὸν ἔτη ὕστερον, ὠπλίσθη μετὰ τοιαύτης δυνάμεως ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ Ζ' ὁ Γιλδεβράντης (1). Αὐτὸς ὁ Ἰωάννης προσεκάλεσε τὸν ἰσχυρὸν Βασιλέα τῆς Γερμανίας, στενοχωρηθεὶς ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἰταλίας, τοῦ Βερεγγαρίου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀδαλδέρτου. Ἐπεμψε τοὺς ληγάτους αὐτοῦ πρὸς τὸν μέγαν Ὁθωνα, ἐξαιτούμενος βοήθειαν παρ' αὐτοῦ, καὶ ὁ Βασιλεὺς καταβὰς εἰς Ἰταλίαν, προὔπαντήθη μετὰ μεγάλων τιμῶν ἐν Ῥώμῃ (960 ἔτ). Καὶ ὁ Πάπας ἔστεψεν αὐτὸν Αὐτοκράτορα καὶ ὤρκισθη ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἁγίου Πέτρου μετὰ πασῶν τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀρχῶν μηδέποτε νὰ ἐξέλθῃ τῆς ὑποταγῆς αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ δώσῃ μηδεμίαν συνδρομὴν τῷ Βερεγγαρίῳ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ὁθων ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπέδωκε τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ πᾶν ὅ,τι ἀφηρέθη παρ' αὐτῆς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, καὶ ἐπεκύρωσε τὰ δωρητήρια γράμματα τοῦ Πιπίνου, Καρόλου τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Λουδοβίκου, συμπαραλαβὼν τὴν Ῥώμην καὶ τὸ δουκάτον αὐτῆς, πολλὰς πόλεις τῆς Τοσκάνης, τοῦ ἐξαρχίου Ῥαβέννης, τῆς Πενταπόλεως, τῶν δύο δουκάτων Σπολέτης καὶ Βενεβέντης, καί τινας τόπους ἐν Καμπανίᾳ καὶ Λομβαρδίᾳ, τὰς νήσους τῆς Κορσικῆς καὶ αὐτῆς τῆς Σικελίας,

(1) Fleury LVI, 1.

εἰ δὲ Θεὸς ἤθελε νὰ ἀπαλλάξῃ αὐτὴν τῶν χειρῶν τῶν Σαρακηνῶν, ὡς ἐλέχθη ἐν τῷ γράμματι. Καὶ τοῦτο ἦν τὸ γενναιότερον καὶ μεῖζον πάντων τῶν τῆ Ῥωμαϊκῆ Ἐκκλησίᾳ αὐτοκρατορικῶν δωρημάτων καὶ ὁ Πάπας Ἰωάννης δ' Β', ὡς κληρονομικὸς ἔτι ἄρχων τῆς Τοσκάνης, ἠδύνατο νὰ νομίζῃ ἑαυτὸν τῶν ἰσχυροτέρων Ἀνάκτων τῆς Ἰταλίας, ὅμως, ἐν τέλει τοῦ δωρητηρίου γράμματος, προσετέθη τοιαύτη συνθήκη· «πάντα ταῦτα, διατηρουμένης ὅμως τῆς ἡμετέρας κυριαρχίας καὶ τῶν διαδόχων ἡμῶν.»

Καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Πάπα ἦν ἐπίσης ὑπόσχεσις μεθ' ὅρκου, ὅτι ὁ κληρὸς καὶ οἱ μεγιστάνες τῆς Ῥώμης μέλλουσι τελεῖν ταύτην κανονικῶς, ἄνευ πικραδιάσεως τινος καὶ ὅτε ὁ ἐκάστοτε ἐκλεγόμενος οὐ χειροτονηθήσεται, πρὶν ἢ δώσῃ ἐπίσημον ὑπόσχεσιν, ἐνώπιον τῶν βασιλικῶν ἐπιτρόπων, νὰ τηρήσῃ τὰ κοινὰ δίκαια. Οἱ δ' ἐπίτροποι τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τοῦ Πάπα ὀρεῖλουσι νὰ ἀναφέρωσιν ἐτησίως περὶ τοῦ ὅπως τελουῦνται αἱ ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐπαρχίᾳ κρίσεις, καὶ πρῶτον νὰ ἀναφέρωσιν αὐτὰς εἰς τὸν Πάπαν, καὶ μὴ ἱκανοποιήσαντος τούτου, εἰς τὸν Αὐτοκράτορα· ἐκ τούτου φαίνεται, ὅτι οὗτος ἐπεφύλαξεν ἑαυτῷ τὴν τελειωτικὴν ἀπόφασιν εἰς τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις καὶ τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν Ῥώμῃ. Τὸ πρωτότυπον τῆς σπουδαίας ταύτης πράξεως, γεγραμμένης χρυσοῖς γράμμασι κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Καρδινάλιου Βαρωνίου, ἐφυλάττετο ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Ἁγίου Ἀγγέλου. (1)

Ἀλλὰ μόλις ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπῆλθεν εἰς Παβίαν, καὶ ὁ Πάπας ἦλθεν εἰς συνάφειαν μετὰ τοῦ Ἀδαλβέρτου καὶ μεθ' ὅρκου ὑπέσχετο αὐτῷ νὰ ἐνεργήσῃ μετ' αὐτοῦ κατὰ τοῦ Καίσαρος, ἐπειδὴ ἐπεβαρύνετο ὑπὸ τοῦ ζυγοῦ αὐτοῦ. Ἐκπλαγεὶς δ' ὁ Ὄθων, ἔπεμψεν εἰς Ῥώμην νὰ ἐρευνήσῃ τὴν ἀλήθειαν, καὶ οἱ κάτοικοι ἀπεκρίθησαν ὁμοφύχως· «ὁ Πάπας μισεῖ τὸν

(1) Flcury LVI, 5.

Καίσαρα τὸν ἐλευθερώσαντα αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἀδαλβέρτου διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δι' ἣν καὶ ὁ διάβολος μισεῖ τὸν Ποιητὴν αὐτοῦ, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπιθυμεῖ τὸ ἀγαθὸν τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ Πάπας ὄλως τὸ ἐναντίον. Τὰ τῶν Λατερανῶν παλάτια ἐγένοντο ἀπὸ μοναστηρίων ἁγίων καταγώγια αἰσχροτήτος, καὶ εὐγενεῖς γυναῖκες δὲν πηγαίνουσι πλέον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἀποστόλων, ἀκούσασαι ὅτι πρὸ ὀλίγου παρεβίασεν ὁ Ἰωάννης ὑπάνδρους καὶ κοράσια, διότι τὰ πάντα θεωρεῖ εἰς ἑαυτὸν συγκεχωρημένα· οἱ ναοὶ ἡρημώθησαν καὶ καταπίπτουσι, ἐπαπειλουμένης τῆς ζωῆς τῶν εἰσερχομένων· ἰδοὺ διατί ὁ Ἀδαλβέρτος ἀρέσκει μᾶλλον τῆ καρδίᾳ τοῦ Πάπα ἢ ὁ Αὐτοκράτωρ.» Ὁ δὲ Ὅθων ἀπεκρίνατο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους· «Ὁ Ἰωάννης εἶναι νέος ἔτι καὶ δύναται νὰ διορθωθῇ διὰ τῶν καλῶν συμβουλῶν.»

Οὗτος ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Ἀδαλβέρτου· τότε ὁ Πάπας ἐπεμψε νὰ πείτῳσιν αὐτὸν περὶ εἰρήνης, ὑπισχνούμενος νὰ διορθώσῃ τὰς ἀμαρτίας τῆς νεότητος αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπέπληττε καὶ αὐτὸν τὸν Αὐτοκράτορα· διότι ἀπήτησε νὰ δοκίμωσιν αἱ εἰς αὐτὸν ὑποτασσόμεναι πόλεις εἰς τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα καὶ οὐχὶ εἰς τὸ παπικόν. Ὁ Ὅθων ἦν τοσοῦτον ἐπεικῆς, ὥστε ἐπεμψε πρὸς τὸν Πάπαν δύο Ἐπισκόπους, ἵνα ἀπολογηθῇ περὶ τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ, καὶ βεβαιώσῃ ὅτι οὐδέποτε διενόηθη νὰ σφετερισθῇ τὴν κληρονομίαν τοῦ Ἁγίου Πέτρου, ἀλλ' ὁ Ἰωάννης δὲν ἤθελε νὰ ἀκούσῃ οὐδεμίαν ἐξήγησιν καὶ, μαθὼν ὅτι προσεγγίζει ὁ Καῖσαρ ἔφυγεν ἐκ Ῥώμης, λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ἅπαντας τοὺς θησαυροὺς ἐκ τοῦ νηοῦ τῶν Ἀποστόλων. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὑπεδέχθησαν μετὰ θριάμβου τὸν Αὐτοκράτορα καὶ πάλιν ὠρκίσθησαν αὐτῷ πίστιν. (1) Κατ' αἴτησιν τοῦ κλήρου συνεκαλέσθη Σύνοδος, ἐν ἣ συνεδρίαζον πλέον τῶν τεσσαράκοντα Ἐπισκόπων, καὶ ὅτε ἠρώτησεν αὐτοῦ, ὁ Αὐτο-

(1) Fleury LVI, 8. 6.

κράτωρ, διατί ὁ Πάπας ἀποφεύγει τὴν Σύνοδον;—οὔτοι ἀπεκρίναντο· «ὅτι ἐκπλήττονται ἐπὶ τοιαύτῃ ἐρωτήσῃ· μόνος ἄραγε ὁ Κεῖσαρ ἀγνοεῖ ὅ,τι ἐγένετο γνωστὸν καὶ εἰς αὐτάς τὰς Ἰνδίας; διότι τὰ ἐγκλήματα τοῦ Ἰωάννου εἰσὶ τοσοῦτο φανερά, ὥστε καὶ αὐτὸς οὗτος δὲν ζητεῖ πλέον νὰ κρύψῃ αὐτά.» Εἶτα ἤρχισαν νὰ ἐξετάζωσι τὰς κατηγορίας, αἵτινες ἦσαν τοσοῦτον φρικταί, ὥστε ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἤθελε μάλιστα νὰ πιστεύσῃ αὐτάς, ἰδίως δὲ τὴν καταμύνησιν τοῦ Καρδιναλίου δικκόνου Βενεδίκτου, περὶ μοιχείας, αἵμομιξίας, βιασμῶν, διαρπαγῶν, ἐμπρησμῶν καὶ ὤμοσῶν παντοίων, ἐπειδὴ διέταξε μάλιστα νὰ ἐξορύξωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ. Μεταξὺ τῶν κατηγοριῶν ἦν καὶ ὅτι ὁ Πάπας ἐτέλει ἐνίοτε τὴν λειτουργίαν μὴ μεταλαμβάνων αὐτὸς, ἐχειροτόνει δὲ πάντοτε ἐπ' ἀργυρίῳ καὶ ἅπαξ προὔχειρσε δεκαετῆ παιῖδα εἰς Ἐπίσκοπον, τὸν δὲ διάκονον ἐχειροτόνησεν εἰς τὸν σταῦλον, ἐφόρει δὲ πολλάκις πολεμικὴν πανοπλίαν καὶ παρ' ἀθεμίτοις παιγνίοις ὠρκίζετο εἰς τὸ ὄνομα τῶν ἐθνικῶν θεῶν. Ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ ἐξώρκιζεν ἅπασαν τὴν Σύνοδον, ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ τῆς Παναχράντου Μητρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Πέτρου, νὰ μὴ εἰπώσι τι κατὰ τοῦ Πάπα, ὅπερ νὰ μὴ ἐπαληθεύσῃ καὶ ὅπερ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιμαρτυρηθῇ ὑπ' ἀνδρῶν ἀπολαούτων τῆς κοινῆς πάντων ἐμπιστοσύνης. Τότε πάντες οἱ Ἐπίσκοποι, ὁ κληρὸς καὶ ὁ λαὸς, εἶπον ὁμοψύχως· «εἰ ὁ Πάπας Ἰωάννης δὲν ἐπραξε ταῦτα ἐφ' οἷς κατηγορεῖ αὐτὸν ὁ διάκονος Βενέδικτος καὶ ἔτι μᾶλλον αἰσχρὰ κακουργήματα, νὰ μὴ λύσῃ ἡμεῖς ὁ Ἅγιος Ἀπόστολος Πέτρος τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, καὶ νὰ μείνωμεν ὑπὸ τὸ ἀνάθεμα μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς τελευταίας κρίσεως· καὶ πρὸ μικροῦ ἔτι ὀλίγον ἔλειψε νὰ συλλάβωσιν αὐτὸν ὠπλισμένον κατα τὴν ἄλλην ὄχλην τοῦ Τιβέρεως· καὶ ὁ Κεῖσαρ ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἅπας ὁ στρατὸς αὐτοῦ εἶδε τὸν Πάπαν τῷ ὄντι πανοπλίαν φοροῦντα.

Ὁ Αὐτοκράτωρ ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πάπαν, ἐν ἣ ἔκοινοποίησεν αὐτῷ τὰς φρικτὰς κατηγορίας παντὸς τοῦ κλήρου τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ καθικέτευε νὰ ταχύνῃ τὴν ἀπολογίαν αὐτοῦ περὶ τῶν δεινῶν τούτων κατηγοριῶν, ὑπισχυνόμενος αὐτῷ ἐντελῆ ἀσφάλειαν, καὶ ὅτι οὐδὲν πρᾶχθήσεται κατ' αὐτοῦ παρὰ τοῦ κανόνα. Ὁ δὲ Πάπας ἀπεκρίνατο περὶ τούτων πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους Ἐπισκόπους· «ἤκουσα, ὅτι θέλετε νὰ ἐγκαταστήσητε ἕτερον Πάπαν· ἐὰν οὕτως ἔχη ἀπαγορεύω πᾶσιν ἡμῖν ἐν ὀνόματι τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ, νὰ ἔχητε ἐξουσίαν νὰ χειροτονῆτε τινὰ, προσέτι δὲ καὶ νὰ τελῆτε λειτουργίαν.» (εἰ οἱ Πάπαι εἶχον τῷ ὄντι τοιαύτην ἐξουσίαν, ἀδύνατον ἦν νὰ εὔρη τις κατ' αὐτῶν κρίσιν.) Ἡ ἀπάντησις αὕτη ἀπηγγέλθη εἰς τὴν Σύνοδον καὶ, κατὰ τὴν συμβουλὴν τῶν νεωστὶ ἀφιγμένων Ἐπισκόπων, ἐγράφη ἔτι ἄπαξ τῷ Πάπᾳ· «σὺ δὲν ἀπεκρίνω ἡμῖν οὐδὲν οὐσιῶδες καὶ δὲν ἐπεμψας ἐπιτετραμμένους σου, ὡς ἔπρεπεν, ἵνα ἀπολογηθῆς. Ἐὰν ἔλθῃς εἰς τὴν Σύνοδον πρὸς ἀπολογίαν, σεβασθησόμεθα τὴν ἀρχηγίαν σου· ἐὰν δὲ ἄνευ εὐλόγων ἐμποδίων μὴ παραστής αὐτὸς, ἡμεῖς οὐ σεβασθητόμεθα τὸν ἀφορισμὸν σου καὶ ἐκτρέψομεν αὐτὸν κατὰ σοῦ τοῦ ἰδίου. Ὁ Ἰούδας ἔλαβε σὺν τοῖς λοιποῖς Ἀποστόλοις τὴν ἐξουσίαν τοῦ δεσμεῖν καὶ λύειν, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ ἠδύνατο μόνον δένειν αὐτὸς ἑαυτόν.» Ὁ Ἱστορικὸς Φλευρῆς λέγει· εἰ οἱ Ἐπίσκοποι ὑπέθετον ὅτι ὁ Πάπας διὰ τῶν ἐγκλημάτων αὐτοῦ ἀπώλεσε τὴν ἐξουσίαν τῶν κλειδῶν, τοῦτο ἐστὶ φανερὰ πλάνη.—Ἀλλὰ τί ἔμεινε νὰ πράξωσιν οἱ Ἐπίσκοποι πρὸς κατάπαυσιν τῶν σκανδάλων, εἰ ἠδύνατο ὁ ἐπὶ κακουργήμασιν ἐλεγχθεὶς μὴ ἐμφανιζόμενος εἰς τὴν δίκην, νὰ ἀποφύγῃ τὴν καταδίκην καὶ νὰ ἀποφασίσῃ τοὺς κριτὰς;

Ὁ Ἰωάννης τῷ ὄντι δὲν ἐνεφανίσθη καὶ εἰς τὴν δευτέραν ταύτην πρόσκλησιν, καὶ οἱ πρὸς αὐτὸν ἀποσταλέντες δύο Καρδινάλιοι, ὁ πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος δὲν εὔρεν αὐτὸν πλέαν

ἐπὶ τῶν ἄχθῶν τοῦ Τιβέρεως· ἀλλ' ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐρημίαν, ὅπλα ἔχων ἐν χερσὶ, καὶ οὐδεὶς ἐγίνωσκε ποῦ ἔπρεπε δὲ νὰ προσκαλέσωσι καὶ αὐθις τὸν κατηγορούμενον εἰς τὴν Σύνοδον· ἀλλ' οἱ Ἐπίσκοποι, ἐνωθέντες τὸ τρίτον ἤδη, ἐνόμισαν περιττὴν τὴν τάξιν ταύτην, ἐπειδὴ δὲν ἐγίνωσκον πλέον ποῦ νὰ ζητήσωσι τὸν ὑπόδικον. Ὁ Αὐτοκράτωρ εἶπε τῇ Συνόδῳ· «ἡμεῖς περιμένομεν τὸν Πάπαν, ἵνα καταθέσωμεν τὰς κατηγορίας ἡμῶν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ γινώσκομεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι οὐκ ἐμφανισθήσεται, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς νὰ ἐξετάσητε πῶς αὐτοῦ τὰς κακουργίας. Πισθεῖς δὲ ὑπὸ τοῦ Βερεγγαρίου καὶ Ἀδαλβέρτου, ἔπεμψε πρὸς ἡμᾶς ληγάτους, καθικετεύων νὰ ἔλθωμεν εἰς Ἰταλίαν, ἵνα σώσωμεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐκείνων, ὅπερ καὶ ἐπράξαμεν ὡς βλέπετε τῇ θείᾳ συνάρσει. Ὅμως εἰ καὶ ἔδωκεν ὄρκον πίστεως ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἁγίου Πέτρου, προσεκάλεσεν εἰς Ῥώμην τὸν αὐτὸν Ἀδαλβέρτον, διήγειρε κατ' ἐμοῦ τὸν λαὸν καὶ, ἐν ὄψει τῶν στρατευμάτων μου, ἐγένετο αὐτὸς στρατηγὸς τῶν πολεμιστῶν, ἐνδυσθεὶς θώρακα καὶ περικεφαλαίαν. Ἡ Σύνοδος θηλωσάτω τὴν κρίσιν αὐτῆς,» καὶ ἡ Σύνοδος ἀπεκρίνατο· «τοιοῦτο κακὸν χρῆζει ἀσυνθησίου φαρμάκου· εἰ δὲ Πάπας διὰ τοῦ διεφθαρμένου αὐτοῦ χαρακτῆρος ἔβλαπτε μόνον ἑαυτὸν, ἠδυνάμεθα ἔτι νὰ ὑπομείνωμεν, ἀλλὰ πόσους διέφθειρεν οὗτος διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ; Καὶ οὕτω παρακαλοῦμέν σε, ἵνα τὸ ἔκτρομα τοῦτο ἐξωσθῆ ἐκ τῆς ἁγίας τῆς Ῥώμης Ἐκκλησίας, καὶ ἐγκαταστῆ ἀντ' αὐτοῦ ἄνθρωπος ὢν χρηστὸν παράδειγμα.»—Ὅτε δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ ἐδήλωσε τῇ Συνόδῳ τὴν ἑαυτοῦ συνκίνεσιν, τότε πάντες ὁμοψύχως ἐξέλεξαν τὸν Πρωτοσκρινιάριον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, Λέοντα, ἄνδρα ἄξιον διὰ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπεκύρωσε τὴν ἐκλογὴν ταύτην. Ὁ νεωστὶ ἐκλεχθεὶς εἰσῆχθη θριαμβικῶς εἰς τὰ Λατερανικὰ παλάτια καὶ εἶτα προὔχειρίσθη ἐν τῷ ναῷ (basilica) τοῦ ἁγίου Πέτρου καὶ πάντες ἔδωκαν αὐτῷ ὄρκον πίστεως.

Καὶ ἰδοὺ ἀξιοσημεῖωτον φαινόμενον ἐντὸς αὐτῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας—οὐχὶ πλέον ἢ Οἰκουμενικὴ ἀλλὰ ἡ τοπικὴ Σύνοδος αὐτῆς, ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορος, τηροῦσα πάντας τοὺς κανόνες, καθιερεῖ τὸν Πάπαν αὐτῆς ἐπὶ ἀσεβείᾳ, ἣν δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ ὑποφέρῃ ἡ Ἐκκλησία. Τίτι δὲ τρόπῳ ὁ Κόμης Μαῖστρος καὶ ἕτεροι ἐνθουσιώδεις ὑπερασπισταὶ τῆς ἀπεριορίστου παπικῆς ἐξουσίας ἐπιστηρίζουσιν ὅτι δῆθεν καὶ αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι δὲν ἔχουσι τοιοῦτον δικαίωμα μάλιστα δὲ παγιοῦνται καὶ αὐταὶ, τότε μόνον ὅταν ἀναγνωρίζῃ αὐτὰς ὁ Πάπας, διότι οὗτος μόνος, ὡς τοποτηρητῆς τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Θεοῦ, ἔχει πολλῶν μείζονα βαρύτητα ὅλων τῶν Ἐπισκόπων τῆς οἰκουμένης καὶ ἐστὶν ἡ πηγὴ τοῦ ἱερατείου;— Ἡ πράξις ἐστὶν ἐναργεστέρα τῆς θεωρίας καὶ τὰ ἔργα μαρτυροῦσιν ἱστορικῶς κατὰ τοῦ ἰδανικοῦ συστήματος! Καὶ δὲν δυνάμεθα μὲν νὰ ἐπιπλήξωμεν τὴν κατὰ τοῦ Ἰωάννου γενομένην Σύνοδον διὰ τὴν περὶ τῶν κανόνων ἄξιον ὅμως προσοχῆς εἶναι, ὅτι αἱ πράξεις αὐτῆς δὲν εὐρίσκονται εἰς τὰ Ῥωμαϊκὰ ἀρχεῖα, εἰ καὶ ἐγένετο ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ, καὶ διεσώθη ἐκεῖ τὸ σύγχρονον δωρητήριον γράμμα τοῦ Αὐτοκράτορος Ὁθωνος. Ἀλλ' ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ γινώσκουσιν ἐκ πείρας, τί ἐστὶν ὠφελιμώτερον δι' αὐτὴν νὰ φυλάξῃ καὶ τί νὰ ἐξαφανίσῃ· ἴσως δὲ αἱ πράξεις αὗται ἐχρησίμευσον πρὸς ἔλεγχον τῶν παπικῶν ἀπαιτήσεων, καὶ τούτου ἕνεκα ἐγκλίρως ἠκυρώθησαν, καίτοι διασωθείσης τῆς λεπτομεροῦς περιγραφῆς τῆς Συνόδου ἐν τῇ συγχρόνῳ βίβλῳ τοῦ Λουῖτπράνδου, Ἐπισκόπου Κρεμονίας (1).

Ὅποια δὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς Συνόδου ταύτης;—Μόλις δ' ὁ Αὐτοκράτωρ ἀπέπεμψε τοὺς στρατοὺς αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐπιβαρύνῃ διὰ τῆς διαμονῆς αὐτῶν τὰς πόλεις, οἱ Ῥωμαῖοι, μυστικῶς, διεγερθέντες ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου, ἔκαμαν συνωμοσίαν

(1) Fleury LVI, 9.

κατὰ τοῦ Καίσαρος καὶ ἤθελον νὰ θανατώσωσιν αὐτὸν, ἀλλ' ἡ συνωμοσίη ἀπεκλύφθη καὶ οἱ ἔνοχοι παρεδόθησαν εἰς ἀνταξίαν ποινὴν. Ἀλλ' ὅτε ὁ Ὄθων μετὰ τινος ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Ῥώμης, ἀποδώσας ἐπὶ πίστει τοὺς ὁμήρους, κατ' αἰτησὶν τοῦ νέου Ἐπισκόπου Λέοντος, οἱ Ῥωμαῖοι ἐστασίασαν πάλιν καὶ συνεχώρησαν τὴν εἰς τὴν πόλιν εἴσοδον τοῦ πρώην αὐτῶν Δεσπότη. Ὁ Λέων προσέφυγε πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, ὁ δὲ Ἰωάννης διέταξε νὰ ἀποκόψωσι τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ Καρδινάλιου διακόνου Ἰωάννου, τὴν δὲ ρίνα καὶ δύο δακτύλους τοῦ Πρωτοσκρινιαρίου Ἄζωνος. Καὶ εὐθὺς συνεχάλεσε δέκα καὶ ἑξὶ Ἐπισκόπους εἰς Σύνοδον, εἰ καὶ τινες ἐξ αὐτῶν παρῆσαν εἰς τὴν καθαίρεσιν αὐτοῦ, καὶ ἠρώτησεν αὐτούς· «δύναται ἄραγε ν' ἀναγνωρισθῆ ἡ Σύνοδος ὡς νόμιμος, ἢ συγκαλεσθεῖσα βίᾳ τοῦ Καίσαρος, ἀπόντος τοῦ Πάπα καὶ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ;—Μικρόψυχοι ἐδημοσίευσαν τὴν ἑαυτῶν Σύνοδον παράνομον, τὸν δὲ Πάπα Λέοντα πνευματικὸν μοιχὸν, εἰσβαλόντα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν (1). Ἐπειτα, κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Ἰωάννου, κατεδίκασεν τοὺς τολμήσαντας νὰ χειροτονήσωσι τὸν Λέοντα καὶ ἀπήγγειλαν κατ' αὐτοῦ ἀφορισμὸν. Ἰωάννης ὁ ΙΒ' ἀπέθανεν ὀλίγον μετὰ τὴν Σύνοδον καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἦν ἀξίος παντὸς τοῦ βίου αὐτοῦ, ἦγουν κατέλαβεν αὐτὸν ἐν ταῖς πορνικαῖς ἀγκάλαις· ἐκυριάρχευσε δ' οὗτος πλέον τῶν ὀκτῶ ἐτῶν, ὡς κοσμικὸς Ἄναξ τοῦ Τοσκανικοῦ οἴκου, ὅσον καὶ ὁ Πάπας. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, λησμονήσαντες τὸν πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ τὸν νόμιμον Ἐπίσκοπον ὄρκον αὐτῶν ἐξέλεξαν ἀντὶ τοῦ Καρδινάλιου Ἰωάννου τὸν διάκονον Βενέδικτον τὸν Ε'. Ἐρεθισθεὶς δ' ὁ Λυτοκράτωρ ἐπολιόρκησε τὴν Ῥώμην, ἣν ὑπεράσπιζεν κατ' αὐτοῦ γενναίως αὐτὸς ὁ Βενέδικτος, ἀλλ' ἡ πόλις ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῆ ὑπὸ λιμοῦ· οἱ Ῥωμαῖοι παρέδωκαν αὐτῷ τὸν Δεσπότην αὐτῶν. Πάλιν συνῆλθε Σύνοδος

(1) Fleury LVI, 10.

εἰς τὰ Λαττερχνικὰ πηλάτια, προεδρεύοντος Λέοντος τοῦ Η'. Ὁ δὲ Βενέδικτος, ἠμφισμῆνος τὰ ἱερὰ ἄμφια, προσήχθη ὑπὸ τῶν χειροτονησάντων αὐτὸν, καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος ἠρώτησεν αὐτὸν ὡς ἐκ τῆς Συνόδου· «Τίς ἔδωκεν αὐτῷ τὸ δικαίωμα νὰ ἐνδυθῆ τὰ ἱεραρχικὰ ἄμφια, ζῶντος ἔτι τοῦ νομίμου Πάππ Λέοντος, ὃν αὐτὸς μετὰ τῶν ἄλλων ἐξέλεξε, μετὰ τὴν καθάρειν τοῦ Ἰωάννου, ὀρκισθεὶς εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅτι ἄνευ τῆς συναίνεσεως αὐτοῦ μηδένα θέλει ἐκλέξει, μηδὲ χειροτονήσει;» — Ὁ δὲ Βενέδικτος ἀπήντησε μόνον· «ἤμχρον, ἐλεήσατέ με» — Καὶ ὁ πρῶτος Αὐτοκράτωρ μετὰ δακρῶν ἰκέτευε τὴν Σύνοδον νὰ συγχωρήσῃ τὸν Βενέδικτον, διότι ὠμολόγει ἑαυτὸν ἔνοχον, καὶ οὗτος, πεσὼν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Πάππ, ἐκάλει μεγαλοφῶνως ἑκὺτὸν ψευδώνυμον· ἐξέδυσαν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ὠμοφόριον, ἀφήρυσαν τὴν βκκτηρίαν καὶ, καθίσαντες αὐτὸν χμχί, ἀπεξέδυσαν ἐντελῶς τῶν ἐπισκοπικῶν στολισμῶν. Ὁ δὲ Παππς στερήσας αὐτὸν τῆς ἐπισκοπῆς καὶ τῆς ἱερωσύνης, ἀφῆκεν αὐτῷ, σεβζόμενος μόνον τὴν μεσιτείαν τοῦ Καίσαρος, τὸ πρῶην αὐτοῦ ἀξίωμα τοῦ διακόνου τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίης, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅμως, νὰ μὴ κατοικήσῃ ποτὲ εἰς Ῥώμην. Καὶ ἐπὶ τῆς Συνόδου ταύτης ὁ Πάππς, μεθ' ὄλου τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ἐπεκύρωσε πάλιν Ὁθωνι τῷ Αὐτοκράτορι καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζωνται διάδοχον αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς Ἰταλίας, νὰ ἐπικυρῶσι τοὺς Πάππς καὶ νὰ δίδωσι τὸ δίπλωμα τοῦ ἀξιώματος τοῖς Ἐπισκόποις, ὥστε χωρὶς τῆς συναίνεσεως αὐτοῦ, ἀδύνατον ἦν νὰ ἐκλέγωσιν εἴτε Πατρικίον, εἴτε Ἐπίσκοπον, εἴτε Πάππν, πάντα δὲ ταῦτα ἐπὶ ἀφορισμῶ, ἐξορία ὡς καὶ θανάτῳ, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πάππ Ἀδριανοῦ, τοῦ δώσαντος τῷ μεγάλῳ Καρόλῳ, σὺν τῷ ἀξιώματι Πατρικίου, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπικυροῦν τοὺς Πάππς καὶ τοὺς Ἐπισκόπους.

Λέων ὁ Η' ἀπεβίωσε μετὰ ἡμιστῆ διοίκησιν· ἀντ' αὐτοῦ δὲ,

συναινέσει τοῦ Αὐτοκράτορος, πρὸς ὃν ἐπέμποντο οἱ ληγάτοι Ῥώμης, προῦχειρίσθη ὁ Ἐπίσκοπος τῆς πόλεως Νάρνης, κληθεὶς Ἰωάννης ὁ Γ΄· ἀλλ' ἐν ἀρχῇ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, τοσοῦτον ἀλαζονικῶς προσεφέρετο πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μεγιστάνας, ὥστε ἐκλείσεν αὐτὸν εἰς τὸν πύργον τοῦ ἀγίου Ἀγγέλου, καὶ εἶτα ἐξώρισεν εἰς Καμπανίαν, ἔνθα καὶ περιεπλανᾶτο ἐπὶ ἓν σχεδὸν ἔτος. Ὁ φόβος τῆς ἐλεύσεως τοῦ Αὐτοκράτορος καθησύχασε τοὺς στασιαστὰς καὶ ὁ Πάπας ὑπέστρεψεν εἰς Ῥώμην, ἔνθα τραχύτατα ἐτιμώρησε τοὺς παραδοθέντας αὐτῷ ταραχοποιούς.

Γ΄.

Συνάφεια τῶν Ῥωμαίων Ἐπισκόπων πρὸς τοὺς Πατριάρχους τῆς Βασιλευούσης. Γνώμη τοῦ Πάπα Σιλβέστρου τοῦ Β΄ περὶ τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Ἡ παρὰ τοῦ Καίσαρος εἰσαγωγή τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν λειτουργίαν.

Οὕτως ἔπραττον οἱ Πρωθιεράρχαι Ῥώμης!—ὁπόσον διάφορος τῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως! Ἐκεῖ ἱεράρχευσεν τότε ὁ εὐσεβέστατος Πολύευκτος, μετὰ τὸν Θεοφύλακτον, τὸν πρῶτον Βασιλόπαιδα, ὅστις μόνος πάντων τῶν Πατριαρχῶν τῶν πρὶν καὶ μετ' αὐτὸν ἀναβιβασθέντων εἰς τὴν καθέδραν τῆς Βασιλευούσης, ἦν ἀνάξιος αὐτῆς, ἕνεκα τοῦ ἀνειμένου βίου αὐτοῦ, τοῦ ἀπάδοντος πρὸς τὸ πνευματικὸν ἐπάγγελμα, ὅτε παρόμοια παραδείγματα ἀκαταπαύστως ἐπανελαμβάνοντο ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας. Ὁ μακάριος Πολύευκτος, ὁ βαπτίσας τὴν μακαρίαν Ἄνασσαν ἡμῶν Ὀλγαν, ἦν τὸ πρωτότυπον τῆς μετριότητος καὶ τοῦ σώφρονος βίου, ἀλλὰ συνάμα ἦν καὶ ὁμολογητὴς τῆς ἀληθείας, ὅτε προῦκειτο περὶ τῆς τηρήσεως τῶν

κανόνων (1). Ὁ Ἕλληνας Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος Φωκᾶς, ἐκλεχθεὶς ὑπὸ τῆς χήρας τοῦ Ῥωμανοῦ Θεοφανίας, ἤθελε μετὰ τὸν δεύτερον τοῦτον γάμον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ ἱερόν, ἀλλ' ὁ Πατριάρχης δὲν συνεχώρησεν αὐτῷ, μέχρις οὗ δὲν ἐξεπλήρου τὸ τεταγμένον τοῖς δευτερογάμοις ἐπιτίμιον. Εἶτα δὲ ὅτε διὰ τῶν ἐπίδουλῶν τῆς αὐτῆς Θεοφανίας, ἐθλινατώθη ὁ Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος καὶ ὁ Σιμίσχιος ἐξελέχθη ἀντ' αὐτοῦ, ὁ Πολύευκτος δὲν ἤθελε νὰ στέψῃ αὐτὸν καὶ οὔτε νὰ συγχωρήσῃ αὐτῷ νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, πρὶν ἢ ἐκτελέσῃ τὴν μετάνοιαν καὶ βεβχιώτῃ τὸν Ἱεράρχην, ὅτι αἱ χεῖρες αὐτοῦ δὲν ἐβάφθησαν εἰς τὸ βασιλικὸν αἷμα, διότι δὲν ἦν αὐτὸς ὁ ἐκτελεστής τῆς θελήσεως τῆς Θεοφανίας. Τότε ὁ Πολύευκτος ἐπέμενε, ἵνα πάντες οἱ ἔνοχοι λάβωσι τὴν ἀνήκουσταν ποιήν καὶ αὐτὴ ἡ Αὐτοκράτειρα ἐξωρίσθῃ· ὁ δὲ Σιμίσχιος, ἅτε μετασχὼν τῆς συνωμοσίας, ἔπρεπε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον καὶ διανείμῃ πλούσια ἐλεῆ τοῖς πένησιν (2).

Ἀμοιβαίᾳ δὲ ἔχθη ἀνεφάνετο ἤδη μετὰ τὸ τῶν Ἐκκλησιῶν, Ῥωμαϊκῆς τε καὶ Ἑλληνικῆς. Ὁ Πάππς Ἰωάννης ὁ ΙΓ', συστήσας ἐν Πράγα ἐπίσκοπὸν, κατ' αἴτησιν τοῦ Βοημίας Δουκὸς Βολεσλάβου, ἀπήτει, ἵνα μὴ μιμῶνται ἐν Βοημίᾳ τὰς Ἑλληνικὰς τελετάς, Βουλγάρων καὶ Ῥώσων, καὶ νὰ μὴ μεταχειρίζονται κατὰ τὴν ἱεράν ἀκολουθίαν τὴν γνησίαν Σλαβικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ νὰ ἐκλεχθῇ Ἐπίσκοπος, γινώσκων τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν, ὅστις νὰ τηρῇ τὰς Λατινικὰς τελετάς (3). πότεν δὲ τοιοῦτος ζῆλος;—Ἐξ ἄλλου μέρους, ὀλίγον βραδύτερον ὁ Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος εἰσηγήσατο τῷ Πατριάρχῃ Πολυεύκτῳ νὰ προβιβάσῃ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ καθέδραν τοῦ Ὁτράντου, ἐξαρτωμένην τότε ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς Ἀρχιεπισκοπὴν, καὶ νὰ μὴ συγχωρήσῃ ἐν ταῖς

(1) Fleury LVI, 8.

(2) α LVI, 24. (3) LVI, 18.

πέντε ἐπαρχίας τὰς ὑποκειμένας αὐτῇ ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ Καλαβρίᾳ, νὰ τελεῖται ἄλλως πως ἢ ἱερουργίᾳ ἢ Ἑλληνιστί, ἐπειδὴ, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Αὐτοκράτορος, οἱ Πάπαι τῶν χρόνων ἐκείνων ἦσαν ἄπικντες ἱερόσυλοι καὶ Σιμωνιανοὶ καὶ ὁ ψόγος οὗτος ἦν ἐν μέρει δίκαιος (1).

Ὁ Κρεμόνης Ἐπίσκοπος Λουϊτπράνδος ἐπέμφθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ὄθωνος, ἵνα αἰτήσῃ διὰ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν νεωστὶ ἐστεμμένον Ὄθωνα τὸν Β', τὴν Βασιλόπαιδα Ἄνναν, ἀδελφὴν τῶν νέων Καισάρων Βασιλείου καὶ Κωνσταντίνου, ἀλλὰ ὁ Ἐπίσκοπος δὲν διέκειτο εἰρηναίως πρὸς τὴν βασιλικὴν αὐλήν. Ὁ Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος ἐμέμφετο τὸν Ὄθωνα, ἐνώπιον τοῦ Πρέσβεως αὐτοῦ, διότι ἐκυρίευσε τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ πρωτεύουσιν Ῥώμην. Ὁ Λουϊτπράνδος, ἐξ ἄλλου, κατηγορεῖ τὴν ἀπραξίαν τῶν πρώην Αὐτοκρατόρων Ἑλλήνων, οἵτινες παρέδωκαν τὴν Ῥώμην εἰς τὴν τύχην αὐτῆς καὶ εἰς πάντα τὰ κακὰ τῆς ἀναρχίας, ὧν ἔσωσεν αὐτὴν ὁ Ὄθων· «Ἵμεῖς δὲν εἴσθε Ῥωμαῖοι ἀλλὰ Λογγοβάρδοι» εἶπεν ὁ Νικηφόρος τινὰ τῶν ἡμερῶν τῷ πρεσβευτῇ κατὰ τὴ δεῖπνον καὶ ἐκεῖνος ἀπεκρίθη· «τῷ ὄντι μεταξὺ ἡμῶν θεωρεῖται ὡς μεγίστη ὕβρις τὸ ἐνομάζειν Ῥωμαῖον, τινὰ τῶν Φράγκων ἢ Σαξόνων» (2). Ὁ Πάπας ἐπεμψεν ὡσχύτως ληγάτους νὰ μεσιτεύσωσι περὶ τοῦ γάμου τοῦ νέου Ὄθωνος, ἀλλ' οὔτοι ἀπόντος τοῦ Αὐτοκράτορος δὲν ἔτυχον ὑποδοχῆς καλῆς ἐν τῇ Βασιλευούσῃ, μάλιστα δὲ καὶ καθείρθησαν, διότι ὁ Ἰωάννης, ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ, δὲν ἐκάλει τὸν Αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ μόνον τῶν Ἑλλήνων. Καὶ αὐτὸς ὁ Λουϊτπράνδος ἐκρχατεῖτο καὶ προσεπάθει νὰ δικαιολογήσῃ τὸν Πάπαν, λέγων· ὅτι δῆθεν ἤλπιζε νὰ εὐαρεστήσῃ τῷ Καίσαρι, ὁρῶν ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ ἅπας ὁ λαὸς αὐτοῦ παρήτησαν

(1) Fleury LVI, 25.

(2) » LVI, 21.

τὰ ἔθιμα καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἀμφίεσμα, ἀλλ' ὅτι εἰς τὸ μέλλον μέλλει γράφεσθαι ἡ βασιλικὴ προσηγορία ὡς ἀρμόζει διὰ τούτου κατεπραύνη ἡ ὀργὴ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὃς ἔδωκε τῷ Λουίτπράνδῳ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ὄθωνα, ἀλλ' οἱ βασιλικοὶ μεγιστᾶνες ἔλεγον αὐτῷ, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουσι τὸν Πάπην ἄξιον τῆς Βασιλικῆς ἐπιστολῆς, καὶ τούτου ἕνεκα μόνον ὁ ἀδελφὸς τοῦ Καίσαρος, Κοροπολάτης κατὰ τὴν ἀξίαν, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν, οὐχὶ διὰ τῶν ληγμάτων αὐτοῦ ἀλλὰ διὰ τοῦ Λουίτπράνδου. Ἴδου πόσον ὀλιγόρουν τότε ἐν τῇ Βασιλευσούσῃ τῆς παπικῆς ἀξίας, μετὰ τὴν μακρὰν καταισχύνῃν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καίτοι μὴ γενομένης εἰτέτι τῆς διαρρήξεως. Τῷ Δυτικῷ Καίσαρι ἠρνήθησαν τὸν γάμον καὶ, κατὰ τὴν θαυμασίην πρόνοιαν, ἡ Καισαρὶς Ἄννα ἦν προωρισμένη τῷ ἡμετέρῳ Ἰσαποστόλῳ καὶ μεγάλῳ Ἡγεμόνι Βλαδιμίρῳ.

Διάδοχοι δὲ τοῦ Πολυεύκτου, τοῦ πολὺν χρόνον διοικήσαντος τὴν ποιμνὴν αὐτοῦ, ἐγένοντο οἱ σεβασμιώτατοι μοναχοί, Βασίλειος, Ἀντώνιος ὁ Στουδίτης καὶ Νικόλαος ὁ Χρυσοβέργης, ἐπαξίως ἀναβιβασθέντες ἐπὶ τῆς καθέδρας πρὸς καταρτισμὸν τῶν Ὀρθοδόξων. Ἐν Ῥώμῃ δὲ διάδοχος τοῦ Ἰωάννου ἦν ὁ Βενέδικτος, ὁ λεγόμενος ἕκτος, εἰ καὶ ὁ προκάτοχος Βενέδικτος ἐστερήθη τοῦ ἀξιώματος, ὡς ψευδώνυμος, καὶ ἐπομένως μάτην προσετέθη εἰς τοὺς νομίμους Πάπας. (1) Οὗτος δὴ ὁ νέος Ἐπίσκοπος διὰ τὸ τῶν Ῥωμαίων μῖσος συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγιστᾶνος Κρεσσεντίου, ὑπὸ τῆς περιβοήτου Θεοδώρας καὶ τοῦ Πάπα Ἰωάννου, καὶ ἀπηγχονίσθη ἐν τῇ εἰρκτῇ. Τούτου δ' ἔτι ζῶντος, Βονιφάτιος ὁ Ζ', ἐκ τῶν διακόνων τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, προχειρισθεὶς, ἐξώσθη ἐν τάχει καὶ ἐδραπέτευσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα τῷ ὄντι δὲν ἠδύναντο νὰ σεβασθῶσι τοιοῦτους Πάπας· τέλος ἐξελέχθη Βενέδικτος ὁ Ζ', ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ Ἀλβερίκου, πρὸ ἦν κυριάρχου τῆς Ῥώμης, διότι ἡ κοσμικὴ ἀρχὴ ὑπερί-

(1) LVI, 36.

σχευε κατά την ψήρισιν τῶν Πρωθιεραρχῶν· ἀλλ' ἐν Ῥώμῃ προὔξενει ταραχὰς σχεδὸν ἐκάστη μεταβολὴ τοῦ ἐξουσιάζοντος Ἐπισκόπου, ἐπὶ κλονιζομένης καθέδρας καίτοι δεσποτικῆς οὔσης. Μετὰ Βενέδικτον δὲ τὸν Ζ', τὸν διοικήσαντα ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἐξελέχθη Ἰωάννης ὁ ΙΔ' ἐκ τῶν Ἐπισκόπων Παθίας, πρῶτον Καγγελάριος τοῦ Αὐτοκράτορος Ὄθωνος, εἰ καὶ ἡ μετάθεσις ἀπὸ καθέδρας εἰς καθέδραν δὲν ἦν κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς κανόνας (1). Μετὰ ὀκτῶ μῆνας, ὁ Ἀντιπάπας Βονιφάτιος ὁ Ζ', ὁ δραπετεύσας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπανῆλθεν, ἀκούσας τὸν θάνατον τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Βενεδίκτου, καὶ συνδρομῇ τῶν ἀφωσιωμένων, ἐφυλάκισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῷ πύργῳ τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου, ἐνθα ἀπέθανεν ἐκ λιμοῦ. Ἀλλ' οὐδ' ἐπὶ ἔτος διέμεινεν ὁ ὠρὸς Βονιφάτιος ἐπὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου· αἴφνης δ' ἀπέθανε καὶ τοσοῦτο μέγα ἦν τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος πάντων ὥστε οἱ οἰκεῖοι αὐτοῦ ἔσυρον εἰς τὰς ὁδοὺς τὸν νεκρὸν καὶ, διαπεράσαντες διὰ τῶν λογγῶν, ἔρριψαν αὐτὸν πλησίον τοῦ ἀγάλματος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.

Πάντες ὅμως οἱ Πάπαι οὗτοι συγκαταλέγονται εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Πέτρου, εἰ καὶ ἐνίοτε εἶναι τοσοῦτο περιπεπλεγμένη ἡ ἀλληλουχία αὐτῶν, ὥστε οἱ Ἀντιπάπαι γίνονται παραδεκτοὶ ὡς ὄντως Πάπαι, ὡς παραδείγματος χάριν Βενέδικτος ὁ Ε', εἰσβαλὼν καὶ καθαιρεθεὶς ζῶντος Λέοντος τοῦ Η', καὶ αὐτὸς ὁ ἕβδομος Βονιφάτιος, ὁ δις ἀναβὰς διὰ τῆς εἰας εἰς τὴν καθέδραν, πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἄλλοι τινές. Ἰωάννης ὁ ΙΕ', Ῥωμαῖος τὴν καταγωγὴν καὶ πρεσβύτερος τὸ ἀξίωμα, ἐξελέχθη τέλος νομίμως καὶ ἐδιοίκησε τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ δέκα ἔτη. Κατ' ἐκείνον δὲ τὸν χρόνον δὲν ἀπένεμον πολὺν σεβασμὸν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Ἐπισκόπου Ῥώμης, καὶ οὐδὲ οἱ ὑποταταγμένοι αὐτῷ Δυτικοὶ Ἐπίσκοποι. Ἰδοὺ τί ἔγραφεν ὁ μάλα πεπαιδευμένος ἀνὴρ τοῦ αἰῶνος ἐκείνου καὶ σύμβουλος τοῦ

(1) LVII, 12.

Αυτοκράτορος, Ερβέρτος, ὅστις ἐξελέχθη Ἀρχιεπίσκοπος εἰς
Ῥεϊμψην, ἀντὶ τοῦ καθαιρεθέντος ὑπὸ τῆς συνόδου Ἀρνούλφου
ὅτε ἀμφοτέρους αὐτοὺς δὲν ἀνεγνώρισεν Ἰωάννης, ὁ ΙΕ (1).

«Οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν λέγουσιν, ὅτι διὰ τὴν καθάρεισιν τοῦ
Ἀρνούλφου ἦν ἀνάγκη νὰ περιμείνωμεν τὴν ἀπόφασιν τοῦ
Ἐπισκόπου Ῥώμης—δύνανται ἄρα γε νὰ ἀποδείξωσιν οὗτοι,
ὅτι ἡ κρίσις αὐτοῦ ἐστὶν ἀνωτέρω τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ; (διότι
ὁ Ἀρνούλφος κατεδικάσθη συνοδικῶς). Θαρρόντως δὲ λέγω,
ὅτι ἐὰν αὐτὸς ὁ Ἐπίσκοπος Ῥώμης ἀμαρτήσῃ κατὰ τοῦ ἀδελ-
φοῦ αὐτοῦ καὶ πολλάκις νοθετηθεῖς μὴ ὑποταγῇ τῇ Ἐκκλη-
σίᾳ, τότε, κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, πρέπει καὶ αὐτὸν νὰ θεω-
ρήσωμεν ὡς ἐθνικὸν καὶ τελώνην. Ὅσα ὑψηλότερα εἶναι ἡ ἀξία,
τόσα ἐπικινδυνωτέρα ἡ πτώσις. Καὶ ἐὰν οὗτος θεωρῇ ἡμᾶς
ἀναξίους τῆς αὐτοῦ κοινωνίας, μόνον ὅτι, οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν θέ-
λει νὰ κρίνῃ ἐναντίον τοῦ Εὐαγγελίου, δὲν δύναται ὅμως νὰ
ἀπομακρύνῃ ἡμᾶς τούτου ἕνεκα καὶ τῆς κοινωνίας τοῦ Χρι-
στοῦ καὶ νὰ στερήσῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Δὲν ἀρμύζει δὲ νὰ
ἀποδίδωμεν τοῖς Ἐπισκόποις ὅτι ὁ μέγας Πάπας Γρηγόριος
ἔλεγε περὶ τοῦ ποιμνίου ἡγῶν ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ φοβῆται
τὴν κρίσιν τοῦ ποιμένου αὐτοῦ, ἂν τε δικαία ἢ ἂν τε μὴ, ἐ-
πειδὴ δὲν δυνάμεθα νὰ ὀνομάζωμεν τοὺς Ἐπισκόπους ποιμνιον
τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸν λαόν. Δὲν πρέπει νὰ δίδωμεν ἀφορ-
μὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν νὰ λέγωσιν, ὅτι τὸ ἱερατεῖον, ὅ-
περ ἐστὶ ταῦτὸ καθ' ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τοσοῦτον εἶ-
ναι ὑπότακτον εἰς ἓνα, ὥστε ἐὰν δελεάσωσιν αὐτὸν εἴτε
δι' ἀργυρίου εἴτε διὰ θωπεύσεων, εἴτε διὰ φόβου εἴτε ἐξ ἀ-
γνοίας, τότε πλέον οὐδεὶς δύναται νὰ ἦναι Ἐπίσκοπος, μὴ
τυχὼν τῆς χάριτος αὐτοῦ διὰ τοιούτων τρόπων. Ὁ κοινὸς νό-
μος τῆς Ἐκκλησίας ἐστὶν ἡ ἀγία Γραφή, καὶ οἱ κανόνες καὶ ὁ-
ρισμοὶ τῆς Ῥωμικῆς Ἐκκλησίας καθ' ὅσον οὗτοι συνάδουσι

(1) Fleury LVII 35.

πρὸς τὴν Γραφήν. Πᾶς δ' ὁ ἀποκλίνων τῶν κανόνων τούτων κατὰ κριθῆτω δι' αὐτῶν· πᾶς δ' ὁ τηρῶν αὐτοὺς, διαμεινάτω ἐν εἰρήνῃ». Ἴδου πῶς περὶ τὴν λήξιν τοῦ δεκάτου αἰῶνος, τῷ 993 ἔτει, ἔκρινε περὶ τῆς παπικῆς ἐξουσίας εἰς τῶν πρεσβυτέρων Ἀρχιεπισκόπων τῆς Γαλλίας, ὅστις μάλιστα ἔπειτα ἀνέβη αὐτὸς εἰς τὸν παπικὸν θρόνον, καὶ πῶς ταῦτα μετεβλήθησαν ἔκτοτε!

Ἰωάννης ὁ ΙἘ ἀπεβίωσεν ἡσύχως ἐπὶ τῆς καθέδρας αὐτοῦ, ὅτε Ὄθων ὁ Γ' Βασιλεὺς τῆς Γερμανίας διέτριβεν ἐν Ἰταλίᾳ. Οἱ ἐκ Ῥώμης πεμφθέντες περιέμενον τὰς διαταγὰς αὐτοῦ, πρὸς ἐκλογὴν τοῦ νέου Ἐπισκόπου, καὶ οὗτος ἐπέδειξε τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ, ἐκ τῶν αὐλικῶν κληρικῶν, νέον ἔτι τὴν ἡλικίαν, ὅστις προῦχειρίσθη, κληθεὶς Γρηγόριος ὁ Ε', καὶ ὁ αὐτὸς ἔστυψεν Αὐτοκράτορα τὸν θεῖον. Ἀλλὰ μόλις ἀνεχώρησεν ὁ Ὄθων, καὶ ὁ ἀνήσυχος μεγιστᾶν Κρεσσέντιος διήγειρε πάλιν στάσιν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἠνάγκασε τὸν Πάπαν νὰ δραπετεύσῃ. Ὁ αὐτὸς πνευματικὸς πατὴρ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Καίσαρος, μοναχὸς Ἕλληνας, ἀπολαύσας διὰ ραδιουργιῶν τῆς ἐν Ῥαβέννῃ καθέδρας, ἐκτήσατο διὰ πλουσίων δώρων τὴν εὐνοίαν τοῦ Κρεσσεντίου καὶ ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν θρόνον, κληθεὶς Ἰωάννης ὁ ΙΓ'. Ὁ Γρηγόριος κατ' ἐρήμην παρέδωκε τῷ ἀναθέματι τὸν ἀντίπαλον, καὶ σὺν τῷ Αὐτοκράτορι ἐπλησίασεν εἰς τὴν Ῥώμην. Ὁ ἀντιπάπας ἔφυγεν, ὁ Κρεσσέντιος καθείρηχθη ἐν τῷ πύργῳ τοῦ ἀγίου Ἀγγέλου, ἀλλ' ὁ Ἰωάννης ἐζωγράφητ' ἀπέκοψαν αὐτοῦ τὴν ρίνα καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ ἐξώρυξαν τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ μακάριος Νεῖλος, διάσημος Ἕλληνας ἀναχωρητῆς, σεβαζόμενος ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἔσπευσεν εἰς Ῥώμην ἵνα μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ, καὶ ὁ Ὄθων ἔκλινεν εἰς χάριν, ἀλλ' ὁ Πάπας, μὴ εὐχαριστηθεὶς ἔτι εἰς ὅσα ὑπέφερον ὁ ἀντίζηλος αὐτοῦ, διέταξε νὰ περιαγάγῃσιν αὐτὸν ἐπὶ ὄνου καθ' ὅλην τὴν πόλιν, ἱεραρχικὰ ἄμφια ἐνδεδυμένον καὶ ἐστραμμένον ἔχοντα τὸ

πρόσωπον πρὸς τὴν οὐρὰν τοῦ ὄνου, ἣν ἐκράτει ἐν χερσίν (1).

Ὁ Τραχὺς Γρηγόριος ἀπέθανε μετὰ διετῆ διοίκησιν, καὶ ὁ σύμβουλος τοῦ Καίσαρος, Ἐρβέρτος, ἐξ Ἀρχιεπισκόπων Ῥαβέννης, ἀνεβιβάσθη εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν καθέδραν κληθεὶς Σίλβεστρος ὁ Β΄. Φαίνεται ὁμοίως, ὅτι δὲν ἤλλαξεν οὗτος τὴν περὶ τοῦ πικτισμοῦ γνώμην αὐτοῦ, ἣν εἶχε ὢν ἔτι ἐν Ῥεϊμψη, ἐπειδὴ δὲν κατελείφθη ἡμῖν οὐδεμίᾳ παρ' αὐτοῦ ἔγγραφος ἀναίρεσις, καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸ ἀναμάρτητον αὐτῆς, διότι προσεμαρτυρήθη διὰ τοῦ ὑπερτάτου ἀξιωματοῦ τοῦ Σιλβέστρου. Διεδέχθησαν δὲ αὐτὸν δύο Ἰωάνναι, ὁ ΙΖ καὶ ὁ ΙΗ΄.— καὶ οὕτως ὁ Ἀντιπάπας Ἰωάννης λογιζέται νόμιμος, ἐπειδὴ ἐφύλαξε τὸν βαθμὸν τοῦ ΙΓ΄. Πῶς λοιπὸν νὰ διακρίνωμεν τοὺς ἀληθεῖς πρωθιεράρχας τῶν παρὰ νόμων, ὥστε ἡ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία νὰ ἔλθῃ εἰς κοινωνίαν αὐτοῖς;— Ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ ΙΗ΄, ὅστις διώκει εἰρηνικῶς ἐπὶ πλεον τῶν πέντε ἐτῶν, ὅπερ καὶ σπανιώτερον συνέβαινεν, ἡ Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν Δυτικῶν ιστοριογράφων, ἦν ἔτι ἐν συναφείᾳ μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς, τουτέστι τῷ 1009 ἔτει, καὶ ἐμνημονεύετο ἐν ἐκείνῃ τὸ ὄνομα τοῦ Πάπῃ, μετὰ τῶν λοιπῶν ὀνομάτων τῶν Πατριαρχῶν. Ταῦτα δὲ μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Φλευρῆς καὶ δὲν ἐκφράζει ἄρᾳ γε τὴν ἐντελῆ τῶν Ἐκκλησιῶν ἰσότητα (2);

Μετὰ τὸν θάνατον Σεργίου τοῦ Δ΄, διαδόχου τοῦ Ἰωάννου διηρέθη καὶ πάλιν εἰς Φατρίας ἡ Ῥώμη ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἐπισκόπου αὐτῆς, ἐπειδὴ ἐπὶ χρόνον τινὰ ἦν ἐξησθενημένη ἢ ἐξουσία τῶν Αὐτοκρατόρων. Καὶ οἱ μὲν ἐξέλεξαν τὸν κληρικὸν Γρηγόριον, οἱ δὲ τὸν Ἐπίσκοπον Ὀστίας Ἰωάννην, υἱὸν τοῦ Κόμητος Τουσκουλούμης, ἐπειδὴ ὁ κυριαρχεῦων οὗτος οἶκος διετέλει ἰσχύων ἐν Ῥώμῃ.— Οὗτος ἔλαβε τὸ ὄνο-

(1) Fleury LVII, 50.

(2) » LVII, 27.

μα Βενεδίκτου τοῦ Η', ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ δραπέτεύσῃ εἰς Γερμανίαν, καὶ νὰ ζητήσῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ Βασιλέως Ἑρρίκου, κατὰ τοῦ ἀντιζήλου αὐτοῦ· τοσοῦτον ἔλεεινὴ ἦν ἡ κατάσταση τῆς Ῥωμικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἑρρίκος ἀποκατέστησεν αὐτὸν εἰς τὴν καθέδραν καὶ στεφθεὶς Αὐτοκράτωρ, ἐπεκύρωσεν αὐτῷ πάντα τὰ περὶ τῆς ἐπαρχίας τῆς Ῥώμης ἀρχαῖα γράμματα (1).

Ἄξιον δὲ προσοχῆς εἶναι σπουδαῖόν τι γεγονός, περὶ οὗ ὁμοῦς ὁ Ἱστοριογράφος Φλευρῆς ὡς ἐπιτροχάδην μόνον πραγματεύεται (2). Ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος διέτριβεν ἐν Ῥώμῃ ἠρώτησε τοὺς κληρικούς· «διὰ τί παρ' αὐτοῖς μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ψάλλεται τὸ σύμβολον, καθὼς ἐν ταῖς ἄλλαις Ἐκκλησίαις»; Οὗτοι ἀπεκρίθησαν «ὅτι ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, οὐδέποτε μολυνθεῖσα ὑπὸ αἱρέσεώς τινος, δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ δηλώσῃ τὴν πίστιν αὐτῆς διὰ τοῦ συμβόλου». (Μὴ ἀναμιμνήσκῃ τοῦτο ἀράγε τοὺς λόγους τοῦ Πέτρου, οἵτινες προηγήθησαν ὀλίγον πρὸ τῆς πτώσεως αὐτοῦ, «Εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοὶ, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι;» (Ματθ. ΚΓ', 33.) Ὡ! εἴθε ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἡ ὑπεραιρομένη ἐπὶ τῇ διαδοχῇ αὐτοῦ, νὰ ἐμιμείτο καὶ τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ ἐν τοῖς παραπτώμασιν αὐτῆς)! Καὶ τῷ ὄντι ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως ἀπεκαλύφθη τὸ κυριώτερον παράπτωμα αὐτῆς, ὡς ἔλεγχος τῆς ἀτόπου ὑπερηφανίας, διότι ἡ παράνομος ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκη, περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ἐναντίον τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐχρησίμευσεν ὡς πέτρα προσκόμματος καὶ αἰτία διχρήξεως τῆς Δυτικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ, λέγει ὁ Φλευρῆς, κατέπεισε τὸν Πάπαν Βενέδικτον τὸν Η' νὰ ψάλλεται τὸ σύμβολον τῆς πί-

(1) Fleury LVIII, 35.

(2) 18. Bernon Augus. de missa. cap. 3.

στεως κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, περὶ οὗ μαρτυρεῖ ὁ Βερ-
νὸν Ἀββὼς Ῥικενονίχς ὅς ἦν παρὼν εἰς τὸ γεγονός τοῦτο
ὅπερ συνέβη τῷ 1014 ἔτει.

Τὸ σὺμβῶν τοῦτο, κατὰ τὸ φαινόμενον τοσοῦτον ἀσήμαν-
τον, ἐξηγεῖ ὁμως πολλά. Καὶ ἐξάπκντος παρὰ τῷ τάφῳ τοῦ
Ἀποστόλου Πέτρου, ἐνθα ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ' ἐκρέμασε πρὸς
φύλαξιν τῆς πίστεως, δύο ἀργυρᾶς πλάκας, ἐν αἷς ἦν ἐγγε-
γλυμμένον τὸ σύμβολον ἄνευ τῆς παρανόμου προσθήκης,
παρὰ συνείδησιν ἦν καὶ ἴσως ἀδύνατον νὰ ἀναγινώσκη τις
αὐτὸ μετὰ τῆς προσθήκης ταύτης, ἐναντίον μάλιστα δὲ καὶ
ἐκ τοῦ φανεροῦ ἀντιβαῖνον εἰς τὴν παπικὴν ἐντολήν, τὴν
στηριζομένην ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Τούτου ἕνε-
κα καὶ ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ Η' ἠδύνατο ἔτι νὰ δικαιολο-
γῆται ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου Φωτίου ὡς πρὸς τοῦτο τὸ
παρὰ κανόνα ἔθος, τὸ εἰσδύσαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπερ, ὡς
ἔλεγεν, ἔπρεπε νὰ διορθωθῆ, διότι τότε ἡ Ἐκκλησίαι τῆς Ῥώ-
μης παρέβλεπε τοῦτο μόνον εἰς τὰς ἄλλας, δὲν ἐσυγχώρει ὁ-
μως εἰς τὴν ἰδίαν Ἐκκλησίαν, διότι δὲν ἐσυνείθιζον νὰ ψάλ-
λωσι τὸ σύμβολον ἐν Ῥώμῃ. Τούτου ἕνεκα καὶ ἡ Ἀνατολικὴ
Ἐκκλησία διετέλει συνδεδεμένη μετὰ τῆς Δυτικῆς, ἐπειδὴ
οὐδεμία ἦν ἔτι φανερὰ ὁμολογία τοῦ νέου δόγματος παρὰ τοῖς
Πρωθιεράρχαις τῆς Ῥώμης, οἵτινες ἦσαν παρασάται τῶν Δυτι-
κῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐπενέβαινε ἐ-
λιγωροῦσα τῶν Παπῶν, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς πίστεως αὐτῶν,
εἰ καὶ ὁ Φώτιος ἤλεγχεν ἐν γένει τὰς καινοτομίας τῶν Λατίνων.

Ὅτε δὲ, τῷ 1014 ἔτει, ὁ Αὐτοκράτωρ Ἑρρίκος ὁ Β' εἰσή-
γαγε τελειωτικῶς εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν τὸ σφάλ-
μα, ὅπερ πρὸ διακοσίων ἐτῶν, ἐπέβλεπεν αὐτῇ ἄνευ ἐπιτυχίας
ἕτερος Αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ μέγας, καὶ ὁ Πάπας Βενέδικτος
ὁ Η', ὁ στερούμενος τῆς σταθερότητος καὶ τῶν πνευματικῶν
γνώσεων Λέοντος τοῦ Γ', συνήνεσε νὰ ψαλῆ ἐπισήμως τὸ σύμ-
βολον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μετὰ τῆς προσθήκης καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ.

Καὶ βεβαίως, τοῦτο προϋξένησε σκάνδαλον εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἔνθα μετὰ τινχ χρόνον ἔφθασεν ἡ φήμη περὶ τοῦ νεωτερισμοῦ τούτου. Ἐνδεχόμενον καὶ πιθανὸν μάλιστα, ὅτι τότε ἀφηρέθησαν αἱ πλάκες τοῦ Λέοντος, αἱ μαρτυροῦσαι ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας, ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀγίου Πέτρου, ἵνα μὴ ἐλέγχωσι τοὺς ψάλλοντας ἄλλοιον τὸ σύμβολον. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἐγκαυχᾶται ἐπὶ ἀνεξαρτησίᾳ τῶν Πρωθιεραρχῶν αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῷ ἀναμνηστικῷ εἶναι κατὰ τὰ δόγματα, λαϊκῶς, ὁ Καῖσαρ ἐπιβάλλει νέον δόγμα εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως καὶ ὁ Πάπας παραδέχεται αὐτὸ, ἄνευ συνοδικῆς συζητήσεως, κηδόμενος τῶν πολιτικῶν συμφερόντων τῆς κοσμικῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας, ἐπειδὴ ἐγίγνωσκε χάριν τῷ Καίσαρι ὅτι ἀποκατέστη πάλιν εἰς τὸν παρὰ τοῦ ἀντιζήλου ἀρπαγέντα θρόνον.— Ἀποκριθήτωσαν πρὸς ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι!

Βενέδικτος δὲ ὁ Η΄, ἦν πλήρης τοῦ στρατιωτικοῦ χαρακτῆρος τῆς γενεᾶς αὐτοῦ. (1) Συναθροίσας τοὺς Ἐπισκόπους καὶ τὸν κληρὸν ἐξεστράτευσεν μετ' ὠπλισμένης δυνάμεως κατὰ τῶν Σαρακηνῶν, οἵτινες ἀπεβιδάσθησαν ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς παραλίας, καὶ ἔτρεψε κατὰ κράτος αὐτούς. Καὶ ἡ γυνὴ τοῦ ἡγεμόνος τῶν Σαρακηνῶν ζωγρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ νικητοῦ, ἐκαρτομήθη πρὸς ποινὴν τῆς φυγῆς τοῦ ἀνδρός· ὁ δὲ Πάπας ἔλαβε τὸ πλούσιον αὐτῆς διάδημα· ὡς ταῦτα ἀρμόζουσι τῷ Ἐπισκοπικῷ χαρακτῆρι! Ὁ δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ καίτοι κοσμικὸς ὢν, διὰ τοῦ ἀργυρίου καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ Κόμητος Τουσκουλούμης, προὔχειρίσθη νόμιμος διάδοχος τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας, καὶ ἐδιοίκησεν αὐτὴν ἑννέα ἔτη, καλούμενος Ἰωάννης ὁ ΙΘ΄. Ποῦ δὲ ἐκρύβη ἡ Ῥωμαϊκὴ εὐσέβεια, ἀρνούμενη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Φώτιον, μόνον, ὅτι οὗτος διῆλθεν ἐκ κοσμικοῦ ἐντὸς ἑξ ἡμερῶν διὰ πάντων τῶν πνευματικῶν ἀξιω-

(1) Fleury LVIII, 42.

μάτων ; (1) Ὁ Φλευρῆς λέγει· ὅτι δῆθεν ὁ Ἕλληρ Αὐτοκράτωρ Βασίλειος ὁ Βουλγαρόκτων καὶ ὁ Πατριάρχης Εὐστάθιος, ἐπροσπάθουν διὰ πλουσίων δώρων νὰ πείσωσι τὸν Πάπαν, νὰ συναινέσῃ νὰ περιχφθῆ καὶ εἰς τὸν Πατριάρχην τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἡ προσηγορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἣν εἶχε καὶ αὐτὸς ὁ Πάπας πανταχοῦ, καὶ ἐπειδὴ τότε ἡ φιλοχρηματία ἐπεκράτει ἐν Ῥώμῃ, αἱ προτάσεις τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο ἀσπασταί· ἀλλὰ διαθρυλληθέντος τούτου κατὰ τὴν Ἰταλίαν, καὶ τὴν Γαλλίαν ἀνεφύη κοινὴ κατακραυγὴ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπανῆλθον ἄπρακτοι εἰς τὴν Βασιλεύουσαν. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα φαίνονται ἐπινοήματα, ἐπειδὴ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης πρὸ πολλοῦ ἤδη ἔφερε τὴν προσηγορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ Βασίλειος ἀπένειμε τὴν προσηγορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ κριτοῦ τῷ Πατριάρχῃ Ἀλεξάνδρειας, ὅστις καλεῖται καὶ Πάπας ὡς ὁ Ῥώμης· ἀπένειμε δὲ τὴν προσηγορίαν ταύτην διότι ὁ Ἱεράρχης οὗτος ἔκρινε καὶ διήλλαξεν αὐτὸν τὸν Οἰκουμενικὸν Αὐτοκράτορα πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην τῆς Βασιλευούσης. Πρὸς τί λοιπὸν νὰ θηρεύῃ ἔτι τὴν ἀναγνώρισιν τῆς προσηγορίας ταύτης ἐν Ῥώμῃ, ὅτε καὶ ὁ Ῥώμης Πάπας, Βονιφάτιος ὁ Γ', διάδοχος τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ μεγάλου, ἔλαβεν αὐτὸν ἐλέω τοῦ Αὐτοκράτορος Φωκᾶ, τοῦ ἀρπάσαντος διὰ τῆς βίας τὸν βασιλικὸν θρόνον ; (2)

Καθ' ὅλον τὸν χρόνον τοῦτον τῶν Ῥωμαϊκῶν στάσεων, ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ὡς ἀνανεωθεῖσα διὰ τῆς γενναίας ὁμολογίας τῆς Ὁρθοδοξίας, κατὰ τὴν μακρὰν τρικυμίαν τῆς εἰκονομαχίας, διεκρίνετο διὰ τῆς ἀγιωσύνης τῶν Πρωθιεραρχιῶν αὐτῆς καὶ, ὡς ἤδη εἴρηται, εἰς μόνος Βασιλόπαις Θεοφύλακτος, ὑπέμνησεν αὐτῇ ἐν μέρει τὰς ἀταξίας τῶν ἡγεμο-

(1) Fleury LIX 3.

(2) Paul. diae IV, 33.

νικῶν κυριαρχῶν τῆς Ῥώμης, ὑφ' ὧν ἐταράττετο ἡ Ἐκκλησία αὐτῶν ἐπὶ ἓνα καὶ ἥμισυ αἰῶνα. Ὁ δὲ Πατριάρχης Εὐστάθιος ὁ λίαν θεοσεβὴς, διεδέξατο τὴν καθέδραν ἀπὸ τοῦ Σεργίου, ὅστις ἐπὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη ἐκόσμη αὐτὴν διὰ τῶν ποιμενικῶν αὐτοῦ ἀρετῶν καὶ κατέλιπεν ἐτέρῳ θεοσεβεῖ ἀνδρὶ, Ἀλεξίῳ τῷ ἡγουμένῳ Στουδίτῃ. Οὗτος δὲ ὁ Ἀλέξιος ἀποκατέστησε καὶ τὴν τάξιν εἰς τὰ μοναστήρια τῶν μοναχῶν, σεγάσας αὐτὰ ἀπὸ τῆς ἀυθαιρεσίας καὶ βίας τῶν κοσμικῶν, καὶ ἀπηγόρευσε τὰς ἀκκνονίστους συνάξεις καὶ αὐτῶν τῶν Ἐπισκόπων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις αὐτῶν, φροντίζων ἐξαιρέτως περὶ τῆς στερεώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας. Τί δὲ ἐκ τοῦναντίου βλέπομεν ἡμεῖς ἐν Ῥώμῃ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἱστορικῶν αὐτῆς; (1)

Ὁ Πάπας Ἰωάννης ΙΘ', πέντε ἔτη ἄρξας, ἐξώσθη στασιασάντων τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα βουλομένων νὰ θανατώσωσιν αὐτόν· ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Κονράδος ἔσπευσεν εἰς Ῥώμην καὶ ἀποκατέστησε τὸν Πάπαν. Τίς δὲ ἐξελέχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωάννου; — Ὁ δωδεκαετὴς ἀνεψιὸς αὐτοῦ, υἱὸς Ἀλβερτίκου κόμητος Τουσκούμης, διὰ τῶν χρημάτων, κληθεὶς Βενέδικτος ὁ Θ', καὶ ἔμεινεν ἐπὶ τῆς καθέδρας πλέον τῶν 10 ἐτῶν, μολύνων αὐτὴν διὰ τοῦ ἀσεβοῦς βίου, διότι, ὡς λέγει ὁ Φλευρῆς, ὁ Σιμωνισμὸς ἐπεκράτει ἐν Ῥώμῃ πλέον τῶν 25 ἐτῶν. Δὲν εἶναι ἄρά γε ταῦτα μᾶλλον ἱστορία τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δουκάτου ἢ τῆς Ἐκκλησίας; διότι οἱ ἄρχοντες αὐτῆς ἐξελέγοντο αἰεὶ ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ οἴκου Τουσκούμης ἢ Τοσκάνης, ὡς κατὰ κληρονομίαν, ἐναντίον πάντων τῶν κανόνων καὶ δυνάμεθα ἄρά γε νὰ θεωρῶμεν αὐτοὺς οἰκουμενικοὺς διοικητὰς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ; Τέλος ὁ Βενέδικτος ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐγκατέστησαν πρῶτον μὲν Σίλβεστρον τὸν Γ', εἶτα δὲ Γρηγό-

(1) Fleury LIX, 31.

ριον τὸν Σ', εὐσεβέστατον Πρωτοσκηναίριον 'Ρωμαῖον, εἰς
ὃν ὁ Βενέδικτος παρεχώρησεν, ἐπὶ γνωστῶ ποσῶ χρημάτων, τὰ
δικαιώματα αὐτοῦ, ἵνα ἐλευθέρως παραδοθῆ εἰς τὰς σωμα-
τικὰς ἡδονάς (1).

Ὁ Γρηγόριος εὔρε τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις ἐν ἀθλιω-
τάτῃ καταστάσει· τὰ πατριμόνια διηρπάχθησαν, τὰ περίχωρα
τῆς πρωτευούσης ἔβριθον ληστῶν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ 'Ρώμῃ ἐ-
σπῶντο τὰ ξίφη καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἵνα ἀρπάσωσιν ἐκ
τῶν ἱερῶν θυσιαστηρίων πλουσίως προσφορὰς ἅμα ἐφαίνον-
το. Ὁ δὲ πάππας ἤρχισεν ἀπὸ τῶν παραινέσεων, εἶτα δὲ ἤναγ-
κάσθη νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τῶν ἄπλων, ἵνα ὄσον οἶόν τε ἀποκα-
ταστήσῃ τὴν τάξιν, ἀλλὰ διήγειρε τὴν δυσαρέσκειαν τῶν 'Ρω-
μαίων οἵτινες ἐνεκάλεσαν αὐτὸν εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Γερμα-
νίας Ἐρρίκον τὸν Γ'. Ὁ Γρηγόριος ἤναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ
τῆς καθέδρας, ὅτε ἦλθεν αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς νὰ κρίνῃ αὐτοὺς
καὶ συνάμα νὰ ζητήσῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα. Ὁ δὲ Ἐ-
πίσκοπος τῆς Σαξωνίας κατέλαβε τὴν 'Ρωμαϊκὴν καθέδραν,
κληθεὶς Κλήμης ὁ Β', ἐπειδὴ, ὡς λέγει ὁ Φλευρῆς, πρὸς ὄνει-
δος τῆς 'Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, δὲν εὐρέθη ἄνθρωπος ἄξιός νὰ
καταλάβῃ τὸ ὑψηλὸν ἀξίωμα τοῦ Πάπα. Μάτην μέλλουσιν
εἰπεῖν οἱ 'Ρωμαῖοι, ὅτι ἡ ἰδιαίτερα συμπάθεια τῶν Ἐπισκό-
πων αὐτῶν οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ σύστημα τοῦ οἰκου-
μενικῶς διοικεῖν τὴν Ἐκκλησίαν· εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ στρέ-
ψωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν εἰς τὴν ἰδιαίτεράν ταύτην συμπά-
θειαν, διότι μετ' αὐτῆς, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, συνεδέθη-
σαν αἱ τύχαι παντὸς Χριστιανισμοῦ, ὡς μετὰ τῆς πηγῆς τῆς
ἀρχιερωσύνης, ἰδίως ὅτε ἐν διαστήματι 150 ἐτῶν, ἐκτὸς ὀ-
λίγων διαλειμμάτων, ἀκαταπαύστως ἐπανελαμβάνοντο τοιαῦ-
ται φρικώδεις ἰδιαίτεραι συμπάθειαι ἐν τῇ 'Ρωμαϊκῇ καθέδρᾳ.

(1) Fleury LIX, 47. 49.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλήμεντος, μετ' ὀλίγον συμβάν-
τος, Βενέδικτος ὁ Θ' εἰσέβαλε πάλιν εἰς τὴν καθέδραν, ἀλλὰ
κατεπίσθη ὑπὸ τοῦ μακαρίου ἀναχωρητοῦ Βαρθολομαίου νὰ
ἀφήσῃ αὐτήν. Τέλος, κατὰ βούλησιν τοῦ Αὐτοκράτορος,
ἐψηφίσθη ἐναντίον τῆς θελήσεως αὐτοῦ ὁ ἐνάρετος Ἐπίσκο-
πος Βρούνων, κληθεὶς Λέων ὁ Θ', ὃν μετὰ χαρᾶς ὑπεδέχθη
ὄτε κληρὸς καὶ ὁ λαὸς τῷ 1049 ἔτει (1). Ἐπιθυμῶν δὲ νὰ εἰσα-
γάγῃ τὴν τάξιν ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, συνεκάλεσε Σύνοδον
καὶ ἤθελε νὰ καθαιρέσῃ πάντας τοὺς Ἐπισκόπους καὶ τοὺς Ἱερεῖς,
προχειρισθέντας ἐπὶ ἀντιμισθίᾳ· ἀλλ' ἐγένετο ταραχὴ ἐν τῷ λαῷ,
διότι ἅπασαι σχεδὸν αἱ ἐκκλησίαι ἐκινδύνευσον νὰ μείνωσιν ἄνευ
ἱερουργίας, καὶ ὁ Πάπας ἠναγκάσθη πάλιν νὰ συγχωρήσῃ τοὺς
πταίσας, εὐχαριστούμενος εἰς τὸ ἐπιτίμιον αὐτῶν· τοιαύτη ἦν τό-
τε ἡ κατάστασις τῆς Ῥώμης. Λέων ὁ Θ' περιώδευεν εἰς τὴν Γερμα-
νίαν καὶ Γαλλίαν, φροντίζων ἀπανταχοῦ νὰ εἰσάγῃ τὴν τά-
ξιν, καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἤρχισαν νὰ καταπαύωσι τὰ
Ῥωμαϊκὰ σκάνδαλα· ἀλλὰ καὶ οὗτος, παραθελγόμενος ὑπὸ τοῦ
πολεμικοῦ χαρακτῆρος τῆς Δύσεως δὲν ἐνόμιζεν ἀπρεπὲς Ἐπι-
σκόπῳ τὸ φέρειν ὄπλα ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, μάλιστα
δὲ καὶ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν, καθ' ὧν ἐξεστρά-
τευσεν, ὅτε ὁ πολεμικὸς λαὸς οὗτος ἀνεφάνη εἰς τὰ μεσημ-
βρινὰ μεθόρια τῆς Ἰταλίας.

Δ'.

*Διάρρηξις τῶν Ληγάτων Ῥώμης μετὰ τοῦ Πατριάρ-
χου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου.*

Ἡ ἐσωτερικὴ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας, στενωῶς συνδεδεμένη
πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς περιστάσεις, ἐνεδύετο βαθμηδὸν εἰς τὴν

(1) Fleury LIX, 54.

Δύσιν τὸν ἐκυτῆς ἀποστολικὸν τύπον, ἀλλότριον τῇ Ἀνατολικῇ, ἣτις ἠκολούθει τὰς Ἀποστολικὰς ἀρχὰς περὶ τὰς σχέσεις τοῦ Κλήρου καὶ τῶν Ἐπισκόπων πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὴν κοσμικὴν ἐξουσίαν. Τὰ δόγματα καὶ αἱ τελεταὶ τῆς ἱερουργίας διεφυλάχθησαν ὅλως ἀβλαβῆ καὶ ἀκκινotόμητα εἰς τὴν Ἀνατολήν, διότι οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἐγγίση ταῦτα αὐθαιρέτως. Αἱ δὲ γινόμεναι μεταβολαὶ εἰς τὴν Δύσιν ἔδιδον αἰτίαν ἐλέγχων, ἐκ μέρους τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, ὅστις ὁμῶς δὲν ἐξῆλθε τῶν ὁρίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ ἐπαρχίας, ὅτε σὺν τῷ Λέοντι Ἀρχιεπισκόπῳ Βουλγρίας, κατὰ τὸ 1053 ἔτος, ἔγραψεν ἐκτεταμένην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἰωάννην Ἐπίσκοπον Τρανίας ἢ Τρανῶν, κατὰ τὴν νότιον Ἰταλίαν, περὶ τῶν ἀζύμων, ἅτινα μετεχειρίζοντο οἱ Ῥωμαῖοι, ἀντὶ τοῦ ἄρτου ἐν τῇ Θεῷ Λειτουργίᾳ, καὶ περὶ τῆς νηστείας τῶν σαββάτων καὶ τινῶν ἄλλων παρεκτροπῶν ἐκ τῶν κανόνων.

Ὁ Μιχαὴλ ἔγραψε ταῦτα, ἀπὸ πνεύματος ἀγάπης καὶ ζήλου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὀρμώμενος, καὶ ἐπιθυμῶν νὰ διδάξη τὸ ποίμνιον, τὸ εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποκείμενον (διότι ἀπὸ τοῦ 970 ἔτους ὁ Πατριάρχης Πολύευκτος, συνκινέσει τοῦ Ἀυτοκράτορος Νικηφόρου, συνέστησεν Ἀρχιεπισκοπὴν καὶ ἐν Ὁτράντῳ, ὑποτάξας αὐτῇ πέντε ἐπισκοπὰς, καὶ ἀπηγόρευσε τὴν ἱερουργίαν εἰς Λατινικὴν γλῶσσαν καθ' ὅλην τὴν Καλαβρίαν καὶ Ἀπουλίαν), ἔγραψε δὲ προσέτι, ἵνα διδαχθῶσι καὶ οἱ Δυτικοὶ διὰ τοῦ Ἐπισκόπου Ἰωάννου.—Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Καρδινάλιου Ἐπισκόπου Οὐμβέρτου εἰς τὴν Λατινικὴν, καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸν Πάπαν Λέοντα, ὅστις ἔγραψε τῷ Μιχαὴλ ἐκτεταμένην ἀπάντησιν πλήρη μὲν ἐπιθυμίας πρὸς πνευματικὴν ὁμοφωνίαν, γέμουσαν δὲ καὶ παραδόξου ὀρμῆς πρὸς τὴν φιλαρχίαν· ὠνείδιζε τὸν Πατριάρχην, ὡς τολμήσαντα, ἐν τῇ τυφλῇ ἀφροσύνῃ αὐτοῦ, νὰ κητταδικάσῃ τὴν Ἀποστολικὴν καθέδραν, ἣν οὐδεὶς

τῶν θνητῶν δύναται νὰ κρίνη, διότι δὴθεν, κατὰ τὸν Θεῖον ὀρισμὸν τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ὑπὲρ τοῦ Πάπ᾽ Σιλβέστρου, ἐπικυρωθέντα καὶ ὑπὸ τῆς οἰκουμενικῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου, ὁ ἀνώτερος θρόνος ἐπεφύλαξεν εἰς ἑαυτὸν τὸ ἀναφίρτεον τοῦτο δικαίωμα, καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς πάντων.— Εἰς τὸν παρχλογισμὸν τοῦτον προσέθηκε, χάριν πλείονος βεβαιώσεως, καὶ ἀντίγραφον τῆς ψευδοῦς πράξεως τοῦ Κωνσταντίνου, ἣτις ὁμολογεῖται σήμερον παρὰ πάντων ὡς πεπλασμένη, ἵνα μηδεὶς ἀμφιβάλλῃ, ἔγραφεν ὁ Λέων, ὅτι ἡ ἐπίγειος κυριαρχία τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας δὲν ἐθεμελιώθη ἐπὶ μύθων, διότι ὁ Κωνσταντῖνος ἐνόμιζεν ἀνάρμοστον τὴν εἰς ἐπίγειον ἐξουσίαν ὑποταγὴν ἐκείνου, εἰς ὃν ὁ Κύριος ἐχαρίσατο τὴν οὐράνιον, καὶ τούτου ἕνεκεν ἔδωκεν αὐτῷ οὐ μόνον Αὐτοκρατορικὴν ἰσχὺν καὶ ἀξίαν, ἀλλ' ἔτι καὶ αὐτὸ τὸ ἔνδυμα καὶ τοὺς ἀρμοδίους μεγιστάνας.» (1)

Καί τοι δὲ τοσοῦτον ὀνειδιστικῆς οὔσης τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Πάπ᾽ Λέοντος, ὁ Αὐτοκράτωρ ὅμως Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος καὶ ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ Κηρουλάριος ἀπήντησαν αὐτῷ ἠπίως, διότι καὶ αὐταὶ αἱ ἐξωτερικαὶ περιποιήσεις, καὶ αἱ τρομεραὶ ἐπιδρομαὶ τῶν Νορμανδῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα, προέτρεπον πρὸς εἰρηνικὰς σχέσεις. Δι' αὐτὸ τοῦτο ἀπεράσισε καὶ ὁ Πάπας, αἰχμάλωτος ὢν ἐν Νορμανδίᾳ, ἔνθα μετ' οὐ πολὺ καὶ ἐτελεύτησε, νὰ ἀποστείλῃ τρεῖς ληγάτους εἰς Βασιλεύουσαν, ὧν κορυφαῖος ἦτο ὁ Καρδινάλιος Οὐμβέρτος, ὁ ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ μεταφράσας τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου. Περιγράφων δὲ ἐν τῷ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα γράμματι αὐτοῦ ὁ Πάπας τὰς ὑπὸ τῶν Νορμανδῶν γενομένας λυπηρὰς ἐρημώσεις, ἐζήτει τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, σὺν ταύτῃ δὲ καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῆς ὑπὸ τὴν δυναστείαν αὐτοῦ

(1) Fleury LX, 2. Concil. T. XXV, pag. 420.

διατελοῦσης κληρονομίας τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, (ὕπενόει δὲ τὴν Βουλγαρίαν, Ἰλλυρίαν καὶ Ἰταλίαν, καὶ τοὶ μὴ ὀνομάζων αὐτάς.) Πρὸς τούτοις ὠμολόγει ὅτι ἡ Ἀποστολικὴ καθέδρα πολὺν χρόνον εὕρισκετο εἰς χεῖρας ἀναξίων μισθωτῶν, οἵτινες ἠρήμωσαν αὐτὴν ἐντελῶς. Παρεπονεῖτο δὲ καὶ κατὰ τοῦ Πατριάρχου Μιχαήλ, ὡς ἀναθεματίζοντος ὕσους μεταχειρίζονται τὰ ἄζυμα εἰς τὸ μυστήριον τῆς μεταλήψεως, καὶ θέλοντος δῆθεν νὰ ὑποτάξῃ εἰς ἑαυτὸν τοὺς θρόνους Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας, (κατηγορία ὅλως ἀβάσιμος, ὡς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν ἀμοιβαίων ἐπιστολῶν τοῦ Μιχαήλ καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας Πέτρου). Παρόμοια ἔγραφεν ὁ Πάπας καὶ πρὸς Μιχαήλ τὸν Κηρουλάριον, ὀνειδίζων αὐτὸν διότι νεοφώτιστος δῆθεν εἰς τὴν πίστιν, καὶ μὴ διελθὼν τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς, θέλει νὰ ὑποτάξῃ τοὺς ἄλλους θρόνους, οἰκειοποιούμενος τὸν τίτλον τοῦ οἰκουμενικοῦ· πάντα δὲ ταῦτα, καθὼς ὁ ἴδιος ἐξεφράζετο, ἔμαθεν ἐκ φήμης, ἣτις ἔφθασε μέχρι τῶν ἀκοῶν αὐτοῦ· πρὸ πάντων ὅμως κατέκρινεν αὐτὸν διὰ τὸ κατὰ τῶν Λατινικῶν τελετῶν γράμμα, ὅπερ ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἀπουλίαν. (1)

Ὁ Καρδινάλιος Οὐμβέρτος, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπήντησεν ἐκτενέστερον εἰς τὸ γράμμα τοῦτο, ἀπολογοῦμενος κατὰ τῶν Ἀνατολικῶν ἐπιπλήξεων περὶ τῆς νηστείας τῶν σαββάτων καὶ τῶν ἁζύμων, καὶ ἰσχυρίζόμενος νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ δι' ἁζύμων ἐκοινωνήσεν ἐν τῷ δείπνῳ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Ὀνειδίξε δὲ καὶ αὐτὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ὡς δίδουσαν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ οὐχὶ κεχωρισμένα, ἀλλ' ἠνωμένα ἀμφοτέρω καὶ διὰ χρυσοῦ κοχλιαρίου, ἐν ᾧ ἡ Ῥωμαϊκὴ μεταλαμβάνει τοὺς πιστοὺς κεχωρισμένον ἕκαστον τῶν εἰδῶν τοῦ μυστηρίου. (Τί θέλουσιν εἶπει

(1) Fleury LX, 4. 6.

οὐκ οὖν Ῥωμαῖοι, μηδὲ μὴ μεταλαμβάνοντες τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ὅταν καὶ κατὰ τὸν Ι' αἰῶνα ὁ Ἐπίσκοπος αὐτῶν προσεῖχε καὶ εἰς τοιαύτην ἀσήμνητον περίστασιν κατὰ τὴν τέλει τῆς λειτουργίας ;)—Ἔτι δὲ παραλογώτερον ὠνείδιζεν οὗτος τοὺς Ὀρθοδόξους, διότι ἀναβαπτίζουσι δῆθεν τοὺς Λατίνους καὶ θάπτουσι εἰς τὴν γῆν τὰ λείψανα τῆς εὐχαριστίας, καὶ διότι συγχωροῦσι τὸν γάμον τοῖς πρεσβυτέροις· ἔγραψε δὲ καὶ ἐτέραν ἐπιστολήν, πρὸς τὸν Ἕλληνα μοναχὸν Νικήταν (τὸν Στουδίτην, ὅστις ἐπωνομάζετο Στηθάτος, καὶ ἦτο παρ' Ἑλλήσιν ἐν πολλῇ ὑπολήψει), ταῦτά περιέχουσιν καὶ γέμουσαν τοσοῦτω παραδόξων καὶ ἀναποδείκτων κατηγοριῶν. Πρᾶξις δὲ τῆς Λατινικῆς ἐπάρσεως, μᾶλλον ἀξία σημειώσεως, εἶναι ὁ ὑπὸ τῶν ληγάτων κατὰ Μιχαὴλ Κηρουλαρίου καὶ τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ γραφεὶς ἀφορισμὸς, ὃν ἐτόλμησαν καὶ ἔθηκαν αὐτοὶ οὗτοι ἐπὶ τῆς ἀγίας Τραπεζῆς τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, παρόντος τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, διότι ὁ Πατριάρχης δὲν ἤθελε νὰ ἔλθῃ μετ' αὐτῶν εἰς προσωπικὴν συνέντευξιν. Τὸ περιεχόμενον τῆς πράξεως ταύτης ἐραυζόμεθα ἐκ δυτικῶν πηγῶν, τοῦ Βαρωνίου δηλονότι καὶ τοῦ Φλευρῆ, ἐκ τούτου δὲ καταδείκνυται καθαρώτερον τὸ παράλογον αὐτῆς. (1)

« Ἡ Ἀγία Ῥωμαϊκὴ πρώτη καὶ Ἀποστολικὴ καθέδρα (ἔλεγον οἱ Ληγάτοι)—πρὸς ταύτην τὴν βασιλικὴν πόλιν ἡμᾶς ἀποκρισαρίου αὐτῆς ποιῆσαι κατηξίωσεν· ἵνα καθὼς γέγραπται κατέλθωμεν, καὶ ἴδωμεν, εἰ ἄρα ἔργῳ πεπλήρωται ἡ βοή, ἢ ἀδιστακτως ἐκ τηλικαύτης πόλεως ἀνέβαινε πρὸς τὰ ὄψα αὐτῆς· εἰ δὲ καὶ μὴ ἦν οὕτω, γινῶ· ὅθεν γινωσκέτωσαν πρὸ μὲν πάντων οἱ δεδοξασμένοι Αὐτοκράτορες, ὁ κληρὸς, ἡ σύγκλητος καὶ ὁ λαὸς ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ

(1) Fleury LX, 7. 8. 9.

πᾶσα ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησίαι ἡμᾶς ἐντυχῆθαι διεγνωκέναι, ὅθεν πλεῖστα χαιρόμεθα ἀγαθὸν καὶ μέγιστον, ὅθεν ἐλεεινῶς λυπούμεθα κακόν. Καὶ γὰρ ὅσον πρὸς τοὺς κίονας τοῦ κράτους, καὶ τοὺς αὐτοῦ τετμημένους, καὶ τοὺς πολίτας σοφοὺς Χριστιανικώτατος καὶ ὀρθόδοξός ἐστιν ἡ πόλις· ὅσον δὲ πρὸς τὸν Μιχαὴλ τὸν καταχρηστικῶς λεγόμενον Πατριάρχην, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀνοίας συνεργούς, πλεῖστα ζιζάνια τῶν αἱρέσεων καθ' ἐκάστην διασπείρεται ἐν μέσῳ αὐτῆς, ὅτι καθὼς οἱ Σιμωνιακοὶ τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ πιπράσκουσι, καὶ ὡς Βαλέσιοι τοὺς παροίκους αὐτῶν ἐξευνοῦχίζουσι, καὶ οὐ μόνον πρὸς κληρικάτα, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ἐπισκοπάτα ἀνάγουσιν. Ὡς οἱ Ἀρειανοὶ ἀναβαπτίζουσι τοὺς ἐν ὀνόματι τῆς Ἁγίας Τριάδος βεβαπτισμένους, καὶ μάλιστα τοὺς Λατίνους· ὡς οἱ Δονατισταὶ ἐπικυροῦσιν, ὅτι ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἑλλήνων τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀληθινὴν θυσίαν, καὶ τὸ βάπτισμα ἐξ ὄλου τοῦ κόσμου ἀπολωλεκέναι· ὡς οἱ Νικολαῖται τοὺς σαρκικοὺς γάμους παρχωροῦσι καὶ διεκδικοῦσι τοῖς τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ὑπηρέταις· ὡς οἱ Σεβηριανοὶ ἐπικατάρατόν φασιν τὸν νόμον τοῦ Μωσέως· ὡς οἱ Πνευματομάχοι ἢ Θεομάχοι Μακεδονιανοὶ ἀπέκοψαν ἀπὸ τοῦ συμβόλου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν ἐκπόρευσιν ἐκ τοῦ Υἱοῦ· ὡς οἱ Μανιχαῖοι, οἱ δογματίζουσιν, ὅτι τὸ ἐνζυμον ἐμψυχόν ἐστιν· ὡς οἱ Ναζωρηνοὶ τὸν σαρκικὸν τῶν Ἰουδαίων καθαρισμόν ἐπὶ τοσοῦτον τηροῦσιν, ὥστε τὰ βρέφη τὰ θνησκόγενα πρὸ τῆς ὀγδόης ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως βαπτίζεσθαι ἀντιλέγειν, καὶ τὰς γυναῖκας τὰς ἐν τοῖς καταμηνίοις αὐτῶν, εἴτε ἐν τῇ γέννῃ κινδυνευούσας, κοινωνήσασθαι, εἴτε ἀβάπτιστοὶ εἰσι βαπτίζεσθαι διακωλύειν, καὶ τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πώγωνος, ὡς οἱ Ναζωρηνοὶ τρέφοντες, τοὺς τὰς κόμας κείροντας, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, τοὺς πώγωνας ξυρίζοντας εἰς τὴν κοινωνίαν οὐ καταδέχονται. Ἰπὲρ ὧν πλανισμῶν, καὶ ἐτέρων πλείστων ἔργων αὐτοῦ ὁ αὐτὸς Μιχαὴλ

γράμμασι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Λέοντος τοῦ Πάπα νοθετηθεῖς, κατεφρόνησεν· ἔπειτα ἡμῖν τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ τὰς ὑποθέσεις τῶν τηλικούτων κακῶν λογικῶς ἀντιστῆναι λέγουσι, τὴν παρουσίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν συντυχίαν παντελῶς ἀπηνήσατο, καὶ ἐκκλησίαν ἔτι πρὸς τέλει Λειτουργίας οὐ παρεχώρησεν.— Καθὼς καὶ πρότερον τὰς τῶν Λατίνων Ἐκκλησίας ἠσφαλίσατο, καὶ αὐτοὺς ἀζυμίτας ἀποκαλῶν ῥήμασι καὶ ἔργοις ἀπανταχῆ κατεδιώξατο ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐν τοῖς υἱοῖς αὐτῶν ἀναθεματίζειν τὴν Ἀποστολικὴν καθέδραν, καθ' ἧς ἑαυτὸν ἔτι ὑπογράφει οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Ὅθεν ἡμεῖς τῆς ἁγίας αὐτῆς, καὶ πρώτης Ἀποστολικῆς καθέδρας τὴν ἐξάκουστον βίαν καὶ ὕβριν οὐχ ὑποφέροντες, τὴν τε καθολικὴν πίστιν καταδύεσθαι πολυτρόπως ὑφορώμενοι, προκρίσει τῆς Ἁγίας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος, τοῦ τε Ἀποστολικοῦ θρόνου, οὔτινος τὴν ἀπόκρισιν διέπομεν, καὶ πάντων τῶν Ὀρθοδόξων Πατέρων τῶν ἐπτὰ Συνόδων, ἀπὸ πάσης τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῷ ἀναθέματι, ὅπερ ὁ Κύριος ἡμῶν ὁ εὐλαδέστατος Πάπας τῷ αὐτῷ Μιχαήλ, καὶ τοῖς αὐτῷ ἐπομένοις, ἐὰν μὴ πεισθῶσιν, ἀπεφῆνατο, οὕτω καθυπογράφομεν· Μιχαὴλ ὁ καταχρηστικῶς Πατριάρχης, ὁ νεόφυτος, καὶ μόνῳ ἀνθρωπίνῳ φέβῳ τὸ μοναχικὸν σχῆμα δεξάμενος, νῦν δὲ ἐγκλήμασιν ἀνηκούστοις παρὰ πολλῶν διαπεφημισμένος, καὶ μετ' αὐτοῦ Λέων ὁ Ἀχρίδος ἐπιλεγόμενος, καὶ ὁ Σακελλάριος τοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ ὁ Νικηφόρος (α) ὅστις τὴν τῶν Λατίνων θυσίαν προφανῶς κατεπάτησε τοῖς ποσὶ, καὶ πάντες οἱ ἐπόμενοι αὐτοῖς ἐν τοῖς προκειμένοις πλάνισμασι καὶ τολμήμασιν, ἔστρωσαν ἀνάθεμα Μαρναθᾶ, σὺν τοῖς Σιμωνιακοῖς, Βαλεσίοις, Ἀρειανοῖς, Δονατισταῖς, Νικολαῖταις, Σεβηριανοῖς, Μανιχαίοις, σὺν οἷς δογματίζουσι, καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅτι τὸ ἐνζυμον ἐμψυχον εἶναι,

(α) Εἰς τὸ Ῥωσικὸν φέρεται Κωνσταντῖνος.

καὶ σὺν πᾶσι τοῖς αἱρετικοῖς, μᾶλλον δὲ καὶ μετὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν ἀγγέλων, ἐὰν μὴ πεισθῶσιν. Ἀμήν, Ἀμήν, Ἀμήν».

Πᾶσα λέξις σχεδὸν τῆς ἀπολιτεύτου τρύτης πράξεως εἶναι ἢ παχυλὸν ψεῦδος ἢ ἄτοπος παραλογισμὸς, καθὼς περὶ τούτου δύναται νὰ κρίνη πᾶς Ὁρθόδοξος, καὶ καθὼς ἴσως πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ νῦν καὶ αὐτὴ ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία, μάλιστα δὲ καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπίπληξιν διὰ τὴν συντομὴν τοῦ συμβόλου, τὴν ἀφαίρεσιν τῶν παιδογόνων μορίων τῶν παίδων, τὸ μὴ βαπτίζειν τὰ νήπια κτλ. Καὶ ὅμως οἱ ληγάτοι ἀπετόλμησαν καὶ ἐπέθηκαν ἀφορισμὸν πανδήμως ἐπὶ τῆς ἀγίας Τραπέζης ἐν καιρῷ Λειτουργίας καὶ ἐκτινάξαντες τὴν κόριν ἀπὸ τῶν ποδῶν αὐτῶν, ἀνεβόησαν, «Ὁ Κύριος κρίνέτω τὰ μεταξὺ ἡμῶν!» τοῦτο δὲ ἔπραξαν οὐ μόνον παρὰ πάντας τοὺς κανόνας, ἀλλὰ μάλιστα καὶ παρὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν ἔγγραφον, — διότι ἐν ἀρχῇ τούτου ὁμολογοῦσιν ὅτι ὁ Πάπας ἔπεμψεν αὐτοὺς μόνον ἵνα πληροφορηθῶσι περὶ τῆς ἀληθείας, αὐτοὶ δὲ ἀπήγγειλαν κατ' εὐθείαν ἀφορισμὸν, ἄνευ τινὸς κρίσεως τρεῖς μῆνας μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Πάπα Λέοντος, καὶ ὅτε ἡ Ῥωμαϊκὴ καθέδρα δὲν εἶχεν ἔτι κεφαλὴν. Ἐκτὸς τούτου αἱ ἐπιπλήξεις αὐτῶν κατὰ τοῦ Μιχαὴλ εἰσὶν ἀναπόδεικτοι, περὶ δὲ τῶν ἐγκλημάτων αὐτοῦ ἐξεφράσθησαν λίαν ἀσαφῶς, καθὼς καὶ περὶ τοῦ ὅτι ἀνεβιβάσθη δῆθεν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς βαθμοὺς ἐκ τῶν νεοφωτίστων.

Ὁ Κεδρηνὸς, ἱστορικὸς σχεδὸν σύγχρονος, λέγει μόνον, ὅτι μετὰ τὸν Πατριάρχην Ἀλέξιον, ἀνεβιβάσθη ὁ Μιχαὴλ Κηρουλάριος, ζῶν μοναχὸς, ἀφ' οὗ ὁ ἰσχυρὸς παρὰ τῆς Αὐτοκρατορίσης Θεοδώρα εὐνοῦχος Ἰωάννης ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ παρασκευασθείσας ἐπιβουλὰς (1). Καὶ οὕτως

(1) Corp. Histor. Byzan. Cedr. VIII. pag. 758.

ἡ ἐπίπληξις αὐτῆ οὐδεμιᾶς καθαρότητος ἔχεται· περὶ δὲ τοῦ ὅτι ἦτο νεοφώτιστος, οὐδὲ λόγος κἂν ὑπάρχει, φαίνεται μάλιστα ὅτι ὁ Μιχαὴλ ἦτο οὐ μόνον πρὸ πολλοῦ βεβαπτισμένος, ἀλλὰ καὶ μοναχός. Ἄξιον παρατηρήσεως ὅμως ὅτι οὔτε παρὰ τοῦ Κεδρινοῦ, οὔτε παρὰ τοῦ Ζωναρά ἢ ἄλλων συγγραφέων, ἐρρέθη τι περὶ τῆς διενέξεως αὐτοῦ μετὰ τῶν ληγάτων οὐδὲ κἂν περὶ τοῦ ἀφορισμοῦ αὐτῶν, καθὰ ὑποθέσεως, ἥτις πιθανῶς δὲν προὔξενεσε τότε μεγάλην ἐντύπωσιν.

Καί τοι δὲ παραδόντες παρακαίρως τῷ ἀναθέματι πάντας τοὺς τολμῶντας νὰ δέχωνται τὰ ἅγια μυστήρια, παρὰ τῶν κατηγορούντων τὰς Λατινικὰς τελετὰς, αὐτοὶ ὅμως ἐχωρίσθησαν εἰρηνικῶς ἀπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ἀνεγνώρισαν ὀρθόδοξους πάντας τοὺς πολίτας, ἂν καὶ ἡ μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν διάρρηξις ἐγένετο κατὰ τὴν θλιβεράν ἐκείνην στιγμήν. Μάτην ὁ Μιχαὴλ Κηρουλάριος προέτρπε τὸν Αὐτοκράτορα νὰ ἐπαναγάγῃ αὐτοὺς πρὸς συνοδικὴν σύσκεψιν.— Οἱ δυτικοὶ Ἱστορικοὶ βεβαιοῦσιν, ὅτι δῆθεν ἤθελεν, ἐπὶ τῇ προφάσει τῆς συνόδου, νὰ θανατώσῃ τοὺς Ληγάτους ἐν μέσῳ στάσεως τοῦ λαοῦ, ὁ δ' Αὐτοκράτωρ προνοῶν τοὺς σκοποὺς τοῦ Κηρουλαρίου, διέταξεν αὐτοὺς νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν ὁδὸν αὐτῶν, ἕνεκὰ δὲ τούτου ὁ Πατριάρχης διήγειρε δῆθεν τὸν λαὸν, ἠνάγκασε τὸν Αὐτοκράτορα νὰ παραδώσῃ αὐτῷ τοὺς διερμηνεῖς τῶν ληγάτων, καὶ ἐνόθευσε τὴν πράξιν τοῦ ἀφορισμοῦ, ἣν ὁ Αὐτοκράτωρ ἐζήτησεν ἐκ νέου παρὰ τῶν ληγάτων, ἐν ὁδῷ ὄντων, καὶ ἔδειξε τὴν δυσαρέσκειαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχην. Ἄλλὰ τίς ἡ ἀνάγκη νὰ νοθεύσῃ ὁ Μιχαὴλ τοιοῦτον ἀφορισμὸν, ὅστις τούναντίον ὠφέλει αὐτὸν, καθὸ παράλογος καὶ περιέχων τὸ ψεῦδος ἐν ἐκάστη λέξει; τί δ' ἄλλο ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ αὐτῷ ὁ θάνατος τῶν ληγάτων, εἰμὴ ἐντελῆ καὶ δικαίαν καταδίκην κατὰ τε τοὺς πολιτικοὺς καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς νόμους; Οἱ Ῥωμαῖαι ἤθελον ἐξακολουθήσει

ἐμμένοντες εἰς τὸ κατ' αὐτοῦ καὶ κατὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας φρόνημα αὐτῶν. Τί ὑπελείπεται λοιπὸν νὰ πράξῃ ὁ Πατριάρχης, μετὰ ταιαύτην ἄφρονα πράξιν ἐκ μέρους τῶν ληγάτων, εἰμὴ νὰ ἐλέγξῃ τοὺς παραλογισμοὺς αὐτῶν; ὅπερ καὶ ἔπραξε, λίαν προσεκτικῶς ὁμῶς, διότι δὲν ἤγγισε τὸν Πάπαν, ἀλλὰ μόνον τοὺς ληγάτους.— Ὁ Φλευρῆς, στηριζόμενος ἐπὶ τῶν λόγων τοῦ Λέοντος Ἀλλατίου, γράφει, ὅτι ὁ Μιχαὴλ συνήθροισεν εἰς τοὺς βασιλικοὺς θαλάμους δέκα Μητροπολίτας καὶ δύο Ἀρχιεπισκόπους καὶ συνέταξε τὴν ἐξῆς ἀπάντησιν πρὸς τὴν πράξιν τοῦ ἀφορισμοῦ.

«Νῦν τινες δυσσεβεῖς ἄνδρες καὶ ἀποτρόπαιοι, ἄνδρες ἐκ σκότους ἀναδύντες, τῆς γὰρ ἐσπερίου μοίρας ὑπῆρχον γεννήματα, εἰς τὴν εὐσεβῆ ταύτην ἐλθόντες πόλιν καὶ θεοφύλακτον, ἀφ' ἧς ὡσπερ ἀπὸ τινος ὑψηλοῦ καὶ μετεώρου χωρίου αἱ τῆς ὀρθοδοξίας πηγὰὶ ἀναδύονται, καὶ καθαρὰ τῆς εὐσεβείας τὰ νάματα εἰς τὰ τῆς οἰκουμένης διαρρέουσι πέρατα, καὶ ποταμῶν δίκην εἰς τὰς ἐν ἀπάσῃ τῇ ὑφ' ἡλίον ψυχὰς τοῖς εὐσεβεῖσι δόγμασι καταρδεύουσιν,— εἰσπηδήσαντες, τὸν ὀρθὸν λόγον τῇ διαφθορᾷ τῶν δογμάτων καταλυμήνασθαι ἐπεχείρησαν, ὡς καὶ γραφὴν ἀποθέσθαι ἐν τῇ μυστικῇ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας τραπέζῃ, δι' ἧς ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ τὴν ὀρθόδοξον τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, καὶ πάντας τοὺς μὴ συνυπαγομένους τοῖς αὐτῶν δυσσεβήμασιν ὀρθοδόξους ἀναθέματι δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι εὐσεβεῖν, καὶ τὸ ὀρθόδοξον προβαίνειν ἐθέλομεν, καθυπέβαλον, ἐγκαλέσαντες ἡμῖν ἄλλα τέτινα, καὶ ὅτι τοὺς πώγωνας παραπλησίως ἐκείνοις ξυρᾶν, καὶ τὴν κατὰ φύσιν ἀνθρώπου μορφήν παρὰ φύσιν ἐξαλλάσσειν οὐκ ἀνεχόμεθα· πρὸς δὲ καὶ ὅτι μὴ διακρινόμενοι ἀπὸ πρεσβυτέρων μεταλαμβάνειν γεγαμηκότων· ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, καὶ ὅτι τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον σύμβολον, ὃ πᾶσι τοῖς συνοδικοῖς καὶ οἰκουμενικοῖς ψηφίσμασιν ἄμαχον ἔχει τὴν ἰσχύν, νόθοις λογιμγοῖς καὶ παρεγγράπτοις λόγοις καὶ θράσους ὑπερβολῇ μὴ κινδη-

λέειν ἐθέλομεν, μηδὲ παραπλησίως ἐκείνοις ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον — ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς φημὲν ἐκπορεύεσθαι.» — Ἀφοῦ δὲ ἐξέθηκεν ἐπὶ τίνων θεμελίων ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία στηρίζει καὶ τηρεῖ τὰ τρία ταῦτα, ὁ Μιχαὴλ, ἐξακολουθεῖ περὶ τῶν ληγάτων λέγων· «Ἐφ' ἐτέρας μὲν ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης πρὸς τὸν φιλευσεβέστατον ἡμῶν Αὐτοκράτορα ἀφικόμενοι, — μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἄφικτον πεπλασμένην τὴν ἀρχὴν ποιησάμενοι, καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης μὲν ἀφικέσθαι, καὶ παρὰ τοῦ Πάπα ἀποσταλῆναι σκηψάμενοι, ταῖς δὲ ἀληθείαις ταῖς παρὰ τοῦ Ἀργυροῦ (1) δολεραῖς ὑποθήκαις καὶ συμβουλαῖς, αὐτοὶ τε ἀφ' ἑαυτῶν ἀφικόμενοι, καὶ μήτε παρὰ τοῦ Πάπα ἀποσταλέντες· ἀλλὰ καὶ γράμματα, ἃ ὡς ἀπ' ἐκείνου δῆθεν ἐπεφέροντο, πλασάμενοι. Τοῦτο γὰρ ἀπὸ τε ἄλλων διεγνώσθη πολλῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ τὰς τῶν γραμμάτων σφραγίδας νενοθευμένας φανερῶς φωραθῆναι.» (Κατηγορία λίαν σπουδαία καὶ δικαία ἴσως, διότι φαίνεται, ὅτι μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ληγάτων εἰς Ῥώμην, ὁ διάδοχος τοῦ Λέοντος Θ', ὁ Πάπας Βίκτωρ Β', καὶ οἱ αὐτοῦ οἰκειότεροι διάδοχοι, ἐπεκύρωσαν διὰ τῆς αὐτῶν συναινέσεως τὸ ἀφοριστικὸν γράμμα, τὸ ριφθὲν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας.) «Αὐτὸ μὲν οὖν τὸ παρὰ τῶν δυσσεβῶν τούτων ἀποτεθὲν ἔγγραφον καθ' ἡμῶν, Ἰταλικοῖς γράμμασι γεγραμμένον, καὶ ἐπὶ παρούσῃ τῶν ὑποδιακόνων τῆς δευτέρας ἑβδομάδος παρ' αὐτῶν πρῶτον μὲν τῇ τραπέζῃ τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπιτεθὲν, ὕστερον δὲ διὰ τὸ τοὺς ὑποδιακόνους ἀπώσασθαι τοῦτο καὶ τῆς θείας ἀπορρίψαι τραπέζης, καὶ προτείνασθαι μὲν τοῖς θεῖσι λαβεῖν, ἐκείνους δὲ μὴ βουλευθῆναι, τοῦτο κατὰ τοῦ ἐδάφους ριφθὲν, καὶ εἰς χεῖρας πολλῶν ἐλθὼν, ἵνα μὴ δημοσιευθῇ τὰ ἐν αὐτῷ βλασφημούμενα, ἡ μετριότης ἡμῶν ἀνελάβετο, εἶτα τῶν τὴν Ἰταλίδα γλώττων εἰς

(1) Δουκὸς καὶ βασιλικῷ μεγιστάνος ἐν τῇ νοτιῇ Ἰταλίᾳ.

τὴν Ἑλλάδα μεταβάλλειν εἰδότην προσκαλεσμένη τινὰς, — μεταφράσαι τὸ ἔγγραφον ἐπετρέψατο· καὶ τοῦ ἐγγράφου παρὰ τούτων μεταφρασθέντος, εἶχεν ἡ τούτου ὑφὴ αὐτοῖς ῥήμασιν οὕτως· «Ὅστις ἂν τῇ πίστει καὶ τῇ θυσίᾳ τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ Ἀποστολικῆς καθέδρας ἀντιλέγοι, ἀνάθεμα ἔστω, καὶ μῆτε δεχέσθω ὀρθόδοξος, ἀλλὰ λεγέσθω προζυμίτης, καὶ νέος Ἀντίχριστος.» — Ταῦτα μὲν οὖν τὰ τῆς δυσσεβοῦς ταύτης καὶ ἀνοσίῳ γραφῆς· ἡ δὲ μετριότης ἡμῶν τὴν τηλικαύτην κατὰ τῆς εὐσεβείας τόλμην καὶ τὴν ἀναίδειαν μὴ ἀνασχομένη ἀνεπεξέλευστον (1) μεῖναι καὶ ἀτιμώρητον, τῷ κραταίῳ καὶ ἁγίῳ ἡμῶν Βασιλεῖ τὰ περὶ τούτου κοινολογεῖται· καὶ ὅς, ἦσαν γὰρ οὗτοι ἀπόδημοι πρὸ μιᾶς καὶ μόνον ἡμέρας, μετὰ τὸ περὶ τούτου ἀνενεχθῆναι τῷ κράτει αὐτοῦ, τὰς ὡς εἰς τὴν μεγαλοῦπολιν τούτους μετασταλοῦντας ἐκπέμπει· καὶ θάπτον μεταπέμπονται, οὐ βούλονται δὲ τῇ ἡμετέρᾳ μετριότητι προσελθεῖν καὶ τῇ ἱερᾷ καὶ μεγάλῃ Συνόδῳ εἰς ὄψιν ἔλθειν, καὶ ἀποκρισὶν τινα δοῦναι, περὶ ὧν ἀσεβῶν ἀπηρεύξαντο· ἀλλ' ἀκολούθως μὲν τῷ παρ' αὐτῶν ἐκτεθέντι ἐγγράφῳ, καὶ πλείω δὲ τῶν ἐν αὐτῷ γραφέντων κατὰ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἔχειν εἰπεῖν διατείνονται· αἰρεῖσθαι δὲ θανεῖν μάλλον, ἢ εἰς ὄψιν ἡμῶν καὶ τῇ Συνόδῳ ἔλθειν. Ταῦτα γὰρ ὁ κραταῖος, καὶ ἅγιος ἡμῶν Βασιλεὺς, δι' ἀποκρίσεως τοῦ περιβλέπτου μαγίστρου — τῇ συνόδῳ μεμήνηκεν. Ἐπειδὴ δὲ αὐτοῦ μὲν βουλομένους τῇ Συνόδῳ καὶ ἡμῶν ἀπαντῆσαι, βιασθῆναι ὁ κραταῖος καὶ ἅγιος ἡμῶν Βασιλεὺς, διὰ τὸ δοκοῦν περικεῖσθαι τούτους τῆς πρεσβείας ὀφείκιον οὐκ ἠυδόκησεν· ἀνεκδίκητον δὲ πάλιν τὴν τηλικαύτην κατὰ τῆς εὐσεβείας μεῖναι ἀναίδειαν ἀπρεπές ἦν, καὶ ἄλλως ἀνάξιον, ὠκονόμησε θεραπείαν ἀρίστην τῷ πράγματι καὶ τίμιον καὶ προσκυνητὸν γράμμα πρὸς τὴν ἡμετέραν μετριότητα — ἐξαπέστειλεν, ἔχει δὲ ἐπὶ λέξεως οὕτως·»

(1) ἴσως ἀνεπεξέλεγκτον.

« Ἀγιώτατε Δέσποτα περὶ τοῦ συμβάντος ἡ βασιλεία μου ἐρευνήσασα εὔρε τὴν ρίζαν τοῦ κακοῦ γενομένην ἀπὸ τοῦ ἐρμηνευτοῦ καὶ τοῦ μέρους τοῦ Ἄργυροῦ, καὶ τοὺς μὲν ἐθνικοὺς ὡς ξένους, καὶ παρ' ἐτέρων ἀποβληθέντας τί ποιῆσαι οὐκ ἔχομεν· τοὺς δὲ αἰτίους τυφθέντας ἀπεστείλαμεν πρὸς τὴν ἀγιωσύνην σου, ὡς ἂν δι' αὐτῶν παιδαγωγηθῶσι καὶ ἄλλοι, τὸ μὴ φλυαρεῖν τοιαῦτα· τὸ δὲ χαρτίον μετὰ τὸ ἀναθεματισθῆναι καὶ τοὺς συμβουλευσαμένους, καὶ τοὺς ἐκδεδωκότας, καὶ γράψαντας, καὶ μικρὰν εἶδησιν τῆς τούτων πονήσεως ἔχοντας, καυθήτω ἐνώπιον πάντων. Προσέταξε γὰρ ἡ βασιλεία μου, ἵνα καὶ τὸν Βεστάρχην τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἄργυροῦ, καὶ τὸν Βέστην τὸν ἐκείνου υἱὸν ἀποκλείσωσιν εἰς τὴν φυλακὴν· ὡς ἂν διάγῳσιν ἐν αὐτῇ κακουχούμενοι, καθὼς εἰσιν ἄξιοι ἕνεκα τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως.»

Τοιαύτη γραφὴ τοῦ Πατριάρχου δεικνύει πολλὰ πιθανὸν αὐτὸ τὸ συμβῆναι, καὶ οὐδεμίαν ἔχει τις νὰ ὑποπτεύῃ, ὅτι αὐτὸς ἤθελε νὰ θανατώσῃ τοὺς ληγάτους, καὶ ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ ἔσωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ. Αὐτοὶ οὗτοι, φοβηθέντες διὰ τὴν πρᾶξιν αὐτῶν, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐπιστρέψωσι καὶ ἔρριψαν ἐπὶ τοῦ Μιχαήλ τὸ πταῖσμα· ἡ δ' ἀλληλογραφία αὐτοῦ μετὰ τοῦ πεπαιδευμένου καὶ εὐσεβοῦς Πατριάρχου Ἀντιοχείας Πέτρου, καὶ τούτου πάλιν μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀκυληῆας, ρίπτει πλειότερον φῶς ἐπὶ τῶν περιστάσεων τῆς λυπηρᾶς διαρρήξεως, καὶ δεικνύει τὴν περὶ ταύτης γνώμην τῶν Ἀνατολικῶν Ἱεραρχῶν, ἂν καὶ παριστᾷ τὸν Μιχαήλ ἀγροῖκον κατὰ τι· ἀλλὰ συγχρόνως ἐδείκνυε καὶ πολλὴν προσοχὴν περὶ τὰς μετὰ τῆς Ῥώμης σχέσεις αὐτοῦ, διότι οὔτε οὗτος, οὔτε ὁ Πέτρος Ἀντιοχείας, οὔτε ὁ Αὐτοκράτωρ, ἤθελον νὰ διαταράξωσι τὴν ἀρχαίαν κοινωνίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Δομῆνος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἀκυληῆας, περιβαλὼν ἑαυτῷ τὸν τίτλον Πατριάρχου ἔγραψε πρὸς τὸν Ἀντιοχείας Πέτρον,

ὡς πρὸς διάσημον ἐν τῇ Ἀνατολῇ Ἱεράρχην, αἰτούμενος τὴν φιλίαν καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ περὶ τῶν γενομένων ἐπιπλήξεων παρὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίας πρὸς τὴν τῆς Ῥώμης περὶ τῶν ἀζύμων, διότι ἐπεθύμει νὰ τηρήσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν εἰρήνην. Ὁ Πατριάρχης ἀπήντησε μὲν αὐτῷ κολακευτικῶς, οὐχ' ἥττον ὁμῶς παρατηρεῖ αὐτῷ περὶ τοῦ τίτλου Πατριάρχης τὰ ἐξῆς, λέγων,

« Πλὴν ἐκ νηπίου μέχρι γήρως τοῖς ἱεροῖς ἐντραφεῖς γράμμασι, καὶ τῇ τούτων ἀναγνώσει σχολάζων αἰεὶ, οὐδέπω οὐδαμοῦ παρ' οὐδενὸς ἔμαθον, ἢ ἤκουσα μέχρι τῆς ἄρτι τὸν Πρόεδρον Ἀκυλίας, (1) ἢ Βενετίας Πατριάρχην ὀνομάζεσθαι. Πέντε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ὑπὸ τῆς Θείας ὠκονομήθη χάριτος εἶναι Πατριάρχης, τὸν Ῥώμης, τὸν Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας καὶ τὸν Ἱεροσολύμων (τούτων δὲ μόνος ὁ Ἀντιοχείας ὀνομάζεται κυρίως Πατριάρχης, ἐπειδὴ ὁ μὲν Ῥώμης καὶ Ἀλεξανδρείας ὀνομάζονται Πάπαι, ὁ δὲ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων Ἀρχιεπίσκοποι). Ἐπεὶ πῶς ἂν ἄλλως ἔκτον δυνησόμεθα ἐπεισάγειν Πατριάρχην, μὴ οὔσης ἕκτης ὡς εἴρηται, αἰσθήσεως ἐν τῷ σώματι, καὶ ταῦτα πολλῶν καὶ μεγάλων οὐσῶν ὑπὲρ τὴν σὴν ἐνορίαν Ἐπαρχιῶν καὶ χωρῶν ὑπὸ Μητροπολιτῶν, καὶ Ἀρχιεπισκόπων ῥυθμιζομένων καὶ μεταγενομένων πρὸς Θεοσέβειαν; ἀναλόγισαι γὰρ ὅσω μείζων τῆς κατὰ σὲ χώρας ἡ Βουλγαρία, ὅσω δὲ ταύτης πάλιν Βαβυλῶν ἢ μεγάλη καὶ Ῥωμανίς, ἦτοι τὸ Χοροσάν, καὶ λοιπαὶ τῆς ὅλης Ἀνατολῆς Ἐπαρχίαι, ἐν αἷς Ἀρχιεπίσκοποι παρ' ἡμῶν πέμπονται, καὶ Καθολικοὶ χειροτονοῦνται ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι Μητροπολίται, ἔχοντες ὑπ' αὐτοὺς Ἐπισκόπους πολλοὺς, ἀλλ' εἷς ἐξ αὐτῶν Πατριάρχης οὐκ ἐκλήθη ποτὲ καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις. »

(1) Κατ' ἄλλους δὲ Ἀκυλίτις, ἢ Ἀκυληγίας ἢ Ἀκυλίας.

Ἰδοὺ ἀληθῆς εἰκὼν τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας κατὰ τὸν
IΑ' αἰῶνα, καθ' ὃν ἐξισώθησαν πρὸς ἀλλήλους οἱ Πατριάρχαι,
καὶ οὐδαμοῦ μνημονεύεται περὶ προνομίου τινὸς τοῦ τῆς
Ῥώμης ἐπὶ τῶν λοιπῶν. Ὁ Ἀντιοχείας Πέτρος πολὺ ὀρθῶς ἐκ-
φράζεται πρὸς τὸν Ἀκηλυίαν περὶ τοῦ Ῥώμης, λέγων, ὅτι
κατ' ἀρχὰς τῆς ἑαυτοῦ Ἱεραρχίας ἔγραψε πρὸς τὸν Πάπαν
γράμμα κοινωνικὸν κατὰ τὸ ἔθος, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸ διὰ τῶν
εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐρχομένων προσκυνητῶν, ἀλλὰ δὲν ἔλαβεν ἔτι
ἀπάντησιν, διὸ καὶ παρακαλεῖ τὸν Ἀκηυλία· νὰ ἐγχειρίσῃ τῷ
Πάπᾳ ἀντίγραφον σὺν τῷ γράμματι, ὅπερ γράφει ἤδη πρὸς
αὐτὸν, ἵνα, ἐὰν ὁ Πάπας εὐχριστῆται ἐκ τοῦ ἐμπεριεχομέ-
νου, συμφωνήσῃ πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς· καὶ συνενωθῶσιν ἅπαν-
τες ὁμοψύχως, ὅπως προσφέρωσι τῷ Θεῷ τὴν αὐτὴν θυσίαν».
(Οὕτω λοιπὸν οἱ Ἀνατολικοὶ Πατριάρχαι δὲν ὑπετάσσοντο τῷ
Ῥώμης, ἀλλ' ἤθελον ὥστε οἱ τῆς Ῥώμης νὰ συμφωνῶσι πρὸς
αὐτούς, τηροῦντας τοὺς ἀρχαίους κανόνας). Περὶ δὲ τῶν ἀζύ-
μων ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο «ἐπὶ ματαίῳ οἱ Δυτικοὶ παραπονοῦν-
ται, ὅτι δῆθεν ὁ Κωνσταντινουπόλεως Πατριάρχης, διασπεί-
ρει περὶ αὐτῶν κακὰς φήμας καὶ ἀποκλείει αὐτούς τῆς ἐκκλη-
σιαστικῆς κοινωνίας· αὐτὸς γινώσκει κάλλιστα, ὅτι εἴθε
ὀρθόδοξοι καὶ πιστεύετε, ὡς ἡμεῖς, εἰς τὴν Ἀγίαν Τριά-
δα καὶ τὴν ἐνσάρκωσιν· ἀλλὰ λυπαῖται, ὅτι διαφωνεῖτε
εἰς τοῦτο μόνον, καὶ δὲν προσφέρετε τὴν ἀναίμακτον θυ-
σίαν καθὼς οἱ τέσσαρες Πατριάρχαι καὶ ἅπανσα ἡ λοιπὴ Ἐκ-
κλησία» (1).

Ὁ δὲ Πατριάρχης Μιχαὴλ ἔγραψεν ἐπίσης περὶ τούτου πρὸς
τὸν Ἀντιοχείας Πέτρον, ἐξηγῶν αὐτῷ τὰς συγκεχυμένας πε-
ριστάσεις. «Ἀκούσας πρὸ καιροῦ, παρὰ τῶν ἐνταῦθα ἐρχομέ-
νων ἐκ τῆς ἀρχαίας Ῥώμης, περὶ τῶν ἀρετῶν, τῆς εὐγενείας
καὶ τῶν γνώσεων τοῦ ἀποθανόντος ἤδη Πάπα, ἔγραψα αὐτῷ

(1) Fleury. LX, II. 12.

ἐν ἐκτάσει καὶ μετὰ μεγάλης μετριότητος περὶ εἰρήνης καὶ δημοφωνίας ἐπὶ τινῶν ἀντικειμένων, ἅτινα ἀποδέχονται οἱ Δυτικοὶ ἐναντίον τῆς πίστεως ἡμῶν ὡς δύνασαι νὰ ἴδῃς καὶ αὐτὸς ἐν ἐπιστολῇ μου. Εἶχον δὲ σκοπὸν νὰ κερδίσω τὸν Πάπαν ἵνα ἀπολαύσω δι' αὐτοῦ, τὴν βοήθειαν τῶν Φράγκων κατὰ τῶν Νορμανδῶν τῆς Ἰταλίας, καθ' ὧν ἦτο ὠργισμένος ὁ Πάπας, ὅστις μάλιστα ἔχαιρε καὶ μεγάλην ἐμπιστοσύνην παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι Ἑρρίκῳ. Τὴν δ' ἐπιστολήν μου σὺν τῇ Αὐτοκρατορικῇ, ἐνεχείρησα τῷ βεστικρίῳ, ἐλπίζων, ὅτι οὗτος θέλει παρχωδῶσαι αὐτὴν ἀσφαλῶς καὶ κομίσαι τὴν ἀπάντησιν· ἀλλ' ὁ μεγιττὴν οὗτος, ἐλθὼν πρὸς τὸν Δουκῆ τῆς Ἰταλίας Ἀργυρὸν, ἠπατήθη παρ' αὐτοῦ καὶ ἐνεχείρησε τὰς ἐπιστολάς πρὸς αὐτὸν, ὑποσχεθέντα ὅτι παρχωδῶσει ταύτας ταχύτερον τῷ Πάπα. Καὶ ὁμοίως ὁ Ἀργυρὸς, καθὼς περὶ τούτου ἐπληροφορήθημεν ἀκριβῶς, ὦν πάντοτε κηκῶς διατεθειμένος πρὸς τὸ κράτος, τὰ μὲν βασιλικά χρήματα μετεχειρίσθη πρὸς ἴδιον ὄφελος, διὰ τῶν ἐπιστολῶν δὲ ἔπραξε δολιότητος. Προσεκάλεσε τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ, ὧν εἷς μὲν ἦτο Ἐπίσκοπός τις τῆς πόλεως Ἀμαλφηνῶν, διωχθεὶς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης διὰ νομίμους αἰτίας καὶ πέντε ἤδη ἔτη περιπλανώμενος, ἕτερος δὲ, ὁ Καρθηνάλης Οὐμβερτος ἢ Οὐβερτος, ἔφερε μόνον ὄνομα Ἀρχιεπισκόπου, διότι δὲν ἦτο γνωστὴ ἡ ἐπικρατεία αὐτοῦ· τὸν δὲ τρίτον ἐτιτλοφόρησεν αὐτὸς κηγκελάριον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μεταχειρισθῆ αὐτὸν ὡς στερεὸν προπύργιον διὰ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ· εἶτα, ἀνοίξας τὴν ἐπιστολήν μου, ἔγραψε πρὸς ἐμὲ ἀπάντησιν, ἐξ ὀνόματος δῆθεν τοῦ Πάπα, καὶ δολίως κατάρθωσε νὰ κομίσωσιν αὐτὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν.»

Οὗτοι, φθάσαντες ἐνταῦθα, παρουσιάσθησαν πρῶτον εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, μετὰ ἐξαισίου ὑπεροψίας κατὰ τε τὴν στάσιν, τὸ βάδισμα καὶ τὸ ἐνδυμα, αὕτη δὲ ἐγένετο ἔτι μείζων, ὅτε ἦλθον πρὸς ἐπίσκεψιν ἐμοῦ· διότι οὐ μόνον οὔτε λέξιν εἶπον πρὸς ἐμὲ, ἀλλ' οὔτε τὴν κεφαλήν ἐκυψαν, οὔτε τὸν συνήθη χαιρε-

τισμὸν ἠθέλησαν ν' ἀποδώσωσιν, ἢ νὰ καθίσωσιν ὀπισθευ-
 τῶν Μητροπολιτῶν, οἵτινες συμπαραερέθησαν εἰς τὰ Πατριαρ-
 χεῖα. Καὶ τί λέγω περὶ ἑαυτοῦ; δὲν ἐταπεινώθησαν μάλι-
 στα οὐδ' ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, ἀλλ' εἰσῆλθον εἰς
 τὰ Ἀνάκτορα κρατοῦντες εἰς χεῖρας σταυροῦς καὶ βακτηρίας·
 εἰς ἐμὲ δὲ ἠρκέσθησαν νὰ ἐγχειρίσωσι μόνον τὴν ἐσφραγισμέ-
 νην ἐπιστολὴν καὶ ἀπεμακρόνθησαν ἀμέσως· ἀλλ' ἐγὼ τότε
 παρατηρήσας αὐτὴν μετὰ προσοχῆς πρὶν τῆς ἀποσφραγίσεως,
 εἶδον ὅτι ἡ σφραγὶς μετεποιήθη δολίως, τὸ δ' ἐμπεριεχόμενον
 ἔγεμε κολακείας καὶ πανουργίας, διότι περιελάμβανε πάντα
 ἐκεῖνα, περὶ ὧν ὁ Ἀργυρὸς πολλάκις ὠμίλει μετ' ἐμοῦ, ὅτε
 ἦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ μάλιστα τὰ περὶ ἀζύμων, δι' ἃ
 εἶχον ἀναγκασθῆ νὰ ἀφορίσω αὐτὸν τετράκις. Σοὶ πέμπω ἀν-
 τίγραφον τῆς πρὸς τὸν Πάπαν ἐπιστολῆς μου καὶ τὴν Ἑλληνι-
 κὴν μετάφρασιν τῆς ἀπαντήσεως αὐτοῦ, ἣν οἱ ἀσεβεῖς οὗτοι
 ἐκόμισαν, ἵνα γνωρίσης κάλλιον τὴν ἀλήθειαν. Ἡ πανουργία
 αὐτῶν ἐφανερῶθη ἔτι μᾶλλον, μετὰ τὴν ἐνταῦθα ἀφίξιν τοῦ
 Ἀρχιεπισκόπου Τράνης, ὅστις ἀπεκάλυψεν ἡμῖν πάντα καθὼς
 ἐγὼ προεδιηγῆθην ταῦτα τῷ Αὐτοκράτορι». (κεφ. 12).

Ὅσα ἔγραφεν ὁ Πατριάρχας περὶ τοῦ συμβάντος τούτου,
 φαίνονται λίαν ἀληθῆ καὶ σύμφωνα πρὸς τὴν αὐθάδειαν ἐκεί-
 νων, οἵτινες ἐτόλμησαν καὶ ἔθηκαν τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀφορισμοῦ
 ἐπὶ τῆς Ἀγίας Τραπεζῆς τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας, φαί-
 νεται δὲ καὶ πολλὰ πιθανόν, ὅτι μετὰ τὴν τοιαύτην πρώτην
 ἐπίσκεψιν, ὁ Μιχαὴλ δὲν ἤθελε νὰ βλέπῃ αὐτοὺς πλέον. Ἡ
 σιωπὴ τῶν πλησιεστέρων διαδόχων Λέοντος τοῦ Θ', περὶ τῶν
 ληγάτων τούτων, μαρτυρεῖ τρανῶς ὑπὲρ τῶν ὑπονοιῶν τοῦ
 Μιχαὴλ περὶ τῆς πανουργίας τοῦ Ἀργυροῦ, ἄλλως τε οὐδεμίαν
 ἀνάγκην εἶχεν ὁ Πατριάρχης νὰ δικαιολογῆται οὕτως ἐνώπιον
 τοῦ Ἱεράρχου Ἀντιοχείας, μηδεμίαν ἐπιρροὴν ἔχοντος ἐπ' αὐ-
 τὸν, καὶ τηρήσαντος τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν, καὶ πρὶν καὶ
 μετὰ ταῦτα. Ὅτι δὲ ὁ κληρὸς ἢ αὐτὴ καὶ ὁ λαὸς, καὶ ἐν ἐνὶ

λόγω ἄπασχ ἢ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία ἦσαν ὑπὲρ αὐτοῦ, φαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι οὐδεὶς ὕψωσε φωνὴν κατ' αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ ὁ Αὐτοκράτωρ ὑπεχρέωθη νὰ παιδεύσῃ τοὺς Λατίνους μεταφραστάς.

Κατωτέρω ἐν τῇ πρὸς τὸν Πέτρον ἐπιστολῇ αὐτοῦ, ὁ Μιχαήλ, περιέπεσαν εἰς ἱστορικὸν μόνον οὐχὶ δὲ καὶ δογματικὸν σφάλμα, εἰπὼν ὅτι ὁ Πάπκς Βιγίλιος συνεδρίαζεν ἐπὶ τῆς ἑκτῆς, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς πέμπτης οἰκουμενικῆς Συνόδου. Πολύ πιθανὸν δὲ, ὅτι εἰς τὸ σφάλμα τοῦτο περιέπεσε μᾶλλον ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ γράμματος, καθὼς παρετήρησε τοῦτο ἀπαντῶν ὁ Ἱεράρχης Ἀντιοχείας, ἐπειδὴ εἶναι πολλὰ δύσκολον νὰ ἀγνοῇ ὁ Πατριάρχης, τίς ἦτο εἰς τὰς Συνόδους, ὅταν περιγραφῆ τίνος ἕνεκα ὀνομαστὶ ἀφώρισαν τὸν Βιγίλιον· εἶναι δὲ εὐκολώτερον τὸ λανθάνειν κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς ἢ κατὰ τὴν ἔννοιαν. Παρεπονεῖτο δὲ ὁ Μιχαήλ, ὅτι ὁ Ἀντιοχείας καὶ οἱ λοιποὶ δύο Πατριάρχαι εἰσήγαγον τὸ μνημόνευμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Πάπα Λέοντος, ὅτε, μετὰ τὸν Βιγίλιον, ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν τὰ ὀνόματα τῶν Παπῶν, (ὅπερ ὁμως ἠδύνατο νὰ γίνηται κατὰ καιροὺς, ἀναλόγως τῶν πρὸς ἀλλήλους σχέσεων τῶν προϊσταμένων τῶν καθεδρῶν τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Βασιλευσύσης). Αἱ δὲ κατὰ τῶν Λατίνων ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ Μιχαήλ κατηγορίαι περὶ τῶν ἀζύμων καὶ ἄλλων παρεκτροπῶν ἐκ τῶν ἀρχαίων κανόνων, εἰσὶ πολὺ ὀρθότεραι ἐκείνων, δι' ἃ οἱ ληγάτοι κατηγόρουσιν τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν. Κυρίως δὲ ὁ Πατριάρχης κατέκρινεν αὐτοὺς διὰ τὴν πρὸς τροφὴν χρῆσιν τῶν πνικτῶν ζώων καὶ τοῦ αἵματος ἐναντίον τῶν Ἀποστολικῶν κανόνων· διὰ τὴν διατήρησιν τῆς νηστείας τοῦ σκῆθίου ἀντὶ τῆς τετάρτης· διὰ τὴν χαλάρωσιν τοῦ τρόπου τῆς νηστείας· διὰ τὸ ἀπαγορεύειν τὸν γάμον εἰς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τὸ συγχωρεῖν αὐτὸν εἰς τινὰς τῶν πλησιεστέρων βαθμῶν τῆς συγγενείας κοσμικοῦ· διὰ τὸ βραπτίζειν διὰ μιᾶς καταδύσειος ἀντὶ τριῶν· πρὸ πάντων δὲ διὰ τὴν

ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην τῶν λέξεων «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», καὶ διὰ τὸ δακτυλίδιον, ὅπερ φέρουσιν οἱ Ἐπίσκοποι αὐτῶν, εἰς σημεῖον ἀρραβῶνος μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐξέρχονται εἰς πόλεμον ὡς στρατιῶται, καὶ χύνουσιν αἷμα πρὸς ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς αὐτῶν· ἐκτὸς δὲ τούτων, καὶ διότι οἱ ἐκ Δύσεως ἀποστελλόμενοι θέλουσι νὰ διδάσκωσι καὶ νὰ βιάζωσι πάντας νὰ δέχωνται τὴν γνώμην αὐτῶν.

Ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας ἀπήντησε τῷ Μιχαήλ μετ' ἐξαισίου μετριότητος καὶ φρονήσεως, ἡ δ' ἐπιστολὴ αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς ἀμφοτέρων τῶν καθεδρῶν, ἐπὶ περιστάσεων τοσοῦτω συγκεχυμένων. Δι' αὐτῆς ἐδηλοποιεῖται καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας ἐνθυμεῖται τὸ ὄνομα τοῦ Πάπα εὐρισκόμενον εἰς τὸ μνημηνευτικόν, καὶ ὅτι πρὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅτε ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου, ἐμνημονεύετο τὸ ὄνομα τοῦ Πάπα Ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν. — Τίτιν τρόπῳ δὲ καὶ τίνος ἔνεκα ἀπεκλείσθη μετέπειτα; — ἀγνοεῖ νομίζει ὁμοίως, ὅτι ὁ Μιχαήλ δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ φροντίζῃ πολὺ περὶ τούτου. Ἡ δὲ περίστασις αὕτη μαρτυρεῖ, ὅτι καὶ καθ' ὃν καιρὸν ἦσαν εἰς κοινωσίαν αἱ δύο καθέδραι, τὸ ὄνομα τοῦ Πάπα ἐμνημονεύετο ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἐξίσου καθὼς καὶ τὰ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ παρελείπετο ἀδικρόως πολλαχοῦ καὶ οὐχὶ μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἄρα χωρὶς τίνος ἰδέας περὶ στερεώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας. (κεφ. 13).

Περὶ δὲ τῶν Ῥωμαϊκῶν καταχρήσεων, ἃς περιέγραψεν αὐτῷ ὁ Μιχαήλ, ὁ Πατριάρχης ἀπεκρίνατο ὅτι πρέπει τὰς μὲν τούτων ν' ἀποφεύγῃ τις, τὰς δὲ νὰ διορθώσῃ καὶ τὰς λοιπὰς νὰ παρασιωπήσῃ· «διότι τί πρὸς ἡμᾶς, ἐὰν οἱ Ἐπίσκοποι ξυρίζωσι τὰ γένεια καὶ φέρωσι δακτυλίδια εἰς σημεῖον τοῦ ἀρραβῶνος αὐτῶν μετὰ τῆς Ἐκκλησίας; ἡμεῖς αὐτοὶ ποιοῦμεν κουρὰν κατὰ τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἁγίου Πέ-

τρον, καὶ φέρομεν χρυσίον ἐπὶ τῶν ἱματίων ἡμῶν. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀκαθάρτους τροφὰς καὶ τὰ κρέατα, ὅσα τρώγουσιν οἱ μοναχοὶ αὐτῶν, καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐνίοτε τὸ αὐτὸ πράττουσι, καὶ δὲν πρέπει νὰ ἀποστρέφηται τις οὐδὲν τῶν Θείων πλασμάτων, ἀλλὰ νὰ ἀποδέχεται πᾶν τοιοῦτον μετ' εὐγνωμοσύνης». Ἐπρότεινε δὲ ὡς παράδειγμα τὸν μέγαν Παχώμιον, ὅστις ἔτρεφε χοίρους· διὰ τοῦς διερχομένους ὁδοιπόρους, εἰς δὲ τοῦς ἀσθενεῖς μοναχοὺς ἔδιδεν εἰς βρωσιν τοὺς πόδας καὶ τὰ ἐντόσθια. Μείζον ὅμως κακὸν καὶ ἄξιον τοῦ ἀναθέματος εἶναι ἢ ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκη τῶν λέξεων «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ,» διὸ καὶ ὁ Πέτρος ἐξετείνετο ἐπὶ τούτου ὡς σπουδαιοτάτου. «Καὶ ὅμως, ἐξηκολούθει ὁ Πέτρος, ἡμεῖς πρέπει νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν, καὶ ἐὰν δὲν κινδυνεύῃ ἡ πίστις, τότε νὰ κλίνωμεν μᾶλλον πρὸς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην, διότι καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἂν καὶ πολλάκις ἁμαρτάνωσιν ἀγροικίας καὶ ἀμυθείας ἕνεκα. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζητῆ τις παρὰ τοῖς βυρβάροις τοιαύτην ἐντέλειαν οἷαν ἔχομεν ἡμεῖς, οἱ ἐξ ἀπαλῶν δούχων ἀνατεθραμμένοι ἐν τῇ ἀναγνώσει τῶν Ἀγίων Γραφῶν· ἀρκεῖ μόνον νὰ φυλάττωσιν οὗτοι ἑκπαλαί τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ τῆς ἐνσαρκώσεως.» Καὶ ἰδοὺ ὁποίους ἐνόμιζε τοὺς Ῥωμαίους ὁ Ἱεράρχης Ἀντιοχείας καὶ πάντας ἐν γένει τοὺς Δυτικούς, οὐχὶ δὲ διδασκάλους καὶ ἀρχηγούς ἐν τῇ πίστει, καὶ ἦτο ἄρα δυνατὸν νὰ ἔχη ἄλλως τὸ πρᾶγμα μετὰ τοσαύτης ἀκαταστασίας τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες διήρκεσαν ἕνα καὶ ἡμισυ αἰῶνα;

«Ὅμως δὲν ἐγκρίνομεν τὸ ἀπαγορεύειν τοῖς πρεσβυτέροις, ὅσοι ἔχουσι νομίμους γυναῖκας, τὸ ἐγγίζειν τὰ ἅγια, οὐδὲ τὸ μὴ διατηρεῖν, ὡς ἡμεῖς, τὰς νηστείας· περὶ δὲ τῶν ἀζύμων εἶπον ἱκανὰ πρότερον, καὶ πρέπει νὰ φυλάττωνται τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα. Καθ' ὅσον ὅμως ἀφορᾷ εἰς τὴν πρὸς τροφήν χρῆσιν τῶν πνικτῶν κρεάτων καὶ τὴν εἰς γάμον ἔνωσιν δύο ἀδελφῶν

πρὸς δύο ἀδελφάς, δὲν πιστεύω, ὅτι ὁ Πάπας καὶ οἱ Ἐπίσκοποι αὐτοῦ συγχωροῦσι ταῦτο· ἀλλ' ἴσως ὑπάρχουσιν εἰδικά τινα μόνον παραδείγματα τοιούτων γάμων, καθὼς συμβαίνει, ἄνευ γνώσεως ἡμῶν, καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Αὐτοκρατορίαν. Ἡμεῖς παραβλέπομεν τὰς ἰδίας καταχρήσεις, ἐξετάζοντες μετὰ προσοχῆς τὰς ἀλλατρίας».

«Καλῶς πράξεις, εἰ ἐπιμείνης μόνον εἰς τὰ περὶ τοῦ συμβόλου, καὶ τοῦ γάμου τῶν πρεσβυτέρων, τὰ δὲ λοιπὰ δύνασαι νὰ παραβλέψῃς· ἴσως μάλιστα αἱ πλεῖσται τῶν ἐπιπλήξεων εἰσὶν ἄδικοι καὶ ἡμεῖς δὲν πρέπει εὐκόλως νὰ πιστεύωμεν εἰς τὰς συκοφντίας. Καὶ οὕτω σὺ μὲν πρέπει νὰ γράψῃς πρὸς τὸν μέλλοντα Πάπαν, ὅταν οὗτος ἐκλεχθῆ, αὐτὸς δὲ ἴσως εἶπη δικαιολογούμενος, ὅτι αἱ κατηγορίαι αὗται εἰσὶ ψευδεῖς καὶ δύναται νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι, παραδείγματος χάριν, οὗτοι δὲν τιμῶσι τὰ ἅγια λείψανα, ἐν ᾧ ὑπεραίρονται τοσοῦτον διότι κατέχουσι τὰ σώματα τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου; καὶ πῶς δύναται νὰ εἶπη τις ὅτι δὲν σέβονται τὰς εἰκόνας, ὅταν ὁ Πάπας ὑπέγραψε τὴν ἐβδόμην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον καὶ κατηράσθη τοὺς εἰκονομάχους;» (Ἡ γνώμη αὕτη ἠδύνατο νὰ προκύψῃ ἐκ τοῦ ὅτι, εἰς τὴν Δύσιν, πλὴν τῶν Παπῶν, πολλοὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον δὲν ἀπεδέχοντο τὴν Σύνοδον ταύτην). «Καὶ οὕτω προσπίπτω νοερῶς εἰς τοὺς πόδας σου, καὶ ἱκετεύω νὰ φανῆς συγκαταβατικώτερος, ἵνα μὴ, ἐπιθυμῶν νὰ ἀνεγείρῃς τὸ πεπτωκὸς, καταστήσῃς τὴν πτώσιν αὐτοῦ βαρυτέραν, καὶ μάλιστα, καθ' ὅσον ἐκ τῆς μικρᾶς ἀσυμφωνίας μεταξὺ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ τῆς τόσῃ μεγάλης ἐκείνης καθέδρας, προῆλθον τοσαῦτα δυστυχία. Ἐγὼ νομίζω ὅτι, εἰάν οὗτοι διορθώσωσι τὴν εἰς τὸ σύμβολον προσθήκην αὐτῶν, οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται πλέον νὰ ἀπαιτήσωμεν, μάλιστα δὲ δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν καὶ τὸ ζήτημα περὶ τῶν ἀζύμων. ἱκετεύω σε, συμφώνησον πρὸς τὴν γνώμην ταύτην, ἵνα μὴ ἀπαιτοῦντες πάντα στερηθῶμεν πάντων».

Ἴδου λοιπὸν ἐπὶ τίνων συνθηκῶν ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἤθελε πάλιν νὰ δεχθῆ εἰς τὴν ἑαυτῆς κοινωσίαν τὴν Ῥωμαϊκὴν, ἣτις πάντοτε ἐπὶ μᾶλλον ἀπεχωρίζετο ἐν τῇ διαρκείᾳ τῶν ἀταξιῶν αὐτῆς, ὅτι οὐ μόνον παρεβίασε πάντα σύνδεσμον, ἀλλὰ καὶ ἔστερξεν εἰσχωρούσας εἰς αὐτὴν πολλὰς μεταβολὰς, αὐξηθείσας ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῶν ἐκστρατειῶν τῶν σταυροφόρων. Ἐκ ταύτης λοιπὸν τῆς ψυχρότητος τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας προῆλθε καὶ ἡ μερικὴ διάρρηξις τῶν ληγάτων μετὰ τοῦ Πατριάρχου Μηχαῆλ, ἣτις ἂν καὶ δὲν εἶχε διὰ τὸ μετέπειτα σπουδαῖα ἐπακόλουθα, προύξενησεν ὅμως τὴν διάρρηξιν τῆς ἀμοιβαίας ὁμοφωνίας καὶ τὴν ἀποστασίαν ὀλοκλήρου τῆς Δύσεως ἀπὸ τῆς Οἰκουμενικῆς ἐνότητος, ὡς μέλλομεν ἰδεῖν ἐκ τῆς ἀκολουθοῦσας σειρᾶς τῆς Ἱστορίας τοῦ μεσαιῶνος.

Ε΄.

Εἰρηνικαὶ συνάφειαι τῶν Ἐκκλησιῶν μέχρι τῶν σταυροφοριῶν. Φιλαρχία τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Ζ΄. Οὐρβανὸς ὁ Β΄.

Μετὰ τὴν λυπηρὰν φιλονεικίαν μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν ληγάτων Ῥώμης, ἐπανῆλθον οὗτοι εἰρηνικῶς εἰς Ἰταλίαν, κομίζοντες πλούσια δῶρα παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος πρὸς τὸν Πάπαν, ὃν περὶ δὲν ἐπρόφθασαν πλέον ζῶντα, διότι ἀπέθανεν αἰχμάλωτος παρὰ τοῖς Νορμανδοῖς. Καὶ ἐπομένως δὲν παρεβιάσθη ἔτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ κοινωσία, ἔπαθε δὲ μόνον αὐτὸς ὁ Πατριάρχης. (1) Μετὰ δὲ τὸν θάνατον Λέοντος τοῦ Θ΄, οἱ Ῥωμαῖοι ἔπεμψαν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἐρρίκον τὸν Γ΄ τὸν διάκονον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας Ἰλδεβράνδον, τὸν τοσοῦτον ὕστερον περιφανῆ Γρηγόριον τὸν Ζ΄, οὗ ἡ σιδηρᾶ θέ-

(1) Fleury LX, 17.

λησις ἐδιοίκει ἤδη τότε τὰ πράγματα τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ Ἐπέτρεψεν δὲ αὐτῷ οἱ Ῥωμαῖοι ἐξ ὀνόματος τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Ῥώμης, νὰ ἐκλέξῃ Πάπην ὃν ἂν εὖρη ἄξιον, ἐπειδὴ τοιοῦτος δὲν εὐρίσκετο ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτῶν. Ἐν δὲ Μαιέντῃ ἐξελέχθη παρ' αὐτοῦ ὁ Ἐκστάδης Ἐπίσκοπος, ὁ πλησιέστερος συγγενῆς τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ὁ πλουσιώτερος ἄρχων ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ, ἐναντίον τῆς ἰδίας αὐτοῦ θελήσεως καὶ τοῦ Καίσαρος, διότι τὸ πᾶν ἔπρεπε νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ἄκαμπτον Ἰλδεβράνδου, ἀλλὰ ἕνεκα αὐτοῦ ἐμίσησε πάντας τοὺς μοναχοὺς ὁ ἀκουσίως αἰρεθεὶς Πάπας.

Οὐδ' αὖ μὲν φίνεται, ὅτι ὁ Βίκτωρ ἐνέκρινε τὰς ἐν τῇ Βασιλευούσῃ πράξεις τῶν ληγάτων τοῦ προκατόχου αὐτοῦ, ἢ ὅτι ἀνεδέχετο τὰς ἔριδας αὐτῶν. Ἀπέθανε δ' οὗτος μετὰ δύο ἔτη καὶ ἀντ' αὐτοῦ προὔχειρίσθη, πάλιν διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ Ἰλδεβράνδου, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δουκὸς Λοταρίγγης Γοτφρίδου, Φριδερίκος, Ἀββᾶς τοῦ Κασσινίου ὄρους, εἰς τῶν τριῶν ληγάτων, οἵτινες ὑπήγον εἰς Κωνσταντινούπολιν. (1) Οὗτος ἔλαβε τὸ ὄνομα Στεφάνου τοῦ Θ', καὶ τί συνέβη;—ἐκ τῶν πρώτων πράξεων τῆς ὀλιγοχρονίου κυβερνήσεως αὐτοῦ ἦν νὰ πέμψωσι τὸν Δίδριχον, ἡγούμενον Κασσινίου καὶ ἔτι δύο ληγάτους εἰς Κωνσταντινούπολιν. Δὲν μαρτυρεῖ ἄρα τοῦτο τὰς εἰρηνικὰς αὐτοῦ συναφείας πρὸς τὴν Ἀνατολήν; Ἴσως δὲ, πρᾶγμῶν ὡν τὸ ἦθος, δὲν ἐνέκρινε τὴν ἄκραν ἐπαρσιν τοῦ πρεσβυτέρου τῶν συναδελφῶν αὐτοῦ ληγάτων, Καρδιναλίου Οὐμβέρτου, ἐν τῇ Βασιλευούσῃ; Ἀλλ' ἡ πρεσβεία αὐτοῦ δὲν ἀπέβη κατ' εὐχὴν, ἐπειδὴ ὁ Στέφανος μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησε καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ ἀποσταλέντες ἐπέστρεψαν ἐκ τῆς ὁδοῦ. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον ἀπεβίωσε καὶ ὁ Πατριάρχης Μιχαὴλ, ὃν παρκαθήρεσεν ὁ διάδοχος τοῦ Μονομάχου, Ἰσαὰκ Κομνηνός. Μὴ αἰσθανόμενος ἐκυτὸν ἔνοχον ἀνθίστατο ὁ Πατριάρχης γενναίως

(1) Fleury LX, 24.

εἰς πλάσκει τὰς βικίας ἀπαιτήσεις τοῦ πικριτηθῆναι τῆς καθέδρας αὐτοῦ, καὶ παρεχώρησεν αὐτὴν μόνον κατὰ τὴν ὥραν τοῦ θανάτου. Ὁ Κωνσταντῖνος Λυκούδης, ἀνὴρ πολὺπειρος περὶ τὰ ἐκκλησιαστικά, προὔχειρίσθη ἀντ' αὐτοῦ καὶ πολὺ ἐμερίμνα περὶ τῆς εὐημερίας τῆς Ἐκκλησίας. (1)

Ἐν Ῥώμῃ δὲ, εὐθὺς μετὰ τὸν Στέφνον, ἡ μερίς τοῦ κόμητος Τουσκουλούμης, ἀηδιάσασκε τοὺς ἀλλοδαποὺς, ἔσπευσε νὰ ἐκλέξῃ Πάπκν τὸν Ἐπίσκοπον Βελετρίας Βενέδικτον, καὶ μάλιστα ἠνάγκασε τὸν Ἐπίσκοπον Ὀστίας, Πέτρον τὸν Δαμιανὸν, τιμώμενον ὡς ἅγιον ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, νὰ χειροτονήσῃ αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Ἰλδεβράνδος, ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμκν ἐκ Γερμανίας, ἐξέλεξεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν Ἐπίσκοπον Φλωρεντίας καὶ, τῇ συνεργείᾳ τοῦ Γοτφρίδου, ἀνεβίβασεν αὐτόν εἰς τὴν καθέδραν ὑπὸ τὸ ὄνομα Νικολάου τοῦ Β'. Ὁ δὲ νέος Πάπκς, κατ' εἰσῆγησιν τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ ἀρχιδιακόνου, συνεκάλεσε Σύνοδον ἐν Λατεράνῳ καὶ ἐθέσπισε, πρὸς προκατάληψιν τῶν μελλουσῶν ἀταξιῶν, τοῦ λοιποῦ μόνον οἱ Καρδινάλιοι, Ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι, νὰ ἀσχολῶνται εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πάπκς, ὁ δὲ κλῆρος καὶ λαὸς νὰ δηλώσιν ἐπομένως τὴν συναίνεσιν αὐτῶν, τηροῦντες ὅμως τὴν προσήκουσαν τῷ Αὐτοκράτορι καὶ τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ τιμὴν, κατὰ τὸ δικαίωμα, ὃπερ ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν δωρεῖται παρὰ τῆς ἀγίας καθέδρας. (2) Καὶ οὕτως ἐνταῦθα οὐδεὶς πλέον γίνεται λόγος περὶ τοῦ ὅρκου τῆς πίστεως πρὸς τὸν Ἄνακτα καὶ, ὡς λέγει αὐτὸς ὁ Φλευρῆς, τὸ αὐτοκρατορικὸν δικαίωμα τοῦ ἐπικυροῦν τὸν Πάπκν, ἐπιτρέπεται μόνον ὡς προσωπικὸν προνόμιον (*privilège*), εἰ καὶ ἐν διχστήματι πολλῶν αἰῶνων ἀνῆκε τοῖς Καίσαρσι κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἱστορίας, ἀλλ' ἐν-

(1) Fleury LX, 26.

(2) • LX, 31.

ταῦθα ἠλπίζον νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἀνηλικιότητος Ἑρρίκου τοῦ Δ'.

Ὁ δὲ Πάπας Νικόλαος παρεχώρησεν αὐθαίρετως τοῖς Νορμανδοῖς τὰς καταληφθείσας παρ' αὐτῶν γαίας ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ Καλαυρία, καίτοι ἀνηκούσας τῇ Ἑλληνικῇ αὐτοκρατορίᾳ· προσέτι δὲ καὶ τὴν νῆσον Σικελίαν, λαβὼν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ, ἄνευ τινος δικαιώματος, ὄρκον πίστεως τῶν στρατηγῶν τῶν ἐποίκων, ὡς ὑποτελῶν τῷ Ῥωμαϊκῷ Θρόνῳ. Καὶ αὕτη ἦν ἡ ἀρχὴ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως, τοῦ ἀρπαχθέντος ἀπὸ τῶν Ἀνατολικῶν Αὐτοκρατόρων. (1) Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου πάλιν διηρέθη ἡ Ῥώμη εἰς φατρίας, ὡς συνέβηκε κατ' ἐκάστην σχεδὸν ἐκλογὴν Πρωθιεραρχῶν. Καὶ ὁ Ἰλδεδράνδος, ἵνα μὴ παρέρχηται ὁ χρόνος δὲν ἀνέμεινε τὴν συναίνεσιν τοῦ περιφρονουμένου ὑπ' αὐτοῦ νέου τὴν ἡλικίαν Βασιλέως, ἐξέλεξεν ἐπὶ τὴν καθέδραν τὸν Ἐπίσκοπον Λούκκης κληθέντα Ἀλέξανδρον τὸν Β'. συνεργῶντος τοῦ νέου αὐτῷ ὑποτελοῦς, Ἡγεμόνος Νορμανδῶν Ῥοβέρτου Γουϊσκάρδου. Ὅτε δὲ ὁ Βασιλεὺς Ἑρρίκος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ αὐτοκρατόρισα Ἀδελαΐς ἤκουσαν ἐν Γερμανίᾳ τὴν τοιαύτην αὐθαιρεσίαν, εἰς σημείον τῆς δυσαρεστήσεως αὐτῶν, ἐψήφισαν Πάπαν τὸν Ἐπίσκοπον Πάρμης Καδαλοῦσαν, τὸν κληθέντα Ἰνὸριον τὸν Β'. (2) Οὗτος ἦλθε μετὰ στρατοῦ νὰ πολιορκήσῃ τὴν Ῥώμην, ἀλλ' ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ Γοτφρίδου καὶ ἔφυγεν εἰς Πάρμαν, ὅμως πολὺν ἔτι χρόνον ἠνώχλει τοὺς Ῥωμαίους, εἰ καὶ καθηρέθη συνοδικῶς τῇ συναίνεσει τοῦ Βασιλέως. Ἀπαξ δὲ εἰσέβαλε καὶ εἰς Ῥώμην καὶ ἐκεῖ σχεδὸν ἐπὶ ἔτος ἀντέσχεν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν κομητῶν Τουσκούλουμης.

Βλέπομεν ὅμως, ὅτι ἡ μεταξὺ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς κοι-

(1) Fleury LX, 39.

(2) » LXI, 11.

ωνία δὲν διεκόπτετο· τῷ 1064 ἔτει, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Μιχαήλ Σύγγριδος, μετὰ τινῶν ἄλλων Ἐπισκόπων καὶ βαρῶνων, ἀπέπλευσαν εἰς τοὺς ἐν Συρίᾳ ἁγίους τόπους. (1) Ἐτυχον δὲ ἐντίμου ὑποδοχῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Δούκα, καὶ ἐπροσκύνησαν ἐκεῖ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα περιέμενον αὐτοὺς θριαμβικὴ προῦπάντησις· αὐτὸς ὁ Πατριάρχης Σωφρόνιος ἐξῆλθεν εἰς προῦπάντησιν αὐτῶν μετὰ τοῦ κλήρου αὐτοῦ, θυμιάματος καὶ λαμπάδων, καὶ εἰσήγαγε μετὰ πομπῆς (procession) εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Τάφου. Τοιαύτη ἦν τότε ἡ ἀμοιβαία τῶν Χριστιανῶν ἀγάπη· καὶ οὕτως ἡ ἔρις τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἀντήχησεν ἔτι εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἴσως δὲ καὶ ἐλησμονήθη πλέον ἐν τῇ Βασιλευούσῃ. Ὁ εὐσεβὴς Πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Ξιφιλίνος, ἐκ τῶν μοναχῶν τοῦ Ὀλίμπου, ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ ἐστάλη πρὸς αὐτὸν ὡς καὶ πρὸς τὸν νέον Αὐτοκράτορα Μιχαήλ, υἱὸν τοῦ Δούκα, ὡς ληγάτος παρὰ τοῦ Πάπα Ἀλεξάνδρου, ὁ Ἐπίσκοπος Ἀναγκίας Πέτρος, ὅστις διέμεινεν ἐκεῖ πλέον τοῦ ἔτους μέχρι τῆς τελευτῆς τοῦ Πάπα (2). Δὲν εἶναι ἄρα γε τοῦτο ἔκφρασις εἰρήνης;

Μετ' οὐ πολὺ ἀνέβη τὸν θρόνον τῆς Ῥώμης, καὶ αὐτὸς ὁ Ἰλδεβράνδος, ὀνομασθεὶς Γρηγόριος Ζ', ἔκτοτε δὲ αἱ ἀπαιτήσεις τῶν Ῥωμαίων Πρωθιεραρχῶν ἐγένοντο τοσοῦτω ὑπερβολικαί, καὶ ἡ πραγματικὴ ἰσχὺς αὐτῶν τοσοῦτω ἀπεριόριστος, ὥστε ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, δι' αὐτοῦς, ἔπρεπεν ἐξ ἀνάγκης, νὰ φαίνεται ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τῆς Δυτικῆς ἐνότητος, ὅτε ὑπερασπίζετο τὰ δίκαια καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς ἐπὶ τῇ βίβσει τῶν οἰκουμενικῶν διατάξεων καὶ τῶν ἀρχαίων ἐθίμων. (3) Ἡ πνευματικὴ ἐξουσία τοῦ Γρηγορίου, ἀναβιβάζουσα

(1) Fleury LXI, 12. (2) LXI, 46.

(3) » LXI, 41.

καὶ καταβιάζουσα Ἀυτοκράτορας καὶ Βασιλεῖς, ἀπειτούσα τὴν ὑποταγὴν αὐτῶν, ὡς ἀπὸ ὑποτελῶν ἢ ὑπηκόων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ θρόνου, παρεβίαζε μέχρι τοσούτου πᾶσαν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν ἐλευθερίαν, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι Ἱστορικοὶ ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἐξήρχετο τῶν δικαίων ὀρίων καὶ σχεδὸν ἐξηφάνιζε πᾶν δικαίωμα τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, ὧν ἐθήρευεν ἐπιμόνως τὴν τελείαν ὑποταγὴν. Ἄπντες οἱ Πατριάρχαι (ἐννοεῖται οὐχὶ Ἀνατολικοὶ) καὶ Ἀρχιεπίσκοποι ὑπεχρεοῦντο νὰ ὀρκισθῶσιν ὑπακοὴν εἰς τὸν Πρωθιεράρχην, ὅστις ἑαυτὸν μόνον ἐφαντάζετο περιβεβλημένον πᾶσαν τὴν πνευματικὴν ἐξουσίαν, τὴν διδομένην παρ' αὐτοῦ κατὰ διαφόρους βαθμοὺς τοῖς λοιποῖς Ἱεράρχαις. Τὸ δὲ πέραν τοῦ δέοντος ἐπεκταθὲν δικαίωμα τῆς μεταφορᾶς τῶν ὑποθέσεων εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν καθέδραν, ἐρρίζουτο ἐπὶ μᾶλλον, αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς ἐθεωροῦντο ἀναμάρτητοι, καὶ ἐξ αὐτῆς ἐκρέμαντο ὁ διορισμὸς καὶ ἡ ἐπικύρωσις τῶν Ἐπισκόπων. Πρὸς τούτοις ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία τῶν Παπῶν δὲν περιορίζετο ὑπ' οὐδεμιᾶς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὑπ' οὐδενὸς ἐθίμου ἢ νόμου. Ἐκ τούτου δὲ πάντες οἱ μὴ ὑπακούοντες εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Γρηγορίου, ἢ μὴ ὄντες εἰς κοινωσίαν μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας, ἐθεωροῦντο σχισματικοὶ καὶ αἵρετικοί· διὸ κυρία καὶ μοναδικὴ συνθήκη πάσης ἐπιστροφῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ἦτο ἡ ὑποταγὴ πρὸς τὸν ὑπέρτατον αὐτῆς Ἐπίσκοπον. Γρηγόριος δὲ ὁ Ζ' ἔθηκε στερεὰ θεμέλια τῆς δεσποτείας ταύτης, ἥτις ἐνεδυναμώθη ἔπειτα κατὰ τὸν μεσαιῶνα (1).

Αὐτὸς οὐ μόνον ἦτο πεπεισμένος ὅτι ἐν γένει ἡ κοσμικὴ ἐξουσία πρέπει νὰ ὑπόκηται τῇ πνευματικῇ, ἀλλὰ μάλιστα προτίθετο καὶ τὴν κτήσιν ἰδιαιτέρων δικαιωμάτων εἰς πάντα τὰ κράτη, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐ-

(1) Palmer, a treatise on the Church, vol. 1. p. 196.

τοῦ. Πρῶτον ὁ Γρηγόριος ἐθεώρει ὡς ἐν τῶν προνομίων τῆς ἐκκυτοῦ καλῆδρα; τὸ δικτιθένει τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα κατὰ τὸ δοκοῦν, καὶ τούτου ἕνεκα ἐν ταῖς πράξεσι καὶ ταῖς ἰδίαις ἐπιστολαῖς οὐδέποτε ἐσημείου, κατὰ τὸ ἀρχαίῳθεν παρθεδεγμένον ἔθης, τὸ ὄνομα τῶν Δυτικῶν Αὐτοκρατόρων, ἀλλὰ μόνον τὸ ἔτος τῆς Ἱερρχίας αὐτοῦ· παρὰ δὲ τοῦ ἀρτίως ἐκλεχθέντος τότε βασιλέως τῆς Γερμανίας ἀπῆτει τὸν ὄρκον, ὡς παρὰ τινος ὑποτελοῦς αὐτῷ καὶ τὴν τελείαν ἐν πᾶσιν ὑπακοήν. Τὴν δὲ Σαξωνίαν, ὡς κυριευθεῖσαν ὑπὸ Καρόλου τοῦ μεγάλου, ἐθεώρει κληρονομίαν τοῦ Ἁγ. Πέτρου, κατὰ τὴν διαθήκην δῆθεν τοῦ Ἄνακτος τούτου. Τοῦς δ' ἐν Γαλλίᾳ ληγάτους αὐτοῦ παρήγγειλε νὰ δικτάξωσι νὰ ἐπιβληθῆ εἰς ἐκάστην οἰκίαν ἐτήσιος φόρος πρὸς τὸν ἅγιον Πέτρον, ἐὰν οἱ Γάλλοι θέλωσι νὰ ἀναγνωρίζωσιν αὐτὸν ποιμένα ἐκυτῶν κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθιμον· ἀνεφέρετο δὲ περὶ τούτου καὶ εἰς τὰς ψευδεῖς διατάξεις τοῦ μεγάλου Καρόλου. Ἐκ τῆς Ἀγγλίας πάλιν εἰσέπραττε φόρον, καὶ παρωργίσθη μεγάλως, ὅταν ὁ βασιλεὺς Γουλιέλμος ἠρνήθη αὐτῷ τὸν ὄρκον τῆς πίστεως καὶ τελείας ὑπακοῆς. Τὸν Βασιλέα τῆς Δανίας ὑπεμίμνησκεν, ὅτι ὑπεσχέθη δῆθεν νὰ παραδώσῃ ἑαυτὸν τε καὶ τὸ βασίλειον αὐτοῦ εἰς τὴν προστασίαν τοῦ ἁγίου Πέτρου, καὶ προὔτεινεν εἰς ἕνα τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὡς δῶρον μίαν τῶν ἐπαρχιῶν, τῶν ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν κατεχομένων. (1)

Περὶ δὲ τῆς Ἰσπανίας, ἔλεγεν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ ὅτι, πρὶν τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Σαρακηνῶν εἰς αὐτὴν, ἀνῆκεν εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον, καὶ ὅτι ἤδη ἐπιθυμεῖ μᾶλλον νὰ μείνῃ ὑπὸ τοῦς ἀπίστους, παρὰ νὰ κατέχηται ὑπὸ Χριστιανῶν, οἵτινες δὲν ὁμολογοῦσιν ἐκκυτοῦς ὑπηκόους τῆς Ἀποστολικῆς καθέδρας. Εἰς τὴν Σαρδηνίαν διέταττε νὰ ἐξοφλήσωσι τὰ δικαιώματα τοῦ ἁγίου Πέτρου, ἅτινα ἠμέλησαν οἱ πατέρες αὐτῶν, κα

(1) Fleury LXIII, 11.

ἠπειλεί μελλούσας δυστυχίας εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον, εἰάν παρακούσωσιν οἱ κάτοικοι, διότι πολλοὶ λαοὶ προὔτεινον αὐτῶν νὰ παραχωρήσῃ αὐτοῖς τὴν Σαρδηνίαν, ὑποσχόμενοι ἰκανὴν ἀποζημίωσιν διὰ τοιοῦτον δῶρον.—Τὸν δὲ Σαρδηνίας Ἐπίσκοπον διέταξε νὰ ξυρίσῃ τὸ γένειον, κατὰ τὸ ἔθιμον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ὅπερ διατηρεῖ δῆθεν ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐπέβηκε δὲ τὸ ἔθιμον τοῦτο καὶ εἰς πάντα τὸν κλῆρον, ἀπειλῶν στέρησιν τῶν ὑπαρχόντων εἰς τὸν παρακούοντα. Τὸν Βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας ὑπεμίμησεν ὁ Γρηγόριος, ὅτι τὸ κράτος αὐτοῦ ἐκπαλαί παρεδόθη εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον ὑπὸ τῶν τότε ἡγεμόνων, καὶ ὅτι διὰ τὴν μετέπειτα πράξασιν τοιαύτης ὑπακοῆς ἀπώλεσαν οὗτοι τὸ στέμμα καὶ ἡ Δακματία δὲ ἀνῆκε δῆθεν ἐκπαλαί εἰς τὴν Ἀποστολικὴν καθέδραν. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀπωτάτης Ῥωσσίας ἐξέτεινε τὰς ἀπαιτήσεις αὐτοῦ ὁ φιλόδοξος Γρηγόριος, διότι ἐπιστέλλων πρὸς τὸν μέγαν Δούκα Ἰζιασλαῦν ἔλεγεν, ὅτι δῆθεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐν Ῥώμῃ ἁγίους τόπους, ἐδήλωσεν αὐτῷ, ὅτι θέλει νὰ ἀφιερῶσιν τὸ ἑαυτοῦ βασίλειον εἰς τὸν ἅγιον Πέτρον, καὶ νὰ λάβῃ αὐτὸ αὐτῷ δῶρον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Πρωθιεράρχου, ὁ δὲ Πάπας, προσέθηκεν, ἐκπληρώσει τοσοῦτω δικαίαν αἴτησιν.

Ὁ Γρηγόριος δι' αὐστηρῶν νόμων ἐστερέωσε διὰ παντός εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν τὸ ἄγαμον τῶν κληρικῶν, καὶ ἀπηγόρευσε τὴν Ἱερουργίαν εἰς πάσῃν ἄλλῃν, πλὴν τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἐναντίον τῆς ἀποφάσεως, ἣτις ἐξεδόθη διακόσια ἔτη πρὸ αὐτοῦ, πρὸς τοῦ Πάπα Ἰωάννου Η', εἰς τοὺς Σλάβους τοῦτο κῆρξεν ἔτι μᾶλλον τὰς αἰτίας τῆς μεταξὺ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς Ἐκκλησιαστικῆς διαρρήξεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἦτο πολλὰ ἀπασχολημένος, ἕνεκα τῶν κατ' αὐτοῦ στάσεων ἐν τῇ ἰδίᾳ πρωτεύουσῃ καὶ τῆς διχονοίας πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἐρρίκον τὸν Δ', ὃν κατεγίνετο νὰ καταβιβάσῃ, ἐν ᾧ ὡσαύτως καὶ αὐτὸς κατεβιβάζετο, δὲν εἶχε καιρὸν νὰ ἐνασχοληθῇ πρὸς

τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, μεθ' ἧς οὐδεμίαν ἄμεσον σχέσιν εἶχε καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ.

Ὁ δεῦτερος διάδοχος αὐτοῦ, Οὐρβανὸς ὁ Β', κατ' αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς διοικήσεως αὐτοῦ, τῷ 1088 ἔτει, συνήπτετο πρὸς τὸν Ἕλληνα Αὐτοκράτορα Ἀλέξιον Κομνηνόν. Οὗτος ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν τὸν ἀββᾶν τοῦ Σπηλαίου Φεράτης Νικόλαον καὶ τὸν διάκονον Ῥογέρον, ἵνα συμβουλευσῇ πατρικῶς, ὡς λέγει ὁ Φλευρῆς νὰ μὴ κωλύῃ τοὺς Λατίνους, τοὺς κατοικοῦντας ἐντὸς τοῦ κράτους αὐτοῦ, νὰ μεταχειρίζονται τὰ ἄζυμα ἀντὶ τοῦ ἐνζύμου ἄρτου κατὰ τὴν ὀσίαν λειτουργίαν, καὶ νὰ μὴ ἀναγκάζῃ αὐτοὺς νὰ μιμῶνται τὰς Ἑλληνικὰς τελετάς. Ὁ Αὐτοκράτωρ εὐμενῶς ἐδέχθη τὴν συμβουλὴν τοῦ Πάπα καὶ διὰ τῶν αὐτῶν Νουσιῶν ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν Χρυσσοβούλλῳ, δι' οὗ προσεκάλεσε αὐτὸν μετὰ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν εἰς Σύνοδον ἐν Βασιλευούσῃ, ἵνα μετ' ἐπιμελείας ἐξετάσῃσι τὰ περὶ τῶν ἄζυμων ζητήματα, μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, καὶ ὑπεσχέθη νὰ συναινέσῃ ἐπομένως εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς Συνόδου, στηριζομένης ἐπὶ τῶν δικτάξεων τῶν πατέρων. Ἐχορήγησε δὲ τῷ Πάπα ἱκανὴν προθεσμίαν, ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀληθῶς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης πράξεως. Καὶ ὁ Κόμης τῆς Σικελίας Ῥογέρος, νέος Νορμανδὸς ἡγεμὼν τῆς Νήσου, προὔτρπε τὸν Πάπαν, ὅστις ἐπεσκέφθη αὐτὸν ἐν Μεσσήνῃ, ἰδίως ἵνα συσκεθῶσι μεθ' ἑαυτοῦ περὶ τοῦ προκειμένου, νὰ ὑπάγῃ εἰς Βασιλευούσῃν καὶ διαλύσῃ ἐκεῖ τὴν αἰτίαν τοῦ πνευματικοῦ σχίσματος. (1).

Ἀλλὰ τὸ πολιτικὸν σχίσμα τὸ σπουδαιότατον τῷ Πάπα, ἰδίως ἐν τῇ Ῥωμικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ, ἀπέκλινεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ τούτου καθήκοντος ὅπερ ἦν ἐπιβεβλημένον ἐπὶ τοῦ πρωτεύοντος Ἐπισκόπου. Ὁ Ἀντιπάπης Γουϊθέρτος, πρῶτον Ἀρχιεπίσκοπος Ῥαβέννης ἀνα-

(1) Fleury LXIII, 42.

γορευθείς, ζῶντος ἔτι Γρηγορίου τοῦ Ζ΄, ὑπὸ τοῦ μισοῦντος αὐτὸν Αὐτοκράτορος Ἐρρίκου, κληθείς Κλήμης ὁ Γ΄, ἐξουσίαζε τότε τὴν καθέδρην καὶ τὴν πρωτεύουσιν τοῦ Οὐρβανοῦ, καὶ τὸ βιωτικὸν ἐπεκράτησε τοῦ πνευματικοῦ. Οὗτος δὲν μετέβη εἰς Βασιλεύουσιν, ἔνθα ἠδύνατο τελειωτικῶς νὰ διαλυθῇ ἡ ἔρις περὶ τῶν ἀζύμων, διότι ἐκεῖ ἐκάλητο ἐπὶ τῆς καθέδρας ὁ εὐσεβὴς καὶ πεπαιδευμένος ποιμὴν Νικόλαος, ἐπονομασθεὶς ὁ Γραμματικὸς, διὰ τὴν πολυμαθειαν, ἡ δὲ αὐτοκρατορία ἀπήλαυεν εἰρήνης ὑπὸ τὸ ἰσχυρὸν κράτος τοῦ μεγάλου Ἀλέξιου, ὅτε κατὰ τὴν Δύσιν, καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ, ὑπῆρχον ἀκατάπαυστοι στάσεις. Ὁ αὐτὸς δὲ Ἀλέξιος, ἐπεμπεν ὕστερον προτείνων βοήθειαν τῷ διαδόχῳ τοῦ Οὐρβανοῦ Πισχαλίῳ τῷ Β΄, ὅτε ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Δύσεως Ἐρρίκος ὁ Ε΄ ἐφυλάκισεν αὐτὸν ἐν Ῥώμῃ ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἤθελον νὰ ἐγχειρίσωσι πάλιν τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα τῷ ἰσχυρῷ Κομνηνῷ. Ἄρξ οἱ Ἕλληες δὲν ἐμπόδισαν τὸ πρᾶγμα, καὶ 40 ἔτη μετὰ τὸν Κηρουλάριον, προὔτειναν ἔτι κοινὴν συζήτησιν, ἣν ἀπεποιήθη ὁ Πάπας.

Πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ Οὐρβανὸν ἀπετάθη ἐγγράφως ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Συμεὼν, διὰ τοῦ ἐρημίτου Πέτρου, τοῦ διεγείραντος τὰς σταυροφορίας, ζητῶν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν καὶ προστασίαν κατὰ τῶν ἀπίστων, ἐπειδὴ τότε οἱ πάσχοντες Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἔβλεπον διὰ φιλικῷ ὄμματος τοὺς Δυτικοὺς αὐτῶν ἀδελφούς· οὗτοι δὲ ἠλπίζον παρ' αὐτῶν σωτηρίαν καὶ οὐδόλως ὑπώπτουν ὅτι ἐφελκύουσι τοιαύτην φοικτὴν καταγίδα, ἣτις ἔμελλε νὰ ἀνατρέψῃ πάσιν τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν ἰσραρχίαν καὶ, διὰ τῆς ἰσχύος τῶν ἄπλων, νὰ ζητήτῃ νὰ ὑποτάξῃ αὐτὴν τῇ Ῥωμαϊκῇ. Ὅτε ἐπὶ τῆς ἐν Κλαριμόντῃ Συνόδου ἐκήρυξεν ὁ Οὐρβανὸς τὰς σταυροφορίας, ἔγραψε φιλικὸν γράμμα πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀλέξιον νὰ συγχωρήσῃ τοὺς σταιροφόρους νὰ διαβῶσιν εἰρηνικῶς διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ, οἵτινες μετὰ ἑκατὸν ἔτη ἐκυρίευσαν

τὴν Βασιλευσάν. Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶναι: ὅτι ἐπὶ τῆς αὐτῆς Συνόδου, διετάχθη αὐστηρῶς· ἀνά μεταλαμβάνωσι τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἄλλως πως ἀλλὰ κεχωρισμένων, ἐκτός τινος ἐσχάτης ἀνάγκης· καὶ τοῦτο ἐπειδὴ οἱ μοναχοὶ τῆς μονῆς Κλουνίας, μιμούμενοι τοὺς Ἕλληνας, προσέφερον τὴν μετάληψιν διὰ καλλιαρίου, ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν ὁμοῦ.» (1) Τί δὲ εἶπωσι πάλιν περὶ τοῦ κανόνος τούτου οἱ Ῥωμαῖοι, οἱ μεταλαμβάνοντες ἐνὸς μόνου εἶδους; Δύο ἔτη ὕστερον ὁ Πάπας Οὐρβανὸς προσηνέχθη λίαν δυσμενῶς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, μεθ' ὧν συνεζήτει (2) περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Πνεύματος, οὐχὶ ἐν Οἰκουμενικῇ συνόδῳ, ὡς ἤρμοζεν εἰς τὴν σπουδαιότητα τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, ἀλλ' ἐν μικρῇ ὁμηγύρῃ ἐν τῇ πόλει Βάρη, μόλις κλεισθείσῃ διὰ τῆς μεταφορᾶς τῶν λειψάνων τοῦ ἱεράρχου Νικολάου Μύρων Λυκίας τοῦ θαυματουργοῦ. Ἄγνωστον εἶναι μάλιστα τίνας ἦσαν ἐκ τῶν Ἑλλήνων Ἐπισκόπων οἱ ὑπέρμαχοι τοῦ δόγματος τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· ἐκ δὲ τῶν Λατίνων ὠμίλει ὁ Ἄνσελμος προϊστάμενος (Primal) τῆς Ἀγγλικανῆς Ἐκκλησίας, ὃνπερ ὁ Πάπας ἐκάλει πατέρα αὐτοῦ καὶ διδάσκαλον, καὶ ὑπερεγκωμιάζεν ἐπὶ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ νέου Ῥωμαϊκοῦ δόγματος. Ἐπὶ τῆς μερικῆς ταύτης Συνόδου, ἐναντίον τῶν οἰκουμενικῶν κανόνων, ἀπαγορευόντων πᾶσαν μεταβολὴν ἐν τῷ συμβόλῳ, παρεδόθησαν κατὰ πρῶτον τῷ ἀναθέματι οἱ ἀπορίπτοντες τὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκπόρευσιν «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» κατὰ τὴν τῶν Λατίνων καινοτομίαν.—Πόσον ταχέως διεδόθη ἡ πλάνη αὕτη!—Διότι μόλις τῷ 1014 ἔτει, κατ' εἰσήγησιν τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Δύσεως, ἤρχισαν εὐδαιμονίᾳ πρότερον γενομένης κοινῆς συζητήσεως νὰ ψάλλωσιν ἐν Ῥώμῃ τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, μετὰ τῆς πρᾶνόμενου προσθήκης, «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» ἐναντίον τῶν ἀργυρῶν πλᾶκῶν τοῦ

(1) Fleury LXIV, 29. (2) LXIV, 59.

Πάππ Λέοντος τοῦ Γ', καὶ τῷ 1098 ἔτει, ὁ Πάππ Οὐρβανὸς ὁ Β' περὶ δίδει πλέον εἰς τὸ ἀνάθεμα τοὺς ὁμολογοῦντας τὸ σύμβολον τῆς πίστεως κατὰ τὴν ἀρχέτυπον αὐτοῦ ἀγνότητι! Ὅμως ἡ Σύνοδος αὕτη ἐν Βάρη ἦν πολλῶ ἀσθενεστέρα ἢ ὥστε νὰ ἔχη ἀποφασιστικὴν ἰσχύον εἰς τὰς ἀμοιβαίας συναφείας τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡμεῖς δὲ ἐτι βλέπομεν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ὅτι οἱ σταυροφόροι, διαβδίνοντες διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δὲν ἀπεστρέφοντο ἐντελῶς τοὺς Ἕλληνας· ἐν δὲ Ἀντιοχείᾳ ἠλευθέρωσαν ἐκ τῆς εἰρκτῆς τὸν Πατριάρχην Ἰωάννην, βασιανίζόμενον ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ ἀποκαταστήσαντες αὐτὸν μετὰ τιμῶν ἐπὶ τῆς καθέδρου, δὲν ἀπεφάσισαν νὰ ψηφίσωσιν ἕτερον Πατριάρχην ἐναντίον τῶν κανόνων, οἵτινες ἀπαγορεύουσι δύο Ἐπισκόπους ἐν μιᾷ Ἐκκλησίᾳ· ὁ δὲ Ἰωάννης ἔμεινε μέχρι οὗ ἐκουσίως ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετὰ δύο ἔτη, εἶδε πλέον ὅτι ἦν αὐτῷ δυσχερὲς νὰ διοικῆ ἀνθρώπους ἔχοντας Λατινικὰ ἔθιμα, μετὰ ταῦτα δὲ ἐξελέχθη Λατίνος Πατριάρχης ὁ Βερνάρδος Ἐπίσκοπος Ἄρτης. (1) Ταῦτα λέγει ὁ ἱστορικὸς Φλευρῆς· ἄρα 50 ἔτη μετὰ τὸν Κηρουλάριον, οἱ Δυτικοὶ πάροικοι ἢ ἐπὶ ἡλυδες ἀνεγνώριζον εἰσέτι τὴν ἱεραρχικὴν ἐξουσίαν τοῦ τοπικοῦ Ἑλληνικοῦ Πατριάρχου ἐν Ἀντιοχείᾳ. Ἀλλ' ἤδη ἦσαν οὗτοι ἦττον εὐσυνείδητοι ἐπὶ τῆς κατακτῆσεως τῶν Ἱεροσολύμων. Οἱ δὲ σταυροφόροι ὠφελούμενοι ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ Πατριάρχου Συμεῶνος, ὃν ὅμως ἀνεγνώρισεν ὁ Πάππ εἰς τὴν ἐν Κλαριμόντῃ Σύνοδον, ὅτε κατὰ τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνου ἀνεκήρυξε τὴν σταυροφορίαν, ἀπεφάσισαν νὰ ἐκλέξωσι Λατίνον Πατριάρχην, καὶ κατὰ τὸ δυτικὸν ἔθος κατέλαβον εὐθὺς δύο τὴν καθέδραν τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλ' ὁ ληγάτος τοῦ Πάππ Δαίμβέρτος ὑπερίσχυε τοῦ ἀντιπάλου. Ἐκτοτε οἱ Πάππ ἤρχισαν νὰ μιγνύωνται δεσποτικῶς εἰς τὰ

(1) Fleury LXIV, 58.

τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως ἐν Ἱερουσαλήμ καὶ Ἀντιοχείᾳ.

Στῶμεν εἰς τὸ τέλος τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἐπειδὴ ἐντεῦθεν ἀρχεῖται πλέον ἢ αἰματηρὰ ἱστορία τῶν σταυροφοριῶν, αἵτινες τελειωτικῶς διέβρηξαν τὰς ἕως τότε εἰρηνικὰς συναφείας ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' ἡ Ἀνατολικὴ δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ μετ' ἀδικηθείας, ὅτι ἅπασαι αἱ ἱεραρχικαὶ καθέδραι αὐτῆς, ἀρχίζουσαι ἀπὸ τῶν Πατριαρχικῶν, κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν ἐπηλύδων τῆς Δύσεως, ἐνκντίον τῶν κανόνων καὶ πρὸς ἄκραν ζημίαν αὐτῆς τῆς ποιήνης. Ὅτε δὲ, ἑκατὸν ἔτη μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Ἱεροσαλύμων, οἱ σταυροφόροι ἐκυρίευσαν τὴν πρωτεύουσάν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἣν ἐνέπλησαν φρίκης διὰ τὰς Ἱεροσουλίας, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ', καὶ τχύτοχρόνως κατέλαβον ἀμφοτέρους τοὺς θρόνους αὐτῆς, τὸν βασιλικὸν καὶ τὸν πατριαρχικόν, — προδηλότατον, ὅτι ἡ ἔχθρα μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ἐγένετο ἀδιάλλακτος καὶ ἀντήχησεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα. Καὶ τχύτα ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ πεπαιδευμένος Ἀββᾶς Φλευρηῆς, ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτοῦ, λέγων ὅτι τὸ σχίσμα ἐπαγιώθη μόνον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀλώσεως τῆς Βασιλευούσης ὑπὸ τῶν σταυροφόρων. (1)

Τὰ περαιτέρω δὲ συμβάντα δύνανταί τις νὰ ἀναγνώσῃ ἐν τῷ κυρίῳ συγγράμματί μου «ἡ Ἀλήθεια τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας» καὶ ἐπιθυμητὸν ἦν, ἐὰν περὶ ὅλων τῶν ἱστορικῶν τούτων μαρτυριῶν οἱ Ῥωμαῖοι ἀποκριθῶσιν, οὐχὶ διὰ τῆς θεωρίας ἐν γένει, ἀλλὰ πρακτικῶς περὶ ἐκάστου ἄρθρου χωριστὰ, καθ' ἣν τάξιν ἐνταῦθα παρίστανται. Ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι ἀποφεύγουσι τοιαύτας πρακτικὰς συζητήσεις, ἀποκρινόμενοι συνήθως διὰ κειμένων καὶ διὰ τοῦ ἰδανικοῦ αὐτῶν συστήματος, περὶ ὅλων τῶν πράξεων· ἐπειδὴ οὕτω δύνανταί τις νὰ φλογεῖκῃ ἀναπολογητῶς καὶ εἰς τὴν διαλεκτικὴν αὐτῶν εἶναι

(1) Disc. sur l' hist. au XII. s. C. V.

εὐκολώτερον νὰ ἐπικρατήσῃ. Περιιώσωμεν δὲ ταῦτα διὰ τῶν λόγων προιμένος σοφοῦ, Ἕλληνος, τοῦ Νικήτη τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Νικομηδείας, ὅστις πρὸ τῆς κατακτήσεως ἔτι τῆς Βασιλευούσης ὑπὸ Λατίνων περὶ τὰ μέσθ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος, ἐπὶ τῆς γινομένης ἐκεῖ συζητήσεως μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, τεχνηέντως παρέστησεν ὁποῖα ἰδίως πρέπει νὰ ἦναι τὰ πρωτεῖα τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας. Ἡμεῖς καὶ νῦν, ἐπὶ ἑκατονταετηρίδας μετ' αὐτόν, οὐδὲν ἄλλο δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, εἰς ἀπάντησιν πρὸς τὰς ὑπερηφάνους αὐτῆς ἀπαιτήσεις, αὐξηθείσας προϊόντων τῶν αἰῶνων, διότι οὐδὲν μετεβλήθη παρ' ἡμῖν ἔκτοτε.

« Ἡμεῖς δὲν ἀρνούμεθα αὐτῇ τὰ πρεσβεῖα μεταξὺ τῶν ἑαυτῆς ἀδελφῶν, τουτέστι τῶν Πατριαρχικῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ συναινοῦμεν νὰ προεδρεύῃ ἐπὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων· ἀλλ' ἐκεῖνη ἀπεχωρίσθη ἀπ' ἡμῶν διὰ τῆς ὑπεροψίας ἑαυτῆς ὅτε, ὑπερβᾶσα τὰ ὅρια τῆς ἰδίας ἐξουσίας, διεμέλισε τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ τὰς Ἐκκλησίας τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ὅταν συγκαλῆ ἄνευ ἡμῶν Σύνοδος ἐκ τῶν Δυτικῶν Ἐπισκόπων, αὗται χρεωστοῦσι μετὰ σεβασμοῦ νὰ παραδέχωνται καὶ νὰ τηρῶσι τοὺς κανόνας, οἵτινες τίθενται κοινῇ πάντων τούτων συμβουλῇ καὶ συναίνεσι· ἀλλ' ἡμεῖς, καίτοι μηδεμίαν διαίρεσιν ἔχοντες ἀπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν πίστιν, πῶς δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν κανόνας, ἐκδεδομένους ἐν ἀγνοίᾳ ἡμῶν; Διότι, ὅταν ὁ Πάπας ἔχῃ σκοπὸν νὰ πέμπῃ πρὸς ἡμᾶς διατάγματα, βροντῶν ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου αὐτοῦ, νὰ κρίνῃ καὶ νὰ διατάττῃ τὰ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν, ἄνευ τῆς ἡμετέρας συμβουλῆς, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ, ποῦ ὑπάρχει τότε ἡ ἀδελφότης, καὶ μάλιστα ἡ πατρότης; Τότε ἐσόμεθα δούλοι, καὶ οὐχὶ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας! Καὶ ἐὰν ἦτο ἀνάγκη νὰ φέρωμεν ἡμεῖς τοσοῦτον βαρὺν ζυγόν, τότε μόνη ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἔμελλε νὰ ἀπολαμβάνῃ τῆς ἐπιθυμητῆς αὐτῇ ἐλευθερίας καὶ νὰ δίδῃ νό-

μου, εἰς πάσαις τὰς λοιπὰς, χωρὶς νὰ ὑπόκειται αὐτὴ εἰς οὐδέναν νόμον. Πρὸς τί λοιπὸν ἐχρησίμευεν ἡμῖν τότε ἡ γινῶσις τῶν Ἀγίων Γραφῶν; πρὸς τί ὁ νοῦς; Μία Παπικὴ ἐξουσία, οὕτα, κατὰ τοὺς λόγους ὑμῶν, ὑπερτέρα πάντων τῶν ἀνθρώπων, καθίστησι πάντα ταῦτα ἀνωφελεῖ καὶ μάταια. Ὁ Πάπας ἔσεται ὁ μόνος Ἐπίσκοπος, ὁ μόνος διδάσκαλος, ὁ μόνος ποιμὴν, ὅστις δώσει λόγον τῷ Θεῷ περὶ τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ μόνῳ ποιμνίου. Ἐὰν δὲ θέλῃ νὰ ἔχη ἐργάτας, κοπιῶντας σὺν αὐτῷ εἰς τὴν ἄμπελον τοῦ Κυρίου, δύναται μὲν νὰ φυλάττῃ τὰ πρωτεῖα αὐτοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ περιφρονῇ τοὺς ἀδελφοὺς, οὐ; ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνεγέννησεν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, οὐχὶ διὰ δουλείαν, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίαν· διότι πάντες ἡμεῖς κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου, ὀφείλομεν νὰ παρουσιασθῶμεν ἐνώπιον τοῦ βήματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἀποδώσωμεν λόγον τῶν πράξεων ἡμῶν. Πάντες, λέγει ὁ Ἀπόστολος, οὔτε ἑαυτὸν ἐξαίρων, καὶ τοὶ Ἀπόστολον ὄντα, οὔτε τὸν Πάπαν. Διὰ τοῦτο ἐν οὐδενὶ τῶν συμβόλων, ὅσα παρηγγέλθημεν νὰ ὁμολογῶμεν, εὐρίσκομεν ὅτι χρεωστοῦμεν νὰ ὁμολογῶμεν μερικῶς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ «μίαν ἁγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.» Ταῦτα λέγω περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἢν ἄλλως σὺν ὑμῖν σέβομαι, ἀλλὰ δὲν πιστεύω, ὡς ὑμεῖς, ὅτι ὀφείλω ἐξ ἀνάγκης νὰ ἀκολουθῶ αὐτῇ ἐν πᾶσιν, οὐδ' ὅτι χρεωστοῦμεν νὰ ἐγκαταλίπωμεν τὰ δόγματα ἡμῶν, καὶ νὰ παραδεχθῶμεν τὰ περὶ τὰς τελετὰς ἔθιμα αὐτῆς, μὴ ἐξετάζοντες ταῦτα πρῶτον διὰ τοῦ νοῦς καὶ τοῦ κύρους τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, ἀλλὰ τρέχοντες κατόπιν αὐτῆς ὡς τυφλοὶ πανταχοῦ, ὅπου ἀν' ὁδηγήσῃ ἡμᾶς κατὰ τὸ ἴδιον αὐτῆς φρόνημα. Οἱ δὲ σοφοὶ τῶν τε Ἑλλήνων καὶ Λατίνων κρινέτωσαν ἐὰν ὑπάρχῃ καλὸν καὶ ἐντιμὸν νὰ πράξωμεν οὕτως.» (1)

(1) Fleury LXIX, 42.

1888

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΑΝ

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΒΑΘΜΟΝ

ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ

ΟΠΩΣ ΤΕΛΕΙΤΑΙ ΕΝ ΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΚΑΙ ΟΠΩΣ ΕΝ ΤΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΜΟΥΣΕΙΟΝ

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΝ ΒΑΘΜΟΝ

ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΣ

ΟΠΩΣ ΤΕΛΕΙΤΑΙ ΕΝ ΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΚΑΙ ΟΠΩΣ ΕΝ ΤΗ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ.

ΕΝ τῇ ἐγκυκλίῳ ἐπιστολῇ, ἣν ἔγραψεν ὁ Πάπας Πίος ὁ Θ΄, πρὸς τοὺς Ἀνατολικοὺς Χριστιανοὺς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1848 ἔτους, μετὰ ἄλλων, προτρέπων αὐτοὺς εἰς τὴν μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κοινωνίαν, ὑπισχνεῖται νὰ ἀφήσῃ ἀνεπάφους τὴν ἀρχαίαν λειτουργίαν καὶ τὰς ἱεράς ἀκολουθίας, καθ' ὅσον αὐταὶ δὲν ἀντιβαίνουσιν εἰς τὰς ἱεράς παραδόσεις τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀξιοσημείωτος δὲ εἶναι τοιαύτη συγκαταβατικὴ ὑπόσχεσις ἐκ μέρους τῆς Ῥώμης, εἰς ἐκείνους οἵτινες πρὸ πάντων καυχῶνται ἐπ' ἀκριβεῖ τηρήσει πασῶν τῶν ἀρχαίων τελετῶν τῶν πρώτων χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀκουσίως ὁμολογοῦσι ταῦτα καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι, δικαιοῦντες τὰς καινοτομίας αὐτῶν, ὅτι ἡ ἐξωτερικὴ διαφορὰ ἐν τῇ ἱερουργίᾳ δὲν εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἰδιαζόντως σπουδαία, ἐὰν μόνον φυλάττωνται ἡ ἐνότης τοῦ πνεύματος καὶ τὰ δόγματα. Ὁμολογῶ, ὅτι τὸ δόγμα εἶναι σπουδαιότερον τῆς τελετῆς, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀδιαφορῶμεν καὶ εἰς τὴν παράβασιν τῶν τελετῶν, ἐπειδὴ, μᾶλλον ἢ ἥττον, ἐκφράζεται δι' αὐτῶν καὶ αὐτὴ ἡ διδασκαλία τῆς πίστεως, καὶ ἡ ἐνότης ἐν τῇ ἱερουργίᾳ συνιστᾷ οὐ μόνον ἄρρηκτον συνάφειαν μετὰ ἡμῶν καὶ τῆς ἀρχαίου Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὸν πα-

ρόντα ἀμοιβαίον σύνδεσμον ἀπάσης τῆς Ὄρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ παρατρέξωμεν ταῦτα ἄνευ προσοχῆς καὶ διότι ὁ Ῥωμαϊκὸς κληρὸς, ἀποκλίνας ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν διατάξεων, θεωρεῖ μετὰ περιφρονήσεως τὴν ἄγνωστον αὐτῷ ἱερουργίαν ἡμῶν, καίτοι ἐχομένην τοῦ πνεύματος τῶν Ἁγίων Πιτέρων. Οἱ Ῥωμαῖοι θεωροῦσιν ὡς παράβασιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων οὐ μόνον τὸ προσεύχεσθαι μεθ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ παρεῖναι ἐν τοῖς ναοῖς ἡμῶν, καὶ μάλιστα οὐδὲ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν κλίνουσιν ἐνώπιον τῶν ἡγιασμένων δώρων κατὰ τὴν ἐκφώνησιν «μετὰ φόβου Θεοῦ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθατε». Νομίζω δὲ, ὅτι τοῦτο ἐστὶ πλέον προσβολὴ κατὰ τοῦ μυστηρίου, ὁμοιοτρόπως ἡγιασμένου ἐν ἀμφοτέραις ταῖς Ἐκκλησίαις· ἄλλως πως ἔχει τὸ προσέρχεσθαι εἰς μετάληψιν ἐν ἀλλοτρίᾳ Ἐκκλησίᾳ, διότι τοῦτο ἠδύνατο νὰ σημαίνῃ εἰσελθεῖν εἰς τὸν κόλπον αὐτῆς· ἄλλο δὲ πάλιν τὸ ἀποδίδειν τὴν ἀνήκουσαν τιμὴν εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ οἱ ἡμέτεροι, ἐπισκεπτόμενοι καθ' ὁποῖαν δήποτε περίστασιν τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ῥωμαϊκῆς θρησκείας, εὐλαβοῦνται τὰ ἅγια δῶρα, διότι καθ' ἡμᾶς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν εἰκόνι τῆς παναχράντου αὐτοῦ σαρκὸς εἶναι· «χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.»

Χωρὶς νὰ ἐμβῶμεν ἐνταῦθα εἰς ἐξέτασιν τῆς παλαιᾶς διαφορίας ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν, προτείνω μόνον, τὴν σύγκρισιν χειροτονίας τινος, ἣν κατὰ τύχην εἶδον, τῶν Δυτικῶν Ἐπισκόπων, ὡς πρὸς τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ, ὅπως πᾶς τις δύνηται ἰδεῖν· τίς ἐξ αὐτῶν πλησιέστερον τυγχάνει τῆς Ἀποστολικῆς παραδόσεως; Οἱ δὲ μὴ ἀποδίδοντες τὴν ἀνήκουσαν τιμὴν εἰς τὰ ἱερά τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν, ἴσως πληρωθῶσι μετριότητός τινος, ἰδόντες πόσον ἡ ἡμετέρα ἱερουργία συμφωνοτέρα ἐστὶ πρὸς τοὺς συνοδικοὺς κανόνας, ἢ ἡ Ῥωμαϊκὴ!

Ἐὰν δὲ ἐρωτήσωσί με, τί κοινὸν ὑπάρχει μεταξύ τῆς χει-

ροτονίας τῶν Ἐπισκόπων τῆς Δύσεως καὶ τῶν τῆς Ἀνατο-
 λῆς;—ἐγὼ ἀπκνήσω· κοινὸν εἶναι μόνον τὸ οὐσιῶδες, του-
 τέστιν αὐτὴ ἡ χειροτονία ἢ ἡ ἐπίθεσις τῶν ἐπισκοπικῶν χει-
 ρῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ τελουμένου· κοινὸς προσέτι καὶ ὁ
 χρόνος τῆς ἐκτελέσεως τοῦ μυστηρίου τούτου κατὰ τὴν λει-
 τουργίαν πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Εὐαγγελίου, εἰ καὶ παρ'
 ἡμῖν προηγεῖται καὶ τῆς τοῦ Ἀποστόλου ἀναγνώσεως· ἔτι ὁ
 αὐτὸς ἀνγκυκλιῶς ἀριθμὸς τριῶν χειροθετῶν, κατὰ τοὺς κα-
 νόνας τῶν Ἀποστόλων, εἶτα δὲ ἡ κοινὴ ἱεροπραξία τοῦ προ-
 χειρισθέντος μετὰ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν Ἐπισκόπων, καὶ τὸ
 ἔθος τοῦ τελεῖν τὴν χειροτονίαν κατὰ τινὰ ἑορτὴν, εἰ καὶ
 κατ' ἄλλον τινὰ αὐστηρότερον κανόνα, ἢ Ἀνατολικὴ Ἐκκλη-
 σία, οὐδέποτε συνκινεῖ νὰ χειροτονήσῃ δύο Ἐπισκόπους, ἀλ-
 λεπαλλήλους, παρὰ τὴν αὐτὴν ἀγίαν τράπεζαν, καὶ τὴν αὐ-
 τὴν Κυριακὴν, ὡς τοῦτο συμβαίνει παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις. Τέ-
 λος κοινὸν καὶ ὅτι χειροτονεῖται εἰς μόνον Ἐπίσκοπος, καὶ
 οὐχὶ πλειότεροι, κατὰ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν· τοῦτο ὁμῶς τη-
 ρεῖται ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ μόνον ὡς πρὸς τοὺς Ἐπι-
 σκόπους, διότι ἱερεῖς καὶ διακόνους προχειρίζει αὕτη πολλοὺς
 ὁμοῦ, ἢ δὲ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τουναντίον ἐξέτεινε τὸν Ἀπο-
 στολικὸν κανόνα τῆς μονάδος καὶ εἰς τὰ λοιπὰ ἐκκλησιαστι-
 κὰ ἀξιώματα. Καθ' ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα ὁμοιάζουσιν ἀλ-
 λήλαις ἀμφοτέραι αἱ Ἐκκλησίαι, ὡς πρὸς τὴν χειροτονίαν τῶν
 Ἐπισκόπων· διαφέρουσι δὲ ἐντελῶς καθ' ὅλα τὰ λοιπὰ, καὶ
 ἴδωμεν ποῦ κλίνει ἡ ἀρχαία ἀλήθεια; διότι ὁ τύπος τῶν πρῶ-
 των αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ εὐλαβῶς τηρεῖται ἐν τῇ ἡμε-
 τέρα Ἐκκλησίᾳ, ἀποτόμως χωριζόμενος τοῦ τῆς Δύσεως, ὅστις
 ἔχεται τῶν ἐθίμων τῶν μέσων αἰώνων, τῶν ἀπολεσάντων
 ἤδη τὴν βαθεῖαν μάθησιν τῆς Χριστιανικῆς ἀρχιότητος.

Καὶ πρῶτον παράδοξον φαινόμενον ὡς πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικά,
 εἶναι ὅτι ἐκτίθενται ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου τὰ παράσημα (τῆς οἰ-
 κογενείας) τοῦ χειροτονουμένου καὶ τοῦ χειροτονουμένου Ἐπισκό-
 46*

που, μηδαμῶς ἀρμύζοντα εἰς τὴν ἀγιότητά τοῦ θυσιαστηρίου καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης· διότι ὁ Ἐπίσκοπος ἐνδύεται εἰκόνα τεταπεινωμένου χάριν ἡμῶν καὶ λαβόντος σχῆμα δούλου· ἄρα δὲν προσήκει ἐνταῦθα νὰ σκεπτόμεθα περὶ εὐγενοῦς καταγωγῆς· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀναφέρεται ἔτι εἰς αὐτὴν τὴν ἱερουργίαν. Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ πρὸ πάντων τελεῖται ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ συνάμα δὲ καὶ μετὰ πανδήμου δοκιμασίας τοῦ μέλλοντος χειροτονηθῆναι ὑπὸ τὴν κρίσιν πάντων τῶν παρόντων ἐν τῇ πόλει Ἐπισκόπων, καθημένων κατὰ τάξιν μετ' ἴσης τιμῆς ἐπὶ ὑψηλοῦ ἄμβωνος καὶ ἐνώπιον παντός τοῦ κλήρου αὐτῶν, κύκλῳ ἵσταμένου. Προσάγουσι δ' εἶτα τὸν ψηφισθέντα εἰς τὸ πνευματικὸν τοῦτο κριτήριον, ὁ ἀρχαιότερος πρεσβύτερος καὶ ὁ ἀρχαιότερος διάκονος, ὡς παραστάται τῶν δύο κατωτέρων βαθμίδων τῆς ἱερωσύνης καὶ τοῦ κλήρου τῆς ποιμένης ἐκείνης, ὅπου οὗτος προσδιορισθήσεται. Κατὰ πρῶτον ὁ ἀρχαιότερος Ἀρχιεπίσκοπος, ἀπαιτεῖ παρ' αὐτοῦ προφρητικὴν ὁμολογίαν τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, ἔπειτα τὴν ἐξήγησιν οὗ ὡμολόγησεν, καὶ τέλος ἐκτεταμένην ἐρμηνείαν τῶν δογμάτων τῆς πίστεως καὶ τῶν παραδόσεων τῶν πατέρων, σὺν τῇ ὑποσχέσει τοῦ τηρεῖν εὐλαβῶς πάντας τοὺς κανόνας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ διατελεῖν ὑπακούοντα τῇ Διοικήσει Συνόδῳ. Πάντα ταῦτα οὗτος ὀφείλει νὰ ἐπικυρώσῃ μεθ' ὄρκου καὶ ἔπειτα νὰ ὀρκισθῆ, ὡς ὑπήκοος, τὸν συνήθη ὄρκον εἰς τὸν νόμιμον αὐτοῦ Ἄνακτα· τότε ἐπανέρχεται εἰς τὸ ἱερόν, ἣ δὲ λειτουργία ἄρχεται πανηγυρικῶς, πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀρχιερέων ἱεουργούντων μέχρι τοῦ καιροῦ τῆς χειροτονίας. (Πάντα ταῦτα δύνανται τις νὰ ἴδῃ λεπτομερῶς ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς περὶ τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, Βιβλ. Γ'.)

Ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ ἐκ τοῦναντίου ἀνετράπη ἅπασα αὕτη ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις· ἐνεργῶς φαίνεται μόνος ὁ ἀρχαιότερος Ἐπίσκοπος, εἰ καὶ εἰσὶν ἀναπόφευκτοί τρεῖς διὰ τὴν χει-

ροτονίαν, ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ὥρας τῆς χειροτονήσεως, οὗτοι παρίστανται μόνον ὡς βοηθοὶ (assistants) καὶ ἐκπληροῦσι τὰ χρέη τῶν ἀπλῶν κληρικῶν, προσάγοντες καὶ ἀπάγοντες τὸν ψηφισθέντα, ὥστε εἰμὴ ἦσεν ἡμφισσόμενοι ἄμφικ, ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτοὺς ὡς πρεσβυτέρους ἢ διακόνους. Τοιαύτη δὲ παρεκτραπὴ συνέβη ἐν τῇ 'Ρωμικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅτι ἐν αὐτῇ εἰσὶ συγκεχυμένοι πάντες οἱ ἐκκλησιαστικοὶ βαθμοὶ, οἱ τοσοῦτον εὐστόχως διακεχωρισμένοι παρ' ἡμῖν.—Οἱ Ἐπίσκοποι παρὰ τοῖς 'Ρωμαίοις, ἱερουργοῦσιν ἀπαράλλακτα ὡς ἱερεῖς, οἱ δὲ ἱερεῖς ἐν ἐλλείψει διακόνων, ἀντικαθιστῶσιν αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Καρδινάλιοι, μάλιστα καὶ Ἐπίσκοποι ὄντες οἷος δῆποτε ἐπαρχίαις, λογίζονται ὡς πρεσβύτεροι ἐπισήμων ἐν 'Ρώμῃ ἐκκλησιῶν. Ἡ σύγκρισις αὕτη τῶν ἀξιωματῶν τῶν Θεσπισμένων ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων, δὲν εἶναι μικροῦ λόγου σφάλμα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ βαθμολογίᾳ, ὡς ἐξισοῦν ἔπασαν αὐτὴν, ἐνώπιον τοῦ ὑπερτάτου θρόνου τοῦ Πάπα, ἀπὸ τῶν ἴσων τῷ Πάπα Πατριρχῶν, καὶ τοι ἐχόντων δευτερεύοντας θρόνους. Ἡ δὲ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἀποδίδουσα κατὰ τὸ ρῆμα τοῦ Ἀποστόλου «τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμὴν,» τηρεῖ αὐστηρῶς τὰς ἀρχαίας τῶν συνόδων διατάξεις, καὶ σεβασζομένη τὰ νόμιμα πρωτεῖα τῆς 'Ρωμαϊκῆς καθέδρας, ἀποδίδει τὴν ἀνήκουσαν τιμὴν εἰς τὰς λοιπὰς πατριαρχικὰς καθέδρας καὶ εἰς τὰς κατωτέρας μάλιστα βαθμίδας τοῦ ἱερατείου δὲν συγχωρεῖ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην σύγκρισιν. Δὲν ἀπορρέει ἄραγε καὶ τὸ δόγμα ἐκ ταύτης τῆς τηρήσεως τῆς τελειότης καὶ τοῦ κανόνος;

Καὶ πόθεν ἄρχεται ἡ 'Ρωμικὴ τελειότης;—ἀπὸ τοῦ ὅρκου πρὸς τὸν Πάπαν τοῦ γινομένου πρὸ τῆς πανδήμου δοκιμασίας. Ἐὰν δ' εἴπωσιν ὅτι αὕτη ἐγένετο ἤδη ἰδιαιτέρως παρὰ τοῦ Πάπα, τότε εἶναι ὄλωσ ἀνωφελές νὰ ἐπαναλάβωσιν αὐτὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ἐὰν ὠρίσθη κατὰ τὸ τυπικόν, τότε εἰς πᾶσαν περίστασιν πρέπει νὰ προηγῆται τοῦ ὅρκου, ἕπως

πάντες ἀκούσωσι τὴν πίστιν τοῦ δοκιμαζομένου. Καὶ ὁποῖος ὄρκος!—ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν, ἀναμιμνήσκει τὴν φρίκην τοῦ μεσαιῶνος! Ὁ Ἐπίσκοπος ὀρκίζεται πίστιν τῇ καθέδρᾳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, ὁμνύει, ὅτι οὐκ ἐπιβουλεύσεται τὴν ζωὴν τοῦ Πάπα, οὔτε κακοφρονήσει καθ' οἴουδήποτε τῶν μελῶν αὐτοῦ, οὔτε λυπήσει οὐδὲ ἐπιθέσει ἐπ' αὐτὸν βαρεῖαν χεῖρα!—Πῶς;—ἄνθρωπος, παρασκευαζόμενος εἰς ὑψηλὴν ἱερωσύνην, ὁμνύει νὰ μὴ γένη ἀνθρωποκτόνος, ἐν ᾧ κατὰ τοὺς συνοδικούς κανόνας, οὐδ' ὁ ραβδοῦχος, τουτέστιν, ὁ μόνον ραβδίζων, δὲν εἶναι ἄξιος νὰ γίνῃ κληρικός; Ἦν ἀράγε δυνατὸν νὰ φυλάξῃ τις παράλογον ὄρκον ἀναφερόμενον εἰς τοὺς πρὸ πολλοῦ γενομένους φόνους;—Ἐν δὲ τῷ συνήθει ὄρκῳ τοῦ ὑπηκόου πρὸς τὸν Ἄνακτα, ὃν ἀπαγγέλλει ἔπειτα καὶ ὁ Ἐπίσκοπος, ὁμνύει οὗτος μόνον, ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν ἰδίαν ζωὴν, διότι εἶναι πάντῃ ξένη τῆς ψυχῆς τοῦ πιστοῦ υἱοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς πατρίδος, οἷκδήποτε ἀνοσία ἰδέα κατὰ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ· ἐν δὲ τῷ ὄρκῳ, τῷ διδομένῳ τῇ Κεφαλῇ τῆς Ἐκκλησίας, τῷ παριστάνοντι τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὑποκείμενος αὐτῷ Ἐπίσκοπος ὁμνύει πρὸ πάντων ὅτι οὐκ ἐπιβουλεύσεται τὴν ζωὴν αὐτοῦ!

Ἰδοὺ ὁ ἰσχυρότερος ἔλεγχος τῆς παρὰ φύσιν καὶ ἐναντίας εἰς πάσαις τὰς Συνόδους ἐξουσίας, οἷαν ὠκαιοποιήθησαν οἱ πνευματικῶι Δεσπότηι· Ῥώμης, λησμονήσαντες τὸ Εὐαγγελικὸν ῥῆμα· « βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. » Ἀπωτέρω ὁ νεοπροχειρισθεὶς ὁμνύει νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν ἀξίαν τοῦ Πάπα Ῥώμης καὶ τὰ ρεγάλια (1) τοῦ Ἁγίου Πέτρου (*Papatum Romae et regalia St. Petri*), ὡς ἐπίγειον βασιλείον, καὶ πάντα τὰ δικαιώματα, τιμὰς καὶ προνόμια

(1) Regalia, δικαίωμα τοῦ εἰσπράττειν τὰ ἐκκλησιαστικὰ ὠρελήματα τῶν χριστιανῶν Ἐπισκόπων.

τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὕστερον πλέον τοῦ κανόνα
 τῶν Ἁγίων Πατέρων ὑπόσχεται οὗτος καθ' ἑκάστην τετραε-
 τίαν νὰ ἐπισκέπτηται τὰ Ἀποστολικά κατώφλια, τρυτέστι,
 τὴν Ῥώμην, ἢ ἐὰν τοῦτο ἦναι ἀδύνατον, δι' ἐκλεγομένου
 κληρικοῦ, ὅπως ἀπολογῆται περὶ τῆς διοικήσεως αὐτοῦ· ὑπό-
 σχεται ἔτι, νὰ μὴ ἀπαλλοτριοῖ καὶ νὰ μὴ πωλῇ τὴν ἐκκλη-
 σιαστικὴν κληρονομίαν, τὴν προσδιορισθεῖσαν εἰς τὴν καθέ-
 δραν αὐτοῦ, οὐδὲ ἂν συναίνεση ὁ ἐκκλησιαστικὸς αὐτοῦ
 σύλλογος (capitulum), ἄνευ τῆς βουλῆς τοῦ Πρωθιεράρχου
 Ῥώμης.— Δὲν ἀποκαλύπτεται ἄραγε ἐνταῦθα ἅπαντα ἡ σκο-
 τεινὴ ἐποχὴ τῆς Δύσεως, ὅτε ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐπυργώθη
 πᾶν τὸ Γοτθικὸν οἰκοδόμημα τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας;—
 Μετὰ ταῦτα ὀρκίζεται οὗτος πίστιν εἰς τὸν γνήσιον αὐτοῦ
 Ἄνακτα καὶ εἶτα ἔρχεται ἡ δογματικὴ ἐξέτασις τοῦ ψηφί-
 σθέντος· ἀκροᾶται τῆς ἐξετάσεως ταύτης καθήμενος μεταξὺ
 δύο ἐγγυηθέντων Ἐπισκόπων, καὶ ἀνιστάμενος ἀποκρίνεται,
 ὡς διὰ βραχυτάτων, εἰς ἑκάστην ἐρώτησιν τοῦ Ἀρχιεπισκό-
 που, ὁ δὲ, ἐρωτῶν κάθηται παρ' αὐτῆ τῆς ἁγίας Τραπέζης,
 ἀλλ' ὀπίσθεν αὐτοῦ ἔχει τὰ ἱερά καὶ οὐχὶ εἰς τὴν σειρὰν τῶν
 συναδελφῶν αὐτοῦ Ἐπισκόπων, ὥστε ἡ ἐξέτασις δὲν φαίνεται
 κοινὴ. Μετὰ δὲ τὴν ἐρμηνείαν τῶν δογμάτων ἔπεται τὸ ἀνά-
 θεμα τῶν αἰρέσεων· ἀλλ' ὅ,τι πάλιν πολὺ πρᾶδοξον εἶναι·
 ὅτι παρὰ τοῦ ψηφισθέντος δὲν ἀπαίτεται τὸ Σύμβολον τῆς
 πίστεως, τῶν δύο πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων· καὶ οὗτος
 δὲν προφέρει αὐτὸ, καίτοι ὄν τὸ μόνον στερεὸν θεμέλιον ἐκά-
 στες ἐρμηνείας τῆς πίστεως. Φαίνεται μοι ὅμως, ὅτι εἰ μὲν
 παρὰ Ῥωμαίους, τὸ Σύμβολον τοῦτο καθ' ἑκάστην Ἀρχιερατι-
 κὴν προχέρησιν, ἀπηγγέλλετο ἀπύστω, ἀπὸ τῶν πρώτων
 αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰς ἐπήκοον πάντων καθὼς καὶ
 παρ' ἡμῖν, τότε ἴσως δὲν ἀπεφάσιζον νὰ προσθέσωσιν εἰς αὐ-
 τὸ τὴν ὀψικίτηραν προσθήκην ὅτι τὸ Πανάγιον Πνεῦμα ἐκ-
 πορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ὡς δὲν ἀπεφάσισε τοῦτο καὶ ὁ

ἐν μακαρία τῇ μνήμῃ Πάπας Λέων ὁ Γ', εἰ καὶ τοσοῦτον προεστράπη παρὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ μεγάλου· ἀλλὰ μάλιστα ἐχάραξε τὸ Σύμβολον, ἀγνότατον, ἐπὶ τῶν ἀργυρῶν πλακῶν παρὰ τῷ τάφῳ τοῦ Ἁγίου Πέτρου· ἀλλὰ νῦν δὲν ὑπάρχει πλέον ἐκεῖ. Καὶ οὕτως ἡ τελετὴ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ πάλιν πρὸς τήρησιν τοῦ δόγματος.

Ὁ δὲ ψηφισθεὶς λαβὼν τὴν εὐλογίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἄρχεται σὺν αὐτῷ τῆς λειτουργίας, διὰ τῆς εὐλογίας τοῦ ὀνόματος τῆς Ἱεραγίας Τριάδος, ἔπειτα δὲ ἀπέρχεται εἰς τὴν πλαγίως κειμένην ἁγίαν Τράπεζαν, ἔμπροσθεν τῆς ὁποίας ἐνδύουσιν αὐτὸν ἀρχιερατικὰ ἱμάτια· ἅπερ δὴ οὐδαμῶς σχεδὸν διαφέρουσι τῶν τοῦ πρεσβυτέρου, διὰτι τὸ ὠμοφόριον ἢ τὸ ἐπώμιον, τὸ κύριον διάγνωσμα τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας, δηλοῦν, ὅτι ὁ Σωτὴρ, ἀνεδέχθη ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ὡς πρόβατον ἀπολωλὸς πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα, δίδεται ὑπὸ τὸ ὄνομα πάλλιουμ (Pallium) (1) μόνοις τοῖς πρεσβυτέροις Ἀρχιεπισκόποις, καὶ τοῦτο ὡς χάρις παρὰ τοῦ Πάπα. Ἐπειτα δὲ ἀμφότεροι, ὁ τε προχειρίζων καὶ ὁ προχειριζόμενος, ἐξακολουθοῦσι νὰ τελῶσι τὴν λειτουργίαν ἕκαστος ἐπὶ κεχωρισμένης ἐξυτοῦ ἁγίας Τραπέζης. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐγκύψῃ τις εἰς βαθεῖαν ἐκμάθησιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τυπικοῦ, ἵνα ἴδῃ, ὅτι ἐνταῦθα σχεδὸν πάντοτε γίνεται παράβχσις τοῦ τυπικοῦ, ὡς εἰ οἱ ἄνθρωποι, οἱ μεταβαλόντες τὴν τάξιν τῆς ἀκολουθίας ταύτης κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, ποσῶς δὲν ἐγίνωσκον, τί ἐστὶν ἐκκλησιαστικὸς κανὼν καὶ ὁποία ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἱεραρχικῶν βαθμίδων.—Ἐξετάσωμεν μετὰ προσοχῆς ἐκάστην πράξιν.

Ὁ Προχειρίζων εἶναι Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ δὲ ψηφισθεὶς ἐντοσούτῳ εἶναι μόνον πρεσβύτερος, διότι δὲν ἐγένετο εἰσέτι χει-

(1) Pallium, ἰσθὶ φᾶρος, ἔδυμα τῶν Ἐπισκόπων, ἢ καλύπτρα, ἧ μέγα τὸ μέγιστον ὀφθαλμικὸν τιμῆς.

ροτονία· καὶ ὕμῳ τίθενται οὗτοι κατὰ τάξιν καὶ, ὡς ἴσοι κατὰ τὸ ἀξίωμα, καὶ ἐκφωνοῦσι τὴν ἀρχὴν τῆς λειτουργίας· Ἰδοὺ ἡ πρώτη πκράθασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, εὐ-
 λχῶς τιμωμένης ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Εἰς τί δὲ
 δύνανται νὰ στηριχθῇ τοιαύτη παράθασις; Ἐὰν μὴ λανθάνωμαι, καὶ πάλιν εἰς τὴν ὑπερβάλλουσαν ἔννοιαν τῆς ἐξουσίας τοῦ Πάπκ, διότι ὁ ψηφισθεὶς παρ' αὐτοῦ Ἐπίσκοπος, καὶ μηκέτι προχειρισθεὶς, ἀναγνωρίζεται ὕμῳ πλέον ὡς πραγμα-
 τικὸς Ἐπίσκοπος, καὶ εἰς ἀπόδειξιν τούτου καὶ ἀμφιέννυσιν αὐτὸν, τότε παρὰ τῇ πλαγίως κειμένη ἁγίᾳ Τραπέζῃ, τὴν ἐντελῆ στολὴν ἐκτὸς τῆς μίτρας· εἶναι ἄραγε νόμιμον τοῦ-
 το;—Πκρ' ἡμῖν δὲ τοῦναντίον, περιβάλλουσι τὴν ἀρχιερατι-
 κὴν στολὴν, μόνον ἀφοῦ πλέον τελεσθῇ ἡ προχειρήσις, πρὸς τούτοις δὲ τὸ ἀμφίεσμα δίδεται ἐπισήμως παρὰ τῇ ἁγίᾳ Τραπέζῃ, ὑπὸ τῶν χειρῶν πάντων τῶν Ἀρχιερέων, ὅπως ἔχη οὗτος τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ τὴν στολὴν ταύτην καὶ νὰ φανῇ ἡ μεταβολὴ τῶν πρεσβυτερικῶν ῥάσων εἰς Ἐπισκοπικά.

Ἰδοὺ καὶ ἑτέρα παράδοξος καὶ πρὸς πάντα ἐναντιοῦμένη πκράθασις τῶν κανόνων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐνότητος. Ὁ Ἀρ-
 χιεπίσκοπος καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ χειροτονούμενος, ἀρξάμενοι τῆς λειτουργίας παρὰ τῇ αὐτῇ ἁγίᾳ Τραπέζῃ, ἐξακολουθοῦσιν αὐ-
 τὴν ἐπὶ δύο διαφόρων μέχοι τῆς προχειρήσεως, ἔπειτα δὲ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ὅτε ἄρχεται ἡ προσφορὰ τῶν δώρων, πάλιν ἱεουργοῦσιν ὁμοῦ, ἐπὶ τῆς ἰδίας ἁγίας Τραπέζης! Ὅ-
 ποία σύγχυσις!—Ἐννοῶ, καίτοι μὴ ἀναγνωρίζων ὀρθὸν ὅτι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ἱερεῖς τινὲς ἱεουργοῦσι χωριστὰ ἄλλοι ἐπ' ἄλλης ἁγίας Τραπέζης, ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον μυστικὰς λειτουργίας, ὡς δῆθεν ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ αὐτὴ λειτουργία, ἄρχεται καὶ τε-
 λειοῦται συνάμα ὑπὸ δύο ἱεουργούντων ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἁγίας Τραπέζης ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τελεῖται ἐπὶ τινα χρόνον ἐπὶ ἐτέ-
 ρων, τότε δὲν παραβλάπτεται ἄραγε ἐνταῦθα ἡ ἰδέα τῆς ἐ-

νότητος τῆς ἀκολουθείας; Ἀνχμνησθῶμεν τί γράφει περὶ τῆς ἐνότητος ταύτης; ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος, ὁ Θεοφόρος Ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, εἰς ὃν παραπεμπει αὐτὸς ὁ Πάπας ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀνατολῆς, εἰ καὶ ἡμαρτημένως ἀνομάζει αὐτὸν Ἀλεξανδρείας, ἂν καὶ ἔπρεπε νὰ γινώσκῃ τίς ἦν ὁ μέγας οὗτος Ἱεράρχης, διότι καὶ τὰ λείψανα αὐτοῦ ὑπάρχουσιν ἐν Ῥώμῃ.

Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος γράφει ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Μαγνησίους: «Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔστιν εἷς καὶ οὕτω σπεύσατε ὁμοῦ εἰς ἓνα ναὸν τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἓνα ἱερὸν θυσιαστήριον, πρὸς ἓνα Χριστόν.»—Ἰδοὺ ὅπως τὴν ἐνότητα τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ἐμφαίνει ἢ ἐν Χριστῷ ἐνότης· ἐν ἑτέρῳ πρὸς Φιλαδελφίους ἐπιστολῇ λέγει ἐπίσης περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ θυσιαστηρίου, προτρέπων αὐτοὺς νὰ φύγωσι τὸ σχίσμα· «διότι μία ἐστὶν ἡ κοινωνία τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἐν θυσιαστήριον, εἷς Ἐπίσκοπος, μετὰ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων συναδελφῶν μου, ὅπως πᾶν ὅ,τι πράξητε, ἔσται κατὰ Θεόν.» Τὴν πνευματικὴν ταύτην ἐν Χριστῷ ἐνότητα ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὑπέδειξεν ἐν αὐτῇ τῇ ἱερουργίᾳ, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θεοφόρου, καὶ τῶν λοιπῶν Ἁγίων Πατέρων, ἐν μόνον ἱερὸν θυσιαστήριον πρὸς τέλει τῆς ἱεράς ἀκολουθείας, παραδεχθεῖσα καὶ μὴ συγχωροῦσα νὰ ἐπαναλαμβάνηται ἡ λειτουργία ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θυσιαστηρίου, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ὅπως διὰ τούτου ἐκφράσῃ τὴν ἐνότητα τῆς δι' ἡμᾶς τελεσθείσης θυσίας τοῦ Γολγοθᾶ· ἐντεῦθεν ἀπυρέει καὶ ὁ κανὼν ἐκεῖνος, ὅτι ὁ Ἱερεὺς δὲν δύναται νὰ ἱερουργήσῃ πλέον τῆς μιᾶς λειτουργίας κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ δὲν συγχωρεῖται νὰ χειροτονῇ ἐπὶ τῆς αὐτῆς λειτουργίας πλέον τοῦ ἑνὸς διακόνου, ἑνὸς πρεσβυτέρου καὶ ἑνὸς Ἐπισκόπου. Πάντα ταῦτα σοφῶς διατεταγμένα ὑπὸ τῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν, τῶν ἄνωθεν ἐμπνευσθέντων, κατὰ τὴν μάλλον ἀκμαζούσαν ἐποχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ οὕτως, ὥστε

δι' ἕκαστον τῶν τριῶν τούτων ἀξιωματίων, ἐτάχθη ὠρισμένος χρόνος τῆς χειροτονίας ἐπὶ τῆς λειτουργίας, ὅπως ὁ προχειριζόμενος δύνηται ἀμέσως νὰ εἰσέρχηται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τὴν ἀρμύζουσαν τῷ ἀξιωματι αὐτοῦ.—Τούτου ἕνεκα τὸν διάκονον, ὡς ὑπερέστην, μὴ ἔχοντα ἐξουσίαν νὰ τελεῖ τὴν ἀνακίμακτον θυσίαν, χειροτονοῦσι πλέον μετὰ τὸν ἀγιασμὸν αὐτῆς, ἵνα δύνηται μόνον νὰ μεταλαμβάνῃ τὸν δὲ πρεσβύτερον εὐθὺς μετὰ τὴν μετακόμισιν τῶν ἀγίων δώρων ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν, ἵνα συμμετέχη τοῦ ἀγιασματος αὐτῶν, τὸν δὲ Ἐπίσκοπον πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ὡς ποιμένα καὶ διδάσκαλον, ἀφείλοντα νὰ ἐξηγῇ τὰ ἅγια, καὶ ἡ προχειρίσις αὕτη γίνεται ἐπὶ τῆς ψαλμωδίας τοῦ τρισαγίου ὕμνου, τουτέστιν, ἐπὶ τῆς μυστηριώδους ἀποκαλύψεως τοῦ δόγματος τῆς Ἀγίας Τριάδος.

Ὅταν ἄρχεται παρ' ἡμῖν ἡ Θριαμβικὴ αὕτη στιγμή τῆς λειτουργίας, ὁ ἀρχιότερος πρεσβύτερος καὶ ὁ διάκονος, παραίτουσι πάλιν τὸν ψηφισθέντα Ἐπίσκοπον εἰς τὴν ὠραίαν ἢ βασιλικὴν πύλην, ὅς εἰσέρχεται εἰς τὸ ἱερόν, πρὸς τὸν χορὸν τῶν ἀναμενόντων αὐτὸν Ἀρχιερέων, καὶ γονυπετεῖ ἐν μέσῳ αὐτῶν παρ' αὐτῆ τῆς ἁγίας Τράπεζης. Οἱ ἱεράρχαι ἐπιθέτουσιν ἀναπεπταμένον τὸ Εὐαγγέλιον ἐκ τοῦ γεγραμμένου μέρους ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ, ὡς τὴν χεῖρα αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, προσκαλοῦντος αὐτὸν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, ἅμα δὲ καὶ τὰς ἱεράς αὐτῶν χεῖρας, καὶ ὁ πρωτεύων ἐκφωνεῖ τοὺς λόγους τούτους τῆς μυστηριακῆς τελετῆς. «Ψῆφω καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων Ἐπισκόπων καὶ ἀπάσης τῆς ἱεραῆς Συνόδου, ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται τὸν εὐλαθέστατον πρεσβύτερον εἰς Ἐπίσκοπον, εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος.» Εὐλογήσας αὐτὸν τρίς σταυροειδῶς ἐν ὀνόματι τῆς Ἱεραγίας Τριάδος, λέγει ἐπ' αὐτοῦ μυστικῶς εὐχὴν, ἀναμνηστικῶς τὴν δια-

δοχικὴν χάριν τῆς ἱερωσύνης, τὴν περιελθοῦσαν εἰς τοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἐξ αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων· οἱ δὲ λοιποὶ Ἐπίσκοποι μικρᾷ τῇ φωνῇ ἀπαντῶσι «Κύριε ἐλέησον», εἰς τὴν σιγηλῶς λεγομένην ἐκτενῆ ὑπότινος ἐκ τῆς χορείας αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἀρτίως προχειρισθέντος Ποιμένου αὐτῆς, ἐν ᾧ ὁ χορὸς ψάλλει Ἑλληνιστὶ τὸ «Κύριε ἐλέησον.»—Εἶτα ὁ πρῶτος τούτων λαμβάνει τὰ ἱερά ἀρχιερατικὰ ἄμφια, καὶ δίδει αὐτὰ τῷ χειροτονηθέντι, κηρύττων αὐτὸν πικρῶς καὶ Ἑλληνιστὶ «ἄξιον,» αὐτὸς δὲ ἐν ἕκαστον τῶν ἱερῶν ἀμφίων λαμβάνων, ἀσπάζεται τὰ δεξιὰ πάντων τῶν εὐλογούντων Ἐπισκόπων· στεφθεῖ δὲ διὰ τῆς μίτρας, ἀσπάζεται μετ' αὐτῶν ἀδελφικῶς, ὡς ἴσος αὐτοῖς, καὶ ἤδη ἱερουργεῖ μετ' αὐτῶν ἐν ἐντελεῖ ἰσότητι. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Ἐπίσκοποι ἀποχωροῦντες ἀπεκδύονται, ὁ δὲ πρεσβύτατος αὐτῶν διανύει τὴν λειτουργίαν μετὰ τοῦ ἄρτι χειροτονηθέντος καὶ ἀναβιβάζει αὐτὸν πρὸς ἀκρόασιν τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸ Σύνθρονον, ἐγκαθιστῶν τὸν συλλειτουργὸν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καθέδρας· κάθηνται οὗτοι κατὰ τάξιν ὀπισθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης.

Πῶς πάντα ταῦτα εἰσὶν ἀπλᾶ, εὐκατάληπτα τοῖς πᾶσι καὶ εὐκόλα νὰ ἐκπληρωθῶσιν ἐν ταῖς τελεταῖς μετὰ λογικῆς βαθμολογίας. Ἰδῶμεν νῦν ὅπως τελεῖται ἐν τῇ Δύσει ἡ μυστηριακὴ αὕτη πράξις, ἡ τοσοῦτο κητανυκτικὴ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐκεῖ ἡ Ἀποστολικὴ αὕτη ἀπλότης ἐφάνη ἑλλειπῆς, καὶ ἐστιχάσθησαν νὰ ἀναπληρώσωσιν αὐτὴν διὰ τελετῶν, οὐδόλως ἀρμοζουσῶν τῇ πρωτοτύπῳ ἐκκλησιαστικῇ τάξει. Ὀφείλομεν δὲ νὰ ἡμεθα ἀμερόληπτοι, ὁμιλοῦντες περὶ τοιαύτης μεγάλης πράξεως, διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ Δυτικοὶ δὲν πρέπει νὰ νομίζωσι τοὺς ἐλέγχους τῶν Ἀνατολικῶν ὡς οἰονδήποτε ἐχθρικὸν ψόγον· ταῦτα δὲν εἶναι ψόγος ἀλλὰ μαρτυρία τῆς ἀληθείας, ἣν ἐν τοῖς θείοις πράγμασι δὲν πρέπει νὰ παρεσιωπῶμεν.

Τὸ σπουδαιότερον δὲ ἀμάρτημα, καὶ νῦν οὐχὶ πλέον τελεστικόν, ἀλλὰ ὡς εἶπεν δογματικὸν εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν προχρήσιν τῶν Ἐπισκόπων ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐκτὸς τῆς χειροτονίας ἢ ἰδίως τῆς χειροθεσίας, τῆς νενομοθετημένης ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων, τελεῖται ἔτι ἐπὶ τοῦ χειροτονηθέντος καὶ τὸ διὰ μύρου χρίσμα, αὐτεξουσίως προστιθέμενον, διότι δὲν στηρίζεται ἐπ' οὐδεμιᾶς ἀρχαίας διατάξεως. Λυπηρὸν νὰ βλέπη τις τοιαύτην καινοτομίαν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ, ἧς ἡ πίστις ἐδοξάζετο, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καθ' ἅπασαν τὴν οἰκουμένην! Ποῦ λοιπὸν, τῶν ἱερῶν βιβλίων τῆς καινῆς διαθήκης, ἠδύναντο νὰ εὗρωσιν οἱ νεώτεροι αὐτῆς ποιμένες, δι' ἄλλου τινὸς τρόπου, ἐκτὸς τῆς χειροθεσίας, νὰ περαδίδηται τὸ μυστήριον τῆς ἱερωσύνης ἀπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν; Αὐτὸ τοσοῦτον ἐναργῶς ὠρίθη παρ' αὐτῶν, ὥστε καλεῖται μάλιστα κατ' ἰσχυρίαν χειροτονία, τουτέστιν χειροθεσία ἐν ταῖς πεπραγμέναις, ἃς δίδει ὁ Ἅγιος Παῦλος τῷ μαθητῇ αὐτοῦ Τιμοθέῳ· λέγει δὲ αὐτῷ· «χειρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει,» (Τιμ. Ἐπιστ. Α'. κεφ. Ε', 22), καὶ ἡμεῖς βλέπομεν, ἐν ταῖς Ἀποστολικαῖς πράξεσι, μίαν μόνον ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν κατὰ τὴν χειροτονίαν.

Διὰ τί δὲ ἡ τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐπίχυσις μύρου ἐπὶ τῶν Πρωθιεραρχῶν τοῦ Ἰσραὴλ, ἣτις ἀντικατέστη ὑπὸ τῆς χειροθεσίας τῆς καινῆς διαθήκης, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱερουργίαν, ὡς εἰ μὴ ἐξήρκει τὸ Ἀποστολικὸν ἐχέγγυον τοῦτο τῆς ἱερωσύνης; Εἰς ταῦτα ὁμοῦ πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων εἰσι πεπεισμένοι, νομίζοντες τὴν πράξιν τοῦ μυροχρίσματος ἀναπόφευκτον καὶ ἴσως κυριωτέραν κατὰ τὴν χειροτονίαν. Ἀλλὰ μήπως δὲν ἐμυροχρίσθη ἀπὸ τοῦ ψηφισθεῖς Ἐπίσκοπος, ὡς Χριστιανὸς μετὰ τὸ βάπτισμα, Ῥωμαῖστὶ δὲ κατὰ τὴν ἐπικύρωσιν (confirmatio); πρὸς τί λοιπὸν νὰ ἐπαναλαμβάνηται ἐπ' αὐτοῦ τὸ μὴ ἐπαναληπτέον μυστήριον;—Σκεφθῶμεν, τί-

νος ἕνεκεν εἰσῆχθη ἡ χρῆσις τοῦ ἁγίου μύρου, κατὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν νεοφωτιστῶν ἐν τῇ πίστει;—Διότι τὸ χρίσμα, δηλοῖ δρατὴν σφραγίδα τοῦ ἀοράτου χρίσματος ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὃ μνημονεύει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἐφεσίους, καὶ διότι τὸ χρίσμα δίδει ἡμῖν τὴν συνώνυμον τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ προσηγορίαν τοῦ Χριστιανοῦ, τουτέστι, χριστοῦ παρὰ τοῦ Χριστοῦ.— Ἰδοὺ ἡ ἀληθὴς καὶ βαθεῖα σημασίς τοῦ μυστηρίου τούτου, ὅπερ δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἐπαναλαμβάνηται, καὶ τούτου ἕνεκα δὲν πρέπει νὰ λαμβάνῃ αὐτὸ ἐκ νέου ὁ παρὰσκευαζόμενος νὰ δεχθῇ τὴν ἀνωτέραν χάριν τῆς ἱερωσύνης διὰ τῆς πλουσίας ἐπιχύσεως τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἐπισκοπικῶν χειρῶν. Μόνον τὸ μυστήριον τοῦτο, τελούμενον κατ' εἰκόνα καὶ κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν παράδοσιν, ἀρκεῖ νὰ ἀναπληρώσῃ ἐν αὐτῷ τὸ πᾶν διὰ τῆς Θείας χάριτος, ἥτις κατὰ τοὺς λόγους τῆς χειροθέτου εὐχῆς, «πάντοτε τὰ ἀσθενεῖ θεραπεύει, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῖ.» Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐλησμονήσεν καὶ παρέβλεψεν οἱ Ῥωμαῖοι, φερόμενοι ὑπὸ τοῦ πάθους τῶν νεωτερισμῶν καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς ἱεροτελεστίας: διότι, κατὰ τὴν σκοτεινὴν ἐποχὴν τῶν μέσων αἰώνων, οἱ Πρωθιεράρχαι αὐτῶν δὲν ἀντιπαρέβλλον τὴν αὐθιχεσίαν αὐτῶν πρὸς τοὺς κανόνας τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Καὶ πόσοι παράδοξοι τελεταί, μὴ ἔχουσαι μηδεμίαν σημασίαν, προκύπτουσιν ἐκ τῆς δογματικῆς ταύτης καινοτομίας, κατὰ τὴν προχέρησιν τῶν Ἐπισκόπων!—Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου, οἱ βοηθοὶ (assistants) προσάγουσι τὸν ψηφισθέντα, ἀπὸ τοῦ πλαγίου θυσιαστηρίου εἰς τὸ κύριον, καὶ οὗτος πίπτει πρηνὴς ἐπὶ τοῦ τάπητος καὶ προσκεφαλαίου, πρὸς ἀκρόασιν τῶν λιτῶν αἰ: προφέρει ὁ Ἀρχιεπίσκοπος γονυκλιτῶς καὶ ἐπαναλαμβάνει αὐτὰς ὁ γονυπετὴς κληρὸς. Ἐν τῇ ἀρχετύπῳ Ἐκκλησίᾳ, οὕτω πως πρηνεῖς ἔκειντο παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ μόνον οἱ μετανοοῦντες ἢ οἱ ἀφωρισμένοι,

ἐξαιτούμενοι παρά τῶν διχθαινόντων εὐχὰς πρὸς μείζονα ταπεινώσιν. Εἰ καὶ ἡ ταπεινώσις πάντοτε ἐστὶν ὠφέλιμος, ἀλλὰ καιρὸς παντὶ πράγματι, λέγει ὁ σοφὸς Σολομών, καὶ καθὼς δὲν ἀρμόζει νὰ στερεοῦ τις πάλιν εἰς τὴν πίστιν τὸν ὀφείλοντα νὰ ἦναι ἤδη ἐστερεωμένος ἐν αὐτῇ, πρὶν ἢ ἐκλεχθῆ ὡς διδάσκαλος τῆς πίστεως, οὕτω δὲν ἀρμόζει καὶ εἰς τὸν ποιμένα, κατὰ τὴν τοσοῦτον ἐπίσημον στιγμὴν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ὑψώσεως, νὰ κῆται προηγῆς ἐνώπιον τῆς μελλούσης αὐτοῦ ποιμένης, καθ' ὁμοίωσιν τῶν μετανοούντων ἢ τῶν ἀφορισθέντων πρὸς τοῦτοις δὲ οὗτοι μὲν ἔκειντο ἐν κόψει καὶ σποδῷ, ἐκεῖνος δὲ ἐπὶ πλουσίων ταπήτων καὶ ἐν ἱεραρχικοῖς ἀμφοῖσι, ἔχων μάλιστα τὰ οἰκογενειακὰ παράσημα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς ἁγίας Τράπεζης, ὅπερ ποσῶς δὲν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν κατὰστασιν τῆς ταπεινώσεως. Καὶ αὐταὶ αἰλιταὶ, ἢ αἰιλκτῆριοι προσευχαί, ἐν γένει δὲν ἀναφέρονται πρὸς τὸν ψηφισθέντα Ἐπίσκοπον, αὐταὶ εἰσὶν αἱ συνήθεις πρὸς Κύριον καὶ τοὺς Ἁγίους αὐτοῦ ἐπικλήσεις, ἃς συνηθίζουσιν ἐνίοτε εἰς τὸ τέλος τῆς Ῥωμαϊκῆς λειτουργίας, καὶ ἐπομένως δὲν ἀρμόζουσιν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην. Μόνον εἰς τὸ τέλος αὐτῶν, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος στρέφει πρὸς τὸν κατὰκείμενον συναδελφὸν καὶ τρεῖς εὐλογεῖ αὐτὸν διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, ἐπικαλούμενος τὴν ἐπ' αὐτοῦ εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, ὅπερ πράττουσιν ἐκ τῶν θέσεων αὐτῶν καὶ οἱ λοιποὶ Ἐπίσκοποι, εἶτα δὲ ἐπιτελοῦνται εἰθισμέναι λιταί.

Κατόπιν τούτου γίνεται, ἡ ἰδίως χειροτονία, ἐπὶ τοῦ γονυκλιτοῦ παρά τὴν ἁγίαν Τράπεζαν Ἐπισκόπου· ἀλλὰ τὸ μυστήριον τοῦτο τελεῖται σχεδὸν ἀνεπαισθήτως, ἐν τῷ μέσῳ πολλῶν τελετῶν ὑφ' ὧν αὐτὸ περικαλύπτεται, καὶ τὸ ἐπόμενον μυρόχρισμα ἐπισκιάζει αὐτὸ ἐντελῶς εἰς τὰ ὄμματα τοῦ λαοῦ. Πάντες οἱ Ἐπίσκοποι ἐπιθέτουσι τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ προχειρισθέντος, λέγοντες· ἀλάθε Πνεῦμα Ἅγιον, ὃ δὲ πρεσβύτερος ἀναγινώσκει ἐπ' αὐτοῦ εὐχὴν, ἥτις ἀρχε-

ται ἀπὸ τῶν λόγων τῆς λειτουργίας: «ἄνω σχῶμεν τὰς καρ-
 δίας, εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ».—Καθ' ἕλκον τὸν χρόνον
 τοῦτον καὶ μετὰ, ἐπὶ τοῦ μυροχρίσματος, εἰς πρεσβύτερος
 φέρει ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ χειροθετουμένου ἠνεωγμένην βίβλον
 τοῦ Εὐαγγελίου, ὅπερ εἶναι ἀρκοῦντως ἐπαχθές· ἔπειτα περι-
 δένουσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διὰ λευκοῦ μανδυλίου, ὡς ἀσθε-
 νῆ, ἵνα μὴ καταρρέυσῃ τὸ ἅγιον μύρον, δι' οὗ χρίουσι τὴν
 κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἐν ᾧ ὁ κληρὸς ψάλλει γονυκλιτῶς τὸν ὕ-
 μνον: «δεῦτε τὸ δημιουργὸν Πνεῦμα,» ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ποιεῖ
 προσευχόμενος τρεῖς τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ τοῦ ἁγίου
 μύρου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου Ἐπι-
 σκόπου. Αὐτοῦ δὲ ἡ κεφαλὴ εἶναι ἤδη δεδεμένη, ἀλλὰ τοῦτο
 δὲν ἀρκεῖ· ὑπέχουσι προσέτι τὰς χεῖρας αὐτοῦ διὰ θλώνης,
 καταβαινούσης ἀπὸ τῶν ὤμων ὡς ἐπίδεσμος, ἵνα μὴ ἐκρεύ-
 σῃ τὸ ἅγιον μύρον καὶ ἐκ τῶν κεχρισμένων χειρῶν, ἃς ἔχει
 ἑτέραν ἐπὶ τῆς ἑτέρας. Καὶ ὁ Ἐπίσκοπος οὕτω δεδεμένος καὶ
 κακῶς ἔχων, προσεγγίζει μόνον γονυκλιτὸς, εἰς τὰ σύμβολα
 τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας, ἐπειδὴ φυσικῶς δὲν δύνα-
 ται νὰ λάβῃ αὐτὰ εἰς χεῖρας· ὅποια ἐπιτήδευσις τῆς τελε-
 τῆς! Καὶ πρῶτον μὲν δίδουσι αὐτῷ τὴν ποιμενικὴν ράβ-
 δον μετὰ τῶν δακτύλων καὶ εὐθύς ἀφαιροῦσιν· εἶτα περιά-
 πτουσι αὐτῷ δακτύλιον, καὶ συγχωροῦσι νὰ ἐγγίξῃ διὰ τῶν
 δακτύλων πρὸς τὴν ἱερὰν βίβλον τοῦ Εὐαγγελίου, ἣν κατα-
 βιβάζουσι ἀπὸ τῶν ὤμων, ἀλλὰ δὲν στέφουσι αὐτὸν διὰ
 τῆς μίτρας· τοῦτο ἀναβάλλεται μέχρι τέλους τῆς λειτουργίας
 καὶ οὗτος ἀντὶ μίτρας φέρει σκουφὸν ἐξαμίτου (κατυφέν).
 Πάντες οἱ Ἐπίσκοποι δίδουσι αὐτῷ τὸν ἀδελφικὸν ἀσπα-
 σμὸν καὶ πάλιν ἀπάγουσι αὐτὸν πρὸς τὸ πλάγιον θυσια-
 στήριον, περιτετυλιγμένον ὡς τὸν Λάζαρον διὰ τῶν σπαρ-
 γάνων καὶ τοῦ μανδυλίου, ὡσεὶ ἀναμένοντες τὸν λόγον τοῦ
 Κυρίου: «λύσατε αὐτὸν καὶ ἀφήσατε νὰ ὀδεύσῃ.» Οὐδὲν δὲ
 ὑπάρχει σεμνοπρεπὲς ἐν τῇ ἱεροπραξίᾳ ταύτῃ, τὸν κληρὸν

λυτηρόν τι καὶ ἀλγεινὸν τῷ βλέμματι καὶ τῇ καρδίᾳ· ἐξησθενημένος παρίστανται ἐνώπιον τοῦ ποιμνίου, ὁ μέλλων Ποιμὴν, καὶ οὐδεὶς βλέπει, πῶς λύεται οὗτος τῶν δεσμῶν, καὶ πῶς ἀποσπογγίζουσιν ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἅγιον μῦρον. — Καὶ τί δέ;—οὗτος πάλιν ἐξῆκολουθεῖ τὴν χωριστὴν αὐτοῦ λειτουργίαν, ἣν τελεῖ ἐπίσης· ἰδιαιτέρως καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος παρὰ τῆς κυρίας ἀγίας Τραπεζῆς, μέχρι τῆς προσφορᾶς τῆς θυσίας. Οὕτως, ἀλφότεροι οἱ Ἐπίσκοποι κεχωρισμένοι, ἀκροῶνται τοῦ αὐτοῦ Εὐαγγελίου τοῦ κοινοῦ αὐτῶν Δεσπότου!—ὑπάρχει ἄραγε ἐνταῦθα ἰδέεσι τις περὶ ἐνότητος;

Ἴδου πάλιν ἔθιμον ἐκφαινόμενον ἐν ταῖς τελεταῖς τῆς Ῥώμης, ἀλλὰ ἐξ αὐτοῦ ἐλέγχονται ἐναργῶς τοῖς ὀρθοδόξοις αἱ καινοτομίαι αὐτῆς. Συγγενεῖς εἴτε φίλοι τοῦ νέου Ἐπισκόπου ἀνὰ δύο φέρουσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ πρὸς μείζονα λαμπρότητα τὰ δῶρα αὐτοῦ πρὸς τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον· μεταξὺ δ' αὐτῶν στρατιωτικοὶ τε καὶ πολιτικοί, φέροντες ὄπλον πκρὰ μνηρὸν, κομίζουσι πρὸς αὐτὴν τὴν ἀγίαν Τράπεζαν κηρία, ἄρτον καὶ οἶνον· γονατίζουσι δὲ ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ θυσιαστηρίου, ἐνώπιον τοῦ καθημένου Ἀρχιεπισκόπου, καὶ σὺν αὐτοῖς προσκυνεῖ ἤδη ὁ χειροτονηθεὶς Ἐπίσκοπος, ὅστις παραλαβὼν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὰ δῶρα, παραδίδει τῷ χειροτονήσαντι αὐτόν. Πάντες δ' οἱ λοιποὶ Ἐπίσκοποι ἀνὰ δύο ἕπονται αὐτῇ τῇ στρατιωτικῇ πομπῇ, ὀλίγον ἀρμοζούση ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας. Παρ' ἡμῶν δὲ ὑπάρχει ἰδιαιτέρον θυσιαστήριον διὰ τὴν προσκομιδὴν, πρὸς ὃ δύναται νὰ προσέρχηται πρὸ τῆς ἀρχῆς τῆς λειτουργίας, πᾶς κοσμικὸς μετὰ τῆς προσφορᾶς αὐτοῦ, τουτέστιν ἄρτου· ἐκ τῆς προσφορᾶς ταύτης ἐξάγονται ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου μερίδες ὑπὲρ ὑγείας καὶ ἀναπαύσεως καὶ τίθενται ἐπὶ τοῦ δίσκου πρὸς τὸν ἄμνον, τουτέστι, πρὸς μερίδα ἐκείνην ἣτις μέλλει νὰ ἁγιασθῇ ἐπὶ τῆς ἀγίας Τραπεζῆς· μετὰ δὲ τὴν κοινωνίαν καταδύονται αὐταὶ εἰς τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ εὐχῆς λεγομένης, ἵνα ὁ Κύριος ἀποπλύνῃ

τάς ἀμαρτίας τῶν μνημονευομένων. Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς προσφορᾶς κάμνει ἕλαστον συμμετόχον τῆς λειτουργίας καὶ τούτου ἕνεκα εἶναι αὕτη τοσοῦτω σπουδαία κατὰ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν, καὶ τῷ προσφέροντι τὸ δῶρον, καὶ ἐκείνοις, ὑπὲρ ὧν προσφέρεται αὐτό. Παρ' ἡμῖν ὁ ἄρτι κεχειροτονημένος Ἐπίσκοπος, ψαλλομένου τοῦ Χερουβικοῦ ὕμνου, προσελθὼν πρὸς τὸ θυσιαστήριον, τελεῖ αὐτὸς τὴν προσκομιδὴν, τουτέστιν, ἐξάγει ἐκ τῶν προσφορῶν τοιαύτας ἐπίσης μερίδας ὑπὲρ ζώντων τε καὶ κεκοιμημένων. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ προσκομιδὴ δὲν γίνεται ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ λειτουργίᾳ, διότι οἱ κοσμικοὶ δὲν προσφέρουσιν ἐκεῖ ἀφ' ἑαυτῶν δῶρα, ἠθέλησαν τουλάχιστον νὰ τηρήσωσι τὴν μνήμην τοῦ ἀρχαίου τούτου ἐθίμου, ἐπὶ τῆς χειροτονήσεως τοῦ Ἐπισκόπου· ἐκ τούτου προήλθεν αὕτη ἡ ἀσυνήθιστος ἐθιμοταξία ἀντὶ τῆς εἰθισμένης προσκομιδῆς, τῆς καθημέραν παρ' ἡμῖν ἐπαναλαμβανομένης κατὰ τὴν λειτουργίαν.

Τοῦτο χρησιμεύει ἐπίσης ὡς ἔλεγχος τῆς μεταβολῆς κατὰ τὴν τάξιν τῆς λειτουργίας, ἀλλ' ἰδοὺ ποῖον εἶναι τὸ σπουδαιότατον πάντων—τίνι τρόπῳ καὶ διατί ὁ Ἐπίσκοπος φέρει πρὸς τὸ θυσιαστήριον διὰ τὴν ἀναίμακτον θυσίαν ἄρτον ἀντὶ τῶν ἀζύμων καὶ οἶνον, ἐν ᾧ μόνον μικρά τις μερίς τοῦ οἴνου ἐγχέεται εἰς τὸ ποτήριον, ὁ δὲ ἄρτος ἐντελῶς ἀποβάλλεται ἕνεκα τῶν ἀζύμων; Εἰ ἦσαν τῷ ὄντι ταῦτα ἐν χρήσει ἀπ' ἀρχῆς ἐν τῇ λειτουργίᾳ, τότε προσέφεραν ἂν ταῦτα καὶ μέχρι τοῦδε ἀντὶ τοῦ ἄρτου, ὡς προσφέρουσιν ἔτι καὶ νῦν τὸν ἐν χρήσει οἶνον. Μὴ χρησιμεύη ἄραγε τούναντίον ἡ προφορὰ τοῦ ἄρτου, ἥτις διεφυλάχθη ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τελετῇ, ὡς ἡ καλλιωτέρα μαρτυρία τῆς εὐθύτητος τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ἄρτου ἀντὶ τῶν ἀζύμων; διότι ἀδύνατον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι, δῆθεν ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία ἐθέσπισεν, ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρχῆς, νὰ προσφέρωσιν εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν τὰ μὴ ἐν χρήσει ἐπ' αὐτῆς δῶρα.—Δὲν εἶναι

μᾶλλον φυσικώτερον νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι αὕτη μόνον ὕστερον μετέβαλε τὸν ἄρτον εἰς ἄζυμα, καθὼς ἔτι ὀψιαιότερον ἐστέρησε τοὺς κοσμικοὺς αὐτοῦ τοῦ ποτηρίου τῆς καινῆς διαθήκης, ἐναντίον τῶν σαφῶν λόγων τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· «πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες;—Ἄλλ' ἐν τούτοις ἡ πρώτη τελετὴ ἔμεινε πρὸς ἔλεγχον τῆς ἀληθείας· καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ νομίσῃ τις, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι μετὰ τῶν πρώτων Χριστιανῶν, κλώντες τε καθ' ἡμέραν κατ' οἶκον ἄρτον, ὡς ἐλέχθη ἐν τῇ βίβλῳ τῶν Πράξεων (κεφ. IB', στίχ. 46') παρεσκεύαζον ἐκάστοτε ἄζυμα ἐπὶ τούτῳ, ἅτινα μόνον κατὰ τὸν γνωστὸν καιρὸν ὑπῆρχον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις;

Ὅτε φέρονται τὰ δῶρα, ἀμφότεροι οἱ Ἐπίσκοποι, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, διατελοῦσι λειτουργοῦντες ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀγίας τραπέζης· ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἀμφότεροι οὗτοι, ὡς ἴσοι τὸ ἀξίωμα, κοινωνοῦσιν ἀλλεπάλληλοι, παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις, ὁ πρεσβύτερος μεταλαμβάνει τὸν νεώτερον· καὶ ὡςπερ πρόην παρεβιάσθη ἡ ἱεραρχικὴ βαθμολογία, οὕτω πάλιν παρεβιάσθη ἡ ἱεραρχικὴ ἰσότης· διότι κατὰ τὴν τάξιν ὁ Ἐπίσκοπος κοινωνεῖ τοὺς πρεσβυτέρους, οἱ δὲ πρεσβύτεροι τοὺς διακόνους· οἱ δὲ λοιποὶ Ἀρχιερεῖς, κατὰ τὴν λειτουργίαν, ἴστανται ἡμφιεσμένοι παρὰ τῇ ἀγίᾳ τραπέζῃ καὶ δὲν μεταλαμβάνουσι. Μετὰ δὲ τὴν εἰθισμένην εὐλογίαν, ἣν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος λέγει εἰς ἄψαχν τὴν ποιμνὴν, ὁ προχειρισθεὶς γονυπετεῖ πάλιν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ δέχεται ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων συλλειτουργῶν τὴν μίτραν, μετὰ τῆς προσηκούσης εὐχῆς· εἶτα, ἀφαιροῦσιν ἀπὸ αὐτοῦ τὸ δακτύλιον, ἵνα ἐνδύσωσιν αὐτὸν χειρίδας (gants) καὶ ἐκ νέου φοροῦσιν αὐτῷ τὸν δακτύλιον ἐπὶ τῶν χειρίδων, ὅπερ, ὡς φαίνεται, μαρτυρεῖ τὴν ὀψιαιότερον διάταξιν τοῦ στολισμοῦ τούτου· αὕτη ἡ περὶ τῶν χειρίδων εὐχὴ εἶναι ἀρκοῦντως ἀλλόκοτος, διότι ἐνταῦθα μνημονεύεται ὡς πάλαι ποτὲ ὁ Ἰακώβ, ὁ περιάψας περὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ διφθέραν αἰγῶς, ἐζήτητε τὴν εὐλογίαν τοῦ πα-

τρὸς, ὅστις ἐδέχθη αὐτὴν ἀντὶ τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ Ἡσαΐ. Τέλος καθίζουσι τὸν προχειρισμένον ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου παρὰ τῆς Ἁγίας Τραπέζης, ἔχοντα τὰ νῶτα ἐστραμμένα πρὸς τὰ ἱερά, ἐγκαθιστῶντες αὐτὸν οὕτως ἐπὶ τῆς καθέδρας, καὶ ἐγχειρίζουσιν αὐτῷ τὴν βακτηρίαν. Ψαλλομένου τοῦ «Σὲ ὑμνοῦμεν,» δύο βοηθοὶ περιάγουσιν αὐτὸν κύκλῳ παντὸς τοῦ ναοῦ, ὡς ἵνα διδάξωσιν αὐτὸν νὰ εὐλογῇ τὸν λαόν, ἀλλ' ἐν τούτοις οὐδεὶς προσέρχεται εἰς τὴν εὐλογίαν, ὡς γίνεται τοῦτο ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐκκλησίαις, ἔνθα ὄρμᾳ ἄπικτα ἢ ποιμένα, νὰ ἀσπασθῶσι τὴν εὐλογοῦσαν δεξιάν.

Παρ' ἡμῖν πάντα ταῦτα τελοῦνται πρεπόντως, κατὰ τὸν προσήκοντα χρόνον ἄπικτες αἱ προχειρίσαντες Ἐπίσκοποι μανδύκας φοροῦντες, περιβάλλουσι παρὰ τῆς Ἁγίας Τραπέζης τὸν ἐκδεδυμένον συναδελφόν, μανδύαν, καὶ ἐγχειρίζουσιν αὐτῷ ποιμενικὴν ῥάβδον ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐκκλησίας, καὶ οὗτος ἐκεῖθεν εὐλογεῖ ἅπασαν τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ὁδεύων ἔτι πρὸς τὰς θύρας, κατόπιν τοῦ πρεσβυτέρου Ἀρχιερέως, εὐλογεῖ τὸν προσερχόμενον λαόν. Παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ὁ νέος Ἐπίσκοπος, περιελθὼν πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν, ἐπανέρχεται εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ ἐκεῖθεν εὐλογεῖ τὸν λαόν. Ἀλλὰ λίαν παράδοξον νὰ βλέπη τις ἔπειτα ὅπως ὁ νεωστὶ προχειρισθείς, ἐν ἱεροῖς ἀμφίοις, μετὰ μίτρας καὶ βακτηρίας, εἰς τεκμήριον εὐχαριστήσεως, κλίνει τρεῖς τὰ γόνατα, ἐνώπιον τοῦ Ἰesu ἑαυτῷ κατὰ τὸ ἀξίωμα Ἀρχιεπισκόπου, πρῶτον παρὰ τὴν γωνίαν τοῦ θυσιαστηρίου, ἔπειτα δὲ κατὰ τὸ μέσον καὶ τέλος παρ' αὐτοὺς τοὺς πόδας τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν, ἐκφωνῶν εὐφωνότερον καὶ εὐφωνότερον· «εἰς πολλὰ ἔτη!» Εἶναι δυνατὸν ἄραγε τοσοῦτον ἀναπολογητικῶς, ποτὲ μὲν νὰ ὑπερυψῶσι τὸν ἐψηφισμένον μόνον Ἐπίσκοπον, δίδοντες αὐτῷ ὑπέρμετρον ἰσότητα ἐν τῇ ἱεροπραξίᾳ μετὰ τοῦ πραγματικοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ποτὲ δὲ νὰ ταπεινώνωσι τὸν ἤδη προχειρισμένον διὰ τῆς ἀναρμόστου γονυκλισίας ἐνώπιον τοῦ Ἰesu αὐτοῦ;

Πόθεν λοιπόν, ἐρωτήσω πάλιν, προέρχεται αὕτη ἡ σύγχυσις;—ἐκ τοῦ ὅτι ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως καὶ ἐλησμόνησαν τὰς ἀρχαίας συνοδικὰς διατάξεις. Καὶ τίνι τρόπῳ;—ὀλιγορήσαντες πασῶν τῶν παραδόσεων, προφορικῶν τε καὶ γραπτῶν, αἵτινες διεφυλάχθησαν διαδοχικῶς ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων ὑπὲρ ὀψιαιτέρας παραδόσεως ἰδίως δυτικῆς περὶ τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Οἱ Πάπαι ἀνυψώσαντες αὐτοὶ ἑαυτοὺς ὑπὲρ τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, μετέβηκλον τὰ πάντα κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς καὶ ἐνέπλησαν τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν παντοίων καινοτομιῶν, εἰς ἃς οὐδεὶς ἀντέλεγεν εἰς τὴν Δύσιν, κατὰ τὴν σκοτεινὴν ἐποχὴν τῶν μέσων αἰώνων. Οὕτως ἡ Ἐκκλησία αὕτη, καυχᾶται ὅτι προτιμᾷ τὰς παραδόσεις ἢ τὴν Ἀγίαν Γραφήν, καὶ δὲν νοεῖ, ὅτι ἄνευ τῆς κοινῆς μαρτυρίας τῶν παραδόσεων καὶ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν μετὰ τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς βουλήσεως τῶν Πρωθιεραρχῶν αὐτῆς, ἐξέκλινεν ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς Ἀποστολικῆς παραδόσεως. Αὕτη τοσοῦτον ἐσύγχυσε τὴν ἐξουσίαν καὶ τὰ κοσμικὰ ἔθιμα μετὰ τῶν πνευματικῶν, ὥστε οὔτε κἂν γινώσκει πῶς νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ λαβυρίνθου τούτου, διότι τὰ νόμιμα πρωτεῖα τῆς Ῥωμαϊκῆς καθέδρας μετεβλήθησαν παρ' αὐτῇ εἰς παράνομον κυριαρχίαν. Ἡ Κυριαρχία αὕτη ἐγένετο θεμελιῶδες δόγμα, ὅπερ εὐσυνειδήτως ἡ Ἀνατολὴ δὲν δύναται νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐναντίον πάντων τῶν κανόνων· ἐν τοσοῦτῳ δὲ ἡ Δύσις δὲν θέλει νὰ ἀποστῇ αὐτοῦ, ἀφοῦ τοσοῦτους αἰῶνας διετέλεσεν ἐκ συνηθείαις καὶ μάλιστα διατάξεσιν, οἰκειαῖς ἐαυτῇ τε καὶ ἀπάσῃ τῇ βαθμολογίᾳ καὶ ταῖς ἱερουργίαις αὐτῆς. Ὁ Κύριος κρινέτω,—ἡμεῖς δὲ προσευξώμεθα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν!

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ.	Στίχ.	Ἄντι	Γράφε
3	4	ΡΩΜΑΙΚΟΝ	ΡΩΜΑΪΚΟΝ
20	22	αὐτοὺς	αὐτάς
29	32	θεμελιῶται	θεμελιοῦται
40	16	μόνων	μονῶν
»	17	δέδρου	δένδρου
41	13	προστάσεις	προτάσεις
»	22	Οἴκουμένης	Οἴκουμένης.
46	7	εὐάρεστοι	εὐάρεστοι
49	30	οὗτό	τουτό
50	30	ἐξασταστών	ἐξεταστών»
56	22	περὶ τῆς πρώτης	ἐπὶ τῆς πρώτης.
57	12	τόνδε	τὸν δε
»	32	ἐκπορευόμενον	ἐκπορευόμενον
59	12	τῆς	τῆς
66	16	Ἀνατολικο	Ἀνατολικοὶ
76	27	οὐ χι	οὐχι
»	29	νέ α	νέα
84	32	ἐπίτροποι	κηδεμόνες
94	11	γνήτ ος	γνήσιος
»	»	ὁ Β΄.	ὁ Β΄
96	31	Anastatius ni	Anastasius in
106	30	Zachariae	Zachariae
164	6	ἀλλασόμενοι	ἀλλασσόμενοι
165	22	Κωνσταντινουπόλεως	Κωνσταντινουπόλεως
206	26	ἡ	ἡ
219	26	πνικ τῶν	πνικτῶν
221	23	Ἐκκλητίης	Ἐκκλησίας
222	12	ἴσως	ἴσως

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000021028